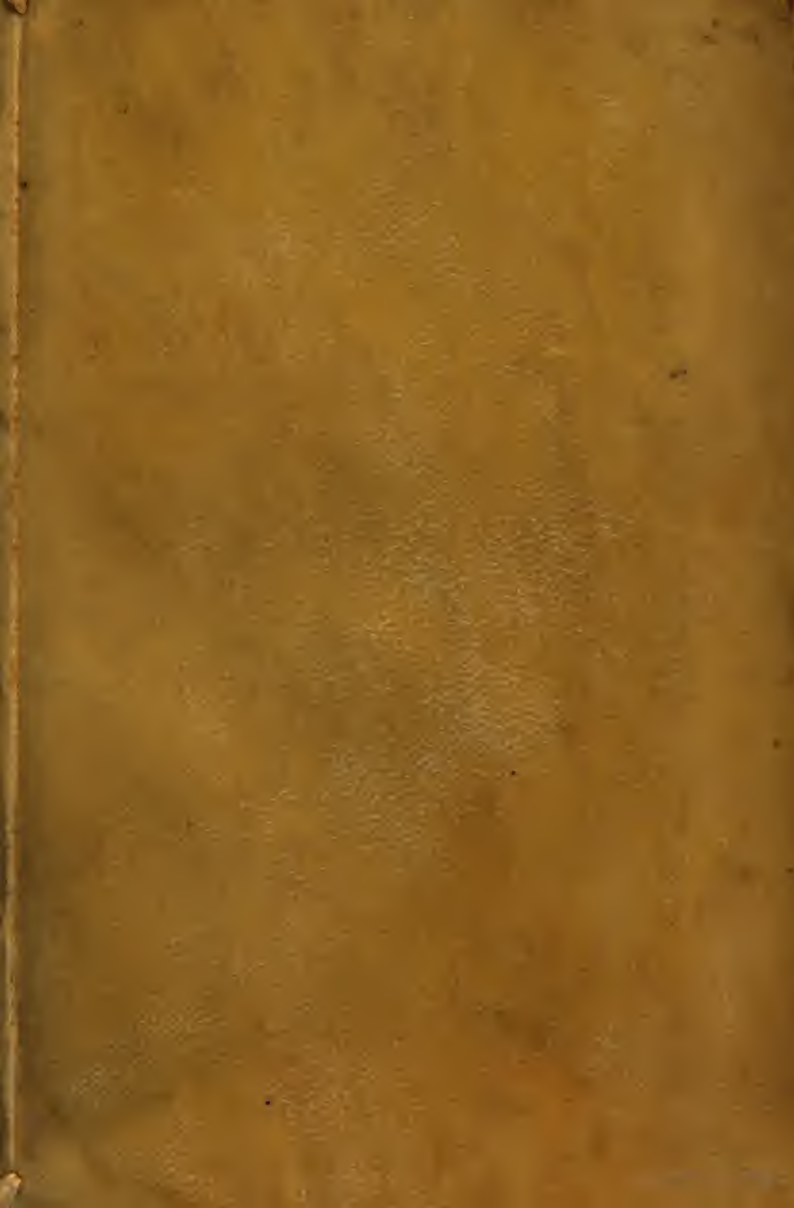

8

39

$\epsilon \frac{4}{36}$

8, 8, c, 39

Bibliotheca

Coll. Rom.

Societ. Jesu

~~21-c-22~~

1672

~~8-12-c-25~~

L. ANDREÆ
RESENSDII
EBORENSIS,

POEMATĀ,
EPISTOLÆ *Historicæ*,
ORATIONES.

QVIBVS PRÆTER EX-
QVISITVM VERBORVM DELE-
CTVM ET ORNATVM ET HI-
storiz admodum memora-
biles continen-
tur.

COLONIÆ.

Apud Gerhardum Greuenbruch,
Anno M. DC. XIII.

Continentur hoc libro.

Poemata.

Vincentius Leuita & Martyr Heroici Poematis libri duo cum Scholiis eiusdem Resendii.

Ad Deum Patrem, ob calamitatem seclorum Oda.

Ad Christum Confessio, & ad Crucifixum.

Ad Casparem Casalem Episc. de Pastoris officio.

Encomium vrbis Louaniensis & carmina varia.

Ad Damianum à Goes, Iacobum Menoerium, Lusitanos, & Conradum Goclenium.

Epistola ad Speratum Martianum Ferrarium de vita aulica.

In obitum Iohannis III. Lusitaniæ regis conquestio.

Ad Mariam, Ioannis III. Sororem heroinam eruditissimam.

Ad Sebastianum regem, & in eius effigiem.

Hendecasyllabum ad eundem.

Ad Philippum II. Catholicum regem Hispaniæ, vt arma in Mauros conuertat.

Epistolæ duæ carmine; ad Lupum
Scintillam I. C. & tertia ad Pe-
trum Sanctium poetam.

HISTORICÆ EPI- stola IIII.

AD Iohannem Vasaum Brugen-
sem duæ, prior de ÆRA Hi-
spanorum: altera pro Colonia
Pacensi.

Ad Bartholomeum Kebedium, sacer-
dotem Toletanum, de Eborensis
Ecclesiæ Sanctis, &c.

Ad Ambrosium Moralem Cordu-
bensem, Historicum Regium, de
Traiani pontis inscriptione, aliisq;

ORATIONES II.

I. **C**Onimbricæ habita Latine in
Gymnasio regio, anniuersario
dedicationis eius die anno

clv. lv. I.

II. Oratio de Synodis, in Eborensi Sy-
nodo habita, anno clv. lv. LXV.

L. An-

3

L. ANDREAS

RESENDIVS, SPERATO

MARTIANO FERRARIÆ

EQUESTRIS ORDINIS
nobili & erudito vi-
ro, S. D.

*Andem redit ad te, mi Martiane, iure postliminii, Vincentius pridem ex meo tuus diuque tibi debitus. Nam quum id poema, qualecun-
est, in Gallia Belgica tuo disas-
sem nomini, non tamen edidi: quod euestigio vter-
que quasi motoriam quamdam fabulam egerimus,
Caroli Quinti Imperatoris auspicijs, Pannonicam
illam in Turcas expeditionem sequuti. Me et-
enim literarium, quo delectabar, otium, regia
legatio fecit deserere, tu nullo alio Casari ob-
aratus auctoramento quam Christiana qua in
te est pietate, iuuentutis tuae tirocinium, quod
& laudauit Imperator, & honestauit in eo
bello religioni deuouisti. Quo factum est, ut
amandatis vtrunque Musis, & otio sublato, in
publicum exire tunc quidem non potueris, po-
stea vero haftenus apud me edendi refrixerit cu-
piditas, praesertim in tam diuturna nostra ab-
sentia. At nunc, praestita post annos plusculos*

occasione , quum mihi menseis aliquot res cum
 typographo alioqui habenda sit , Atque iterum
 nouum es alienum apud te conflo , priori illo ve-
 terique nomine me libero , posterius recensque
 contractam quonam dissoluturus sim pacto , bo-
 na fide debitor interea cogitabo. Va.

le. Olyssippone VI. Calend.
 Decembris.

L. An-

L. ANDREAE^s
RESENDII, VINCEN-
TIVS LEVITA ET
MARTYR.

LIBER PRIOR.

Vincenti referens sacri victoris agonem,
Calesteis aditus, quas itaq₃ numina iure,
Diuinosq₃ canam verae pietatis honores.
Munera magna Dei, nulli conlata profano.
Namq₃ vel Alciden, merito virtutis, olym-
poadseruit falsò malè relligiosa vetustas.
Falsò aras, & sacra, viro turpiq₃, truciq₃,
Instituit, mentita Deum, votisq₃ vocauit.
Ingenio quicunq₃ valent, qui viribus hostes
Edomuère suos, patria qui commoda quaerunt,
Æternum æternis durant sua pramia factis.
Ire sed in Calum meritis, atq₃ arce potiri
Ætherea, meritòq₃ aras, & numen habere,
Ignea sola facit virtus, moresq₃ pudici,
Inque Deum pietas, cui post, vel sceptrà, vel orbis
Quidquid habet, caramq₃ nefas non ponere lucem.
Iure igitur sacras meruit Vincentius aras,
Iure vocandus erit, festam suspendite laurum
Ante fores. aris staeten, lacrymamq₃ Sabaam
Vrite sacrifici, pura si veste venitis,
Si casti, castos enim amant bona numina. Diuo
Annua lux redivit celebris, Phrygis æphora postquã

1. 2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

A 4 iam

- Iam calo obcultante Lyræ, se pandere cœpit,
 Ad Phœbi radios: vates ego carmina, quæ me
 10. Nec faciles docuere Deæ, nec falsus Apollo,
 Sed bona mens, Pietasq; canā. Multū ille malorū
 Passus obimmitis crudelia iussa tyranni,
 Multa quoq; exanimum, mutato saepe sepulcro
 11. Per varios casus, passum discrimina corpus,
 Donec ad arua Tagi, clarique veniret Olyssis
 Mœnia. quæ quoniam laudis calor incidit, atq;
 Diuinus memorare furor, tu Diue canenti
 Adspira, & cœptum gliscente cupidine Carmen
 12. 13. Da plectro facili, atq; pia resonare Camena.
 IMPERIVM Diocles vltro pro Casare nactus,
 14. Vesanum extulerat furiali percitus æstro
 Sic animum, vt se se Diuorum sanguinis vnum
 lactaret, poniq; sibi quoque posceret aras,
 Scilicet æterno indigeti. sed nescia Erinny
 Instigare semel, quæ cœpit corda, per omne
 Exagitat, raptaq; nefas. vt crimine ab vno
 Quod mala mens, & spreta Deū reuerentia suasisit,
 Inruit eluuiæ cunctorum. Caesaris ergo
 Ne quid inexpertum sceleris funesta libido
 Linqueret, insoniti maculauit sanguine fastos
 15. Romanos. nam cadis amans, nec clarior vlla
 Re, notusue magis, decima quam strage Diocles
 Sanctorum, diri post secula fœda Neronis,
 Qui potuit Romæ spectare incendia latus
 Numine fatali, terram compleuit & undas
 16. Funeribus sacris, tanti conlega furoris
 Maximianus erat, pulchro vt sic ordine mundum

Partiti, veterum pro cultu, arisq, Deorum,
 Alter in Hesperio contenderet, alter Eoo 17.
 Sidere. Nulla pios vexauit atrocius omneis
 Tempestas vnquam. nulla tamen amplius aucti
 Cade triumphali, numeri creuère superni. 18.
 Mittitur interea ad trepidos Datianus Iberos,
 Saeva peracturus saeuus mandata minister, 19.
 Quo truculenta viro gaudentum sanguine longe
 Mitior est feritas, moderatior ira ferarum.
 Hesperia extrema locus est, vbi marmore vasto 20.
 Se freta diffundunt fauces immissa per arctas,
 Qua, si fama vetus vera est, Tiryntius heros 21.
 Perpetuam Calpen dirimens, peruadere terras 22.
 Fecit. ibi flexu insinuat se pontus in oras
 Terra, quâ quondam stetit arumosa Saguntos,
 Sucronis dixere sinum, fluuiisq, receptis, 23.
 Quo magis intus abiit, angustior. haud ita multis
 Millibus à pelago seiuncta Valentia surgit,
 Bruti opus Hesperiam Viriaticade madentem 24.
 Ille petens, acies palanteis vrbi honore
 Donauit, posituq, diu victricibus armis,
 Exauctorato compleuit milite. ventum 25.
 Huc erat, & Bruti Datianus mœnia seuo 26.
 Terrebat gladio, insani dum iussa Dioclis
 Et malus exsequitur male iam consulta Senatus,
 Quum vinctus post terga manus, à flumine Ibero,
 Casarea Augusta Valerius præsulq, paterq, 27.
 Præsulis & Valeri, iustissima cura, ligatus
 Fune trahebatur iuuenis Vincentius. olli 28.
 Vestibat malus, nigricans lanugo decoras,

- Flosq, tener mentum tingeat honore virili.
 Durus, & aterna teter caligine carcer
 Præbuit hospitium fessu, epulaq, fuerunt
 Deducto prælonga cibo iunia, lectus
 Nuda humus, & rore hiberno sudantia saxa.
 Hinc macieq, fameq, ratus domuisse rebelles
 Praeses, vtrumq, iubet sisti, nodisq, solutis
 29. Nequitia blanda, & dictis pellacibus, insit.
 Dicite canitie pater hac venerabilis, & tu
 Diis iuuenis dilecte pius, & digne iuuenta,
 Et mente hac meliore, Deos quæ tementis? aut qua,
 Quenam agitat miseros dementia? sumite thura,
 30. Atq, augusta pio suffite altaria fumo.
 Prima ferant venti siue ignorata Deorum
 Religio, mentisue rudis malè suaserat error,
 Seu mens praua fuit, facilis Iouis ira quiescet,
 Si scilicet admissum facinusq, pietur ad aras.
 31. Mite genus superum, cognataq, numina terris
 Exorare labor non est, humiliq, precatu
 Fulmina deposuit, summa connisus ab arce
 Iupiter, in meritos qua iam vibrare parabat.
 32. Sapè retento etiam proles Latonia neruo,
 Auratam in pharetram sua tela recondidit. ergo.
 33. Deserat iste furor mentes, noua factio vobis
 Exitium ne fortè ferat. quin nobile robur
 Hoc iuuenis generose tuum conlaudat vterq,
 Casar, vt & ciuis Romanus, & auctus equestri
 Censu, inde ad vitæ summos ducaris honores.
 Te verò, quem canities veneranda senecta
 Eximit his curis, decorauerit insula, summi

Quum

Quum Iouis, aut patrij flamen dicere Quirini.
 Talia iactantem dudum Vincentius agro
 Corde ferebat. & ô Valeri sanctissime præsul,
 Si permittis, ait, responsis ipse tribunum
 Adgredior. contra cui reddit talia præsul. 34.
 Fare age, namq; tibi eloquio, linguaque disertò
 Dicere pro nobis pridem dederamus. & ille
 Spiritus, afflatu quuius rudia ora loquuntur
 Supra hominē, & pādūt populis ventura, cathédras
 Ante tribunitias deductis adsit, & orsa 35.
 Ille regat firmetq; animum, ne dira minanti
 Mens quasitori cedat pauefacta. Profatum
 Sic deinde egregius iuuenis. formamq; decusq;
 Illi Dia finis uirtus inlapsa per imos 36.
 Auxerat, atq; loqui fidenti pectore fecit.
 Sacra Deosq; colant alij vel mille, tribune
 Heu decepte nimis: nobis satis vnus, olympum
 Qui regit, & terras, pelagiq; attemperat iram.
 Qui genitor quum sit, simul & genitoris imago
 Ingeniti proles genita, augusteq; verendus (di 37.
 Flatus utrinq; amor, ante auū, et stاتا tēpora mū- 38.
 Sortiti tres numen idem non dicere plureis
 Fas Datiane Deos. ille est qui singula solo
 Effinxit sermone, obitus, & originis expers. 39.
 Qui quum orbis iaceret noua fundamenta recētis,
 Nulla ope, nullius auxilio, fando omnia fecit. 40.
 Illo auctore globum Titan hunc circumit, ille
 Ignibus obciduo lucere micantibus athram 41.
 Tempore iussit, & hunc varijs ornatibus orbem
 Depinxit, parte isq; dedit, quas dicimus anni 42.
 Depinxit, parte isq; dedit, quas dicimus anni 43.

Horas

44. Horas, alterno sibimet subcedere cursu:
Deniq³, quidquid habet conuexi fabrica mundi,
Illius est, templumq³, Dei nos dicere oportet.
Nobile deinde animal, rectum, sublime, creatum
45. A se, diuina praecepit imagine templo
46. Huic hominem, atq³, luti compactum semine vilis,
Ad spectatorem, diuinorumq³, capacem
Fecit ut aetherea deductus origine, rerum
Auctoremq³, patremq³, suum laudaret. at ille
47. Miscuit innumeris se sordibus, altaq³, cali
Numina nil veritus, manibus sibi numina finxit,
Marmora, ligna, cuprum, sermone carentia. dices
Forfitan hac non esse Deos, sed signa Deorum. (lū.
48. Fac sit ita ut memoras. signa hac sunt. numina ca-
Finge tenere. voces ne hac numina? turpia, foeda,
49. Plenaq³, adulteriis? talis tibi Iuppiter altus,
Talis & alma Venus, vix & quod dicere possis
Ore verecundo, talis membrofior aquo,
50. Ut peiora tegam. fuit Helleponticus. ergo
Vtros vera rapit dementia? nosne potentem
Qui colimus dominum stellati verticis, unum
51. Quem colit aula poli, tremis & Deoidos oreus,
Quem nescit natura Deum, quem nosceret ipse
Si foret exemptus densa caligine mundus,
An vos qui colitis portenta, Deosq³, pudendos?
Nec malus est error, qui nos agit.ingere plagas,
Sauti, dilania, multa quantumlibet atrox.
His etiam canis, vitam quod prodigat, acre
Robur inesse puta. satis est animosa senectus
Oppotere, & Christi poteris praebere sacerdos

Cetui-

Cervicem ultori gladio, nec fiet haruspex,
 Aut lemurum flamen nigrorum, sed mihi frustra
 Blandiris Datiane, sciat me Casar uterq;
 Esse virum, quem non recto depellere possint
 Blanditia, terrorue necis, promissaq; vana.
 Sed quid ego hac? dirum iam dudum corripe ferrū
 Corripe, meq; piis heroibus adde satelles. 54.
 Proieci vitam. maiusq; inlabitur inum
 In pectus numen. Deus est iam sumite pœnas.
 Sumit, vestrorum de contemptore Deorum.
 Talibus orantem commotior ira tyranni
 Excipit. ergo nocet mentem lenire superbam,
 Irritaq; magis precibus rationis egentem 55.
 Quis mulcet. sed iam meritis rhetorculæ vane
 Digna tuis referam. pulsabere, verberaq; inter 56.
 Experiēre, mori quid sit. frustra q; salutem
 Garrule quando negem cupies. ite ocyus, ite,
 Ferte crucē, ferte omne genus quod torqueat. atq;
 Illud honore carens senium, & sine mēte protervū
 Cogite in exsilium, extorris consciscat ubi ipse 57. 58.
 Fata. necemq; sibi, nostro nec inutilis annis 59.
 Obcumbat, gladio hunc fidibus distendite raptum 60.
 Membratim. Diuos ego te proscindere verbis 61.
 Augustos hodie quid sit, male sane docebo.
 Faxq; dediscas lingua conuicia praua. 62.
 Nec mora, sublimis rapitur, crepuēre q; membra
 Intenso luxata trocho, digitiq; trahuntur, 63.
 Inclusiq; prius micuerunt corpore nervi.
 Sic quum Mulciberi Phœbeias vortice laurus
 Ambeſt flamma vorax, crepitu depascitur arbor 64.
 Visā

- Visa queri, & viridi spoliata decore comarum*
Turpiter attonfos ostentat peruia ramos.
Ingemit, & claro Christum vocat ore. quid illum
Præses ait, vocitas, qui nusquã est? cede monenti,
Et miserere tui, si sat potuisse domari,
 65. *Dum latus integrum est, dum nõ dilancinat vncus*
Hoc miserum corpus, quod iam, nisi cedis atroci
Supplicio, vt meritũ est, malè discerpetur in auras.
 66. *Ille sub hac, ne vero, ait, impurissime, ne me*
Sic terre, nõue insulta. nos ista, fatemur,
Excruciant, nec enim nobis sunt ferrea membra.
Nec tu adeo leuiter nostris cruciatibus instas.
 67. *Sed tormenta, cruces, fastidia longa catastra,*
 68. *Bosq, Perilleus, pœnarum & quidquid vbiq,*
Terrarum est, Christo debemus. si exigit ille
Vulnera inexpertus, qua nec prior ipse tulisset.
Forsit an hac fugienda forent. nunc, omnia passo,
Quæ meminisse potest animus, non paruula saltem
 69. *Gratia reddetur? scelus ab scelus. incute tortor*
Vim flagris, animosq, cie. tu deniq, quantum
Ingenio furisq, vales, insurge tyranne,
 70. *Si mutare fidem potis es. pro fœua nocendi*
Iure malorabies. circumstant agmine factò,
Ceu quum forte lupi, siccis vbi faucibus agnum
Inuènere truces, miserum manduntq, trahuntq,
Quisq, sibi, & rabido discerpunt corpora morsu.
Haud secus exacuunt iras, heròq, sacrum
Exercent pœnis. vncis hic scuit acutis,
 71. *At hie peccinibus costas & viscera nudat,*
Intima perscrutant, candenti forcipe vtrumq,
Vellicat

Vellicat ille latus, si brachia dura fatiscunt,
 Stat super increpitans, vireusq; resumere praeses
 Non finit exhaustas, quin vrget pigra flagello
 Pectora tortorum, cui sic fortissimus heros
 Subridēs, Bene habet, nam me tu vlcisceris, inquit,
 Qui torquēre cupis, quid agū non sane? quid istos
 Non merito vexas? subcedant robora, nondum
 Victa labore iube, crebrescant verbera saua,
 Inconcussus ero. iam me durauit IESVS,
 Audiui q; bonus, nec enim non protinus audit,
 Vota nec eludit, vester ceu Iuppiter ille. 72.
 Namq; Ioui lapidi plenam quum thuris acerram. 73.
 Mente datis pauida stolidi, procumbitis ante
 Marmore calato pressum puluinar, at ille 74.
 Nec prece adoratus dat opem, nec sentit honores, 75.
 Heu ridemur, ait, nunc planē ego torqueor ipse.
 Ecquis erit vestrum o iuuenes, iniuria tant:
 Quem moueat? pulchro dignabor honore merentē.
 Sic ait, at q; rogam rapidus incendere flammis,
 Semustumq; iubet dura substernere crati. 76.
 Atq; super torrendum igni componere diuum.
 Vix deductus erat, quum demirante tyranno,
 Sponte sua cratem intrepidus conscendit, ouās q;
 Illum dira salis prunis adspersa crepido 77.
 Ignitis grauiter torret, liquidumq; metallum,
 Lamnaq; candentis ferri penitissima adurii
 Viscera, versatur testis cauteria fumant 78.
 Aruina madefacta, fluit cruor vndiq; riuis, 79.
 Clarifona ille tamen, durato pectore, Christum
 Voce ciet totumq; hac ad spectacula calum

Cum

- Cum clamore vocat, Diuosq₃ precatur adesse.
 Carnificesq₃, suos, stupidumq₃ pudore tyrannum,
 Corporis, horresco referens, inuitat ad esum,
 Frustraq₃ tosta sui circum pallentibus offert.
 Inunc, qui priscos celebras herôas. inani
 Carmine, Castalios quantumuis ebibe fonteis,
 80. Ite vetustatis per tot monumenta profana
 Admiratores, Muti, iactate cothurno
 81. 82. Grandiloquo flammis, adq₃ aurea sidera versu
 Regulus insigni, Musa₃q₃ potente, vocetur.
 83. Nos tua Vincenti tenui licet ore canamus
 Gesta Dei si quem pietasq₃, fidesq₃ mouebit,
 Quæ maiora fero, quæ vere heroica narro,
 Semper honore tuo per secula longa manebunt.
 Hac vbi monstra videt, nunquã sperata, tyrannus,
 Summe Deum, quæ nã hac cõstâtialuppiter, inquit,
 Prodigiosa animi? nihil est in corpore toto
 84. Non lacerum, non omne vstum, non omne cruentũ,
 Lingua inlata malis manet, ac mens ferrea frangi?
 Ac frangere tamen. caco introcludite in antro,
 Atq₃ arctate pedes neruo substernite clauos,
 Testarum fragmenta mihi dabit improbus omneis
 Numinibusq₃ hodie multo cum sanguine pœnas,
 Inueniam quascumq₃ EVIT spelunca sub ima
 85. Angusto tellure aditu, densisq₃ tenebris,
 Nulli vnquam soli penetrabilis, horrida, furua,
 Quam lemures coluisse ferunt, & tristis Auerni
 Numina Persephonen, Ditem, Minoa₃q₃ seuum.
 Heic herôa, pedes & vinctum brachia neruo,
 Conclusere sacrum, atq₃ immann pondere saxi
 Muni-

- Muniuere locum, aternâq; in nocte relinquunt. 86.
 Nunc sit sancte pater, qui sidera lege coerces,
 Fas memorare mihi, qua noctem euicerit illam
 Lux immensa poli, uasto recubabat in antro 87.
 Tristia conuoluens inter solatia corpus,
 Quum subito splendore nouo diuerberat antrum
 Lampas, & horrenda spelunca in parte pependit.
 Ut quum diffisis uibratus ab aethere fulgor 88.
 Nubibus, aut quercum, aut annosam corripit ornū,
 Hæsit, & obscuram circum uaga lumine flamma
 Dissulit aethereo noctem, calumq; serenat.
 Haud aliter clara fulgebat lampade carcer.
 Celestumq; chori adsistunt, & uincula laxant,
 Atque cubile rosis sternunt beneolentibus. horum
 De numero quidam niueis pulcherrimus alis, 89.
 Et facie quali Phœbus depingitur, addit.
 Maeste animo, & uirtute tua, sic itur ad astra.
 Iam spectata fides satis est. en meta laborum,
 En tibi finis adest, iuuenis fortissime, nostris
 Digne choris. utinam simileis tibi regia cali
 De terra adtiperet multos, Diuûmq; ministri 90.
 Sapius è summo delapsi uertice, tales
 Latitia Christo ferremus. secula surgent 91.
 Praua, odiosa bonis, & inani perdit a luxu,
 Dedita auaritia: paucis reuerentia Diuûm,
 Paucis recta fides, æqui obseruantia. paucis.
 Quisq; suo inuigilans lucro, nec sacra, nec aras,
 Augeri modorem speret, reueretur. ipse
 Pro quo nunc pateris, uasti sator orbis, in illis
 Temporibus uilebit, erunt quasi numina genti

- Caca Luxuries, funesta pecunia, lucrum,
 Religio simulata, doli, Venus, arma, rapina,
 92. Subdola blandities, & fraudibus oblita uita.
 93. Sed tibi caelestis pro talibus aula patebit
 Vincenti meritis, quare uenerare tonantem,
 94. Qui pro se miseros, nunquam spe pauit inani.
 Hac ubi dicta, cauo exoritur concentus in antro,
 Certatimque ruunt uoces, sonitumque cauerna
 95. Audijt vmbrosa excubitor, miratur opacas
 Sic resonare domos, ad rectisq; auribus adstat.
 96. Sic ubi Ihespiades circum Parnassia tesqua
 97. Deducunt choreas, uel floribus Hippocrenen
 Velata cingunt, querula testudine pulcher
 Cymbius it medius, carmenq; inceptat Apollo,
 Increpuitq; lyram, respondet turba Dearum,
 Turbaq; Naiadum saltat, facilesque Napææ.
 98. At Faunig; Inuusque, & capripedes satyristi
 Immortale melos siluis mirantur ab ipsis,
 Eminus, haud aliter rimas egressa per arctas
 Musica caelestum, radiisq; latentis in antro
 Luminis, attonitos turbauit gurgitis atrii
 Custodes, gelido soluuntur membra timore,
 Et cita desertur stupefactam fama per urbem.
 Undique concursu propero studioque uidendi
 Plebs ruit, inq; uicem ecquando Tarpeia quarunt
 99. Fecerit hac rupes, quando qui prasidet Alba
 Iuppiter Iliacæ? ut tandem rediére tenebra,
 Splendor & athereus spelunca excessit opaca,
 Nil, Datianus ait, profunt mala carmina saga,
 Nil Circeæ, nihil rabiosa susurra potentis

Colchi.

Colchidos, vt moueant quāuis medicamina maneis, 100.

Te mihi praecripant. hac fatus, membra foueri

Mollibus vsta toris iussit, taboquē fluentem

Siccari, vt pigros vbi mox constrinxerit artus 101.

Frigus, & adducta vulnus cure torpeat, atq;

Iam concreta rigens solidauerit vlcera sanguis,

Denuo tum renouet plagas, rumpatquē flagella

Per grauiora cutem. qui tum concursus ad agrum

Semianimumq; fuit? iuuenes coiere, senesq;

Et pueri, matresquē pia, fusiq; corona

Inrorant lacrymas, & tabe fluentibus ora

Vulneribus figunt auidi, lambuntquē cruorem.

Hac ductis leuiter digitis per corpus obusti,

Suppurata, nihil stomacho horrescente, focillat. 102.

Hac, Pelusiaca sanie erumpentia putri

Vlcera desiccant plagula, clausoquē recondit 103.

Relligiosa sinu, domui monumenta sacra

Tutamenquē sua. tenuis hic Zœlica lina 104.

Diffecat in philuras, medica bonus arte, ligatq; 105.

Donatum vita quem iam putat. ecce piorum

Ille manus inter, quod vix sensere, beatam

Mole à corpore a vita fugiente, ministris

Reddidit ætherijs animam. cecidēre comantes 106.

In terram bolides, longoq; per aëra tractu 107.

Concludunt, & crine, poli summa arce, cometes

• Candidus argenteo stetit, humanaquē coruscus 108.

Effigie, nimio fallebat lumine visum.

Ac veluti formam quum quis Titanis in ipso

Iam cali medio, vel quum iuga summa pruinis

Candida Rhiphæis, durataquē sidere bruma,

- Aduerso intuitur Phœbo, visumq; fatigat
 Luce reperquassa multum. frustra q; moratus.
 Christus erat, qui tunc adstantibus ordine cunctis
 Calitibus, regione poli cum luce serena*
- 109. Sederat, vt cali iam dignaretur honore
 Contemptorem ignis, contemptoremq; minarum,
 Ob decus excelsi venerandaq; iura Tonantis.
 Obstupere viri. bona pars lustralibus vndis
 Eluit antiquum errorem. tum vana Deorum
 Orgia priscorum, ritusq; arasq; profanas,
 Dispuduit coluisse diu sub imagine veri.
 At non pratoris, diris agitata, quieuit
 Mens. rabiemq; vomens atroci pectore, falsum
 Se doluit, multumq; Deos vlticibus iris
 Parcere nunc queritur, nunc se lentumq; pigrumq;*
- 110. Supplicium ad satiem qui non desumpserit, odit.*
- 111. Tum, quæ scuitia superabat sola facultas
 Et locus, ex animo rapit ad ludibria corpus.
 Non secus atque leo, sequitur si forte uirum, quem
 Arentis Libyæ in campis fugit impiger ille,
 Adscensaq; feram despectat ab arbore tutus,*
- 112. Infernè tamen illa fame, rabiè que coacta,
 Infremit horrendum. tum si fugientis amictum
 Repperit, heic iras rabiosaq; pectora frangit.
 Adrectisq; iubis morsu discerpit, & vngui,*
- 113. Non aliud datur, in spoliúmque ferocit inane.
 Talis erat prator. nam primum ex sanguine cadaver
 Precipit exponi pradam alitibusque, feris que.*
- 114. Ascelus, en trahitur per terram nobile corpus,
 Et conuerit humum, canibusque per auiæ tractu,*

Exarat

Exarat impastis iter. vt sensère volucres
 Nidorem exusti, vibrata ex aethere penna,
 Obcurrunt, & longa fera ieiunia passæ.
 Sed nulla uolucrum, nulla tetigère ferarum,
 Quin circumfusa, visu mirabile, rostris
 Demissis abeunt, numénque iacentis adorant.
 Extremâque lupus feritate notatus, ab illo
 Tempore quo fertur lacerorum membra Lycæon 115.
 Sanguinolenta virûm mensis posuisse, refugit
 Tangere. nec gladius, nec terror adegerat illum
 Quin usquam. tu corue rapax, qui busta frequentas,
 Quiq; cruces, fœdaq; cadauera condis in aluo,
 Tu sonitu alarum, & pinnarum verberare terras
 Audacem lupum suadente fame concurrere tauris. 116.
 Ingluviéq; tuam nunc primum uincere doctus,
 Crocitu valido alitibus, rostróq; minatus,
 Arces nequa sacrum tentet ualore cadauer. 117.
 EN posuère truces iras volucrèsque, feragq;
 Quid Datiane animo voluís? parcisne cruenta
 Morte obita cui parcat auis? donásne sepulcro?
 Non, freta tentabo. insanis rapietur ab undis. 118.
 Teq; iridentipotens uoco, ferq;, referq; volutum
 Per scabra muricibus, præacutâque saxa, ubi demã
 Iliarumpantur. deformia corpora phocas
 Visceribus pascat. cæxita menta satellites 119.
 Eumorphus cui nomen erat, fera iussa capeßit.
 Palpo malus, quales qui regum nulla pudenter
 Facta probant, quodcumq; libet, laudare parati.
 Et primum insuitur taurino tergo corpus,
 Vt quum polluto materna cade, parantur 20.

*Culleus, & serpens, & iuncto simia gallo.
Addita deinde mola est, quā sparte a vincula neſtūt,
Et celeri lembo deducitur. alta ſecabat*

121. *AEquora tantum Ebuſo, quantum Sucrone remota,
Quum proiecit onus tumidas Eumorphus in vndas,
Sed ſuper inuehitur ſaxum, mirabile viſu,
AEquore, ſemotumq; procul petit ocyus Euro
Litus. vt hiberno quum turbidus amnis ab imbre
Rupe cadit, ſpumam videas concreſcere canam,
Ac ferri amne cito, viſum fallentibus vndis.
Saxea ſic moles pellente reducitur aſtu,*
122. *Adplicuitq; ſinu, propterq; Zacynthia corpus*
123. *Litora, ſublatus, quod tunc valuere piorum*
124. *Inſidia, crudo ſepelitur caſpate. deinde
Vrbe Valentina, rabie ceſſante nocendi.*
125. *Donec Sidonijs illud par vile virorum,
Heſperiam extremam patefecit, virginis alter
Rapata ira, aſt odijs alter ſtimulatus acerbis.
Qua quum vaſanus vidiffet nauta, phaſelo*
126. *Inquirit aurai flatum, & caua ſuppara pandens,
Nequiquam inſequitur pone, & labente carina*
127. *Adnixus verrit ſpumantia carula tonſis.
Atq; petit litus, quo funeis, vincla, molamq;
Inuenit attonitus, deſut aq; turgora. verum
Conſpiciens nuſquam per litus inane cadauer.
Venit ad inſani non gratus praſidis ora
Nuncius, atq; aureis dictis onerauit amaris.*

LIBER POSTERIOR.

Amq³ dies aderat, currentibus ordine
fatis,

Qua visum superis euertere regna Go-
thorum,

Regna augusta diu, quæ tunc Rodoricus habebat 2.

Sceptrifer infelix, tanta qui clade puella

Stuprata exsoluit pœnas. inrupit ab Austro 3.

Astorum genus omne, lubæ quâ regna fuerunt,

Hispanisq³ iugum imposuit. seruibat amarè

Libera gens olim. verùm licet illa tyrannis

Acris erat, populiq³ iugum crudele profani,

Non tamen vsq³ aded graue, quin sacrata liceret

Priuata saltem sub religione tueri

Templa Dei miseris, Diuisq³ potentibus aras

Ponere, lustra ferè donec Phœbeius axis

Triginta in se se rediens euolueret, atq³

Barbarus Abderamen quo non crudelius alter 4.

Sauit in Tyrÿs odiosum nomen I E S V,

Hispanum inuasit maiore tyrannide regnum.

Ille augusta Dei destruxit templa, nec vsquam

Sacra sinebantur victi celebrare, nec ordo

Pontificum mansit. Diuorum busta sine vllò

Delectu sparsit. multa perière piorum 5.

Reliquiæ heròum. fudisset bellua cunctas,

Ni profugiereptas diuersa per arua ferentes

Montibus Asturicis clausissent. pars ea regni 6.

Hispani Boreæ, & plauistro subiecta Bootæ,

Propter inadcessos aditus, intacta manebat,

7. Vnde & restitui cœpit. sic tempore sedes
 Mutarunt illo Diui. Et iam crebra tyranni
 Vastantis Celtas permistum nomen Iberis
 Fama Valentinas arces miscere tumultu
 Cœperat. extemplo paucicum prasule ducti
 Sorte viri, adsumunt corpus venerabile sacri
 Herois, donoque obculti noctis opaca,
 Conscendere ratem. volat illa per aquor, & inter
- 9 Herculeas Abylen fertur Calpénque columnas.
10. A Libe deinde legunt pelagus. flectuntque carinam.
 Ad promontorium dextra quod prominet altè
11. Mentitum effigiem rostrata nauis, Achiui
12. Dixerunt Hieron. si námque annosa vetustas
 Verare fert, odijs olim Iunonis iniquæ
 Amphitryoniades oris adpulsus Iberis,
13. Hinc quum Geryonen, quem gleba Erytheia feraci
 Insula ter geminum clauderat, ad arma ciceret,
 Relligione loci ductus, quum cerneret ipsos
14. Nocte Deos alto cali de cardine labi
 In terras, totóque sacris vaga fulmina monte
 Ignibus insultare, Iouis contorta lacerto,
15. Suppliciter coluit genitoris numen, & aram
 Exstruxit, noménque loco Sacrum indidit. illi
16. Indigena templum titulo posuere superbum
17. Hercules Argiui. quo quum impingere carinam
 Numine vectoris adpulsam adlitora nautæ,
 Hoste vacare locos, nullique frequentia tesqua,
 Atq; inculta vident. igitur formidine dempta,
 Abstrusere sacrum fida telluris in vmbra
 Pignus, & erecta super ara, & paupere fano

Cessite

Cesspite congesto. sibi deinde mapalia lenta
 Texuêrunt, humilêsq; casas de fronde genistæ. 18.
 Indutiq; sagis, duram paruóque paratu
 Ducebant uitam, contenti paupere agello,
 Siluestriq; cibo & fluuiio, citra vrbis amœna 19.
 Delicias. vt qui pradam rebantur opimam
 Hostibus in mediis, victis mage posse nocere,
 Quam fore ab incurso tutam prædonis auari.
 Nam quum falcifero sub rege, prioribus aui 20.
 Temporibus, mortale genus sine crimine, querna
 Eximeret vel glande famem, vel sponte creatis
 Frugibus, atq; sitim fluuiio sedaret, agebat
 Otia tuta, nec ad lituos pallebat inaneis
 Exsanguæ. At post quam scelerata pecunia regnat,
 Luxuries q; inuenit opes, prædamque tyrannus,
 Nusquam tuta quies, nusquam securæ. dolosi
 Insidiatores passim. seu vela per amplum
 Nereades, glaucûsq; domet tibi cærule ponti 21.
 Auiæ Neptunus, posui ne tutus abire,
 Heu malus infestat pelagus pirata. nec nudis
 Tutior est tellus. plenum mare, plena malorum 22.
 Terra. polum prædis altius dispescuit æther.
 Ergo vbi paulatim sacra custodibus ara
 Res adcreuit, erat quamuis non magna suppellex,
 Inuidit fortuna tamen. nam regulus aram
 Euerit Libys. & gladio hos perquussit, at illos 23.
 Seruitio præsit, donec fortissimus heros
 Pannonio genitore satus, Lusit inclyta regna 24.
 Alphonsus statuit, quo nec melioribus armis,
 Nec maiore animo regem, per stemmata præsea

24 VITA VINCENTII.

Ordine Originibus ductis, tulit orbis Iberus.

Is iuuenum denis sociatus milibus, oram

25. Inter Anam rutilumq, Tagum vastabat, IESV

Adsertor vindexq, pius. qua cognita postquam

26. Fama est Isinatio, qui tunc ditione tenebat

Batica regna, sua dictam de nomine gentis

27. Vandali am finxere Gothi, Lusiq, vetusti

28. Perfusum Oceano regnum, quo vindice dextra

Cœperat arceri, reges sibi iuxit amicos

Quatuor auxilio, sexcenaq, milia pubis.

Delecta, Alphonsumq, petijt. vbi paruus in anguem

29. Contortus rigat arua Chalybs Mouorte cruento

Excepti cecidere duces. fusaq, cohortes

Ismary. quinius fuerant vbi castra cruore

Tincta nigro, pradam repetit dum miles, Ibera

Inter captiuos aliquot de gente reperti,

Quos fera barbaries vili adfligebat equorum,

Seruitio. veneranda duum prafulsit in illis

Canities, canosq, decens reuerentia vultus.

His vbi ad Alphonsum ductis, data copia fandi est,

Qui natu visus maior, sic orsus. Ibera

Gentis ait, Regniq, tui clarissime uindex,

30. Quo ductore Deus quarto nunc deniq, seclo

Respicit Hesperiam propius, nos sanguine cretos

Nosce Valentino. promontoriq, colonos

Obcidui, quod non procul hinc excurrit in aquor

Atlantis. Nostri proau patria vrbe relicta,

31. Quum fugerent odium diri Abderaminis, in hisce

Delituere locis. Martyr Vincentius ollis

Dux fuit. aduectum secum abstrudere latebris.

Bisse-

Bissenisq₃ data est senibus custodia, iure
 Iurando obstrictis, & religionem, sepulcri
 Nequando arcani in vulgum secreta venirent
 Proditæ. quod siquem abstulerat Libitina, vir alter 32.
 Sufficiebatur. forte hoc, ne infirmior atas
 Detegeret secreta patrum. rebantur in ara
 Conclusum iuvenes, susceptaq₃ vota sacra
 Soluebant ara, quâ presentissima semper
 Numina erant. ipsi pueri, scis inclyte Diue,
 Vidimus attoniti fieri miranda, referre
 Quæ longum. Interea Panus quum nomine, tum re
 Barbarus Alboaces, nostros ante ora parentis 33.
 Nostra trucidavit. uincti spectauimus illud
 Triste nefas. utinamquæ mihi licuisset eodem
 Care pater leto tecum subcumbere, & idem
 Hanc animam hausisset gladius. sed maluit hostis
 Parcere mancipijs, nec nos sua commoda ferro
 Ladere, quin Tyrÿs miseros diuendidit auro.
 Hunc & ad usq₃ diem, quo te rex maxime cerno,
 Libera compedibus nunquam mea crura fuere.
 Dixit. at Alphonsum iam dudum inuaserat ardor,
 Menteq₃ voluebat quanam ratione, vel arte,
 Nancisci Diuum quiret tellure latentem.
 Nam rem difficilem Pœnorum mœnia circum
 Reddiderant, tutumque satis penetrare recessus
 Non erat obciduos. per quæ impacata vagari.
 Interea veniam Tyrÿ, fœdusq₃ pacisci
 Ardebant. saltémque dies requiescere paucos
 Iure tributorum orabant, pacemq₃ sequestram.
 Ollis ter denos pepigit, frustra q₃ periculo.

34.

Infi-

24 VITA VINCENTII.

Ordine Originibus ductis, tulit orbis Iberus.

Is iuuenum denis sociatus milibus, oram

25. Inter Anam rutilumq³, Tagum vastabat, IESV

Adfertor vindexq³, pius. quæ cognita postquam

26. Fama est Isinatio, qui tunc ditione tenebat

Batica regna, sua dictam de nomine gentis

27. Vandaliæ finxere Gothi, Lusiq³, vetusti

28. Perfusum Oceano regnum, quo vindice dextra

Cæperat arceri, reges sibi iuxit amicos

Quatuor auxilio, sexcenag³, milia pubis

Delectæ, Alphonsumq³, petijt. vbi paruus in anguem

29. Contortus rigat arua Chalybs Mouorte cruento

Excepti cecidere duces. fusaq³, cohortes

Isinarij. quibus fuerant vbi castra cruore

Tincta nigro, prædam repetit dum miles, Ibera

Inter captiuos aliquot de gente reperti,

Quos fera barbaries vili adfligebat equorum,

Seruitio. veneranda duum præfulsit in illis

Canities, canosq³, decens reuerentia vultus.

His vbi ad Alphonsum ductis, data copia fandi est,

Qui natu visus maior, sic orsus. Ibera

Gentis ait, Regniq³, tui clarissime vindex,

30. Quo ductore Deus quarto nunc deniq³, seculo

Respicit Hesperiam propius, nos sanguine cretos

Nosce Valentino. promontoriq³, colonos

Obcidui, quod non procul hinc excurrit in aquor

Atlantis. Nostri proavi patria vrbe relicta,

31. Quum fugerent odium diri Abderaminis, in hisce

Delituere locis. Martyr Vincentius ollis

Dux fuit. aduectum secum abstrudere latèbris.

Bisse-

Bissenisq; data est senibus custodia, iure
 Iurando obstrictis, & religione, sepulcri
 Nequando arcani in vulgum secreta venirent
 Proditâ. quod si quem abstulerat Libitina, vir alter 32.
 Sufficiebatur. forte hoc, ne infirmior atas
 Detegeret secreta patrum. rebantur in ara
 Conclusum iuvenes, susceptaq; vota sacra te
 Soluebant ara, quâ præsentiſſima semper
 Numina erant. ipsi pueri, scis inclyte Diue,
 Vidimus attoniti fieri miranda, referre
 Quæ longum. Interea Panus quum nomine, tum re
 Barbarus Alboaces, nostros ante ora parentis 33.
 Nostra trucidauit. uincti spectauimus illud
 Triste nefas. utinamquæ mihi licuisset eodem
 Care pater leto tecum subcumbere, & idem
 Hanc animam hausisset gladius. sed maluit hostis
 Parcere mancipijs, nec nos sua commoda ferro
 Ladere, quin Tyrÿs miseros diuendidit auro.
 Hunc & ad vsq; diem, quo te rex maxime cerno,
 Libera compedibus nunquam mea crura fuere.
 Dixit. at Alphonsum iam dudum inuaserat ardor,
 Menteq; voluebat quânam ratione, vel arte,
 Nancisci Diuum quiret tellure latentem.
 Nam rem difficilem Pœnorum mœnia circum
 Reddiderant, tutumque satis penetrare recessus
 Non erat obcuiduos, per quæ impacata vagari. 34.
 Interea veniam Tyrÿ, fœdusq; pacisci
 Ardebant. saltémque dies requiescere paucos
 Iure tributorum orabant, pacemq; sequestram.
 Ollis terdenos pepigit, frustra q; periculo.

- Insidijsq̃, petit montem cognomine sacrum.*
Nam loca iam densis, multos neglecta per annos,
Horruerant siluis, atq̃ indiscreta manebant.
Nec desiderium prius hoc rex inclytus armis
Expleuit, quam vi regnis excedere Lusi
 35. *Cogeret audaces Tyrios, & Olysiſo Chriſtum*
Denuo iam coleret, cui tam memorabile nomen
Numina ſeruabant, vt multo clarior iſto
Nunc fieret titulo, fuerat quam tempore magnum
 36. *Quo Laertiaden iactabat, condita ab illo*
Errores inter varios, variasq̃ procellas
Et ſalis arumnas. etenim poſt Pergama victa,
 37. *Quum malè concordēs nec conuenientibus æque*
Imperijs, vni nollent parère tyranno
Ductores Graiũm, ſparſi quãquemq̃ vocabant
Fata ſua, à patria procul errauere per aquor.
 38. *Oceano verò, præter Menelaon, Olyſſes*
Turbine ventorum adpulſus, quo flexa receptat
 39. *Terra ſinu pelagus, Luna alta cacumina montis*
Inter, & inſigneis Leneo & Pallade colles
 40. *Barbarios, deflexit iter, portũque preendit.*
 41. *Intima deinde ſinus, cunctosq̃ terraq̃ reſſus*
Explorans, captusq̃ loco, nam rura videbat
Morigera, & cali faciem ſine nube ſerenam,
Hoſtiãq̃, alta Tagi, inq̃ vicem certamen aquarum,
Annis vbi fruſtra luſtatur Tethyos vndis.
Nam viſcenta ſali poſtquam ſe colligit ira,
Moleq̃ conſurgens tumidos exſuſcit at aſtus,
 43. *Flumen agit reſſuum, longeque per arua reſundit.*
Ad ſocios tandem redit, & ſubducere claſſem

Impe-

Imperat, atq; hyemem portu contemnere sauum,
 Indigenasque sibi vario sermone peritus
 Deuinxit. nam lingua ferè communis & illis, 44.
 Vt Dionysæi ductis ab origine Lusi,
 Inuenta est. vrbuq; locum, si condere vellet,
 Auxiliu[m]que dabant faciles. tum cura Minerva
 Dux Laërte satus, conitum exorante caterua,
 Admonitu[m]que Dea, condit sibi mœnia parua
 Colle super, templu[m]que tibi Tritonia virgo. 45.
 Signaq; naufragu[m] suspendit, aplustria classis 46.
 Rostraq; & insigneis Troum gestamina parmas.
 Erroresq; suos illic, Asiaq; ruinas
 Venturis posito signauit carmine seclis,
 Palladi de Phrygibus victis Ithacensis Olysses
 Dedicat hac. vrbemque suo de nomine primum
 Finxit Odyssæiam, quæ nunc clarissima toto 47.
 Cognita in orbe, ducem fama super astra pelagum
 Tollit. ea poterat securus viuere Olysses
 Inter Lusiadas, nisi amor reuocasset amata 48.
 Coniugis, & patria, gnatique, & cura parentis,
 Cum quibus est homini paupertas dulcior ipsa,
 Quam quot habet Libye latissima iugera, seu quot 49.
 Cræsus diuitias olim, vel deniq; si cui
 Copiarum alij maior fuit, exsul & orbis
 Dum modo cogatur patria non viuere terra.
 Post duo lustra igitur Graiam quam Martius heros 51.
 Urbem restituit, templis que ornauerat, illum
 Perscrutari iterum tuto iubet æquore montem.
 Quumq; propinquassent, ac omne furente procella
 Litus inadcessum, promontoriq; viderent.

Cir-

Circumquaque tegi mucronem adspergine cana,
 Quæ natura loci est, quæ parte impingere possent,
 Hærebant dubij, cecidit quum prona furentis

51. Vis pelagi, strauitq; mare, & stagnantibus vndis
 Vectaratis placide, suprema adpellitur ora.

Ecce autem egressus, corui nigrantibus alis

52. Obcurrere pares, visiq; adplaudere saltim,

Hospitibus cicures, præeuntque per auia montis

Atq; reuertuntur sapè, admirantibus illis.

Tum senior, firmate, inquit, vestra omnia Diui.

Magnum aliquid socij mea mens præagit ab hisce

Augurijs, nec enim fieri sine numine credo.

Vt ruit vnda sali subito, vt siluere tridentis

Murmura vidistis. nunc ad nos ecce subinde,

Illum vsq; ad tumultum quum peruenere, reuerti

Cernitis hos quibus aut rerum prudentia maior,

Aut datur ingenium diuinitus, unde futura

Coniectare fuit mos. & si credimus ipsi

54. Nil temere oscinibus. quin præpetis omina penna

55. Obseruare nefas nobis, & ouatio corui

Vana superstitio est, sanctum fortasse cadauer

Qui potuit seruare prius, ne prada luporum

56. Neue canum fieret, neue alitum oscenarum,

Tempore quo nemorum tractum est in deuia, coruus

Idem etiam possit nunc demonstrare sepultum.

57. Sic ait, atq; iteris ductores ponè sequuti,

Deuenerè locum tumuli. super adstitit ales,

Et modo scalpuriens glebã, modo gutture ouanti

Signa dat. adcipiunt lati, dumq; recludunt

Dente ligonis agrum, donec uiolare sepulcri

Con-

Contigit inclusi tabulas. clamore resoluunt
 Illicet ora pio, & recinunt Pœana vicissim, 58.
 Gausi haud aliter, quam fossor pallidus auri,
 Quum vena penitus fugientis pondera massa
 Ignota adsequitur, tremulis complectitur vlnis,
 Expleriq; nequit. sic omnis in oscula turba
 Certatim ruit. e fossumq; aperire ferè trun 59.
 Ut cœpere, notis adparet lamina plumbi
 Incisis. tunc aucta fides, maior è que Diuum
 Religionem colunt, vero quem littera prodit
 Nomine. at indicium maius, maior à que signa
 Virtus dia dedit. manibus temerare profanis
 Reliquias sacras ausus, parua ossula quidam
 Clam socios, ausu pius & sceleratus eodem, 60.
 Subripuit. factique diu nec pœna moratur.
 Namq; repentina correptus imagine leti,
 Omni oculorum usu subito priuatur, & amens
 Colla quatit, titubantque pedes, passòque capillo
 Bassaridi Ogygia similis prouoluitur. humor 61.
 Defluit è toto, crebròque tremientia pulsu
 Membra fatiscebant, ceu si quis hydrargyron acre
 Ebibat, & tremulum gerat agro in corde venenum
 Ter conatus erat pedibus consurgere, tètque
 Defectus virtute cadit, faciè que volutus
 Præduram tutudit glebam, vomuitque cruorem
 Naribus, atque genas concreto sanguine turpat.
 Adcurrunt socij ignari, prensuq; rogabant,
 Queis nam intemperijs ageretur. at ille parumper
 Respirans, gemituq; trahens à pectore vocem,
 Parce pio sceleri Diue ô venerabilis, inquit,

Par-

Parce precor. pietas, pietas, mea crimina solum.

O ego qui potui tantum cognoscere numen

Hac mercede doli. placet experientia veri.

Per te, per quæ Deum, tibi qui dedit esse potentem,

Da veniam misero. fateor mea furtiva cupiui

Parte tui locuples fieri, & te diue penates

Fortunare meos. pudet heu sancta ossa pigetque

64. *Sacrilega attrectasse manu. vos deniq; ciues*

Hos nudate sinus, & quod mea viscera torquet,

In lucem furtum proferte, & sumite nostro

In capite exemplum. sic fatur, & ecce reliquit

Vertigo cerebrum, caligantẽsque tenebræ

Diffugere, tremor composita pace quieuit,

Atq; vigor nervis redijt, solidataq; membra

Sustinuere virum. tunc ima præoccupat illis

65. *Cor da timor, gelidõque artus torpore pigrantur,*

Numinis & maior subiit reuerentia mentes.

Stabat adhuc pelagi facies, leuĩsque ciebat

Aura viros, properi soluere è litore. quumq;

Candida cœpissent committere lintea ventis,

En procul eliso pernicibus aère pinnis

Labuntur corui. prorãque hic constitit alta,

Ille ratis puppim delegit. vterq; fidelis

Qui post expositum alitibusq; ferisq; cadauer,

Martyris egregij non deseruere sepulcrum,

66. *Vsq; ad Odyssæas arces, multosq; per annos*

Durauere sui circum monumenta patroni.

67. *Siue illi tantum vitæ, tantumue dierum*

Emensi fuerant, seu deriuatus ab illis

Fœtus erat, promontorio qui visus in isto,

Secula

Sæcula tot, Pœnis causam dedit, vnde vocarent
 Coruorum montem. nostri, de nomine facti
 Vincenti, dicunt, vbi templum immane Sabæo
 Illi halat fumo, & flammis conlucet odoris.
 Ast vbi iam portum, & Zephyris mulcentibus urbem
 Dulichiam tenuère, rati sub nocte silenti 69.
 Fallere concursum vulgi, expectare tenébras
 Visum est. vt tandem conclusit vesp̃er olympum,
 Noctis & vmbra ruit, Diuæ penetr alia Iustæ 70.
 Sacra petunt tacitè, & positis custodibus arci,
 Mittitur Alphonſi qui magni iussa reportet.
 Hac vmbra latuère viros, urbemq; sepultam
 Nocte intempeſta requie ſomnôq; profundo.
 Non ita ſed famam, quæ non dormitat in auum 71.
 Plena oculis, habitans tecta omnia, compita, vicos,
 Obſervatq; foreis, rimisq; introſpicit, atque
 E tenui verbo, ſua per ſigmenta voluta, 72.
 Crescit in hîſtoriam. dubio muſſare ſuſurro
 Primum inter notos cœpit, mox deinde volatu
 Pennigero, & toto iam ſe conamine maior,
 Veniſſe ingeminat Diuum, ciueisq; tumultu
 Miſcuit, & Iuſta trepidos deduxit in adem.
 It clamor celo, reſonant ſacra æra, tubaq; 73.
 Pars ad pontificum ardebat deducere ſedem,
 Pars aliô, ferrumq; parant, atq; arma minantur.
 Compoſuit tandem ſtudia hæc contraria vulgi,
 Conſallus nimia vultus grauitate tribunus
 Militia. ſtetit, indicensq; ſilentia dextra,
 Tela tenete viri, dixit. cui bella paratus?

C

Cui

Cui gladios? bellumne ferunt bona numina vestra
 Vrbi aduecta? pij num diui sanguine gaudent
 Cirili? scelus est diuos scdare cruore

74. Non pietas. Scythica hac expositulet ara Diana,

75. Talia Teutates, atq; hoc immanior Hesus
 Numina cade virum calida exhalantia semper

76. Exquirant, Idæa suos Berechynthia Gallos
 Incidi tulerit, quum carmina crine soluto
 Ferales aras. circum exululare solerent.
 Nos verò nebulis quo lux euoluit ab illis

77. E calo demissa, fero sic more decēbit
 Inruere in nosmet? pietas tamen ista coēgit
 Imprudens, dum tanto alijs prestare videtur
 Quisq; sibi, quanto propiore penatibus ade
 Diuum habitare suis cernat. pia vota putemus.
 Idcirco ne tamen vim cuiq; inferre, suumq;ue

78. Non sperare ducem liceat? spernatūe quis ipsum
 Magnanimum Alphōsum? quid relligiose tumultus,
 Quid trepidas? referre putas qua sede locetur,
 Dum modo in vrbe tua? non est, mihi credite, ciues
 Proximitate loci quur se quis iactet. abunde

79. Ille propinquus erit Diuo, qui supplice corde
 Sincerōq; colet. dirum seponite ferrum,
 Atq; arcete manus à cadibus, arma nefastum
 Ne reddant funesta diem, quem cura minorum,
 Quem pia posteritas celebri seruatit honore
 Solennem semper. quin lato inscribite fastis
 Nomine, vt & lati sacra hac renouare nepotes

80. Sint memores vestri, postquam exoriente Capella

Ad

Ad gemina Phœbus declinat pondera Libra.
 Est media vrbe capax templum, augustissima sedes
 Diuorum, in tota non est locus aptior vrbe.
 Dignum erit hanc adem sacro decorare sepulcro.
 Id rex ipse velit, nos id cum rege velimus.
 Dictis mansuescunt animi, ceciditq; viritum
 Irarepente ferox, atq; arma minacia ponunt.
 Ille vt erat cristis, galeâq; coruscus æna,
 Euocat in pompam ciueis. mora nulla, capeffunt
 Iussa omnes nudiq; pedes, & temporalauru
 Velati festa, latis clamoribus ibant.
 Atq; sacerdotes ardenti murice tecti
 Thura Sabaa adolent, Robertus in ordine primus
 Quem stola cingebat Solymum circumdata lumbo 81.
 In morem, ex humeris, pendent holoserica miris
 Intertexta modis, mitrâq; ornata bicorni
 Tempora præfulgent, tum circum fercula, palmis 82.
 Insigniti aderant salij, laudesq; canebant, 83.
 Inde senum iuuenumq; chorus, qui vocibus æthram
 Totum implent latis, atq; hinc matresq; nurûsq;
 Innuptaq; simul reddunt alterna puella.
 Lux gentis quæ debus nostra, salue inclyte Diue
 Qui totum exhilaras celum. Tu mille labores,
 Tu mirante polo, seui tormenta tyranni
 Et flammâs passus, quæ plurima vix tulit alter,
 Nemo plura, venis nostram nouus hospes in urbem.
 Ingredere, & noctris subcede penatibus, & nos 84.
 Dexter adi, & ciuis factus, tuam mœnia serua.
 Tu quoq; fida venis ales custodia Diui,

- Quam non cygnæus candor, quam nulla volucrum
 85. Anteibit. nec te vincet Iouis armiger antro
 Dictus ab Aetnao manibus fabricata cyclopum
 Tela ministrasse irato. sine labe columba
 86. Non Veneri tantum dilectæ, aut Palladi cornix
 87. Nyctimeneûe fuit, nec tam Iunonius ales,
 88. Quantum vis cauda circum gemmante theatro,
 Gratus erat Diua, nec qui capitolia celsa
 89. Seruauit, niueus tantum ille Quiritibus anser
 Pro meritis dilectus erat. nec corue fuisti
 90. Ipse magis Phæbo, fuerat dum nulla Coronis
 Cum iuvene Hamonio tibi visa, & candidus esses,
 Quam nobis nunc carus eris. te namq; senatus
 Nostra vrbs, pupimq; sacram qua numina vexit
 Signa sibi faciet, gestat modo Olisipo facti
 91. Mnemosynon, puppem atq; paræis insignia coruos.
 Siue quis externas ibit legatus ad vrbes,
 Siue quid edicet, legesue rogabit Olysis
 92. Vrbs, hac signa fidem facient. seu bella parabit,
 93. Præcedent nostras acies, mediòsq; per hostes
 Inrumpent cuneos, disiectaq; castra sequentur.
 Talia carminibus referunt, templumq; subibant.
 Scalptum marmor ibi parium fuit. viddiq; totum
 94. Artificèsq; manus, & ferrea cæla decenter
 95. Leuarant opere insigni, ac velut arte Myronis.
 Illic effigies Diui, nomenq; notatum est.
 Et rerum series pulchris distincta figuris.
 Subtus Iaspidea monumentum virumq; columna
 Sustenant gemina. tali clausere sepulcro

Magni

*Magni reliquias herois. cætera tempus
Auxit, & humanis inuicta licentia rebus,
Inductusq; error concordie fœdere mundi,
Qui summam in superos pietatem credidit, auro
Vestiri statuas, & mortalem addere luxum,
Quum potius placeat diuini imitatio vita.*

FINIS HISTORIAE
VINCENTII.

C 3

L. AN.

L. A N D R. R E-
 SENDII EPISTOLA AD
 VERNANDVM RHOTORIGIVM
 ALMADICVM RHOTORIGII
 Vernandi Almadici filium,
 optimæ spei pue-
 rum.

I Vstaparentali redierunt annua luce
 Persoluenda tuo merito Vernandule patri.
 Ergo ego, dum masti funus renouamus amici,
 Et tumulo grati lacrymis adfundimur, vmbra
 Vocibus ingentem, ingentemq; heroa cientes,
 Quid rear, ipse prius magno puer orbe parente
 Vt facias? doleas? corrumpat fletus ocellos?
 Hoc quoq; nam multum hac etiam pietate placebis.
 Est tamen vltterius genitor quod malit, omisso
 Vt fletu, sensim patrias formeris ad arteis.
 Huc incumbere puer, neruôs q; intende tenellos,
 Quandoquidem à teneris momentum adsuescere
 magnum est.
 Ac tibi ne facileis longis hortatibus aureis
 Obtundam, breuiore sequar compendia calle.
 Si quuius natura fera est, propiusue ferino
 Quam miti, ingenium, si educta puertia præne,
 Moribus incultis, nullo formata magistro,
 Quin & si quuius natura benignior, atque
 Tenuius ingenium, sed paupertate laborat,
 Neutrum ego demirer stultorum explere cateruas.

Ille

Ille quidem innata se rusticitate tuetur,
 Quod nihil inuita potuit præstare Minerva,
 Cui neq₃ præceptor, nec præluxere parentes.
 Hunc autem, grauius pedicis angustior æquo
 Res tenet, aut supra siquid molirier audet,
 Deijcitur cæptis, veluti damnatus iniqui
 Voti, Sisyphiūm cogatur voluere saxum.
 At, vi natiua formari cereus, & cui
 Cetera suppeditant, facilemq₃ domestica pulchra
 Commostrant exempla viam virtutis ad arcem,
 Turpiter à vulgo se non submorit inerti.
 Hac tibi dicta puta, placida puer indole, quando
 Nil Natura tibi, melioraq₃ fata negarunt.
 Nam tibi quā docile ingenium, quā viuida, quamq₃
 Vis animi erecta est, quam non meus ipsa supina,
 Vnius ostendi t miræ experientia mensis,
 Pæne tuo nullo, minimòq₃ labore magistri,
 Cui plus de solidis octaua parte diebus,
 Non hucusq₃ datum est, demptum puerilibus actis.
 Est tamen effectum, quantum indole præditus acris
 Me non pæniteat toto si effecerit anno.
 Natiuum ergo magis superet, quam desit acumen,
 Atq₃ anni duci faciles, ac flexilis ætas,
 Vt bene Palladias iter expediatur ad arces,
 Quo tibi nitenti, metuis ne curta suppellex
 Obstet, & adscensum cliuosum obsepia? atqui
 Illa tibi fautore Deo, virtute paterna,
 Ampla aded est, vt te nemo splendore, domoue,
 Vincat Odyssæia, rarissimus æquet in vrbe.
 Culmē ad hoc quoniam pater optimus ipse præiuit,

Ipse sequendus erit, prò quam te certa manebit
 Gloria, si patris vestigia pone sequare.
 Namq, ut praecurras, vix ausim optare, feramq,
 Si nullum addideris cumulum, modo tradita duret
 Integra nobilitas, nullòq, ad cisa sinistra.
 Ergo paterna tibi ante oculos uersetur imago,
 Quemq, refers facie, virtute referre labora.
 Nil virtute prius duxit pater ipse, iuuenta
 A prima, virtute nihil prius ipse putato.
 Ille suo regi multos dum praestitit annos
 Obsequiumq, operamq, forisq, domiq, fidelis.
 Regibus est cunctis factus gratissimus, eius
 Dignati mensam reges & adire penateis,
 Pacibus ambiguis vnum statuere sequestrem.
 Bella quidem haud gessit, sed enim sapienter agèdo
 Exstinxit iam cœpta geri, Martiq, bipennem
 Abstulit armato è manibus, curruq, tremendo
 Sanguineam exquussit Diuam, iunctòs q, dracones
 Inuita iugulauit hera, saeuòs q, paratus
 Propulit in patriam Rhodopes iuga ninguida
 Thracem.

Hac dum sapè facit regum pacator, honestè
 Consenuit peregrini patria priuatus amata.
 Atq, ut scire queas quo sis genitore creatus,
 Eccui quare duci, de tot qui nostra per Indos
 Signa ferunt, de tot, qui cum Mauortia Pœnis
 Belligerunt, plus detulerit rex noster honoris.
 Sapè equidem memini, & merito, redeuntibus aula
 Esse interdictum, multis, nec ad oscula dextra
 Admissu, etiam probrosa ob crimina dictam

Iure

Iure diem, atq; reos, de maiestate minuta,
 Deq; peculatu, causam dixisse coactos.
 At pater ille tuus rediens, susceptus amicè
 Iniecta obstipuit regalia brachia collo.
 Ne te detineam, vixit patriaq; Deoq;
 Ciuis honoratus, diues sine sordibus vllis.
 Quuius vita suis quam ciuibus utilis esset,
 Omnibus ordinibus respublica masta probauit,
 Quum gemitu confusus aruit morientis ad adeis,
 Quum tot ad elatum coierunt undiq; turba,
 Vt nec eas colles caperent, nec tecta, viaq;
 A quot erant qui se lamentarentur in illo.
 Hic sibi narrat opem latam, gratisq; fuisse,
 Alter agit grates alieno ex are solutus.
 Hic vetitus necti, corpus debere fatetur.
 Quot fuit auxilio pupillis ille, quot orbis
 Dos data virginibus memorat. Sermo vnus, & vno
 Ore, grauem factam iacturam funere tanto.
 His nisi tute putas stringi te laudibus, vnquam
 Neue sinisterior, ne dexterior ueferare,
 Neu digitum transuersus eas, quin totus eandem
 Insistas per agasq; viam, teris auia, nunquam
 Ingressurus iter melius, frugiué futurus,
 Magnarum sed diues opum, virtutis egenus,
 Vixq; alia à turbare distaturus inepta,
 Quam qua strigoso porcus praesertur obesus,
 Nullum mirificum patriæ sumendus in vsum.
 Non aliter, quàm quum, si fortè caballus ab acri
 Degenerauit equo, demuntur ephippii tardo
 Et phalera, tonsisq; iubis, inglorius ipse

40 EPIST AD VERN. ROTHORIG.

*Saxa moletrina versans onerosa senescit.
 Aut siquid melius, uel clitellarius exit
 Vel collo trahit attrito non sponte quadrigas
 Sin autem generose puer te respicis, ista
 Nec canimus surdo, uerum uiuūq̃, sapiūq̃,
 Ebullitq̃ tibi circum praeordia sanguis,
 Quae monita audisti nunc, de genitore sequendo,
 Danda opera, ut gnatis, de te, post ipse relinquant.*

F I N I S.

IN.

IN. L. ANDREÆ
RESENDII VINCENTIUM
LEVITAM ET MARTYREM,
EIVSDEM LOCORVM
obscuriorum adno-
tationes.

*AD STUDIOŒSOS ADO-
lescentes.*

VVM nequaquam consilij mei esset, in Vincentium nostrum aliquid commentari, studiosi adolescentes, & eo vel solum, vel potissimum animo edere constituiŒsem, vt Martino Ferrariæ homini cum primis amico, ac de me benè merenti morem gererem, vobis faciliorem, eius poëmaticis intellectum cupientibus, coactus sum tumultuaria opera, dum carmina ipsa excuduntur, adnotationes has intra dies decem & cōceptas & natas præcipitare. Vestræ autem humanitatis erit, boni & æqui, quales quales eæ sunt, rei siue necessitate, siue celeritate consulere.

VINCENTI, &c.) Status causæ est, *vera virtute & religione cælum adiri*. Quos Deos finxit antiquitas; etiam ipsum Herculem, falso in cælum relatos. Diuinos enim honores, hoc est, vt homines diui fiant, Dei opt. max. munere heroibus verè pijs, non autem sceleratis tyrannis, solere contingere. Quum autem sacratissimus Christi martyr Vincentius inter eos emineat, qui illustriori pietate se pro vera religione deuouerunt, iure optimo & diuum haberi, & à pijs hominibus veneratione

neratione magna coli. Et adsumptionis huius probatio, in demonstratiuo genere, priori libello abundè factis versatur. Posteriori, quonam modo Olyssipponem translata fuerint eius reliquæ, iuxta annualium nostrorum eadem, continetur.

1. OLYMPO AD SERVIT, id est, in Deorum retulit numerum. Et dictum est ea formula, qua & illud Metam, primo. *Ede notam tanti generis, meq; adseruere alo.*

2. FALSO) absque ratione. Sallust. *Falso queritur de natura sua genus humanum.*

3. VOTISQUE vocauit) vt Virg... & *votis iam nunc adfuesce vocari.*

4. INGENIO quicumque, &c.) Treis tangit modos claritudinis & immortalitatis apud homines promerendæ, Ab studijs, & ingenij dotibus, à rebus bellicis, & à meritis in rem publicam.

5. ÆTERNIS factis.) Participium est, non nomen. Durant, inquit, sua præmia illis, qui ob talia merita æterni sunt facti, hoc est, hominū memoriæ commendati.

6. IGNEA VIRTUS.) Etsi ita possit hic dici *virtus ignea*, quemadmodum apud Lucanum, lib. 9.
*Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita, patientes atheris imi.*

Fecit. & Maroni... *ardens euexit ad athera virtus.* tamen propriè virtutem eam intelligit, quam Theologi *Caritatem* vocant, quæ ignea, i. ardens diuini amoris igne rectissimè adpellatur, & omnium aliarum forma est. Pietatem verò in deum, hic dicit, quam Græci *ἠυσσεβείαν*, & *λατρείαν*, quæ soli Deo debetur.

7. PVRA VESTE.) Ex ritu pontificali dictum est. Tali enim utebantur pontifices in sacris faciendis.
*Æneid. 12. --- Puraq; in veste sacerdos,
Setigera factum suis, intonsamq; bidentem
Assulit.*

8. CA-

8. CASTI) tam religiosi, quam à libidine alieni, vt Virgil.

Quiq; sacerdotes casti, dum vita maneret.

9. PHRYGIS AMPHORA, &c.) Sensus est: Dies Vincentio dicata, hodie voluto anno nobis redijt, quum ingresso in Aquariū sole, Lyra obcidit. Et significatur dies 12. cal. Februarij. Nam referente Columella lib. 12. cap. 2. decimo septimo cal. Februarias sol in Aquarium transijt, & 12. cal. Fidicula vespere obcidit. *Fidiculam* autem vel *Fidem*, latini dicunt, quæ à græcis *lyra* nuncupatur, auctore Varrone cap. 5. lib. de re rustica secundi. Ouid. item Fastorum primo, quatuor hoc carminibus declarauit.

Hæc ubi transieris capricorno præbe relicto,

Per iuuenis curres signare gentis aquas.

Septimus hinc oriens quum se demiserit undis,

Fulgebit toto iam Lyra nulla polo.

Cæterum *Aquarij* signum ad Phrygem, hoc est, Ganymedem retulimus, Ouidium sequuti, fastorum, 2.

Iam puer Idæus media tenus eminet aluo,

Et liquidas misto nectare fundit aquas,

Quum sint quia ad Deucalionem potius retulerint. Vnde est illud Lucani.

Deucalionæos fudisset Aquarius imbres.

Vtraque tamen opinio recitatur apud Higinium, apud quem etiam de *Lyra* plus satis.

10. BONA MENS.) *Mentem* veteres vt Deam colebant. Plin. lib. 2. cap. 7.

11. OLYSSIS MOENIA. 1.) *Olyssipponem*. Narrabitur libro posteriorē.

12. IMPERIVM Diocles.) Narratio est. *Diocles* autem idem est, qui & *Diocletianus*, de quo ita Sextus Aurelius Victor. *Diocletianus Dalmata Amilini senatoris libertinus, matre pariter atq; oppido Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium sumeret, Diocles adpellatus, ubi orbis Romani potentiam cæpit, Graium no-*

men

men in Romanum conuertit. Haftenus Victor. Quia verò Diocletiani vocabulum non tam cōmodè verius legē ingredi poterat, vfi sumus potius nomine Dioclis.
 13. VLTIO pro Cæsare.) Hæc historia sic habet. *Numerianus Cæsar, frugi & bonarū artium iuuenis, in castris ab Arrio Apro socero suo imperij cupido, per fraudem interfectus est. Id quū agrē tulisset exercitus, Dioclem imperatorem elegit, quū prius iurasset, nō suo dolo Numerianum interfectum. Cui rei vt fidem faceret, Aprum concionantem adortus, gladio confodit. Quare & à militibus mox imperator salutatus est, & à senatu postea confirmatus.* Hæc diffusius apud Eutropium, & Poinponium Lætum.

14. SE DIVORVM sanguinis vnum lāctaret.) Diocletianus, *Iouij* sibi prænomen indidit, quasi Iouis esset heres, sicut & Maximianus imperij socius *Herculum* se adpellauit. Præterea, se vt Deum adorari iussit, sicut in chronicis refert Eusebius.

15. DECIMA strage.) *Decimam* enim post Neronē in Christianos *persequutionem* mouit Diocletianus.

16. TANTI cōlega furoris Maximianus erat.) Hunc siquidē Diocletianus prius Cæsarem, deinde Augustū fecerat: Constantio & Galerio creatis Cæsaribus. Nam posteaquam imperium consortes habere cœpit, senior Augusti retento nomine, ad consortium adlētō Cæsaris nomen tribuebat, qui tamen Augustali maiestati vt superiori deferret. Hinc legimus Constantinum treis filios suos Cæsares fecisse. Erant igitur *Cæsares*, quasi designati Augusti, ac imperij subcessores, vt nostra ætate, *electi reges Romanorum*. Eusebius lib. 8. Ecclesiasticæ historiæ, cap. 5. de Diocletiano & Maximiano loquens, *Augusto*, inquit, *in eadem vrbe simul cum Cæsare constituto.* Imperator tamen Valentinianus, vt ait lib. 27. Ammianus Marcellinus, morem institutum antiquitus supergressus, non *Cæsares*, sed *Augustos* germanum

manum nuncupavit & filium. Benevolè satis. *Nec enim quisquam ante hæc, inquit Marcellinus, adsciuit sibi pari potestate conlegam, præter principem Marcum, qui Verum adoptivum fratrem absq; diminutione aliqua, maiestatis imperatoria socium fecit.*

17. ALTER IN HESPERIO, &c.) Orosius sic ait, lib. 7. cap. 25. *Interea Diocletianus in oriente, Maximianus Herculus in occidente, vastari Ecclesias, adfligi interficiq; Christianos decimo post Neronè loco præceperunt. Quæ persecutio omnib; ferè antea actis diuturnior atq; immanior fuit. Nam per decem annos, &c.*

18. CÆDE triumphali numeri crepère superni.) Diuorum numerum significat, infinitis prope martyribus auctum. Si cui libet hæc latius videre, is octauum Eusebij librum Ecclesiasticæ historiæ legat.

19. SÆVA PERACTVRVS sæuus mandata minister.) Nota est in historijs martyrum sæuitia Daciani.

20. HESPERIÆ EXTREMÆ. &c.) *Mediterranei maris, periphrasis est. Hesperiam autem extremam, Hispaniam dicit, ut Horatius.*

Qui nunc Hesperia victor ab ultima.

FAVCES PER ARCTAS.) Fretum Herculeum intelligit. Et videnda est Melæ descriptio, iuxta quam hæc dicta sunt.

21. PER petuam dirimens Calpen.) Ex opinione eorū loquitur, qui *Calpen* montem ab Hercule discissum putauère, & vtrimque positis columnis, altera in Hispaniæ parte, in monte ad quuius radices Calpe est oppidū, quod Gibraltare nunc vocatur, altera in Africæ monte, ad *Septam* urbem illā nominatissimā Ceuta nunc dicitur, freti angustias ab illo fuisse designatas.

22. ÆRVMNOSA Saguntos) De *Sagunto* multa passim. Est autem ea quæ nostra tempestate in ignobilem prope vicum redacta, ab indigenis *Monnedro*, hoc est, *Mons vetus* adpellatur.

23. SV-

23. SVCRONIS dixere sinum.) De sinu *Sucronensi* ita dicto à flumine quem recipit, hæc Mela. *Prior Sucronensis dicitur. Maior hic magno satis ore pelagus adiciens, & quo magis penetrat angustior, Satabin, Thuriam, & Sucronem, non magna excipit flumina.*

24. VALENTIA surgit, Bruti opus.) *Viriatus Lusitanus ille, Hispaniæ Romulus, ut inquit Florus, quum post varias contra Romanos victorias, per fraudem & insidias domesticas, agente Scurilio, interemptus esset: milites eius quæ se tutari poterant, dispersi vagabantur. Interea quum in Hispaniam venisset Brutus, & è republica iudicaret pacatas Viriati copijs conditiones offerre, agrum & sedes ad habitandum, positis armis, illis assignavit. Condiderunt igitur oppidum quod Valentiam, credo à fortitudine militari, adpellauerunt. Meminit huius rei etiã Sabellicus, lib. 9. quintæ Enneados.*

25. EXAVCTORATO.) id est, ab armis dimisso *Auctorare* enim est obligare. Vnde *auctorati milites. 1. sacramento adstricti. Exauctorati* verd à *sacramento quo obligati & adstricti tenebantur absoluti.* Liuius lib. 6. belli Macedonici. *Milites exauctoratos dimisit.* Et ita sæpè apud eundem. Erat tamen duplex exauctoratio, sicut & duplex missio. Altera, quum militibus opus non erat, quæ vocabatur honesta, quæadmodum legimus in multis inscriptionibus. *MISSVS HONESTA MISSIONE.* Altera, quæ ignominie causa fiebat, quum iubebatur milites contumeliosè arma deponere. Dicebanturq; tunc *FIERI QUIRITES.* Lampridius in Alexandro. *Seueritatis autem tanta fuit, ut sæpè legiones integras exauctorauerit, ex militibus Quirites adpellans.* Post: *Continete igitur vocem truculentam, &c. Ne vos hodie, uno ore atq; una voce, Quirites dimittam.* Sequitur: *Quum nihilominus postista fremerent, exclamauit. Quirites discedite, atq; arma deponite,*

Huc

Huc referendum est illud Caesaris, apud Lucanum.

Tradue nostra viris ignavi signa Quirites.

26. BRVTI (mœtia. i.) Valentiam superius dictū.

27. VALERVS) Concisione dictum, pro, *Valerius*. Vt Virgil. Æneid. x.

*Quem tamen haud expers Vālerus virtutis auita
Deycet.*

28. NIGRICANS (anugo. i.) Subnigra, aliquantulum nigra, qualis in iuuenibus pubescentibus esse solet. Plin. li. 10. cap. 3. *colore nigricans*. Et alias sæpè.

29. DICTIS PELLACIB.) Blandis, & ad decipiendum adpositis. Æneid. ij. --- *inuidia postquam
pellacis Olissi. &c.*

30. SVFFITE.) Hoc est, subfumigate. Georg. 4.
At suffire thymo, cerāsque recidere iuancis.

*Quis dubitet? Et altaria dixit augusta. i. religione &
augurio consecrata, sancta. Ouid. Fastorum. i.*

*Sancta vocant augusta patres. augusta vocantur
Templa, sacerdotum ritè dicata manu.*

Hinc etiam D. j. *augusti* dicebantur, sicut legimus in antiquis inscriptionibus. MARTI. AVG. SACRVM. ISIDI AVG. &c. Suetonius legendus.

31. COGNATAQVE numina terris.) Deos ex hominibus factos finxit antiquitas. Quare erga homines deorum benevolentiam ex cognatione arguit.

32. PROLES (Latoia,) Apollo Latonæ filius.

33. NOVA (factio. i.) Christiana religio. Ex persona enim Dariani seruatur decorum. Nam *factio*, seditiosum vocabulum est. Et Christianos ethnici *seditiosos factiososque* iudicabant, imo etiam *superstitiosos*. Tanta cæcitare miseri tenebantur.

34. O. VALERI.) Adcentu in prima syllaba enūciandum est, contra vulgatos Grammaticorum canones. Sicut & apud Horatium. *Nulli flebilior, quam tibi Virgili.* Item apud Martialem.

Quinte Caledonios Ouidi visure Britannos.

D

Sed

Sed de hac re multa Gellius, & plura Arius Lusitanus magister olim noster, in sua Prosodia.

35. AD GREDIOR.) Præsens est pro futuro, cōfucta & eleganti loquendi formula, quam in commentario latinæ coniugationis iam ante adnotauimus:

36. DICERE pro nobis.) Antistes Valerius, beatum Vincentium à pueritia literarum studijs adprimè eruditum, diaconum ordinauit, & quod impeditioris ipse esset lingua, illi iniunxit, vt ipsius in verbi ministerio vicem suppleret.

37. QUÆSITORI.) *Quæstor* est, qui quæstionem habet in rei caput. Cicero in Vatinius. *Quaro ex te Vatini, &c. nunquit reus in tribunal sui quæstoris adscenderit.* Hinc Maroni Æneid. 6. *Quæstor Minos urnam mouet.*

38. DIA virtus.) Nunc *diuina*, vt apud Horatium -- *Sententia dia*, & Lucretioli. *q. otia dia.* Aliquādo *Dius*, pro generoso. De qua re multa à nobis alio loco disputata.

39. GENITORIS imago) Filius in diuina triade *Patris imago* dicitur, eò quod Pater Filium sibi similem absque principio genuerit. Hinc Paulus capite. 1. ad Hebr. epist. Christum seruatorem nostrū, *expressam imaginem substantia Patris*, mirè propriè adpellauit.

40. FLATVS vtrimque amor) id est Spiritus sanctus, adspiratus & procedens vtrimq; , hoc est, & à patre, & à filio.

41. SOLO effinxit sermone.) Si *Sermonē* velimus adcipere pro ipso *Dei filio*, sensus est, per Filiū, & cum Filio, Patrē omnia fecisse, iuxta illud. *Omnia per ipsum facta sunt.* Nec est quor refugiat quis, Dei Verbo, *Sermonis* vocabulum tribuere, satis vsitatum veteribus, quum etiam pientissimus ille Prudentius cecinerit.

*Ades Pater supreme,
Quem nemo vidit unquam,*

Patrisq;

*Patrisq; Sermo Chrifte,
Et Spiritus benigne.*

Et Ecclesia publicè in templis canat, *Dum medium silentium tenerent omnia, &c. omnipotens Sermo tuus domine à regalibus sedibus venit.* Si verò simplicius. *Sermonem* adcipere velimus, sensus erit, Deum ex solo imperio creasse vniversa, iuxta illud Dauidis; *Ipse dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt.*

42. FANDO omnia fecit.) Hoc est quod modo exposuimus. *Dixit, & facta sunt.*

43. IGNIBVS micantibus.) id est, stellis.

44. ANNI horas.) Quatuor anni parteis, *horas vocauerunt veteres.* Hinc Horat: in arte -- *ô ego lauus,*

Qui purgor bilem, sub verni temporis hora.

Et primo epistolarum, *Septembreis horas,* dixit lepidissimè. Heic, *horarum* ambiguitatem tollit patrius casus. Nam idè *anni horas* dictum est, ne de *horis* dièi partibus quis intelligeret.

45. TEMPLVM) à *tuendo* dictū antiqui tradidè-
re. *Templumq;*, ait Festus, *locum esse qui ab omni parte videri, & ex quo pars omnis possit adspici.* A qua origine, verbum etiam, *Contemplor*, deriuatum est. Vnde cælum, quod ipsum maximè *tuemur*, *Iouis templum.* Ennius adpellauit.

Contremuit templum magnum Iouis altitonantis.

Vniuersa igitur mūdi fabrica, quā omnipotēs ille architectus nobis cōspiciendā proposuit, non iniuria *Dei* ipsius *tēplū* vocatur, in quo veluti in pulcherrimo creaturarum omniū theatro, homo cōlocatus est, vt quum ea cūcta contēplaretur, ad ipsum admirabilem vniuersi huius opificem intelligendum, excitaretur, & deniq; intellectum, summa pietate coleret. *Reddamus nūc rationē*, inquit Firmianus cap. 5. libri septimi Diuinarum institutionum, *quare hominem ipsum fecerit.* Sicut ergo mundum non propter se Deus fecit, quia commodi

eius non indiget, sed propter hominem, qui eo utitur, ita ipsum hominem propter se. Qua utilitas ideo in homine, inquit Epicurus, ut eum propter se faceres? Scilicet ut esset qui opera eius intelligeret, qui providentiam disponendi, rationem faciendi, virtutem consummandi, & sensu admirari, & voce proloqui posset. Quorum omnium summa hæc est, ut Deum colat. Is enim colit, qui hæc intelligit. Is artificem rerum omnium, is verum patrem suum debita veneratione prosequitur, qui virtutem maiestatis eius de suorum operum inuentione, inceptione, perfectione, metitur. Hæc Lactantius. Ex quibus, satis patet octo horum carminum sensus.

46. Porro ad imaginem Dei factum hominem, atque non ex nobiliori quam ex *Luto* materia, cognitissimū est ex Genesi.

47. *A L T A Q V E* cæli Numina nil veritus &c.) Hoc est quod conqueritur Paulus, cap. 1. ad Romanos, *Mutauerunt gloriam immortalis Dei, in imaginem non solum mortalis hominis, verum etiam volatiliū, & quadrupedum, & reptiliū.* David etiam exclamauit, *Simulacra ætium, argentum & aurum: opera manuum hominum, os habent, & non loquentur, &c.*

48. *S I G N A* hæc sunt &c.) Præobocupatio est. Dicerent fortasse gentiles idololatæ. Hæc nos simulacra non colimus, nec Deos esse putamus. Tantum signa esse Deorum, qui in cælis sunt, adfirmamus. Hæc illi si responderent, Sit ita sanè, inquit Vincentius. Sed quorum Deorum hæc signa sunt, aut quosnam Deos appellatis? Homines ve flagitiosos, turpeis, &c. Inde sequitur probatio. *Talus tibi Iupiter,* &c. Exstat festiuissimus Luciani dialogus, in quo Diogenes apud inferos Herculem adloquitur, seque mirari dicit, quod ille mortuus sit, cui tanquā deo soliti essent homines sacrificare. Cui Hercules ita respondit. Ego inquit, *verus Hercules non sum, sed simulacrū eius.* Ipse verò Hercules, *in cælo est cum sua Hæb.* Tunc Cynicus. Imo profecto

IN VO.

*tu verus Hercules es, simulacrum autem tuum apud sa-
peros. Et reliqua quæ summo lepō. e atheos ille differ-
uit. Vsq; adeò, etiam ethnici, siqui paulò sapientiores e-
rant, suos irridebant deos.*

49. *TALIS* tibi Iuppiter altus) pleni sunt omnes
poëtarum libri stuprorum & adulteriorū Iouis. Hinc
illud Catulli.

*Sape etiam Iuno maxima calicollum,
Coniugis in culpa flagrauit quotidiana:
Nosceus omniuoli maxima furti sui.*

50. *HELLESPONTICVS*) id est, Priapus, à pa-
tria Hellesponto. de quo ita Sacer Prudentius.

*Hic deus è patrio prænobilis Hellesponto,
Venit ad vsq; Italos. sacris cum turpibus, hortos.*

51. *DEOIDOS*) id est, Proserpina. Nam Ceres,
inter reliqua cognomina, etiam *deō* à græcis dicitur.
Hinc *Deois* patronymicum nomen, hoc est, Proserpina
Deūs filia. Ouid. metam. 9 ---- *varius Deoida serpens.*

52. *ANIMOS A* senectus oppetere) id est, ad oppet-
tendum. *Oppetere* autem pro mori, absolutè, etiam Vir-
gil. dixit. *Æneid. 1. Troia sub sub mœnib. altis*

Contigit oppetere.

53. *LEMVRVM* flamen.) *Lemures* sunt laræ nocturnæ, malorum geniorum imagines. Quibus arce-
dis, *Lemuria*, id est, sacrum lemuribus festum, celebra-
bat antiquitas. Ouid. fastorum. 5.

*Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri,
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.*

54. *PIIS* herosibus) id est, martyribus.

55. *IRITATQVE*) *tritare*, est ad iram concitare.
Quod videtur explicasse Ouid. metam. 8.

Vulneris auctor adest, hostemq; iritat ad iram.

Quare vno tantum. R. scribendum esse ducimus.
IRITO non autem duplici *IRITO*.

56. *PVLSABERE*). idem est, quod *verberabere*.
Cicer. act 7. in Verrem. *Sex lictores circumsistunt vā-*

lentissimi, & ad pulsandos verberandosq; homines exercitatissimi.

57. **EXSILIVM**) *Exsulo*, dixerūt vetustiores Grāmatici, *quasi ex solo eo*. Quare testibus Scauro, Capro, ac Prisciano per. X. & S. litteras scribendum est. Sic *exsiliū*, id est, patrij soli priuatio.

58. **EXTORRIS**) idem est, quod *exsul*. Sed *extorris*, ideo dicitur, quasi illi *torris* interdictum sit. Aqua siquidē & igni interdicebatur. Liuius li. 5. ab vrbe. *Exsul atq; exorris ab solo patrio*. Pontificij iuris professores, *excommunicatum* à participantibus, eum qui *extorris* iubeatur esse, adpellant.

59. **CONSCISCAT** fata necemq; sibi.) De verbo *Conscisco*, dictum satis à Valla, lib. 5.

60. **FIDIBVS** distēdit.) i. fidiculis. de quib. Valla. li. 1.

61. **PROSCINDERE** *verbis*) id est, *lacerare, contumelijs adficere*. Suetonius in Augusto. cap. 13. *Hūc fœdissimo conuicio coram prosciderunt.*

62. **FAXOQVE**) id est, *faciam*, Virg. *Æneid.* 9.

*Haud sibi cum Danais rem, faxo, & pube Pelasga
Esse putent.*

63. **INTENSO** luxata trocho) suo loco mota. Plin. lib. 28. cap. 2. *Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari. Trocho*, id est, rota tortoria à Græcis excogitata, quæ apud illos τροχός, à verbo τρέχω, id est, *curro*, adpellatur. Cicero. 5. Tuscul. *In rotam*, id est *genus quoddam tormenti apud Græcos, beatam vitam non adscendere.*

64. **AMBEST**) à verbo *Edo*, *es*, *est*, componitur *Ambedo*, *ambes*, *ambest*, interposita. B. inter verbum & præpositionem, *AM*, quæ *circum* significat. *Ambedere* autem, vel *ambesse*, est circummedere. Plaut. *Mercat. Sua uxoris dotem ambedisse*. Et propriè de flamma dicitur, *Ambest* vt *Æneid.* 5. --- *flammiq; ambesa repopunt Robora nauigijs.*

65. **DILANCINAT**) à *Lancino* deductum est.

Est

Est autem lancinare, idem quod lacerare. Plin. lib. 11. cap. 34. Est & volucre canibus peculiare suum malum, aures maximè lancinans. Apud Catullum, bona paternæ lancinata dicuntur, hoc est, dissipata, dilacerata, ac dilapidata.

66. ILLE sub hæc) 1 statim ac mox, posthæc. Cicero Planco. lib. 10. *Sub eas literas, statim recitatae sunt tuae.*

67. CATASTÆ) *Catasta* machina erat lignea qua servi aut vincti custodiebantur, aut exponebantur venales. Plin. l. 35. cap. 18. *Talem in catasta videre Chrysgonum Sylla.* Tibull. lib. 2. eleg. 3 *regnum ipse tenet, quem sapè coegit*

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Pro eodem nonnūquam sumi *caueam* putamus. Ovidius in Ibin.

Inclususq; necem cauea patiaris, ut ille

Non profectura conditor historia.

68. BOSQVE Perillæus) *Perillus* Atheniensis ut placeret Phalaridi famosæ crudelitatis tyranno, ex ære taurum fabricauit, in quem quum inclusi essent homines, subdito igni, mugitum potius quam vocem emittere viderentur. Pro quo inuento, id à nunquam alias minus crudeli tyranno reportauit, ut primus ipse in suum illum taurum inclusus, & exustus, ingenij male conlocati pœnas daret. De qua re multa passim apud auctores. Ovidius lib. 5. de tristibus, eleg. 1.

Ipse Perillæo Phalaris permisit in ære.

Edere mugitus, & bouis ore queri.

69. A scelus) De A, interiectione leni spiritu enuncianda, adnotabimus in fine. Cæterum, *En trahitur per terram nobile corpus*, pathos est, ad imitationem Lucani lib. 4. *Libycæ en nobile corpus*

Pascit aues, nullo contactus Curio busto.

70. POTIS es) pro potes. Neque enim aliud est, *possum, quā potis sum.* Adnotauit Donatus in Terentiū. Et interiectionem PRO. sine adspiratione, & adcentu circumflexo scribimus.

71. PECTINIBVS) scilicet ferreis, quales sunt, quibus lanam pecti videmus.

72. VOTA nec eludit) id est, non fraudat, cassific esse permittit: Nam *Eludere*, inter alia significat etiam *expectationem fallere*. Cicero pro Milone, *Reinpub. in suis cogitatis & furoribus eludere*, Et act. 2. in Veriem, *Iudicij expectationem eludere, dixit*, Tibullus quoque, *Seges eludit messem*.

73. IOVI Lapidi) Inrisio est. quum Ioui dixerit, addidit per adpositionem, *Lapidi*. Est & inter adagia.

74. IOVEM lapidem iurare, de quo videre licet Erasmi Chiliadas.

75. MARMORE cæato pressum puluiar) *Pulvinar* hoc loco significat *puluinum* super quem simulacra recumbentia conlocabantur, ut emittentiora viderentur. Cicero pro domo sua. *Aram, & adiculam, & puluiar, sub saxo sacro dedicauit.*

76. NEC prece adoratus,) *Adoratus*. i. pie & religiosè cultus, & ut faueat, venerabundè postulatus.

76. SEMVSTVM) *semustum*, ita, ut adhuc torres arderent, nondum in prunas redacti. Quo significatur maior incendij vis ab inflammatis titionibus. Dicitur autem *semustus* per synæresin. Æneid. tertio.

Fama est, Enceladi semustum fulmine corpus, &c.

77. CREPIDO) i. salis in igne crepitantis impetus.

78. CAVTERIA.) *Ea sunt ferrea instrumenta, quibus morbi alioqui insanabiles inuri solent.*

79. ARVINA) *Pinguis* illud inter cutem & viscus, aruina dicitur, Vnde Æneid. 7. --- *& spicula lucida tergent*

Aruina pingui.

80. MVTI) pro, *Mutij*, synæresis est, aut potius synizesis notissima nominum in IVS, aut IVM, definitiū, ut Terentio. *Id negoti* Lucretio, *Necratio remedi* Virgilio, *Vrbem Patavi*. *Cura peculi*. Iuuenali. *Angoni gladios*. & multa passim talia. Nec solis ea synære-

næreſis poetis eſt familiaris, ſed illam etiam oratores adamarunt, quod in antiquis, & manu ſcriptis codicibus frequentiffimum eſt. Pridie quam hæc commentarer, deduxit me Franciſcus Hollandicus meus, iuuenis admirabili ingenio, & Luſitanus Apelles, ad Oliſiponenſe ſuburbium, quod *Sanctos* vocât *Veteres*, propterea quod ſepulti olim ibi fuere ſancti Chriſti martyres fratres, *Veriſſimus, Maxima, & Iulia*. Deduxit ergo me ad viridarium regium in maris plantarum crepidine, atque ibi antiquam hanc inſcriptionem oſtendit.

L. VALERIVS. GAL.
SEVERVS. AN. L.
H. S. E. S. T. T. L. FILI
PATRI. P. C. ET.
Q. SERTORIVS
CALVVS. ATFINIS

Vbi FILI, vnico. I. in nominatiuo caſu numeri pluralis adnotauimus, vt nihil dicam de verbo ATFINIS per. T. ſcriptum, quod ad præſens inſtitutum non pertinet. quod ipſum tamen nemo ſciolus reprendat. Poſitum enim eſt. T. pro. D. litera ſibi cognata. Quod etiam Carifiſus adnotauit, & innuit Quintilianus. Nos tamen per. D. *adfinis* ſcribimus, non per. T. Sed hæc alio loco à nobis tractantur copioſius.

81. CÆTERVM, *Murij Stenola, & Attilij Reguli*, vulgatioꝝ hiſtoria eſt, quam vt admoneri debeat.

82. AD AVREA ſidera vocetur.) Ita Caſullus.
Volo te ac tuos amores.

Ad calum lepidò vocare verſa.

Id eſt, extollere, valde laudare.

83. Pietasq; Fidesq;) Ferè idem nunc ſunt. Pietas enim pro *εὐσεβείᾳ*, & cultu veri dei, *Fides* verò, pro perſuaſione firmiſſima de diuinis oraculis, & promiſſionibus, adicipiēda eſt. Sed in idē recidunt, quā magna ſit pietas, & veriſſimus cultus, Deum veracem credere,

D 5

& vt

& ut talem summa pietate colere. Sed hæc huius loci non sunt.

84. MENS ferrea frangi,) id est, non mollior ad frangendum, quam ferrum est. Et est Græca loquutio, qualis illa Horatij in arte poetica. *Cereus in vitiū flecti.*

85. FURVA,) id est, nigra. Ouid. Metam. 5.

Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.

86. ÆTERNAQVE in nocte,) id est, continua. ut Ouid. Metam. 1. *Ver erat aeternum.* Ita nox, id est obscuritas speluncæ, æterna vocatur. Præcessit enim *Nulli unquam soli penetrabilis.*

87. TRISTIA conuoluens inter solaria corpus.) *Tristia solatia* vocat, tormentorum illam cessationem, cum horrore loci, & carcerali squalore coniunctam.

88. DIFFISSIS--- nubibus.) Fulmina, & fulgura, siue fulgetra, fissis nubibus erumpunt. Plin. lib. 2. cap. 43. *Si in nube luëtur flatus aut vapor, tonitrua edī, si erumpat ardens, fulmina. Si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi.*

89. QUIDAM niueis pulcherrimis alis.) Describitur angelus qui beatū Vincentium adloquutus est.

90. DIVVMQVE ministri,) id est nuncij. Id enim angelus significat, unde & Paulus, *administratores* eos adpellavit *spiritus.*

91. LÆTITIA Christo ferremus.) Officium angelorum est, nos nostraque bona opera Deo offerre. Hinc est, quod angelus Tobix dixit. *Quum orabas eum lacrymis, ego obtuli orationem tuam domino.* Et seruator noster Lucæ, 6. *Adcidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ.*

92. RELIGIO simulata.) Periphrasis est *hypocrites.*

93. FRAVDIBVS óblita vita) à verbo óblino, venit óblitus. Cicero Philip. 11. *Atq; eum nondum tanto parricidio óblitū, hostem sua sententia indicauit.* Et Philip. 14. *Antoniorum vitam libidine flagitiosa óblitam, dixit idem Cicero.*

94. NVN-

94. NVNQVAM spe paut inani) .i. falso oblectavit ac tenuit. vt Æneid. 10. -- *spes pascis inaneis.*

95. EXCVBITOR.) Custos peruigil. Colum. lib. 7. cap. 12. *Quis excubitor inueniri potest vigilantior quàm de canibus loqueretur.*

96. PARNASSIA tesqua.) Agrestia loca, quæ aliquuius dei sint, tesqua dicuntur, Varrone auctore.

97. HIPPOCRENEN) id est fontem Bœotix musis sacrum, sic dictum, quoniam ab equo Pegaso factus sit. Ouid. Fastorum. 5.

Dicite, quæ fonteis Aganipidos Hippocrenes

Grata Medusæ signa tenetis equi.

Alij de Cadmo Græcarum literarum repertore, ad eum fontem talia meditari solito, fabulantur.

98. INVVSQVE,) id est Pan. Auctor Seruius super illud Æneid. 6.

Pomerios, castrumq;, Inui, Bolamq;, coramq;.

99. QVI præsidet Albæ Iuppiter Iliacæ.) Duobus potissimum locis colebatur Iuppiter à Romanis, in arce Capitolina, siue Tarpeia, & apud Albam. A Capitolio, dicebatur *Capitolinus*, à Tarpeia, *Tarpeius*. Cicero pro domo sua. *Te Capitoline, quem propter beneficia, populus Romanus Optimum, propter vim, Maximum nominauit.* Ouid. Fastorum. 6.

Iunctaq;, Tarpeio sunt mea templa Ioui.

Qui albæ colebatur, adpellationem *Latialis* habebat. Hinc Lucanus. lib. 1.

Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba.

Quærebant igitur nunc, quando similia his miracula fecisset Iuppiter, siue ille *urbanus*, siue *Latialis*, qui præses esset Albæ Iliacæ, id est, Troianæ, à Troianis conditæ.

100. SVSVRRA --- Colchidos) .i. carmina magica veneficæ aliquuius, qualis fuit Colchis illa Medea.

101. VT pigros, &c.) Inter tormenta, calido adhuc sanguine, vulnera recetia min⁹ dolêt. Sed postquæ sanguis inte-

interius receptus, exteriora relinquit, & incipiunt frigere membra, ac vulnera præ frigore constringuntur, cutemque adducunt, tunc si asperius tractentur, nimio dolore excruciant. Quare tyrannus decreuerat beatum Vincentium sinere tantisper requiescere, dum frigente iam sanguine, vulnera solidari inciperent, ut sic maiore cum dolore iterum torqueretur.

102. SVPPURATA) id est loca læsa, quorum sanies iam in pus conuertebatur. *Suppurari* autem solent vel abcessus, hoc est, apostemata, vel vulnera, quum primum cutem adducunt, si negligentius curentur. Verbum autem *Focillat*, à *foueo* factum est.

103. PELUSIACA Plagula.) Fascia lini Pelusiaci, à *Pelusio* Ægypti ad Nilum oppido. Dicta est autem *plagula*, per diminutionem, à *plaga*, priori syllaba correpta, quæ cæli vel terræ spatium longius quam latius, ad modum fasciæ, significat. Vnde Statius siluarum lib. 1. circulum cæli lacteum *plagam lacteam* adpellauit. Quin & viam Domitianam, stratâ marmore quadrato, *plagam* dixit *marmoratam*, quarto siluarum libro. Inde & Plinius lib. 13. cap. 12. de chartis loquens, *plagulas papyri*, dixit fascias illas, quas Lusitanæ, *folia papyri*, nominamus. *Premitur*, inquit, *deinde prælis*. & *siccantur sole plagula, atque inter se iunguntur*. Et quoniam huic defleximus, adnotare libuit, Plinium *scapum papyri* dixisse, quod nos Lusitani *manum papyri* soleamus vocare, dum vicienis plagulis scapum constare dixit, licet nostras papyri manus vicienis quinis plagulis conficiatur. Vide Ios. Scaligerum lib. 2. Ausonianarum lect. cap. 34.

104. ZOELICA lina) Plin. lib. 18. cap. 1. *Ex eadem Hispania Zœlicum venit in Italiam, plagis utilissimum*. Ciuitas ea Gallæciæ, & Oceano propinqua.

105. DISSECAT in philuras,) id est, in fasciolas longas & angustas. Plin. lib. 13. cap. 11. de chartis. *Præparantur ex eo charta, diuiso acu in pratenuēs, & quam latissimas philuras*.

106. MI-

106. MINISTRIS æthereis, Nempe, *angelis*.

107. BOLIDES,) id est, faces ardentes. Fium. lib. 2. cap. 26. de facibus. *Duogenera earum. Lampades vocant planè faces, alterum belitias, quale Mutinensibus malis visum est.* Distant, quod faces vestigia longa faciunt, priore ardente parte, bolis verò perpetua ardens longiorem trahit limitem. Græca dictio est, ἀπὸ τῆ βόλειρ, id est, à mittendò. quasi *missile* dicas. Unde & *missiles hastæ*, bolides Græcis dicuntur. Dicitur etiam *bolis*, plumbum nauticum, quod funiculo adpensum, nautæ demittunt, marinæ altitudinis explorandæ gratia. Hinc in actis Apostolicis legimus cap. 27. *Demissa bolide.*

108. ARGENTEO.) In argenteo, duæ ultimæ vocales, E O, per synizesin, vnam tantum efficiunt syllabam, ut apud Virgil. *Ferreiq, Eumonidum thalami.* Tribus enim modis duæ syllabæ in vnam coeunt. Aut enim geminæ vocales quæ diphthongon nequaquam constituunt in vnam solam scriptam vocalem mutantur, & est crasis, ut, *mensum*, pro, *mensium*, *semustus*, pro, *semissus*, *semermis*, p *semiernis*. Aut tales vocales in diphthongum abeunt, & est synæresis. ut Virg. *pellacis Olyssæi. & furias Aiacis Oilei Fixerit arripedem ceruam.* pro æripedem. *Phaton*, pro *Phaëton*, apud Quintilianum ex Varrone. Aut manent quidem eadem vocales, sed vna tantum syllaba pronunciantur. & vocatur synizesis. ut *Dij*, *Aluearia*, *Eodem*, dissyllabum, & hoc nostrum, *Argenteo*. Vulgo tamen Grammatici tenue hoc discrimen, vno synæresis nomine comprehendunt. Nos tamen curiosis adolescentibus volumus satisfacere.

109. SEDERAT.) Sunt non ineruditi quidam, qui verbum *Sedeo*, *es*, putant solum mansionem in loco significare, quuius contrarium sit, *Stare*. At ex his, quos subiungemus locis, liquidò adparebit etiam motum significare, ut eius contrarium sit, *Surgere*. Virg. *Æneid. 6.* Vix

*Vix ea fatus erat, gemina quàm fortè columba,
Ipsa sub ora viri, calo venère volantes,
Et viridi sedère solo. Ouid. lib. 1. de arte.
Proximus ad dominam nullo prohibente sedeto.*

Idem Metamor. 1

*Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo.
Detinuit sermone diem.*

110. AD SATIEM,) id est, ad satietatem. *Saties* verò per quintam declinationem, & *satias*, *satiatu*, per tertiam, prisca sunt, & poëtis quam oratoribus adcommodatiora. Silius lib. 4. *Nec finis, saties huc, novi sed sanguinis ardor.* Sic Gellius lib. 7. *Quorum saties nunquam est.* Terentius Eunuch. *Vbi satias cepit fieri, commuto locum.* Lucrerius lib. 2. *Fessus satiate videndi.* & sæpè alias. Salustius, *Fruementiq; ex inopia satias facta.* Livius lib. 10. belli Pun. *Si fortè iam satias amoris in uxore, ex multa copia eum cepit.* Sic Tacitus nonnunquam.

111. SUPERABAT.) Id est, super erat, restabat. Cicer. ad Atticum. lib. 15. *si quid ari meo alieno superabit.* Ouid. de arte. lib. 1.

Pars superat cœpti, pars est exhausta laboris.

Interdum *superare* ponitur, pro, abundare, copiaque affluere. Cicero 5. de finibus. *Deq; eo quod ipsis superat, alijs gratificari volunt.* Ouid. Met. 7. *Robora non desunt, superat mihi miles.* Item pro eo quod est, *superstitem esse.* Virg. Æneid. 3. --- *Satis una superq;*

Vidimus excidia, & capta superavimus urbi. & lib. 3.

Quid puer Ascanius, superatne, & vescitur aura?

112. INFERNE.) De inferiori parte. Eius contrarium est, *Supernè.*

113. FEROCIT) Ferociam ac sævitiam exercet. Ouid.

Mox intractati more ferocit equi.

114. ENTRAHITVR per terram nobile corpus.) Pathos est, ut apud Lucanum. lib. 4.

Libycas ennobile corpus

Pascis

Pascit aues.

115. LYCAON.) Nota est ex Ouidio, fabula Lycaonis in Lupum versi, quod Ioui adposuerit humanas carnes comedendas.

116. AVDACEM concurrere tauris,) vt apud Horatium, carminum. lib. 1. *Audax omnia perperi.*

117. ARCES nequa sacrum tentet violare cadaver.) Ex historia dictum est. Nam quum Datianus sancti Martyris corpus in agro canibus & feris exponi fecisset, adfuit coruius, qui ingenitæ voracitatis oblitus, non modò ipse à sancto cadauere abstinuit, sed etiam aduenientem lupum, clamore, & alarum impetu effugauit.

118. MORTE óbita.) Imitatione Lucretij. lib. 1. Item Ouid.

Morte obita, qualeis fama est volitare figurat.

119. CERITA MENTE,) hoc est, commota, non sana, furij agitata. *Ceritos* enim dicebant Ceretis indignatione vexatos, quod in eius sacris furore corripentur. Horat. lib. 2. Serm. *Ceritus fuit, an commota crimine mentis? Eumorphi* verò satellitis huius nomen, apud sacratissimum doctissimumque poetam Prudentium, qui nostri martyris agonem iambicis versibus decantauit, inuenimus.

120. VT quum polluto materna cæde, &c.) Sensus est. Ita insutum est corpus sancti Martyris coriaceo culleo, vt insui solent paricidæ, vt demergantur. De quorum pœna, sic legimus, ff. *ad legem Pompeiam, de paricidis*, ex iuris consulto Modestino. *Pœna paricidij more maiorum hæc instituta est, ut paricidæ virgis sanguineis verberatus, deinde in culleo insuatur cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia. Deinde in mare profundum culleus iactetur, &c.* Vnde Iuuenalis. sat. 8. de Nerone matricida, dixit.

*Quuius supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens vnus, nec culleus vnus.*

121. EBY-

121. EBVS O.) *Ebusos*, insult est é regione promontorij Ferrariæ, sinus Sucronensis, nostra ætate vulgo *Ibyza* nominata, de qua Pomponius in fine. lib. 2. & Strab. lib. 3. & reliqui. Eius secundam syllabam Silius correptam posuit, lib. 3. *Tamq̃, Ebusos Phœnissæ mouet, mouet Artabus arma.* Aliter tamè Dionysius in Persegesi. Νέσος δ' ἔχει γυμνέσται, ἄγχι δ' ἐβούσος. Nos tamen latinum poetam malimus imitari.

122. Adplicuit sinu.) Quarta hominum declinatio duas olim genitui terminationes habuit. VS. & V I S. ex quarum utrâque, remotione. S. extremæ literæ, fiebat tertius casus. Ab illo quidem in. VIS. qui adhuc exstat apud Terentium Heaut. scena. 3. *Eius anuis causa, opinor, qua erat mortua,* & apud Varronē. lib. de re rustica. 1. cap. 2. *eius enim saluam, esse fructus venenum,* sit Datius in. VI. nempe hic qui nunc est in vsu frequentissimo. Ab illo autem in. VS. Datius exibat in. V. iuxta quam formationem Virgil. Georg. 4. cecinit. *Quod nec concubitus indulgent.* & Æneid. 1. — *Curruq̃, volans dat lora secundo.* & *Parce meum.* &c. Nec ea forma Ciceroni displicuit, quum dixit, — *quibus, subito impetu ac latrocinio paricidarum resistat.* Obseruaui etiam, hunc patrium casum de quo modo dixi, per. VVS. terminari, quemadmodum in venerandis Bracaræ Augustæ monumentis, adhuc ad summum templum legitur. SACERDOS CONVENTVVS BRACAR. AVG. Sed eam geminationem firmandæ syllabæ causa factam puro. Solebant enim veteres nonnunquam ea gratia vocales geminare. Notum verò est. VS. in genitiuo inflexionis quartæ produci. Videte si libet, quæ adnotauit Gellius cap. decimo sexto quarti libri. Sed ad rem. *Adplicuitq̃ sinu,* id est, sinui nempe Sucronensi.

123. PROPTER QVÆ Zacynthia --- litora,) id est. Saguntina. *Saguntos* enim vt auctor est Strab. lib. 3. à Zacynthijs condita est.

124. CRV-

124. CRVDO cæspite,) id est, solido non orato.
Colum. lib. 2. cap. 2. — *nec ubi crudum solum & immo-
tum relinquat.* Lucanus lib. 3. — *crudaq; extruxit bra-
chia terra.*

125. DONEC Sidonijs, &c.) Sensus est, Valentiaë se-
pultum fuisse Diuum Vincentium, vsque dum vile il-
lud virorum par, nempe Olpius Episcopus, siue Olpas,
& Iulianus comes, Hispaniam patefecit Sidonijs, hoc
est, Afris. *Alter*, id est, Iulianus, subcensus furijs ob-
stuprum filiaë à rege oblatum. Ea enim fuit causa, vt il-
le de prodenda Mauris Hispania execrandū consilium
cæperit, *Alter*, hoc est, Olpius, concepto in regem odio,
stimulos furijs illius addidit.

126. Aurai.) Diæresis est frequentissima Lucretio;
nec infrequens Virgilio, Vnde apud illum. *Aulai in
medio. Furit intus aquai. Dives pictai vestis.*

127. VERRIT spumantia cælura tonfis.) Vt Ca-
tullus Argonaut.

Carula verrentes abiegnis aquora palmis.

Virg. Æneid. 6. — *remis vada liuida verrunt.* Eē
idem sunt, *tonsa, palma, & remi.* Æneid. 6. — *in lento
luētantur marmore tōnfa.*

E

IN

IN LIBRVM POSTERIOREM ADNOTATIO- NES.

2. **R**EGNA Gothorum.) Notissimum est Gothos in Hispanijs diu regnasse, usq; ad tempora huius Rodonici, qui eorum imperio finem attulit) bello infelicius gesto cum Saracenis, à Iuliano comite proditore in Hispanias, per Herculi freti angustias intro-
missis.

3. INRVPI ab Austro Afiorum, &c.) Conlu-
ues Saracenorum significatur, ex omni Africa, tametsi
præcipui exercitus Marrochiorum fuerint.

4. ABDERAMEN.) Existat annalium regum Sa-
racenorum, qui in Hispanijs, post cladem Gothicam
regnauerunt, quem librum *Rases* Saracenus historio-
graphus Miramolini Marrochiorum, Cordubæ regis,
Arabice scripsit, atque ex Arabica lingua in Lusitanam
vertit Magister Machometus itidem Saracenus. Ex hu-
ius itaque annalibus constat Abderamenem Moabiz
filium, circiter annum centesimum trigessimum, ab in-
uasa à Mauris Hispania, regnare in illa cœpisse. In
quius laudem, ita ille idem *Rases* ait. *Hic adflixit
Christianos qui in Hispanijs erant, in tantum, ut nulla
fuerit ciuitas, nullum castellum in Hispania uniuersa,
quod ei potuerit resistere. Hic omnia corpora illorum quos
Christiani honorant & vocant sanctos, in quos & cre-
dunt, adiciebat & comburebat, & eorum Ecclesias,
sanè pulcherrimas, destruebat. Quæ quum viderent
Christiani, cum his talibus rebus fugiebant ad montes
asperos, & præcipuè ad Asturiam. Et pleraq; quæ in
Hispanijs in honore habebantur à Christianis, secun-
dum*

Aut eorum fidem, ipsi ea fugientes ad Asturiam secum portabant. Hactenus ille. Quuius testimonio, quæ de Abderamenis tyrannide in his carminibus scribimus, confirmantur.

5. MVL TÆ periere piorum reliquiæ heroum.) Declaratum est hoc in superiori adnotatione, ubi ex testimonio Rasæ, diximus Abderamenem sanctorum corpora combussisse.

6. MONTIBVS Asturicis.) Profligatis Gothorum copijs militum quaecunque robur superfuit, ad Asturum montes se recepit. Quo paulatim, quibus libertatis cura fuit, ex omni Hispania confluxere. De *Asturibus*, & eorum conuentu, & urbe *Asturica* quæ nunc *Astorga* nominatur, Plin. lib. 3. cap. 3.

7. VNDE & restitui cœpit.) Duce Pelagio, Fasillæ Cantabrorum ducis filio, quem Hispanorum reliquiæ regem creauerunt.

8. SEDES mutarunt diui.) Per illud tempus sanctorum reliquias à fugientibus ad Asturum montes deportatas, præter Rasen Saracenum, Hispanorum historiæ satis declarant. Quod ad Vincentium nostrum attinet, sic Rasen. Anno, inquit Saracenorum centesimo trigesimo octauo, Abderamen ab Hispalicum exercitu mouit, ut expugnatum iret Valentiam. Et appropinquauit Valentia. Christiani autem qui ibi habitabant, habebant ibi corpus quuiusdam hominis mortui, cui nomen erat Vincentius. Et ipsi adorabant illum, tanquam Deum. Et qui eius corpus; in potestate habebant, persuadebant vulgo, quod ille cæcos faciebat videre, mutos loqui, & claudos recte ambulare. Et sic dementabant stultam gentem. Quum autem cognouerunt de Abderamenis aduentu, timuerunt ne hac fallacia detegeretur, & fugerunt, corpus illius hominis secum portantes. Et dixit Alliboaces ille bonus eques Facensis, se quum quadam die cum suis comitibus, venationis causa, venisset ad oram maris in Algarbio, in fine montis qui mare illud

ingrediretur, inuenisse ibi corpus illius hominis cum ijs qui cū illo fugerant à Valentia, qui ibi fecerant domunculas in quibus habitabant. Homines autem occidisse, & pueros auxisse captiuos, corpus verò hominis illius ibi reliquisse. Hæc ad verbum transtulimus, vt annalium nostrorum fidem, tametsi nihil opus erat, testimonio, quod impudentissimis calumnijs mixtum, religionis Christianæ hostis de hac re perhibuit, iuuaremus. Videant ergo Galli, quid in oppido Castrensi, pro reliquijs beati Vincentij, à monacho, nescio quo non benè conficta fabula, venerentur.

9. ABYLEN, Calpenque.) *Abyle*, mons est Africæ, iuxta quem *Septa* vrbs: *Calpe* autem mons Hispaniæ, de quo priorilibro. Hi duo Herculeæ metæ sunt existimati. Plin. in proœmio. lib. 3. *Proxima autem faucibus, utrimq; impositi montes coercent claustra. Abyla Africa, Europa Calpe, laborum Herculis meta.* Similia Romponius lib. 2. cap. 6.

10. ALIBE.) *Libs* ventus est, flans ab obcasu brumali, qui alio nomine *Africus* dicitur. Græci λιβæ vocant. Latini *Africum*, auctore Plinio. lib. 2. cap. 27. Vtrumq; nomen à patria, à *Libya Libs*, ab *Africa Africus*, Et fretum nostri maris egredientibus, si ad promontorium *Sacrum* deflexerint, fiat à tergo *Africus*.

11. MENTITVM effigiem, &c.) Hoc ita Strab. lib. 3. de *Sacro promontorio* loquens: *Id autem promontorium in mare procumbens, Artemidorus nauigio equiparat, &c. Quod huic figura tres exiguas adsumat insulas, è quibus vnâ naualis instar rostri, &c.*

12. DIXERVNT Hieron.) id est, *Sacrum*. Causa redditur, quor *Sacrum* ita vocetur promontorium, à fabula notissima Geryonis, qui inter Herculeos labores connumeratur. Ab Hercule autem id impositum fuisse nomen, in tanta rerum obscuritate & fabularum deliramentis, delirabit profectò qui voluerit affirmare. Nos in eam opinionem nostris his carminibus propensi

penſi videmur, partim quia ita libuit, partim quia græca nominis origo, nimirum à Græcis impoſita, coniecturam, aut, ſi ita vultis, fictionem adiuuat. Et ſanè videtur fabulæ cōgruere, eo loci veniſſe Herculem, quando cantariſſima illa bonum præda, ex *Erytheia* Geryonis inſula contra Luſitaniam ſita, facta eſſe perhibetur. Scio, referente Plinio. lib. 4. cap. 22. Gadeis inſulam ab Ephoro & Philiftide Erytheiam vocatam, ſicut & à Pherecide, auctore Strabone. lib. 3. quamquam, vt obiter id adnotemus, libentius apud Plinium etiam *Phereciden* quàm *Philiftiden* legerem. Sed quùm idem Plinius addiderit; *sunt qui aliam eſſe eam, & contra Luſitaniam arbitrentur, eodemq; nomine quondam ibi adpellatam*, horum opinionem ſumus ſequuti, præſertim quùm Stephanus in libris τῶν περὶ πόλεων, & in periegeſi Dionyſius, Græcus vterq; auctor, *Gadeis* inſulā aliam ab Erytheia fecerint, & quod maioris momenti eſt, Pomponius Mela Bæticus, ac regionis eius indigena. lib. 3. cap. 6. poſt Gadium hiftoriam. ita de *Erytheia* loquatur. *In Luſitania, Erytheia, quam Geryone habitatam adcepimus.* Nec mirum videri debet, ſi noſtro tempore nuſquam ea ſit, quùm in exemplis earum quæ perierint, ſola recenſeri non poſſit. Verùm, vt auctorem nominis nō adfirmamus, ita religionem ſuperſtitionemq; eorū, qui nocturnis temporibus montem hunc à dijs poſſideri arbitrabantur, ſicut ait Strabo, cauſam fuiſſe, vt ita vocaretur, non ineptè ſuſpicamur.

13. ERYTHEIA.) Pænultima huius nominis ſyllaba diphthongō, *ei*. ſcribenda eſt, atque ideo producenda. Dionyſius in periegeſi.

ἔτοι, μὲν, νύκτι βοοτρόφοι μὰ Ἐρυθίαν.

14. NOCTE Deos, &c.) Videndus eſt Strabo. lib. 3. ne in nugis longiores ſimus.

15. Indigenæ templum poſuere.) Strabo ex Artemidori teſtimonio, ſic ait. *Eo in tractu templum quoq; Herculi*

& ut talem summa pietate colere. Sed hæc huius loci non sunt.

84. MENS ferrea frangi,) id est, non mollior ad frangendum, quam ferrum est. Et est Græca loquutio, qualis illa Horatij in arte poetica. *Cereus in vitium flecti.*

85. FURVA,) id est, nigra. Ouid. Metam. 5.

Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.

86. ÆTERNA QVE in nocte,) id est, continua. ut Ouid. Metam. 1. *Ver erat æternum.* Ita nox, id est obscuritas speluncæ, æterna vocatur. Præcessit enim *Nul- li unquam soli penetrabilis.*

87. TRISTIA conuoluens inter solatia corpus.) *Tristia solatia* vocat, tormentorum illam cessationem, cum horrore loci, & carcerali squalore coniunctam.

88. DIFFISSIS--- nubibus.) Fulmina, & fulgura, siue fulgetra, fissis nubibus erumpunt. Plin. lib. 2. cap. 43. *Si in nube luëtur flatus aut vapor, tonitrua edi, si erumpat ardens, fulmina. Si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi.*

89. QUIDAM niueis pulcherrimis alis.) Describitur angelus qui beatum Vincentium adloquutus est.

90. DIVVMQVE ministri,) id est nuncij. Id enim angelus significat, unde & Paulus, *administrato- rios* eos adpellavit *spiritus.*

91. LÆTITIA Christo ferremus.) Officium angelorum est, nos nostraque bona opera Deo offerre. Hinc est, quod angelus Tobie dixit. *Quum orabas eum lacrymis, ego obtuli orationem tuam domino.* Et seruator noster Lucæ, 6. *Adcidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ.*

92. RELIGIO simulata.) Periphrasis est hypocri- seos.

93. FRAVDIBVS oblita vita) à verbo obliuo, ve- nit oblitus. Cicero Philip. 11. *Atq; eum nondum tanto parricidio oblitum, hostem sua sententia indicauit.* Et Philip. 14. *Antoniorum vitam libidine flagitiosa oblitam, dixit idem Cicero.*

94. NVN-

94. NVNQVAM spe paut inani) .i. falso oblectavit ac tenuit. vt Æneid. 10. -- *spes pascis inaneis.*

95. EXCVBITOR.) Custos peruigil. Colum. lib. 7. cap. 12. *Quis excubitor inueniri potest vigilantior quàm de canibus loqueretur.*

96. PARNASSIA tesqua.) Agrestia loca, quæ aliquuius dei sint, tesqua dicuntur, Varrone auctore.

97. HIPPOCRENEN) id est fontem Bœotix musis sacrum, sic dictum, quoniam ab equo Pegaso factus sit. Ouid. Fastorum. 5.

Dicite, quæ fonteis Aganipidos Hippocrenes

Grata Medusæ signa tenetis equi.

Alij de Cadmo Græcarum literarum repertore, ad eum fontem talia meditari solito, fabulantur.

98. INVVSQVE,) id est Pan. Auctor Seruius super illud Æneid. 6.

Pomerios, castrumq; Inui, Bolamq; , coramq; .

99. QVI præsidet Albæ Iuppiter Iliacæ.) Duobus potissimum locis colebatur Iuppiter à Romanis, in arce Capitolina, siue Tarpeia, & apud Albam. A Capitolio, dicebatur *Capitolinus*, à Tarpeia, *Tarpeius*. Cicero pro domo sua. *Te Capitoline, quem propter beneficia, populus Romanus Optimum, propter vim, Maximum nominauit.* Ouid. Fastorum. 6.

Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui.

Qui albæ colebatur, adpellationem *Latialis* habebat. Hinc Lucanus. lib. 1.

Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba.

Quærebant igitur nunc, quando similia his miracula fecisset Iuppiter, siue ille *urbanus*, siue *Latialis*, qui præses esset Albæ Iliacæ, id est, Troianæ, à Troianis conditæ.

100. SVSVRRA --- Colchidos) .i. carmina magica veneficæ aliquuius, qualis fuit Colchis illa Medea.

101. VT pigros, &c.) Inter tormenta, calido adhuc sanguine, vulnera recētia min⁹ dolēt. Sed postquā sanguis inte-

interius receptus, exteriora relinquit, & incipiunt frigere membra, ac vulnera præ frigore constringuntur, curemque adducunt, tam si asperius tractentur, nimio dolore excruciant. Quare tyrannus decreuerat beatum Vincentium finire tantisper requiescere, dum frigente iam sanguine, vulnera solidari inciperent, ut sic maiore cum dolore iterum torqueretur.

102. SVPPURATA) id est loca læsa, quorum sanies iam in pus conuertebatur. *Suppurari* autem solent vel abcessus, hoc est, apostemata, vel vulnera, quum primum cutem adducunt, si negligentius curentur. Verbum autem *Focillat*, à *foueo* factum est.

103. PELVSIA CA Plagula.) Fascia lini Pelusiaci, à *Peluso* Ægypti ad Nilum oppido. Dicta est autem *plagula*, per diminutionem, à *plaga*, priori syllaba correpta, quæ cæli vel terræ spatium longius quam latius, ad modum fasciæ, significat. Vnde Stadius siluarum lib. 1. circulum cæli lacteum *plagam lacteam* adpellauit. Quin & viam Domitianam, stratâ marmore quadrato, *plagam* dixit *marmoratam*, quarto siluarum libro. Inde & Plinius lib. 13. cap. 12. de chartis loquens, *plagulas papyri*, dixit fascias illas, quas Lusitanæ, *folia papyri*, nominamus. *Premitur*, inquit, *deinde pralis*, & *siccantur sole plagula, atque inter se iunguntur*. Et quoniam huc defleximus, adnotare libuit, Plinium *scapum papyri* dixisse, quod nos Lusitani *manum papyri* solemus vocare, dum vicenis plagulis scapum constare dixit, licet nostras papyri manus vicenis quinis plagulis conficiatur. Vide Ios. Scaligerum lib. 2. Aufoniarum lect. cap. 34.

104. ZOELICA lina) Plin. lib. 18. cap. 1 *Ex eadem Hispania Zælicum venit in Italiam, plagis utilissimum*. Ciuitas ea Gallæciæ, & Oceano propinqua.

105. DISSECAT in philuras,) id est, in fasciolas longas & angustas. Plin. lib. 13. cap. 11. de chartis. *Præparantur ex eo charta, diuiso acu in pratenuas, & quam latissimas philuras*.

106. MI-

106. MINISTRIS æthereis, Nempe, *angelis*.

107. BOLIDES,) id est, faces ardentes: Plin. lib. 2. cap. 26. de facibus. *Duo genera earum. Lampades vocant planè faces, alterum bolidas, quale Mutinensibus malis visum est.* Distant, quod faces vestigia longa faciunt, priore ardente parte, bolis verò perpetua ardens longiorem trahit limitem. Græca dictio est, ἀπὸ τῆ βόλεις, id est, à mittendo. quasi *missile* dicas. Vnde & *missiles hasta*, bolides Græcis dicuntur. Dicitur etiam *bolis*, plumbum nauticum, quod funiculo ad pensum, nautæ demittunt, marinæ altitudinis explorandæ gratia. Hinc in actis Apostolicis legimus cap. 27. *Demissa bolide.*

108. ARGENTEO.) In argenteo, duæ ultimæ vocales, E O, per synizesin, vnam tantum efficiunt syllabam, vt apud Virgil. *Ferreâq; Eumonidum thalami.* Tribus enim modis duæ syllabæ in vnam coeunt. Aut enim geminæ vocales quæ diphthongon nequaquam constituunt in vnam solam scriptam vocalem mutantur, & est crasis, vt, *mensum*, pro, *mensum*, *semustus*, pro, *semustus*, *semernis*, p̄ *semernis*. Aut tales vocales in diphthongum abeunt, & est synæresis. vt Virg. *pellacis Olyssæi. & furias Aiæcis Oilei. Fixerit arripedem ceruam.* pro, æripedem. *Phaton*, pro *Phæton*, apud Quintilianum ex Varrone. Aut manent quidem eadem vocales, sed vna tantum syllaba pronuntiantur. & vocatur synizesis. vt *Dij*, *Aluearia*, *Eodem*, dissyllabum, & hoc nostrum, *Argenteo*. Vulgo tamen Grammatici tenue hoc discrimen, vno synæresis nomine comprehendunt. Nos tamen curiosis adolescentibus volumus satisfacere.

109. SEDERAT.) Sunt non ineruditi quidam, qui verbum *Sedeo*, *es*, putant solum mansionem in loco significare, quuius contrarium sit, *Stare*. At ex his, quos subiungemus locis, liquidò adparebit etiam motum significare, vt eius contrarium sit, *Surgete*. Virg. *Æneid. 6.* Vix

*Vix ea fatus erat, gemina quàm fortè columba,
Ipsa sub ora viri, calo venère volantes,
Et viridi sedère solo. Ouid. lib. i. de arte.
Proximus ad dominam nullo prohibente sedeso.*

Idem Metamor. i

*Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo.
Detinuit sermone diem.*

110. AD SATIEM,) id est, ad satietatem. *Saties* verò per quintam declinationem, & *satias*, *satiatu*, per tertiam, prisca sunt, & poëtis quam oratoribus adcommodatiora. Silius lib. 4. *Nec finis, saties hæ, noui sed sanguinis ardor.* Sic Gellius lib. 7. *Quorum saties nunquam est.* Terentius Eunuch. *Vbi satias cepit fieri, commuto locum.* Lucretius lib. 2. *Fessus satiate videndi.* & sæpè alias. Salustius, *Frumentiq, ex inopia satias facta.* Liuius lib. 10. belli Pun. *Si fortè iam satias amoris in uxore, ex multa copia eum cepit.* Sic Tacitus nonnunquam.

111. SUPERABAT.) Id est, super erat, restabat. Cicer. ad Atticum lib. 15. *si quid æri meo alieno superabit.* Ouid. de arte lib. i.

Pars superat cæpti, pars est exhausta laboris.

Interdum *superare* ponitur, pro, abundare, copiaque affluere. Cicero 5. de finibus. *Deq, eo quod ipsis superat, alijs gratificari volunt.* Ouid. Met. 7. *Robora non desunt, superat mihi miles.* Item pro eo quod est, *superstitem* esse. Virg. Æneid. 3. --- *Satis una superq,*

Vidimus excidia, & capta superanimus urbi. & lib. 3.

Quid puer Ascanius, superatne, & voscitur aura?

112. INFERNE.) De inferiori parte. Eius contrarium est, *Supernè.*

113. FEROCIT) Ferociam ac sæuitiam exercet. Ouid.

Mox intractati more ferocit equi.

114. EN TRAHITVR per terram nobile corpus.) Pathos est, vt apud Lucanum lib. 4.

Libycas en nobile corpus

Pascis

Pascit aues.

115. LYCAON.) Nota est ex Ouidio, fabula Lycaonis in Lupum versi, quod Ioui adposuerit humanas carnes comedendas.

116. AVDA CEM concurrere tauris,) vt apud Horatium, carminum. lib. 1. *Audax omnia perpeti.*

117. AR CES nequa sacrum tentet violare cadauer.) Ex historia dictum est. Nam quum Datianus sancti Martyris corpus in agro canibus & feris exponi fecisset, adfuit coruus, qui ingenitæ voracitatis oblitus, non modò ipse à sancto cadauere abstinuit, sed etiam aduenientem lupum, clamore, & alarum impetu effugauit.

118. MORTE óbita.) Imitatione Lucretij. lib. 1. Item Ouid.

Morte óbita, qualeis fama est volitare figurat.

119. CERITA MENTE,) hoc est, commota, non sana, furij agitata. *Ceritos* enim dicebant Ceretis indignatione vexatos, quod in eius sacris furore corripentur. Horat. lib. 2. Sermon. *Ceritus fuit, an commota crimine mentis? Eumorphi* verò satellitis huius nomen, apud sacratissimum doctissimumque poetam Prudentium, qui nostri martyris agonem iambicis versibus decantauit, inuenimus.

120. VT quum polluto materna cæde, &c.) Sensus est. Ita insutum est corpus sancti Martyris coriaceo culleo, vt insui solent paricidæ, vt demergantur. De quorum pœna, sic legimus, ff. *ad legem Pompeiam, de paricidis*, ex iuris consulto Modestino. *Pœna paricidij more maiorum hac instituta est, ut paricida virgis sanguineis verberatus, deinde in culleo insuatur cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia. Deinde in mare profundum culleus iactetur, &c.* Vnde Iuuenalis. sat. 8. de Nerone matricida, dixit.

*Quuius supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens vnus, nec culleus vnus.*

121. EBY.

121. EBVSQ.) *Ebusos*, insula est e regione promontorij Ferrariæ, sinus Sucronentis, nostra ætate vulgo *Ibyza* nominata, de qua Pomponius in fine. lib. 2. & Strab. lib. 3. & reliqui. Eius secundam syllabam Silius correptam posuit, lib. 3. *Iamq; Ebusos Phœnix mouet, mouet Artabus arma.* Aliter tamẽ Dionysius in Periegesi. Νέσος δ' ἔχεις προπύρσιαι, ἄγχι δ' ἑβούσος. Nos tamen latinum poetam malimus imitari.

122. Adplicuit sinu.) Quarta hominum declinatio duas olim genitui terminationes habuit. VS. & VIS. ex quarum utrâque, remotione. S. extremæ literæ, fiebat tertius casus. Ab illo quidem in. VIS. qui adhuc exstat apud Terentium Heaut. scena. 3. *Eius anuis causa, opinor, qua erat mortua,* & apud Varronẽ. lib. de re rustica. 1. cap. 2. *eius enim saluam, esse fructus venenum,* sit Dativus in. VI. nempe hic qui nunc est in vsu frequentissimo. Ab illo autem in. VS. Dativus exibat in. V. iuxta quam formationem Virgil. Georg. 4. cecinit. *Quod nec concubitu indulgent.* & Æneid. 1. — *Currusq; volans dat lora secundo.* & *Parce metu.* &c. Nec ea forma Ciceroni displicuit, quum dixit, — *quibus, subito impetu ac latrocinio paricidarum resistat.* Obseruaui etiam, hunc patrium casum de quo modo dixi, per. VVS. terminari, quemadmodum in venerandis Bracaræ Augustæ monumentis, adhuc ad summum templum legitur. SACERDOS CONVENTVVS BRACAR. AVG. Sed eam geminationem firmandæ syllabæ causâ factam puto. Solebant enim veteres nonnunquam ea gratia vocales geminare. Notum verò est. VS. in genitiuo inflexionis quartæ produci. Videte si libet, quæ adnotauit Gellius cap. decimo sexto quarti libri. Sed ad rem. *Adplicuitq; sinu,* id est, sinui nempe Sucronensi.

123. PROPTERQVE Zacynthia --- litora,) id est. Saguntina. *Saguntos* enim vt auctor est Strab. lib. 3. à Zacynthijs condita est.

124. CRV-

124. CRVDO cæspite,) id est, solido non orato.
Colum. lib.2.cap.2. — *necubi crudum solum & immo-
tum relinquat.* Lucanus lib.3. — *crudaq; extruxit bra-
chia terra.*

125. DONEC Sidonijs, &c.) Sensus est, Valentiaë se-
pultum fuisse Diuum Vincentium, vsque dum vile il-
lud virorum pat, nempe Olpius Episcopus, siue Olpas,
& Iulianus comes, Hispaniam patefecit Sidonijs, hoc
est, Afris. *Alter*, id est, Iulianus, subcensus furijs ob-
stuprum filiaë à rege oblatum. Ea enim fuit causa, vt il-
le de prodenda Mauris Hispania execrandū consilium
cæperit, *Alter*, hoc est, Olpius, concepto in regem odio,
stimulos furijs illius addidit.

126. Aurai.) Diæresis est frequentissima Lucretio;
nec infrequens Virgilio, Vnde apud illum. *Aulai in
medio. Furit intus aquai. Diues pictai vestis.*

127. VERRIT spumantia cælura tonsis.) Vt Ca-
tullus Argonaut.

Carula verrentes abiegnis aquora palmis.

Virg. Æneid. 6. — *remis vada liuida verrunt.* Eē
idem sunt, *tonsa, palma, & remi.* Æneid. 6. — *in lento
luctantur marmore tinsa.*

E

IN

IN LIBRVM

POSTERIOREM

ADNOTATIO.

N E S.

2. EGNA Gothorum) Notissimum
est Gothos in Hispanijs diu regnasſe,
vſq; ad tempora huius Rodorici, qui
eorum imperio finem attulit) bello

infeliciter geſto cum Saracenſis, à Iuliano comite pro-
ditore in Hispanias, per Herculiſi freti anguſtias intro-
miſſis.

3. INRVPI T ab Auſtro Aſiorum, &c.) Conlu-
ues Saracenorum ſignificatur, ex omni Africa, tametiſi
præcipui exercitus Marrochiorum fuerint.

4. ABDERAMEN.) Exſtat annalium regum Sa-
racenorum, qui in Hispanijs, poſt cladem Gothicam
regnauerunt, quem librum *Raſes* Saracenus hſtorio-
graphus Miramolini Marrochiorum, Cordubæ regis,
Arabice ſcripſit, atque ex Arabica lingua in Luſitanam
vertit Magiſter Machometus itidem Saracenus. Ex hu-
ius itaque annalibus conſtat Abderamenem Moabiz
filium, circiter annum centeſimum trigefimum, ab in-
uaſa à Mauris Hiſpania, regnare in illa cœpiſſe. In
quiuſ laudem, ita ille idem Raſes ait. *Hic adſlixit*
Chriſtianos qui in Hiſpanijs erant, in tantum, vt nulla
fuerit ciuitas, nullum caſtellum in Hiſpania vniuerſa,
quod ei potuerit reſiſtere. Hic omnia corpora illorum quos
Chriſtiani honorant & vocant ſanctos, in quos & cre-
duſt, adciebat & comburebat, & eorum Eccleſias,
ſanè pulcherrimas, deſtruebat. Quæ quum viderent
Chriſtiani, cum his talibus rebus fugiebant ad montes
aſperos, & præcipuè ad Aſturiam. Et pleraq; quæ in
Hiſpanijs in honore habebantur à Chriſtianis, ſecun-
dum

Am eorum fidem, ipsi ea fugientes ad Asturiam secum portabant. Haftenus ille. Quuius testimonio, quæ de Abderamenis tyrannide in his carminibus scribimus, confirmantur.

5. *MVL TÆ periere piorum reliquiæ heroum.) Declaratum est hoc in superiori adnotatione, vbi ex testimonio Rase, diximus Abderamenem sanctorum corpora combussisse.*

6. *MON TIBVS Asturicis.) Profligatis Gothorum copijs militum quaecunque robur superfuit, ad Asturum montes se recepit. Quo paulatim, quibus libertatis cura fuit, ex omni Hispania confluxere. De Asturibus, & eorum conuentu, & vbe Asturica quæ nunc Astorga nominatur, Plin. lib. 3. cap. 3.*

7. *VNDE & restitui cœpit.) Duce Pelagio, Fasilla Cantabrorum ducis filio, quem Hispanorum reliquiæ regem creauerunt.*

8. *SEDES mutarunt diui.) Per illud tempus sanctorum reliquias à fugientibus ad Asturum montes deportatas, præter Rase Saracenum, Hispanorum historiæ satis declarant. Quod ad Vincentium nostrum attinet, sic Rases. Anno, inquit Saracenorum centesimo trigésimo octauo, Abderamen ab Hispalicum exercitum mouit, ut expugnatum iret Valentiam. Et appropinquauit Valentia. Christiani autem qui ibi habitabant, habebant ibi corpus quuiusdam hominis mortui, cui nomen erat Vincentius. Et ipsi adorabant illum, tanquam Deum. Et qui eius corpus, in potestate habebant, persuadebant vulgo, quod ille cæcos faciebat videre, mutos loqui, & claudos rectè ambulare. Et sic dementabant stultam gentem. Quum autem cognouerunt de Abderamenis aduentu, timuerunt ne hac fallacia detegeretur, & fugerunt, corpus illius hominis secum portantes. Et dixit Allibonaces ille bonus eques Facensis, se quum quadam die cum suis comitibus, venationis causa, venisset ad oram maris in Algarbio, in fine montis qui mare illud*

ingrediretur, inuenisse ibi corpus illius hominis cum ijs qui cū illo fugerant à Valentia, qui ibi fecerant domunculas in quibus habitabant. Homines autem occidisse, & pueros duxisse captiuos, corpus verò hominis illius ibi reliquisse. Hæc ad verbum transtulimus, vt annalium nostrorum fidem, tamen nihil opus erat, testimonio, quod impudentissimis calumnijs mixtum, religionis Christianæ hostis de hac re perhibuit, iuuaremus. Videant ergo Galli, quid in oppido Castrensi, pro reliquijs beati Vincentij, à monacho, nescio quo non benè conficta fabula, venerentur.

9. ABYLEN, Calpenque.) *Abyle*, mons est Africæ, iuxta quem *Septa* vrbs: *Calpe* autem mons Hispaniæ, de quo prior libro. Hi duo Herculeæ metæ sunt existimati. Plin. in præmio. lib. 3. *Proxima autem faucibus, utrimq; impositi montes coercent claustra. Abyla Africa, Europa Calpe, laborum Herculis metæ.* Similia Romponius lib. 2. cap. 6.

10. ALIBE.) *Libs* ventus est, flans ab obcasu brumali, qui alio nomine *Africus* dicitur. Græci λίβα vocant. Latini *Africum*, auctore Plinio. lib. 2. cap. 27. Vtrumq; nomen à patria, à *Libya Libs*, ab *Africa Africus*, Et fretum nostri maris egredientibus, si ad promontorium *Sacrum* deflexerint, stat à tergo *Africus*.

11. MENTITVM effigiem, &c.) Hoc ita Strab. lib. 3. de *Sacro promontorio* loquens: *Id autem promontorium in mare procumbens, Artemidorus nauigio equiparat, &c. Quod huic figura tres exiguas adsumat insulas, è quibus unam naualis instar rostri, &c.*

12. DIXERVNT Hieron.) id est, *Sacrum*. Causa redditur, quor *Sacrum* ita vocetur promontorium, à fabula notissima Geryonis, qui inter Herculeos labores connumeratur. Ab Hercule autem id impositum fuisse nomen, in tanta rerum obscuritate & fabularum deliramentis, delirabit profectò qui voluerit adfirmare. Nos in eam opinionem nostris his carminibus propensi

penſi videmur, partim quia ita libuit, partim quia græca nominis origo, nimirum à Græcis impoſita, coniecturam, aut, ſi ita vultis, fictionem adiuuat. Et ſanè videtur fabulæ cōgruere, eo loci veniſſe Herculem, quando cantatiſſima illa bonum præda, ex *Erytheia* Geryonis inſula contra Luſitaniam ſita, facta eſſe perhibetur. Scio, referente Plinio. lib. 4. cap. 22. Gadeis inſulam ab Ephoro & Philiftide Erytheiam vocatam, ſicūt & à Pherecide, auctore Strabone. lib. 3. quamquam, vt obiter id adnotemus, libentius apud Plinium etiam *Phereciden* quàm *Philiftiden* legerem. Sed quum idem Plinius addiderit; *sunt qui aliam eſſe eam, & contra Luſitaniam arbitrentur, eodemq; nomine quondam ibi appellatam*, horum opinionem ſumus ſequuti, præſertim quum Stephanus in libris τῶν περὶ πόλεων, & in periegeſi Dionyſius, Græcus vterque auctor, *Gadeis* inſulā aliam ab Erytheia fecerint, & quod maioris momenti eſt, Pomponius Mela Bæticus, ac regionis eius indigena. lib. 3. cap. 6. poſt Gadium hiftoriam. ita de *Erytheia* loquatur. *In Luſitania, Erytheia, quam Geryone habitatam adcepimus*. Nec mirum videri debet, ſi noſtro tempore nuſquam ea ſit, quum in exemplis earum quæ perierint, ſola recenſeri non poſſit. Verum, vt auctorem nominis nō adfirmamus, ita religionem ſuperſtitionemue eorū, qui nocturnis temporibus montem hunc à dijs poſſideri arbitrabantur, ſicut ait Strabo, cauſam fuiſſe, vt ita vocaretur, non ineptè ſuſpicamur.

13. ERYTHEIA.) Pœnultima huius nominis ſyllaba diphthongō, *ei*. ſcribenda eſt, atque ideo producenda. Dionyſius in periegeſi.

ἔτοι, μὲν, νύκτι βοοτρόφοι μὰ Ἐρυθίαν.

14. NOCTE Deos, &c.) Videndus eſt Strabo. lib. 3. ne in nugis longiores ſimus.

15. Indigenæ templum poſuère.) Strabo ex Artemidori teſtimonio, ſic ait. *Eo in tractu templum quoq; Herculi*

culi dedicatum monstrari. Qua in re mentitum Ephorum, nec aram illic Herculi, nec Decrum cupiam.

16. HERCVLIS Argiui) Hoc ideo, quia Græcus ac Thebanus Hercules fuisse dicitur, is, qui Geryonem debellauit. At in Gadibus, templum fuit Herculis Ægyptij, à Tyrijs conditum, vt ait Mela. lib. 3. cap. 9.

17. NVMINE Vectoris.) *Vector* etiam dicitur, is, qui in aliena vehitur naui. Cicer. 7. Philipp. *Et summi gubernatores in magnis tempestatibus à vectoribus admoneri solent.*

18. TEXVERVNT.) Vulgo iam innotuit poë multimā tertiæ personæ præteriti exacti, in plurali numero, breuem interdum poni. vt Virgilio, *tulerunt.*

19. CITRA delicias,) id est, sine delicijs, quibus ante fortè vixerant in amœnissima vrbe Valentia. Sic Plinius. lib. 3. *Citra fastidium nominentur.*

20. FALCIFERO sub rege.) Sub Saturno.

21. GLAVCVS.) Epitheton *Neptuni*, propter marinas vndas, quæ viridi colori admistum habent alborē. De coloribus verò *glauco, casio, & caruleo*, alio loco egimus diffusius, contra Antonium Thylesum.

22. PLENVM mare, plena malorū Terra.) *Gnome* est, græcis celebratissima.

23. REGVLVS Libys.) *Alliboaces*, de quo dictum est, adnotatione octaua.

24. PANNONIO genitore satus.) *Alphonfus*. Is est beatus ille & nunquam satus laudatus *Alphonfus Henricus*, Henrici comitis filius, primus Portugalliæ rex, qui vniuersam ferè Lusitaniam à sæuo Maurorum dominatu in libertatem adseruit. Nostri historici Pannoniæ regis filium fuisse dicunt, Hispani Lotharingum faciunt. Si quis eius legerit gesta, is, laudationem nostram non solum intra modum stetisse, sed etiam citra constitisse iudicabit.

LUSI AVTEM REGNA,) Lusitaniam intelligimus. Plinius lib. 3. cap. 1. ex Varrone, *Lusum enim Liberi patris, ac Lysam cum eo bacchantem, nomen dedisse Lusitania.* Quorum verborum hic est sensus. Lusum Liberi Patris filium, non autem socium, ut quidam contra loquendi usum interpretantur, vñ cum *Lysa*, nimirum Liberi socio, nomen Lusitaniæ nostræ dedisse. Filium verò debere intelligi, ostendunt illa. *Deiphobe Glaucci, Ajax Oilei.* & in sacris, *Alexander Philippi.* Igitur tam à *Luso*, quam à *Lysa*, regio nomen adcepit. Et à *Luso* quidem, *Lusitania* dicta est. A *Lysa* verò *Lysitania*. Vtroque enim modo adpellatur, teste Stephano. Et ff. *de censibus. L. In Lysitania, Pacenses & Emeritenses, iuris Italici sunt.* Eboræ marmoris Lapis est elegantissima litera, in quo sic legimus.

LABERIAE. L. F. GALLÆ
FLAMINICÆ. MVNIC. EBORENSIS
FLAMINICÆ. PROVINCIAE
LYSITANIAE.

Et reliqua quæ sequuntur. Hæc probabiliora existimamus de nominis patriæ nostræ origine, quamquæ nugatur Ioannes Annius cum suo fictitio Berofo. Vide quæ libro 1. Antiquitatum Lusitanie adnotauimus. 25. INTER Anam rutilumq;) *Tagus* Lusitanie fluvius est nominatissimus, à quo nos ausi sumus hæc nomina deriuare. *Taganus*, ut ad *Britoniam Italum*:

*Quantum & cygnus vada per Tyberina Taganos
Vinceret, ut vincit, cantus onocrotalos.*

Item patronymicum femininum, *Tagis. idis. ut de obitu Beatricis Allobrogum reginæ.*

Nympha etiam Tagides, nympha Oceanitides omnes. Et *Cistaganus, Transtaganusq;* de quibus mox. *Tagus* autem mediam secat Lusitaniam, *Anas* vero *Lusitaniam*

sitaniam à Bætica separat. Regio inter vtrumque amnem, optima Lusitanix pars, *Allentagio* vulgo dicitur. Nos *Transstaganam* fecimus, & populos *Transstaganos*, sicut veteres dixerunt, *Transpadanos*, & *Transrhenanos*. Et contra, *Cistaganos* adpellauimus Olyssipponenses, Scallabitanos, & reliquos vsque ad Durium, qui *Turduli* olim *veteres* dicebantur. Ratio est, quòd Portugallix regnum, in initio, intra *Durium* & *Minium*, quasi in suis incunabulis continebantur. Deinde vsque ad *Mundam* fluiuium propagatum, urbem *Comimbriam* his diebus ab Diuo Iohanne huius nominis tertio celebri bonarum omnium artium academia exornatam, caput regni habuit. De qua vrbe, deque eius vetustate & nomine, aliquando non vulgaria neque obuia nos dicturos pollicemur, si vita suppeditauerit. Ergo qui in eis erant locis, merito *Cistaganos*, & *Transstaganos*, eos qui cis Tagum & ultra Tagum incolerent, nominabant. Mansit vetusta ea consuetudo etiam mutata regni sede, post expugnatam & regno adiectam vtramque hanc regionem.

26. ISMARIO.) Videat historiam Diui Alphonsi Henrici, qui plenius rem velit cognoscere,

27. VANDALIAM.) Gothi non vna gens. Diuersae enim nationes fuerunt, etsi vulgo vno adpellari soleant *Gothorum* nomine. Nam Hispanias *Gothi*, *Vandali*, *Alani*, & *Sueui* inuaserunt. Ex quibus, *Sueui* Callaeciam, *Alani* maxima ex parte Lusitaniam, *Vandali* Bæticam, *Gothi* reliquum Hispaniarum tenuere. A *Vandalis* ergo, Bætica *Vandalia* facta est, inde *Vandalica*, postremo corrupta voce *Andalucia*.

28. PERFVSVM Oceano regnum.) *Lusitania*, inquit Mela, *Oceano tantummodo obiecta est, sed latere ad septentrionem, fronte ad occasum*.

29. VBI paruus in anguem Contortus rigat arua Chalibs.) Topographia est, agri Orichiensis, in quo

mcmo-

memorabilem illam Alphonſi Henrici regis, aduerſus Iſmarium, & quatuor alios Saracenorū reges pugnam, victoriamque fuiſſe legimus. Porro *Chalibis*, is fluuius eſt, qui ex agro Pacenſi corriuatus, ac primū emendicatis aquis ignobilis, inde paulatim creſcens, Salaciensem intrat ſinum, iam ſpatioſus ac nauigiorum capax. Raphael Volateranus illum iuxta Aradum, & Pacem Iuliam fluere dicit. Sed quam *Aradum* ibi ſomniet, non intelligo. Hic, niſi fallimur, Ptolemæo Calipūs adpellatur, quū in eo tractu alius nullus ſit, qui debuerit nominari,

30. Quarto ſeclo.) Saraceni circa annum ſeruatoris noſtri ſeptingentefimum quinquageſimum, Hispanias inuaſerunt. At Alphonſus hic noſter, paulò poſt annum milleſimum centeſimum, regiam in Luſitania poteſtatem eſt auſpicatus.

31. NON procul hinc.) Ab Oricho ad Sacrum promontorium vix bidui iter eſt.

32. LIBITINA.) Plutarchus in vita Numæ Pompilij, auctor eſt, *Libitinam* adpellari, deam inſpectricem eorum quæ mortuis iuſta præſtantur, quam alij *Proſerpinam*, alij *Venerem* crediderunt, ad illam quæ ad ortum obitumque pertinent, referentes. Idem Plutarchus in problematis. Quid cauſæ eſt, quod in æde *Libitina*, quæ ad ſepulturam pertinent vendere conſueverunt, *Libitinam* nihil aliud, niſi *Venerem* eſſe exiſtimantes? &c. Ponitur ego *Libitina* aliquando pro ipſa morte. Horat. epistoſtarum. lib. 2.

Miraturq; nihil, niſi quod Libitina ſacrauit.

Iuuenalis ſat. 12. — *Nam ſi Libitinam euſerit æger.*

Aliquando pro *feretro* ac *funerali pompa*. Horatius, lib. 3. carminum.

*Non omnis moriar, multa q; pars mei
Vitabit Libitinam.*

Aliquando pro *conlegio* eorum qui ex æde *Libitinæ*, ſuacibus neceſſaria, ſuas itē operas, ſeruorumque, locabant,

bint, vendebantque. Liuius lib. 10. belli Macedonici. *In vrbe tanta fuit pestilentia, ut tunc vix Libitina sufficeret.* Suetonius in Nerone. cap. 39. *Pestilentia vnius autumni, qua. xxx. funerum milia in rationem Libitina venerunt.* Horatius. 2. sermonem.

Autumnusq; grauis Libitina quaestus acerba.

Hi autem dicebantur *Libitinarij.* Vlpianus, L. *Quicumque.* ff. de in iustitia actione. *Si Libitiniarius, quem Græci κτεριστήν vocant, seruum pollinctorem habuerit.*

33. BARBARVS Alboaces.) Hic est *Alliboaces Faceris*, de quo diximus ad notationem octaua.

34. IMPACATA) hostilia, nondum pacata, subaudi loca. Virg. Georg. 3.

Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.

35. OLISIPO) In oratione quam pro rostris pronunciauimus, antequam hinc Conimbricam migraret academia, satis ostendimus, vrbis vestrae nomen scribi debere non amplius quam septem his literis. O. L. I. iota. S. simplici. Iota iterum, P. simplici. & O. Hic nihil addendum putaui, nisi vt eius rei curiosi, vetusta marmora, quæ multa in vrbe sunt, ne grauentur inspicere.

36. LÆRTIADEN iactabat condita ab illo) Ab Olyffe conditam Olisiponem, auctor est Solinus, & Strabo, quanquam Strabonis testimonium Laurentius Vallenſis cauillatus est. Vide inf. 45.

37. MALE concordēs.) De hac re ita Strab. li. 3. *Græcos autem barbaras nationes errabundos peragrassæ, hæc causam habuit, quia paruas in portiones dissipati fuerant, quum imperia per elationem atque contumaciam inuicem minimè coalescerent, & conspirationem inter se nequaquam haberent.*

38. PRÆTER Menelaon.) De Menelai erroribus. Strab. lib. 1. Aristonicum Grammaticum suæ ætatis scripsisse confirmat. Ex quo illum per Gades circumdu-

ctum

Atum nō ad Aethiopiam modò, verùm & ad Indicam
vsque regionem inducit.

39. LVNÆ montis.) *Luna* mons est, is quem no-
stra ætas *Sintriensem*, ab oppido adpellat, ad quius
promontorij radices, in litore templum olim fuit So-
lis & Lunæ, summa religione cultum. De quo in *An-
tiquitatibus Lusitania* aliquando, Deo fauente, dice-
mus.

40. COLLES Barbarios) *Barbarium* promontoriū
Straboni & Ptolemæo, id est, quod vulgo dicimus *Ca-
put Spicel*, vltra oppidum *Cecimbriam*, Mōtem autem
Barbarium, *Rabidam* vulgus adpellat. quius omnes
rupes sunt iaspideæ, terrenum cocco laudatissimo abū-
dans. Populi verò promontorij huius, ab vrbe *Neoceto-
briga*, sic enim rectè *Setubal* vocabitis, quasi nouam
Cetobrigam, ex veteri Cetobriga factam, inde per oppi-
dum *Palmellam*, vsque ad sinum Olisiponensem, *Bar-
barij* nominandi sunt. Quæ verò de *Catu Tubalis*, vn-
de ciuitas *Cætubal*, dicta sit, præter alios vetustiores,
Florianus tradit, qui modo fabulosas Antiquitates
edidit, quum tamen multo superioribus fuerit dili-
gentior, & quantum ad hoc attinet, eruditior, delira-
menta putate. Dicimus autem colles hos *Barbarios*,
in signeis *Lenao* & *Pallade*, hoc est, vino & oleo, prop-
ter vberissimam vtriusque rei copiam toto hoc tractu
provenientem, præcipuè ad oppidum *Almadam*, in
extremis tractus *Barbarij* collibus situm, è regione
Olisiponis,

41 INTIMA deinde sinus.) Hic est sinus Olisi-
ponensis, in quem exoneratur Tagus, alter à Salaciensi.
Quod expressit Pomponius. lib. 3. cap. 1. *Sinus*, inquit,
inter sunt, & *est in proximo Salacia*, in altero Oli-
spo, & *Tagi ostium*, *amnis aurum gemmasque*
generantis. In qua re, turpiter & ante pedes lucen-
te via, Ioachimus Vadianus hallucinatus est, qui
Plinium. lib. 4. cap. 22. dixit, Olisiponem *Salaciam*
nomin-

nominasse. Sed decepit illum fortè lectio punctis non suis locis inturbata. Legebatur enim sic. *Oppida memorabilia à Tago in ora, Olisipo, equarum è Fauonio vento conceptu nobile, Salacia cognominata. Urbis imperatoria Merobriga.* Sed non videbat Vadianus, malè quadrare nobile, cum, *cognominata?* Saltem admoneri poterat ab ipso Mela quem interpretabatur. Vos ergo ita distinguite. *Oppida memorabilia à Tago, in ora, Olisipo, equarum è Fauonio vento conceptu nobile, scilicet oppidum.* Inde adfixa hypodiasiole; *Salacia cognominata urbs imperatoria.* & ibi ponatur hypodiasiole altera. Tum sequitur, *Merobriga, Promontorium Sacrũ.* &c. Error autem Vadiani usq; eo serpsit, ut etiam qui Ptolemæum imprefferint, ubi *Oliosipon* ille scripsit, addiderint, vulgo *Lisbona, Salacia* Plinio, *Vlyssæa* Straboni. Cæterùm *Salacia* est, quæ à Saracenis nomine mutato, nunc *Alcassar Salis* vocatur, urbs nostro tempore non admodum clara, nisi ciuem haberet *Petrum Nonium* Mathematicum cum primis nobilem. Quia verò Plinij locum vnum emendauimus, qui ad nostram patriam pertinebat, non ab re fuerit admonere, dispungendum esse titulum eiusdem capituli. Nec enim ibi incipit, sed continuanda lectio est cum superiori capite, usque ad hæc verba. *Ex aduerso Celtiberia.* Ibi enim caput incipit. & ibi ponendus est titulus. — Insulæ in Oceano.

42. R V R A videbat Morigera.) id est cultui apta. Strab. lib. 3. *Ager circum circa bonitate conspicuus.* Nos experimur quinquagesimo à satione die, messem ibi fieri, nec propter consuetudinem admiramur.

43. LONGE QVE per arua refundit.) Strabo. *Hoc in loco, & maris infusiones ingruunt, quarum una ultra stadia. cccc. extenditur.* &c. Post. *Superioribus autem in campis, quum aestus sit, dua inundationes diffunduntur, ut ad stad. C. & L. facies exstet pelagi, reddaturq; planities tota nauigabilis.*

44. NAM

44. NAM lingua ferè cōmunis) Probabilior redditur res, ex eo quod dicitur, linguam ferè eandem Lusitanis fuisse, vt pote à Luso adceptam, Et reuerà, dufant adhuc in nostralingua, quæ pœne latina est, multa græcitatis vestigia.

45. COLLE super) Videlicet in colle orientali. Nam ibi tantum ciuitas erat, etiam Romanorum temporibus. De templo verò *Palladis*, Strab. lib. 3. *Superiora regionis montana loca Olyssiā esse tant, in qua est Minerva templum.* Atq; hic est Strabonis locus, quem sup. 36. diximus. Laurētium fuisse cauillatum, cui modo respondere non vacat.

46. SIGNA QVE naufragij) Strabo. *A sclepiades*, inquit, *Myrlianus, qui in Turdetania literarū ludi magister extitit, deq; regionis illius gentibus exponendis librum edidit. Is monumenta quadam de Olyssis errore in Minerva templo esse commemorat, parmas suspensas, & plustria, rostraq; naualia.*

47. CLARISSIMA) Olisiponis vrbis nobilitas, longiorem tractatum postulat.

48. INTER. Lusidas.) *A Luso*, vnde *Lusitania* dicta est, *Lusidas* adpellauimus *Lusitanos*, & à *Lysa* *Lysidas*, sicut ab *Aenea* *Aeneadas* dixit Virgilius. Nec malè subcessit. Nam video id multis adhibuisse, præsertim autem *Georgio Calio*, Lusitanæ nostræ ornamento, siue poeticam facultatem, siue Ciceronianæ orationis æmulationem spectes.

49. QVOT habet Libye latissima iugera.) Africa, qua colitur, fertilitati, nulla terrarum comparanda est. Hinc Horatius carminum primo. *Quidquid de Libycis verritur areis.*

50. GRAIAM urbem.) Nempe Olisiponem.

51. STRAVIT QVE mare) id est, planum, & immotum fecit. Virg. *Æneid.* — *placidi strauerunt aquora venti.*

52. SALTIM) id est, per saltus; saltuatim. Vetus

flum.

stum aduerbium est. Quumque eadem opera potuissimus verum explere, si dixissemus, *adplaudere saltu*, quia tamen, *Saltim*, significantius est, exprimitur enim cornorum gestus ille & saltatio, maluimus illo uti, bona doctorum venia.

R E R V M prudentia maior, Aut datur. &c.)

Adlusio est ad Virgilianum illud Georg. 1.

*Haud equidem credo, quia sit diuinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.*

34. OSCINIBVS.) Quia de augurio loquebatur, augurali verbo usus est. *Vocant* autem augures aueis *oscines*, quæ ore auspiciû faciunt, quemadmodum *alites*, quæ volatu. Cicero de Natura Deorum. lib. 2. *Quamquam aueis quasdam & alites & oscines, ut nostri augures adpellant. &c.* Et ad Cecinnam: *Non igitur ex alitis inuolatu, neq; ex cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est.* Vbi videtis apertam etymii vtriusque vocabuli rationem. Nempe ab *alīs*, *alites*, à cantu *oris*, *oscines* dici. Horat. 3. carm. *Oscinem coruû prece suscitabo — Solis ab ortu.* Ad alterum genus, *alistrum* videlicet, pertinet, quod sequitur, *Præpetis omnia penna*, Quid autem sint aues *præpetes*, videre potestis apud Gellium. lib. 6. cap. 6. Nam de significatione ista communi, pro *veloci*, nihil opus est adnotare.

55. OVATIO corui.) Et hoc ex eadem disciplina est, & propriè *cornorum*. Virgilius. Georg. 1. — *& ouantes gutture corui.*

56. ALITVVM oscenarum.) *Alites oscena* sunt, auctore Seruio, quæ canendo aduersa significant. Festus etiam, quæ mali ominis essent, *Oscena* veteribus dicta fuisse ait. Hinc Aeneid. 12. — *Ne me terrete timentem.*

Oscena volucres.

Hic pro immundis adcipimus, & ingluerci deditis, quales sunt corui, & quæ cadauera sequuntur, Sicut Virgil. *Oscenos dixit canes*, Georg. 1. Quod ad scribendi rationem

sionem attinet. *Osci*, populi fuere Italiae, de quibus *Æneid.* 7. *Oscorumq; manus*. Hi norati sunt à veteribus, de spurcarum libidinum frequentiori usu. Unde verba impudentia & spurca, auctore Festo, Verrius tradit *Oscena* adpellari. Ergo in prima syllaba. B. scribendum non est, neque diphthongus in pœnultima. Quia etiam si ab *scena* deriuentur, vt, Varroni placet, qui sanè etymologias coactiones facit, absq; diphthongo scribi oportet, quoniam in *scena*, quæ Græce *σκηνή* dicitur, nulla est. Memini plura de hac re Baptistam Pium in Lucretium esse commentatum. Vos siue ab *Osci*, siue ab *scena* magis probetis, pœnultimam simplici, E, scribite. De prima verò syllaba vel per, B, vel sine, B, scribenda, vestro arbitrio statuite.

57. I T E R I S) *Iter, iteris*, dicebant antiqui. *Et itiner, itineris*. Lucretius. lib. 5.

Conquissos itere, & laefactos aëre multo,

Idem. lib. 6.

Obuia disquintat plagis, itinerq; sequatur. — & apud Plautum sæpe: Manilius item. lib. 1.

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Recentiores, in tribus casibus numeri singularis, alterum nomē receperunt, nempe, *iter*, ab altero, declinationem reliquam. Licet poetis vtrumq; rarò imitari.

58. P Æ A N A) *Laudem, hymnum*. Et si *Pæan* propriè in laudem Apollinis sit, qui *Pæan* dictus est, à mendendo.

59. E F F O S S V M feretrum.) Modò extractum, ex terra vbi prius latebat. Plaut. Pseudolo.

Ex hoc sepulcro vetere, viginti minas

Effodiam ego hodie. Cicero off. 2. *Argentum effodietur penitus abditum.*

60. C L A M socios) *Clam* etiam ad cusatino eleganter præponimus. Plaut. Casina. *Bona multa faciā, clam meam hanc uxorem.* Cicero. in Salust. *timens ne facinora eius clam vos essent.*

61. B A S

61. **BASSARIDI** Ogygiæ similis.) Bacchus inter cætera cognomina, etiam dicitur *Bassareus*. Horat. 1. carm. — *non ego te candide Bassareus, Inuitum quæti- am*. Inde *Bassarides* dicuntur Bacchæ, ipsius dei sacer- dotes. Ogygia verò, id est, Bacchi cultrices. Vnde & Bac- chus ipse *Ogygius*. i. Thebanus. Nam patria Thebanus fuit Bacchus. Sacer Prudentius contra Symmachum:

Thebanus iuuenis superatis fit deus Indis.

Sensus autem est, ita prouolutum illum qui sancti Martyris ossa furatus erat, ut prouolui & rotari solent Bacchæ multo vino onustæ & insanæ.

62. **HYDRARGYRON**) *Argentum vinum* duplex est, alterum naturale, quod inuenitur in argen- tifodinis, de quo Plinius lib. 33. cap. 6. alterum factitiū, quod vocatur *hydrargyron*, utique à colore argenti, & æqueo liquore. Vtrumque rerum omnium venenum esse, præterquam quod id testatur Plinius, omnes ex- periuntur officinæ. Corpora & membra tractantium assidue, reddit tremula. Ob id igitur dicitur *tremulum venenum*.

63. **INTEMPELIIS**.) Plaut. Amphitruone. *Dij vobis fidem, qua intemperia nostram agunt fami- liam*.

64. **ATTRECTARE**) Inreligiosè tangere. *Æneid*. 2.

*Me bello è tanto digressum, & cado recenti,
Attrectare nefas.*

Sacrilega.) Quid sit *sacrilegium*, & *sacrilegus*, ostendit Cicero. 2. de legibus; *Sacrilego pœna est, neq; ei soli qui sacrum abstulerit, sed etiam ei qui sacro commendatum*.

65. **PIGRANTVR**) *Pigri* fiunt, Metaphora est ab ijs qui pigritia dissoluuntur. Verbum antiquum est, quo tamen etiam Cicero utitur; ad Attic. li. 14. *scri- bere ne pigrere*. Lucret. li. 1.

Quod si pigraris, paulumue recesseris à re,

66. **MVLTOSQVE** Per annos Durauere) Ex-
historia

historia translationis sumptum est.

67. TANTVM vitæ.) Longissimam esse coruorum vitā, quamquā fabulosè, Heliodus cecinit quuius testimonium potestis videre in Chiliadibus Erasmi.

68. CORVORVM montem.) *Sacrum promontorium*, ex quo tempore eò reliquiae Diui Vincentij deportatae sunt, propter coruorum horum ibi frequentiam, à Saracenis ea loca tenentibus; *coruorum mons*, siue *Caput coruorum* appellari cœptum est, eaq; adpellatio durauit, donec à Lusitanis ab inuento corpore martyris, *Sancti Vincentij* vocabulum adcepit. *El cabo de Sant Vincente*.

69. VRBEM Dulichiam.) id est, Olyssiam. *Dulichium* enim insula Olyssi paruit. Vnde ipse *Dulichius*, & rates *Dulichiae*, id est, Olyssiae. Virgil. ecloga. 6. *Dulichias vexasserates*.

70. DIVÆ penetralia Iustæ.) Parœcia est antiquissima Olyssipone, sacra *Dina Iusta* virgini, quæ vnâ cum sorore *Rufina*, Hispali, sub præside Diogeniano Christi Martyr effecta est, sicut alio loco prolixius enarrauimus.

71. NON ita sed famam.) Nota sunt quæ Virgilius, quæq; Ouidius Metam. 22. de fama scripserūt, ad quorum imitationem hæc quoq; dicta sunt.

72. SVA per figmēta.) Ouidius ita. -- *mensuraq; ficti*.

Crescit, & auditis aliquid nouus adijcit auctor.

73. SACRA ara.) id est, tintinabula templorum.

74. SCYTHICÆ Dianæ.) Ea erat *Taurica*. *Tauri* enim populi Scythiæ, Dianæ hospites immolabant vt præter cæteros Lactantius scribit. lib. i. capite. 21. Est & Euripidis Iphigenia in Tauris.

75. TEVTATES.) Sunt qui *Mercurium Gallorū* lingua *Teutatem*, *Martem* verò *Hesum*, vocatos scribant. Gallos autem Dijs homines sacrificare solitos; multi auctores prodidere. Certè Plinius ad sua vsque tempora barbarū cum morem durasse confirmat. La-

zarus Bayfius Gallus, Iuris consultus, vir admodum doctus, hanc gentis suæ labem omnino se deleturum speravit, in libello *dere vestiaria*, si Lusitanis nostris exprobraret, quod ex intestinis hominum captiuorum diuinationes captare essent soliti, ut refert Strabo. Hoc Lazaro immanius videtur, quàm Gallos homines, damnatos, ut ipse dicit, dijs immolasse. Ego Lusitanorum factum non defendo, quum simili errore & nota laborauerint etiam Romani. Poteram tamen respondere, longè minus barbarum esse, hominem captiuum, in cuius vitam necemque victori potestas esset, ad exta inspicienda occidere, quàm ceruicibus equorum capita hostium suspensa domum portare, eaque pro spectaculo postibus adfigere, statuam idoli concuam, pecoribus atque hominibus replere & supposito igni holocaustum facere, ac interim iuxta saltare & plaudere. Nō addo, solere illos etiam ex hominibus vaticinia capere, quod id Lusitaniam etiam crimen est. Multo tamen nostri humanius, qui eos sagis velabant, Galli verò sagittis configebant, & intra sacras ædes suffigebant patibulo, Strabone referente. Reliqui certè Lusitanorum mores, innocentes & bene mares, ac Spartanis non dissimiles, traduntur ab eodem illo Strabone. Saltem pueros non prostituiebant, nec nuptui dabant, quem morem solennem Gallis fuisse tradunt auctores, etiam sacri. Hæc Bayfio laceffi respondimus, non in gentis odium, sed quia non merito Lusitanos voluit perstringere. Cæterum de *Diana Scythica*, *Tentate*, & *Heso*, ita Lucan lib. primo.

*Et quibus immitis placatur sanguine diro,
Tentates horrensque feris altaribus Hesus,
Te Taranis, Scythica non mitior ora Diana.*

76. IDÆA *Berecynthia*.) Id est, *Cybele*, culta in monte *Ida*. Vulgò huic nomini adspirationem addūt, in pœnultima syllaba. Atqui Seruius id non esse faciendum docet, *Æneid.* 9. Græci quoque *Βερεκυντία* per.

per. T. non per^o scribunt. *Cybeles* autem sacerdotes, Galli dicebantur, ab eius nominis flumine in Phrygia. Hi vaticinantes nimio furore ac dementia correpti, & fanatici, sibi virilitatem adimebant. Ovidius. Fastorum 4.

Cadunt iactatis vilia membra comis.

Capita rotabant, terræ adlidentes, magnâque se infania ac vlulatu conuulnerantes. Expressit hoc Lucas Pharsaliæ primo. — *crinemq; rotantes*

Sanguineum, populis vlularunt tristia Galli.

Talia tacra erant *Cybeles*, nec multo saniora quàm *bellona*, quorum sacerdotes cultris brachia dissecabant. De quibus Lactantius lib. 1. cap. 21. Tamen si ex Apuleij sententia, eadem est *Bellona*, *Cybele*, & *Isis*. In sacris. 3. Reg. cap. 18. sacerdotes *Baal* legimus se incidisse cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

77. E CÆLO demissa) Christum seruatorem nostrum *lucem* esse, testatur Euangelista Ioannes. *Erat*, inquit. *lux vera*, &c. E cælo autem demissa hæc lux est, sicut legimus, *Exiui à patre, & veni in mundum*. Magna igitur Christo gratia, quuius benignitate longè à barbarie illorum seculorum distant, quicumque magis tenebras quam lucem non dilexerunt,

78. NON sperare) Non timere, vt, *At sperate deos*.

79. ILLE propinquus) *Prope est Dominus*, inquit Dauid, *omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum, at in veritate*.

80. EXORIENTE Capella.) Indicatur dies 17. cal. Octobris. Idibus enim Septembris *Capella* exoritur, vt ait Ptolemæus in libello de inerrantium stellarum significationibus, & xij. cal. Octobris Sol in Libram transitum facit, eodem Ptolemæo, & Columella lib. xi. cap. 2. auctoribus. Decimo autem septimo Cal. Octobris Ecclesia Ohsiponensis solennem Translationis beati Martyris diem, à veteribus decretum celebrat, iam inde ab anno domini M. C. lxxij.

sitaniam à Bætica separat. Regio inter vtrumque amnem, optima Lusitanix pars, *Allentagio* vulgo dicitur. Nos *Translaganam* fecimus, & populos *Translaganos*, sicut veteres dixerunt, *Transpadanos*, & *Transrhenanos*. Et contra, *Cistaganos* adpellauimus Olyssipponenses, Scallabitanos, & reliquos vsque ad Durium, qui *Turduli* olim *veteres* dicebantur. Ratio est, quòd Portugallix regnum, in initio, intra *Durium* & *Minium*, quasi in suis incunabulis continebantur. Deinde vsque ad *Mundam* fluium propagatum, urbem *Conimbricam* his diebus ab Diuo Ioanne huius nominis tertio celebri bonarum omnium artium academia exornatam, caput regni habuit. De qua vrbe, deque eius vetustate & nomine, aliquando non vulgaria neque obuia nos dicturos pollicemur, si vita suppeditauerit. Ergo qui in eis erant locis, merito *Cistaganos*, & *Translaganos*, eos qui cis Tagum & vltra Tagum incolerent, nominabant. Mansit vetusta ea consuetudo etiam mutata regni sede, post expugnatam & regno adiectam vtramque hanc regionem.

26. ISMARIO.) Videat historiam Diui Alphonsi Henrici, qui plenius rem velit cognoscere,

27. VANDALIAM.) Gothi non vna gens. Diuersæ enim nationes fuerunt, etsi vulgo vno adpellari soleant *Gothorum* nomine. Nam Hispanias *Gothi*, *Vandali*, *Alani*, & *Sueui* inuaserunt. Ex quibus, *Sueui* Callæciam, *Alani* maxima ex parte Lusitaniam, *Vandali* Bæticam, *Gothi* reliquum Hispaniarum tenuere. A *Vandalis* ergo, Bætica *Vandalia* facta est, inde *Vandalica*, postremo corrupta voce *Andalucia*.

28. PERFVSVM Oceano regnum.) *Lusitania*, inquit Mela, *Oceano tantummodo obiecta est, sed latere ad septentrionem, fronte ad occiduum*.

29. VBI paruos in anguem Contortus rigat arua Chalibs.) Topographia est, agri Orichienfis, in quo
mcmo-

memorabilem illam Alphonſi Henrici regis, aduerſus Iſmarium, & quatuor alios Saracenorū reges pugnam, victoriamque fuiſſe legimus. Porro *Chalibis*, is fluuius eſt, qui ex agro Pacenſi corriuatus, ac primū emendicatis aquis ignobilis, inde paulatim creſcens, Salaciensem intrat ſinum, iam ſpatioſus ac nauigiorum capax. Raphael Volateranus illum iuxta Aradum, & Pacem Iuliam fluere dicit. Sed quam *Aradum* ibi ſomniet, non intelligo. Hic, niſi fallimur, Ptolemæo Calipūs adpellatur, quū in eo tractu alius nullus ſit, qui debuerit nominari,

30. Quarto ſeclo.) Saraceni circa annum ſeruatoris noſtri ſeptingentimum quinquageſimum, Hiſpanias inuaſerunt. At Alphonſus hic noſter, paulò poſt annum milleſimum centeſimum, regiam in Luſitania poteſtatem eſt auſpicatus.

31. NON procul hinc.) Ab Oricho ad Sacrum promontorium vix bidui iter eſt.

32. LIBITINA.) Plutarchus in vita Numæ Pompilij, auctor eſt, *Libitinam* adpellari, deam inſpectricem eorum quæ mortuis iuſta præſtantur, quam alij *Proſerpinam*, alij *Venerem* crediderunt, ad illam quæ ad ortum obitumque pertinent, referentes. Idem Plutarchus in problematis. Quid cauſæ eſt, quod in æde *Libitinae*, quæ ad ſepulturam pertinent vendere conſueverunt, *Libitinam* nihil aliud, niſi *Venerem* eſſe exiſtimantes? &c. Ponitur ego *Libitina* aliquando pro ipſa morte. Horat. epistoſularum. lib. 2.

Miraturq; nihil, niſi quod Libitina ſacravit.

Iuuenalis ſat. 12. — *Nam ſi Libitinam euaserit ager.*

Aliquando pro ſeretro ac funerali pompa. Horatius, lib. 3. carminum.

*Non omnis moriar, multa q; pars mei
Vitabit Libitinam.*

Aliquando pro conlegio eorum qui ex æde *Libitinæ*, funeribus neceſſaria, ſuas itē operas, ſeruorumque locabant,

bint, vendebantque. Liuius lib. 10. belli Macedonici. *In vrbe tanta fuit pestilentia, vt tunc vix Libitina sufficeret.* Suetonius in Nerone, cap. 39. *Pestilentia vnius autumni, qua. xxx funerum milia in rationem Libitina venerunt.* Horatius. 2. sermonem.

Autumnusq, grauis Libitina quastus acerba.

Hi autem dicebantur *Libitinarij.* Vlpianus, L. Quicumque. ff. de in iustitia actione. *Si Libitiniarius, quem Graeci $\chi\tau\epsilon\pi\iota\varsigma\eta\mu$ vocant, seruum pollinctorem habuerit.*

32. BARBARVS Alboaces.) Hic est *Alliboaces Facensis*, de quo diximus ad notatione octaua.

34. IMPACATA) hostilia, nondum pacata, subaudi loca. Virg. Georg. 3.

Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.

35. OLISIPO) In oratione quam pro rostris pronunciauimus, antequam hinc Conimbricam migraret academia, satis ostendimus, vrbis vestrae nomen scribi debere non amplius quam septem his literis. O. L. I. iota. S. simplici. Iota iterum, P. simplici. & O. Hic nihil addendum putaui, nisi vt eius rei curiosi, vetusta marmora, quæ multa in vrbe sunt, ne grauentur inspicere.

36. LÆRTIADEN iactabat condita ab illo) Ab Olyffe conditam Olisiponem, auctor est Solinus, & Strabo, quanquam Strabonis testimonium Laurentius Vallenſis cauillatus est. Vide inf. 45.

37. MALE concordēs.) De hac re ita Strab. li. 3. *Grecos autem barbaras nationes errabundos peragrassæ, hæc causam habuit, quia paruas in portiones dissipati fuerant, quum imperia per elationem atque contumaciam inuicem minimè coalescerent, & conspirationem inter se nequaquam haberent.*

38. PRÆTER Menelaon.) De Menelai erroribus. Strab. lib. 1. Aristonicum Grammaticum suæ ætatis scripsisse confirmat. Ex quo illum per Gades circumdu-

ctum

stum nō ad Aethiopiam modò, verùm & ad Indicam
vsque regionem inducit.

39. LVNÆ montis.) *Luna* mons est, is quem no-
stra ætas *Sintriensem*, ab oppido adpellat, ad quius
promontotij radices, in litore templum olim fuit So-
lis & Lunæ, summa religione cultum. De quo in *An-
tiquitatibus Lusitania* aliquando, Deo fauente, dice-
mus.

40. COLLES Barbarios) *Barbarium* promontoriū
Straboni & Ptolemæo, id est, quod vulgo dicimus *Ca-
put Spicel*, vltra oppidum *Cecimbriam*, Mōtem autem
Barbarium, *Rabidam* vulgus adpellat. quius omnes
rupes sunt iaspideæ, terrenum cocco laudatissimo abū-
dans. Populi verò promontorij huius, ab vrbe *Neoceto-
briga*, sic enim rectè *Setubal* vocabitis, quasi nouam
Cetobrigam, ex veteri *Cetobriga* factam, inde per oppi-
dum *Palmellam*, vsque ad sinum Olisiponensem, *Bar-
barij* nominandi sunt. Quæ verò de *Cætu Tubalis*, vn-
de ciuitas *Cætubal*, dicta sit, præter alios vetustiores,
Florianus tradit, qui modo fabulosas Antiquitates
edidit, quum tamen multo superioribus fuerit dili-
gentior, & quantum ad hoc attinet, eruditior, delira-
menta putate. Dicimus autem colles hos *Barbarios*,
insigneis *Lenao* & *Pallade*, hoc est, vino & oleo, prop-
ter vberriam vtriusque rei copiam toto hoc tractu
prouenientem, præcipue ad oppidum *Almadam*, in
extremis tractus *Barbarij* collibus situm, è regione
Olisiponis,

41. INTIMA deinde sinus.) Hic est sinus Olisi-
ponensis, in quem exoneratur Tagus, alter à Salaciensi.
Quod expressit Pomponius. lib. 3. cap. 1. *Sinus*, inquit,
interfunt, & est in proximo *Salacia*, in altero Oli-
sipo, & *Tagi ostium*, amnis aurum gemmasque
generantis. In qua re, turpiter & ante pedes lucen-
te via, Ioachimus Vadianus hallucinatus est, qui
Plinium. lib. 4. cap. 22. dixit, Olisiponem *Salaciam*
nomin-

44. NAM lingua ferè cōmunis) Probabilior redditur res, ex eo quod dicitur, linguam ferè eandem Lusitanis fuisse, vt pote à Luso adceptam, Et reuerà, dufant adhuc in nostralingua, quæ poene latina est, multa græcitatis vestigia.

45. COLLE super) Videlicet in colle orientali. Nam ibi tantum ciuitas erat, etiam Romanorum temporibus. De templo verò *Palladis*, Strab. lib. 3. *Superiora regionis montana loca Olyssiæm essentant, in qua est Minervæ templum.* Atq; hic est Strabonis locus, quem sup. 36. diximus. Laurëtium fuisse cauillatum, cui modo respondere non vacat.

46. SIGNA QVE naufragij) Strabo. *Asclepiades*, inquit, *Myrlianus*, qui in *Turdetania* literarj ludi magister extitit, deq; regionis illius gentibus exponendis librum edidit. Is monumenta quadam de Olyssis errore in *Minervæ templo* esse commemorat, *parmas suspensas, æplustria, rostraq; naualia.*

47. CLARISSIMA) Olisiponis vrbs nobilitas, longiorem tractatum postulat.

48. INTER. Lusidas.) *A Luso*, vnde *Lusitania* dicta est, *Lusidas* adpellauimus *Lusitanos*, & à *Lysæ* *Lysidas*, sicut ab *Aenea* *Aeneadas* dixit Virgilius. Nec malè successit. Nam video id multis adhibuisse, præsertim autem *Georgio Calio*, Lusitanæ nostræ ornamento, siue poeticam facultatem, siue Ciceronianæ orationis æmulationem spectes.

49. QVOT habet Libye latissima iugera.) Africa, qua colitur, fertilitati, nulla terrarum comparanda est. Hinc Horatius carminum primo. *Quidquid de Libycis verritur arcis.*

50. GRAIAM urbem.) Nempe Olisiponem.

51. STRAVIT QVE mare) id est, planum, & immotum fecit. Virg. *Æneid.* 5 — *placidi strauerunt aquora ventis.*

52. SALTIM) id est, per saltus; saltuatim. Vetustum

stum aduerbium est. Quumque eadem opera potuiffemus verfum explere, si dixiffimus, *adplaudere saltu*, quia tamen, *Saltem*, significantius est, exprimitur enim cornorum gestus ille & saltatio, maluimus illo vti, bona doctorum venia.

R E R V M prudentia maior, Aut datur. &c.)

Adlusio est ad Virgilianum illud Georg. 1.

*Haud equidem credo, quia sit diuinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.*

34. OSCINIBVS.) Quia de augurio loquebatur, augurali verbo vsus est. *Vocāt* autem augures aucis *oscines*, quæ ore auspiciū faciunt, quemadmodum *alites*, quæ volatu. Cicero de Natura Deorum. lib. 2. *Quamquam aucis quasdam & alites & oscines, ut nostri augures adpellant. &c.* Et ad Cecinnam: *Non igitur ex alitis inuolatu, neq; ex cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est.* Vbi videtis apertam etymi vtriusque vocabulirationem. Nempe ab *alis*, *alites*, à cantu *oris*, *oscines* dici. Horat. 3. carm. *Oscinem coruū prece fuscitabo — Solis abortu.* Ad alterum genus, *alitiū* videlicet, pertinet, quod sequitur, *Præpetis omnia penna*, Quid autem sint aues *præpetes*, videre potestis apud Gellium lib. 6. cap. 6. Nam de significatione ista comuni, pro *veloci*, nihil opus est adnotare.

35. O V A T I O corui.) Et hoc ex eadem disciplina est, & propriè *cornorum*. Virgilius. Georg. 1. — *& o-uantes gutture corui.*

36. A L I T V V M oscenarum.) *Alites oscena* sunt, auctore Seruio, quæ canendo aduersa significant. Festus etiam, quæ mali ominis essent, *Oscena* veteribus dicta fuisse ait. Hinc Aeneid. 12. — *Ne me terrete timentem.*

Oscena volucres.

Heic pro immundis adcipimus, & ingluuei deditis, quales sunt corui, & quæ cadauera sequuntur, Sicut Virgil. *Oscenes dixit canes*, Georg. 1. Quod ad scribendi ra-

tionem

sionem attinet. *Osci*, populi fuere Italiae, de quibus Æneid. 7. *Oscorumq; manus*. Hi notati sunt à veteribus, de spurcarum libidinum frequentiori usu. Vnde verba impudentia & spurca, auctore Festo, Verrius tradit *Oscena* adpellari. Ergo in prima syllaba. B. scribendum non est, neque diphthongus in pœnultima. Quinetiam si ab *scena* deriuentur, vt, Varroni placet, qui sanè etymologias coactiores facit, absq; diphthongo scribi oportet, quoniam in *scena*, quæ Græce σκηνή dicitur, nulla est. Memini plura de hac re Baptistam Pium in Lucretium esse commentatum. Vos siue ab *Osci*, siue ab *scena* magis probetis, pœnultimam simplici, E, scribite. De prima verò syllaba vel per, B, vel sine, B, scribenda, vestro arbitrio statuite.

57. ITERIS) *Iter, iteris*, dicebant antiqui. Et *itiner, itineris*. Lucretius. lib. 5.

Conquissos itere, & labefactos aëre multo,

Idem. lib. 6.

Obuia disquintat plagis, itinerq; sequatur. — & apud Plautum sæpe: Manilius item. lib. 1.

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Recentiores, in tribus casibus numeri singularis, alterum nomē receperunt, nempe, *iter*, ab *altero*, declinationem reliquam. Licet poetis vtrumq; rarò imitari.

58. PÆANA) *Laudem, hymnum*. Etsi *Pæan* propriè in laudem Apollinis sit, qui *Pæan* dictus est, à mēdendo.

59. EFFOSSVM feretrum.) Modò extractum, ex terra vbi prius latebat. Plaut. Pseudolo.

Ex hoc sepulcro vetere, viginti minas

Effodiam ego hodie. Cicero off. 2. *Argentum effodietur penitus abditum.*

60. CLAM socios) *Clam* etiam adusativo eleganter præponimus. Plaut. Casina. *Bona multa faciā, clam meam hanc uxorem.* Cicero. in Salust. *timens ne facinora eius clam vos essent.*

61. BAS-

61. **BASSARIDI** Ogygiæ similis.) Bacchus inter cætera cognomina, etiam dicitur *Bassareus*. Horat. 2. carm. — non ego te candide *Bassareu*, Inuitum quæti-
am. Inde *Bassarides* dicuntur Bacchæ, ipsius dei sacer-
dotes. *Ogygia* verò, id est, Bacchi cultrices. Vnde & Bac-
chus ipse *Ogygius*. i. Thebanus. Nam patria Thebanus
fuit Bacchus. Sacer Prudentius contra Symmachum:

Thebanus iuuenis superatis fit deus Indus.

Sensus autem est, ita prouolutum illum qui sancti
Martyris ossa furatus erat, ut prouolui & rotari solent
Bacchæ multo vino onustæ & insanæ.

62. **HYDRARGYRON**) *Argentum vinum*
duplex est, alterum naturale, quod inuenitur in argen-
tifodiis, de quo Plinius lib. 33. cap. 6. alterum factitiū,
quod vocatur *hydrargyron*, utique à colore argenti, &
aqueo liquore. Vtrumque rerum omnium venenum
esse, præterquam quod id testatur Plinius, omnes ex-
periuntur officinæ. Corpora & membra tractantium
assiduè, reddit tremula. Ob id igitur dicitur *tremulum*
venenum.

63. **INTEMPEIIS**.) Plaut. Amphitruone.
*Dij vobis fidem, qua intemperia nostram agunt fami-
liam.*

64. **ATTRECTARE**) Inreligiosè tangerè
Æncid. 2.

*Me bello è tanto digressum, & cedere cecenti,
Attrectare nefas.*

Sacrilega.) Quid sit *sacrilegium*, & *sacrilegus*, ostendit
Cicero. 2. de legibus; *Sacrilego poena est, neque ei soli qui
sacrum abstulerit, sed etiam ei qui sacro commendatum.*

65. **PIGRANTVR**) *Pigri* fiunt, Metaphora est
ab ijs qui pigritia dissoluantur. Verbum antiquum
est, quo tamen etiam Cicero utitur; ad Attic. li. 14. *scri-
bere ne pigrescere*. Lucret. li. 1.

Quod si pigris, paulumue recesseris à re.

66. **MVLTOSQVE** Per annos Durare) Ex
historia

historia translationis sumptum est.

67. TANTVM vitæ.) Longissimam esse coruorum vitā, quamquā fabulosè, Heliodus cecinit quuius testimonium potestis videre in Chiliadibus Eralmi.

68. CORVORVM montem.) *Sacrum promontorium*, ex quo tempore eò reliquæ Diui Vincentij deportatæ sunt, propter coruorum horum ibi frequentiam, à Saracenis ea loca tenentibus, *coruorum mons*, siue *Caput coruorum* appellari coëptum est, *eaq; adpellatio durauit, donec à Lusitanis ab inuento corpore martyris, Sancti Vincentij vocabulum adcepit. El cabo de sant Vincente.*

69. VRBEM Dulichiam.) id est, Olyssiæ. *Dulichium* enim insula Olyssi paruit. Vnde ipse *Dulichius*; & rates *Dulichia*, id est, Olyssiæ. Virgil. ecloga. 6. *Dulichias vexasserates.*

70. DIVÆ penetralia Iustæ.) Paroecia est antiquissima Olyssipone, sacra *Dina Iusta* virgini, quæ vnà cum sorore *Rufina*, Hispali, sub præside Diogeniano Christi Martyr effecta est, sicut alio loco prolixius enarrauimus.

71. NON ita sed famam.) Nota sunt quæ Virgilius, quæq; Ouidius Metam. 22. de *fama* scripserūt, ad quorum imitationem hæc quoq; dicta sunt.

72. SVA per figmēta.) Ouidius ita. -- *mensuraq; ficti.*

Crescit, & auditis aliquid nouus adijcit auctor.

73. SACRA ara.) id est, tintinabula templorum.

74. SCYTHICÆ Dianæ.) Ea erat *Taurica*. *Tauriceni* enim populi Scythiæ, Dianæ hospites immolabant vt præter cæteros Laëtantius scribit. lib. i. capite. 21. Est & Euripidis Iphigenia in Tauris.

75. TEVTATES.) Sunt qui *Mercurium Gallorū* lingua *Teutatem*, *Martem* verò *Hesum*, vocatos scribant. Gallos autem Dijs homines sacrificare solitos; multi auctores prodidere. Certè Plinius ad sua vsque tempora barbarū cum morem durasse confirmat. La-

zarus Bayfius Gallus, iuris consultus, vir admodum doctus, hanc gentis suæ labem omnino se deleturum sperant, in libello *dere vestiaria*, si Lusitanis nostris exprobraret, quod ex intestinis hominum captiuorum diuinationes captare essent soliti, ut refert Strabo. Hoc Lazarum humanius videtur, quàm Gallos homines, damnatos, ut ipse dicit, dijs immolasse. Ego Lusitanorum factum non defendo, quum simili errore & nota laborauerint etiam Romani. Poteram tamen respondere, longè minus barbarum esse, hominem captiuum, in cuius vitam necemque victori potestas esset, ad extra inspicienda occidere, quàm ceruicibus equorum capita hostium suspensa domum portare, eaque pro spectaculo postibus adfigere, statuam idoli concuam, pectoribus atque hominibus replere & supposito igni holocaustum facere, ac interim iuxta saltare & plaudere. Nō addo, solere illos etiam ex hominibus vaticinia capere, quod id Lusitaniam etiam crimen est. Multo tamen nostri humanius, qui eos sagis velabant, Galli verò sagittis configebant, & intra sacras ædes suffigebant patibulo, Strabone referente. Reliqui certè Lusitanorum mores, innocentes & bene mares, ac Spartanis non dissimiles, traduntur ab eodem illo Strabone. Saltem pueros non prostituiebant, nec nuptui dabant, quem morem solennem Gallis fuisse tradunt auctores, etiam facti. Hæc Bayfio lacessegi respondi, non in gentis odium, sed quia non merito Lusitanos voluit perstringere. Cæterum de *Diana Scythica*, *Tentate*, & *Hesio*, ita Lucan lib. i. rimo.

*Et quibus immitis placatur sanguine diro,
Tentates horrendisq; feris altaribus Hesus,
Te Taranis, Scythica non mitior ora Diana.*

76. IDÆA Bercynthia.) Id est, Cybele, culta in monte *Ida*. Vulgò huic nomini adspirationem addunt, in pœnultima syllaba. Atqui Seruius id non esse faciendum docet, Æncid. 9. Græci. quoque *Βερεκύντιος* per.

per. T. non per^o scribunt. *Cybeles* autem sacerdotes, Galli dicebantur, ab eius nominis flumine in Phrygia. Hi vaticinantes nimio furore ac dementia correpti, & fanatici, sibi virilitatem adimebant. Ovidius. Fastorum 4.

Cedunt iactatis vilia membra comis.

Capita rotabant, terræ adlidentes, magnâque se infania ac vlulatu conuulnerantes. Expressit hoc Lucas Pharsaliæ primo. — *crinemq; rotantes*

Sanguineum, populis vlularunt tristitia Galli.

Talia tacra erant *Cybeles*, nec multo saniora quàm *Bellona*, quorum sacerdotes cultris brachia dissecabant. De quibus Lactantius lib. 1. cap. 21. Tametsi ex Apuleij sententia, eadem est *Bellona*, *Cybele*, & *Isis*. In sacris. 3. Reg. cap. 18. sacerdotes *Baal* legimus se incidisse cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

77. E CÆLO demissa) Christum seruatorem nostrum *lucem* esse, testatur Euangelista Ioannes. *Erat*, inquit. *lux vera*, &c. E cælo autem demissa hæc lux est, sicut legimus, *Exiui à patre, & veni in mundum*. Magna igitur Christo gratia, quuius benignitate longè à barbariè illorum seculorum distant, quicumque magis tenebras quam lucem non dilexerunt,

78. NON sperare) Non timere, vt, *At sperate deos*.

79. ILLE propinquus) *Prope est Dominus*, inquit Dauid, *omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum, at in veritate*.

80. EXORIENTE Capella.) Indicatur dies 17. cal. Octobris. Idibus enim Septembris *Capella* exoritur, vt ait Ptolemæus in libello de inerrantium stellarum significationibus, & xij cal. Octobris Sol in Libram transitum facit, eodem Ptolemæo, & Columella lib. xi. cap. 2. auctoribus. Decimo autem septimo Cal. Octobris Ecclesia Olisiponensis solennem Translationis beati Martyris diem, à veteribus decretum celebrat, iam inde ab anno domini M. C. lxxij.

81. SOLYMVM in morem) *Solyi* populi fuere iuxta Lyciam, Homeri carminibus nobilitati, à quibus Iudæorum cepisse initia, fuere qui existimarint, Corn. Tacito attestante. Vnde & *Hierosolyma* quasi ab illis condita, nomen retinuit. Quare Solymos pro Iudæis nonnunquam posse dici, auctor est Iuuenalis, satyra. 6. *Interpres legum Solymarum. Solymum igitur in morem,* intelligimus, ad ritum quem Deus Moyse Iudæorum duci præcepit, ut indueret Aarō Pontificem. Iuxta quē ritum, religionis nostræ sacerdotes Pontificalia indumenta susceperunt, paucis immutatis & correctis.

82. FERCVLA.) Quantum ad hunc locum pertinet, *fercula*, sunt statuae, aut imagines, aut similia, quæ in solenni pompa feruntur. In Christianorum pōpis & supplicationibus publicis, eleuatæ cruces in hastilibus, id est, dominica tropæa, & diuorum imaginiculæ, reliquæue, *fercula* dicenda sunt.

83. SALII.) Cantores intelligi debent, aut præcinctores potius, qui laudes Diui præcinebant, respondentibus ceteris, ut in supplicationib⁹ fieri videmus. Est autem Virgilij imitatio. *Æneid. 8. Tū salij ad cantus, &c.*

84. ET NOS Dexteradi) Ut Virgil. — *Et tua dexter adipede sacra secundo.*

85. IOVIS armiger) id est, aquila, quam fulmina Ioui ministrasse fabulatur antiquitas.

86. PALLADI cornix. *Nyctimene.*) De cornice, & Nyctimene, id est, noctua, nota fabula est Met. 2.

87. IVNONIVS ales.) id est, *pauo*, Iunoni sacer. *Ales* propriè femininè dicitur, poetæ tamen etiā masculinum faciunt, in numero singulari. Non memini in præsentia, an etiam in plurali. Arbitror tamen addidisse huic nomini, idē quod nomini, *Dies*. Recipit enim, *Dies*, in singulari, utrumq; genus, at in plurali, tantum masculinè effertur. Sic *ales*, in unitatis numero, utriusque sexus notam habet, in plurali, tantum feminini. Nimis vero scrupulosè distinxerunt quidam, *ales* tunc dici

dicti masculinè, quàm bonum augurium significaretur, tunc femininè, quàm malum. Non diffiteor tamè, in superstitiosis factorum gentilium ritibus, masculinū potius genus adamatum, vt felicius. Hinc nata est non minus faceta, quam ridenda religio, eum qui suæ vxori vellet dominari, ac muliebres euadere insidias, cauere oportere, Lunam genere femino nuncupare, sed Deum Lunum, *marem* adpellare. At qui *Lunam* sexu feminino diceret, cū semper vxori inseruiturum. Hæc inuenietis apud Spartianum, in Antonino Caracallo. Et fors hinc Virgil, quum de Venere loqueretur, dixit, *Ducente deo*. Seruent igitur augures ritus suos. Vos in tanta copia exemplorum, vbi hæc differentia non seruetur, nimis religiosos esse non conuenit. Ouid. Factor. 1.

Nocte, dea noctis cristatus caditur ales.

Metam. 2. — Sed ales.

Sensit adulterium Phœbeius. —

88. CAVDÆ circum gemmante theatro.) Pauo quum caudam explicat, effigiem theatri repræsentat & oculis illis picturatae caudæ graduum theatralium similitudinem efficit, distinctis interordinijs.

Gemmante, id est, ad gemmarum similitudinem splendente. Vnde Martialis *gemmeos pauones* dixit.

Argutus anser, gemmeiq; pauones.

89. NIVEVS — anser.) Historia est apud Florum. lib. 1 cap. 13. Virgil. Æneid. 8.

Atq; hic auratis volitans argenteus anser

Porticibus, Gallos in limine adesse canebat.

90. CORONIS) De Coronide puella à Phœbo dilecta, quuius adulterium coruus deprehendisse dicitur & Apollini indicasse, Ouid. metam. lib. 2. Fuisse autem prius candidum coruum, & ab Apolline mutatum in nigrum, veracissimus testis idem est Ouidius.

91. GESTAT modo Olisipo facti &c.) Vrbs Olisipo in memoriam Translationis *Diui Vincentij*, in-

signia sibi fecit nauem, & duos coruos, quorum vnus in puppi residet, alter in prora, eaque hodie gestat.

92. HÆC signa fidem facient.) Nempe in sigillo. Senatus enim, & curiæ (Olisiponenſis ſcita, his inſignibus cera impreſſit ad fidem faciendam muniuntur.

93. PRÆCEDENT noſtras acies.) In vexillo.

94. FERREA cæla) *Cælum à calando*, inſtrumentum eſt argentarioꝝum, ſtatuariorum, marmorarioꝝum, & ſimilium. Luſitani, à ſculpendo, *ſculprum* vocant. Stat. Siluariũ. 4 — *laboriferi viuant quæ marmora calo*

Praxitelis. Auſonius. *Talem fecerunt ferrea cala deam.*

95. LEVARANT.) id eſt, leuigant, leue & ſine aſperitate reddiderant. ſicut in ſacris legimus. Genes. 27. *Noſti quod frater meus Eſau homo piloſus ſit, & ego lenis*, vbi haſtenus malè legitur *lenis*. *Arte* autem *Myronis* dictum eſt, quantum ad perfectionem attinet, non quantum ad materiam. *Myron* enim fingendi æris artificio claruit. De quo Plinius lib. 34. cap. 8.

DE ORTHOGRAPHIA.

96. PAVCVLA. quæ ad ſolam orthographiam pertinebāt, ad calcem harum Adnotationum reieci, de induſtria, ne in vnaquaque adnotanda, mihi opus excreſceret Sed neque heic de ea re diſputare decreui. Tātum breuiter admonere lectorem volui, ſi fortè ſcriptionis nouitatem admiraretur.

97. A. & Prò interiectiones, ſine ſpiritu ſcribimus, Probi Grammatici auctoritatem ſequuti. Solo enim adcentu à præpoſitionibus differunt.

98. *Aënus. a. vin.* Quum *aënuſ* dicamus, & ſolutione diphthongi, *aëneuſ*, & *aënuſ*, qui huic nomini inter A. & E. adpirationem poſuerunt, non tam mihi videntur voluiſſe vegetiorem ſyllabam reddere, quod tamen ait Gellius, quam diphthongum indicare ſolutam. Nulla tamen ratione adſpiratio interponitur. Et Gellius teſtatur viſiſſe ſe mirandæ vetuſtatis codicem, qui

qui ipsius Virgilij fuisse crederetur. in quo, *Vndam tepidi desumat aëni*, & illud. — *Et luco coruscus aëna*, absque adspiratione in contextu scriptum erat, licet supra additam haberet, aliena manu.

99. *CÆPIT* à *Capio*, monet Caper esse per *Æ*. scribendum. *Cæpit* verò, à verbo *Cæpio*, per *OE*. Exstant adhuc eius verbi reliquie apud Terentium, *Adelph.* act. 3. scen. 4. — *An non sex totis mensibus Prius elsecissem, quam ille quidquam cæperet?* Scio omnes typis excusos codices *Cæperit* habere; Sed habeo ego manu scriptum codicem vetustissimum, ubi *Cæperet*, planè legitur, id exposcente lectione.

100. *CONLAT A. Conlga. Concludunt. Inlapsa, Inlafa. inrorant. Inrapit. Inruere. Obcultare. Obciduus. Obcumbere. Occurrunt. Subcedere* & in summa, omnes præpositiones integras scribimus, ubi patitur decor, veterum probationum Grammaticorum præcepto; nisi quum sequitur cognata litera, qualis est. *B ad. P. &. D. ad. T.* Tunc enim mutari potest; ut *Oppono*, ex *Ob*, & pono. *Attraho*, ex *A D*, & *Traho*, De quo diffusius alio loco egimus.

101. *Exsanguis. Exsoluit, Exstruxit*, sicut & *Exsul*, quod alibi adnotauimus *Sup. lib. 1. nu. 57* post. *X* literam. *S.* habet, teste Scauro, & omnibus veteribus. Quir enim secunda compositi pars suam principalem literam amitteret?

102. *HEIC* adverbium, per. *EI*. diphthongon scribendum præcipiunt veteres. Quare semper longum.

103. *LACRYMAS*, sine adspiratione, & per. *Ypsi-lon*, debere scribi græca probat origo, *δάκρυον*.

104. *Preendit*. Terentius Scaurus peccare ait eos, qui in verbo *Preendo* adspirationem scribunt. Indicium est non debere scribi, quod ubi per synizesin dicimus, *Prendo*, nusquam est adspiratio, ut *Sup. 98. aënus* Recte tamen dici *Deprehendere* & *Deprendere* autor est *Quint. lib. 9. cap. de composit.*

105. COMPOSITA à *Quatio*. *Perquatio*, *Inquatio*, &c. per. Q. scribimus. Non enim videmus quur per. C. potius. nisi quis tueri velit, *Secutus*, à Sequor, *Locutus*, à Loquor. Doctiores tamen, *Sequutus*, & *Loquutus* scribunt.

106. *QVIVVS*, genitium à *Quis*. per. Q. scribimus, Terentiani Mauri auctoritate. De qua scriptione alibi disputauiamus.

107. *SEPVLCRVM*, sine adspiratione scribendum adseueramus, quia à Supino *Sepultum* fit, *TVMS* syllaba in *CRVM* mutata, sicut *Lauácrum*, à Lauatum; *Simulácrum* à Simulatum. *Inuolúcrum*, ab Inuolutum. Et Val. Probus auctor est, tria tantum Latina nomina post. C. adspirationem habere, *Lurcho*, *Pulcher*, *Orchus*. & *orcus*, *orci* à græco ὄρεος.

108. *STIPVERE*,) *Stipefactus*. Quia horum verborum origo à stipite venit, mutato tamen syllabæ tempore, I, litera in illis seruanda est, quam multi in. V. mutant, quomodo quum dicimus, *Decimus* & *decumus*. *Maximus* & *Maxumus*.

109. *TINGVEBAT*,) Attius iubet in verbo, *Tinguo*, V, post G, scribere, sicut in *Vnguo*, quod probat. *Vnguētum* ab eo deriuatum, non *Vngentum*.

Hæc studiosi adolescentes, non per otium in bibliotheca mea. sed in vestra vrbe, à me aliud agente tumultuariè conlecta sunt, ad *Vincentium* nostrum pertinentia. Quæ si placuerint, bene sanè est Sin displicuerint, equidem neque culpam deprecor, neque vetabo quin pereant, vt discam posthac scriptoris extemporalis titulum minus ambire.

F I N I S.

INDEX RERV

OBSERVATIONE DIGNA-

RVM, QVAE IN HIS ADNOTA-

TIONIBVS CONTINEN-

tur, numerus adnotatio-

nem lignat.

A.		<i>Augustus differt à Casare.</i>	
A Interiectio.	97.	16.	
Abderamen rex.	4.	<i>Augusta loca.</i>	30.
Abcessus.	102.	<i>Augusti dij.</i>	ibid.
Abyla promontor.	9.		
Adferere calo.	1.	B.	
Aenus, a, um.	98.		
Æternus. i. continuus.	86.	B Barbarium promonto-	
Agri ad Tagum fertilitas.		rium.	40.
42.		Barbarius mons.	ibid.
Ales.	37.	Barbarij populi.	ibid.
Alites.	54.	Bassaris.	61.
Alites Oscena, ibidem.	56.	Berecynthia.	76.
Alliboaces Saracenus.	8.	Bolides.	107.
Almada oppidum.	40.	Bos Perillaus.	68.
Alphonfus Henricus rex,		Bracara Augusta.	122.
24. 29.		Brutus Valentia conditor.	
AM. prapositio.	64.	44.	
Ambedo.	ibid.		
Anas fluuius.	25.	C.	
Angelorum officium.	91.		
Aquarius.	9.	C Calum, instrumentū.	94.
Arius Lusitanus.	34.	Capit. & coepit.	99.
Aruina.	79.	Casar differt ab Augusto.	
Asturica, Astures.	6.	16.	
Atfinis per, T.	30.	Calpe, mons & oppid.	21. 9.
Attretare.	64.	Capella, caelestis.	80.
	F	3	Cari-

I N D E X.

<i>Caritas virtus.</i>	6.	<i>Ex, in compositione.</i>	101.
<i>Craſſenſe opp.</i>	8.	<i>Exſul, Exſilium.</i>	57.
<i>C. ſus.</i>	8.	<i>Extorſis.</i>	58.
<i>Cataſſa.</i>	67.		
<i>Cateſa.</i>	67.	F.	
<i>Cameria.</i>	78.		
<i>Ceruus, um.</i>	119.	F <i>Acere Quirites.</i>	25.
<i>Calybeſſinus.</i>	29.	<i>Factio.</i>	33.
<i>Ciam.</i>	60.	<i>Fama.</i>	71.
<i>Cæpio, verbum.</i>	99.	<i>Faxo.</i>	62.
<i>Cona in compositione.</i>	100.	<i>Fercula.</i>	82.
<i>Combrica urbs.</i>	25.	<i>Ferocire.</i>	113.
<i>Coruorum vita longa.</i>	67.	<i>Fides, in ſacris.</i>	83.
<i>Coruorum cap. 1. proment.</i>		<i>Fidicula, vel, Fidia.</i>	9.
60.		<i>Filius, in diminis.</i>	39.
<i>Craſſis figura.</i>	108.	<i>Fili, unico, I, in plurali.</i>	80.
		<i>Florianus Hiſpanus.</i>	40.
D.		<i>Franciſcus Hollandicus Luſitanus.</i>	80.
D <i>Eclinationis quarta genitiuus & datiuus.</i>	122.	<i>Fulgura, fulmina, fulgetra.</i>	
<i>Deiſ. 1. Proſerпина.</i>	51.	88	
<i>Dilancino</i>	65.	<i>Furruſ, a, um.</i>	85.
<i>Diocles, Diocletianus.</i>	12.	G.	
<i>Diocletianus Iouius.</i>	14.	G <i>Alli ſacerdotes.</i>	76.
<i>Diocletianus in Chriſtianos.</i>		<i>Gallorum riſus.</i>	75.
<i>Diſi, a, um.</i>		17. <i>Genitiui in, ai.</i>	126.
		38. <i>Genitiui, in, ij.</i>	80.
E.		<i>Georgius Calius Luſitanus.</i>	
		43.	
E <i>Bora urbs.</i>	24.	<i>Gibaltare opp.</i>	21.
<i>Ebuſos in ſula.</i>	121.	<i>Gethi populi.</i>	27.
<i>Effodio.</i>	59.	H.	
<i>Erytheia in ſula.</i>	113.	H <i>Eic aduerbium.</i>	102.
<i>Exandotara.</i>	21.	<i>Hercules Argyurus.</i>	16.
		<i>Hercu-</i>	

INDEX.

<i>Hercules Ægyptius.</i>	<i>ibid. Linum Zælicum.</i>	104.
<i>Hierosolyma, unde.</i>	81. <i>Lucianus irridet Herculem.</i>	
<i>Hippocrene.</i>	97. 48.	
<i>Honestamissio.</i>	25. <i>Luna mons.</i>	39.
<i>Hora anni.</i>	44. <i>Luna & Lunus deus.</i>	87.
<i>Hidrargyron.</i>	62. <i>Lusitania & Lysitania.</i>	

24.

I. *Lusitania, unde dicta. ibid.*

Lusitanorum lingua. 44.

IN, in compositione. 100. *Lusitanorum, ritus.* 75.

Inuus, i, Pan. 68. *Lusus Liberi filius.* *ibid.*

Ioannes, III. Lusit. rex. 25. *Lusitana & Lysitana.* 48.

Ioachimus Vadianus. 41.

Iritare, unico, R. 55.

Iter, itiner. 57.

Julianus comes, Hispaniarum

proditor. 125. 2.

Iupiter Libidinosus. 49.

Iupiter Capitolinus. 99.

Iupiter Latialis. *ibid.*

Iupiter Tarpeius. *ibid.*

Iovem lapidem iurare. 74.

Iusta & Rufina, martyres.

70.

M.

Maximianus Hercules. 14.

125. 2. *Mens dea.* 10.

49. *Mercurij nomina Gallice.*

99. 75.

ibid. Minerva templum. 45.

ibid. Missio honesta. 25.

74. *Munda fluvius.* 25.

Myron. 95.

N.

L.

Nigricans. 82.

Numerianus Caesar. 13.

LAcryma. 103.

Lazarus Baysius. 75.

Lemures. 53.

Leno, as, leuis, priore longa.

95.

Libitina. 32.

Libitinarius. 32.

Libs, ventus. 10.

Linum Pelusiacum. 103.

O.

OB, in compositione. 100.

Olisipo quemodo scriben

dum. 35.

32. *Olisipo, ab Olyffe condita.*

32. 36.

10. *Olisiponis insignia.* 91. &

92.

Olisipo-

I N D E X.

Oliſſiponenſis ſinus. 41. *Quirites facere.* 25.
Orichum oppidum. 29. *Quinius genitivus.* 196.
Orichienſis agri victoria.
ibid.

R.

Oſcenus, a, um.
Oſcines.

56.
 54. **R** *Abida mons.* 40.
Rafa Saraceni annales.

4.

Rafa teſtimonium de beato

58. *Vincentio.* 8.

103 *Reſendius promittit ſe ſcri-*

pturum de antiquitati-
bus Luſtania. 25 39.

94.

88.

S.

P *Æan.*

Papyri plagula.

Papyri ſcapus.

Paricidarum pœna.

Pſcere ſpem, & ſpe.

Pauonis cauda.

Pelagius Paſilla filius.

Perillus.

Petrus Nonius Salaciienſis.

41.

Pietas in deum.

Pigror, aris.

Plaga lactea.

Philura.

Plinij loci duo.

Portugallia.

Potus.

Preendo, ſine adſpiratione.

104.

Pro, interiectione.

Proſcindere verbis.

Pulvinar.

7. **S** *Acrũ promontorium.* 10.
 68. 11. 12.

Saguntus à Sacynthijs con-
ditæ. 123.

83. *Salacia urbs.* 41.

65. *Saltim, i. ſaltuatim.* 52.

103. *Satias, & ſaties.* 110.

105. *Saraceni quo tempore Hi-*

ſpaniam inuaſerunt 30.

41. *Septa urbs.* 21.

70. *Sepulcrum, ſine adſpiratione.*

ne.

107.

Sermo in diuinis. 41.

97. *Setubal, oppidum.* 40.

61. *Solymi populi.* 81.

75. *Solymi, pro Iudaïs.* *ibid.*

Stipeo. 108.

Sub, in compoſitione. 100.

37. *Sucronenſis ſinus.* 23.

Superare, pro, ſupereſſe. 111.

106. *Suppurati.* 102.

Syna-

Q.

Q *Vaſitor.*

Quatio in compoſitione.

ne.

106. *Suppurati.* 102.

I N D E X

<i>Synaresis figura.</i>	208.	V.
<i>Synizesis figura.</i>	ibid.	V Alentia urbs cōdita. 24.
<i>Salij.</i>	83.	Valerius & Valerius. 27.
		Valeri, vocatius. 34.
		Vandalia Batia. 27.
		Veſtor. 17.
		Veriſſimus, Maxima, &
T <i>Agus fluvius.</i>	25.	Iulia martyres Olyſſo-
<i>Taganus, &c.</i>	ibid.	nenses. 80.
<i>Templum pro calo.</i>	45.	Vincentius martyr, diſer-
<i>Tinguo.</i>	109.	tus. 36.
<i>Tonſa, id eſt, remi.</i>	127.	Viriatuſ Luſitanuſ. 24.
<i>Translatio Vincentij quan-</i>		Vnguo. 109.
<i>do.</i>	80.	Vocare ad calum. 32.
<i>Trochus, rota tortaria.</i>	63.	Vocare votis. 3.
<i>Turduli. veteres populi.</i>	25.	Vota eludere. 27.

L. AN.

L. ANDR. RE-
SENDII AD DEVM PA-
TREM OB CALAMITA-
TEM SECTARVM,
Ode.

A T ò citata qui rotas calum orbita,
Terrasq; nutu conquitis,
Ponti inquietis terminum ponis vadis,
Vagosq; frenas impetus,
Quiq; inuolucris tecta prouidentia
Humana secla temperas,
Viden' patenteis in iui Christi plagas
Iurasse contumeliam?
Contr'q; morem sanctitatis pristina
Viden' tumultus impios?
Parúmne secta spurca ademit hæcenus
Libidinosus arbiter?
Parúmne Porthmei cymba lucri fecerat
Nullo quietis otio?
Parúmne multas furuus Orci ianitor
Umbras nocenteis adlatrat?
En Rhænus, Ister, Albis, ante crediti
Puris meare fluctibus,
Contaminatis nunc feruntur alueis
A gentibus quas adluunt.
Quorum tametsi disparata tractibus
Fluenta pulsant aquora,
Cocytii mæritus, ob scelus, concordia
Labuntur in stagnum pari.

En Gallicana versa retro numinis
 Caelestis obseruantia,
 Tanti decòris, regibusq; debita
 Fidelitatis immemcr,
 Caco furore bella per ciuilia
 Sua manu se conficit.
 Recisa nostro ab orbe, quo Britannia?
 Iuuerna quonam decidit?
 Latè sacrorum horrenda dictu vastitas
 Peruasit & silentium.
 Maectati ad aras sacrosancti antislites,
 Solum aut coacti vertere.
 Septis refraetis, virginum ludibrio
 Exposita sanctimonia,
 Nefas pudendum, quod satis nec eluant,
 Dies nec vlla obliteret.
 Quin & Pyrennen translibat algidam
 Pestis mala contagio,
 Nisi obstitissent optima reges fide
 Nefario molimini,
 Illinc Philippus, heinc petitus lacrymis
 Pijq; votis ciuium
 Sebastianus, ac datus miraculo,
 Reiq; natus publica.
 Pro quam supremo res stetit discrimine,
 Nosterq; nutauit status.
 Quam pene versum vidimus regni decus,
 Stinctumq; Lusitania.
 Sed ortus inter spem metumq; rex puer
 Puer Deo carissimus,

R E S E N D I T

Deoq; plenus, & Dei cultor pius,
 Nobis timorem depulit.
 Quem mox ab ipsa auiâ tenellum infantia
 Regina sexu fortior,
 Molli reclinans in sinu, cultu bona
 Diuinitatis imbuir.
 Et cum nepotis patruo magno vices
 Partita, dum puero venit
 Aetas ferendo ponderi maturior,
 Regni capeſſit munia:
 Ipſe interim magna indole adſueſcit Deo.
 Deum medullis imbibit.
 Traheſq; gyrum duplicis ſeptennij,
 Senilem habet prudentiam.
 Quaquumq; agit, quæ fatur, & quæ cogitat
 Dei gubernat ſpiritus.
 Iamq; arma tractat, arma & armati placent;
 Armisq; corpus induit.
 Iam bella contra perfidos hoſteis crucis
 Irasq; dignas concipit.
 Longeq; penus quam lupos agna truces;
 Sauros leones hinnuli
 Odit, ſuosq; ad cedere ad fineis vetas
 Nequam genus ſectarios.
 Hoc rege, ſacra non timeamus pollui,
 Fraude imminuta quapiam.
 Bellahoc gerente, proſerenda in vltimos
 Mauruſiorum credimus.
 Ergo ad triumphos hunc identidem ſacros
 Supreme ſerua conditor.

AD

AD CHRISTVM OPT.
maximum Rescendi
confessio.

Christe opifex rerum, mundiq; effector, & isse
Quum pessū reparator, ades, facileisq; dolenti
Præbe aureis anima, & gremium pietatis eunti
Ad te pande tua, quæ me tantum vna iacentem
Ergit, & calor euocat, formidine pressum.
Namq; mea vita repeto quum ex ordine cursum
Et mecum expendo quæ præuē ac nequiter egi,
Vt post nequitiam mentem transuersus inhasi,
Vt pœne impuris traduxi sordibus auum;
Audebōne pudens supera ad conuexa tueri?
Audebo veniam scelerum sperare meorum?
An magis omne chaos, caciq; dehiscere Ditis
Regna putem, & Stygijs factam tortoribus in me
Iure potestatem? & circum exululare Megaram
Armatam ignitis imo ex Phlegetonte colūbris?
Adgnosco, & quoniam mereor me iudice plekti,
Heinc magis horresco, nec quid faciamūe loquarūe
Noui aliud, merito nisi me perisse fateri.
Inter at hos animi fluctus, hæc inter amaras
Angustata crucēs mens, ne despondeat omnem
Spem venia, tua Christe facit clementia, quuius
Nunquam adfecta fides, de qua persuasio nunquam
Vana fuit, nunquam inludit, miserosūe fefellit
Credulitate reos, modò ne dementer ab ipsa
Desierint pietate, vagi post signa relicta.
Certè equidem seorsum nunquam desertor abiui;

G

Nec

Nec tuus inuitas lituus mihi perculit aureis.
 Quin ego sæpè pŷs inflaui clāssica turmis,
 Sæpè etiam primi perfunctus munere pili,
 Pratendi vexilla crucis, duxiq; cohortes,
 Sæpèq; disiectos reuocaui ad signa maniplos.
 Deniq; quod dixi, quo me iuratus adegi,
 Seruo Sacramentum, custos pietatis auita.
 Non pugno cum lege tua, nec fixa refigo,
 Nil temere muto de religione sacrorum,
 Non Diuis adimo iustum sceleratus honorem.
 Quod pecco, de carne venit. quod vincor, agorq;
 Carnis ad imperiũ, quod quā trahit impetus amens
 More sequor pecudis, duce nec ratione reluctor,
 Maxima culpa mea est, vel ob hoc, diuina professus
 Quod sim, quod populi qui pramonstrator habebat,
 Et præferre facem solitus, sic deuius erro,
 Sic aciem mentis nebula caligine texi.
 Est vt quumq; tamen, quantum me quumq; lutauī,
 Non sum diuina palmes de vite recisus,
 Marcuerim quamuis, per te reuirefcere possum.
 Non sum à membrorum sancta compage reuulsus,
 Subputrui, at non sic, quin te medicante putredo
 Erumpat subitò, & siccato pure recurrat
 Sanguis, & in venas transfusus spiritus agrum
 Me vegetet, me rursus alat, me deniq; sanet.
 Quod te oro bone Christe, tui per sanguinis vndam
 Quem totum vili pretium pro merce dedisti.
 Redde animum pauido, quem conscelerata sibiq;
 Mens diffusa, metu & luctu externauit acerbo.
 Latitiam mihi redde bonam, nec despice rector

Con-

*Contractum marore animum, & delicta fatentem.
Tunc ego pacifera redimitus temporala lauro,
Vestibus in puris, & festo rite, sacerdos
Pinguia thuricremis adolebo altaria flammis.
Lustraborq; tibi per sacra pianti alatus.*

AD CHRISTVM OPT.

max. crucifixum.

QUur sic despectus rigido de stipite pendes?
Et faciem liuor, pallidaq; ora notat?
QUur tenerum sauo maculauit verbere corpus?
Transfixitq; tuas plebs violenta manus?
QUur latus, & cerno perfossas cuspide plantas?
Quur cerebrum transijt spina cruenta tuum?
QUur, quur hac pateris sanctorum maxime? quae nec
Famosus uelatro, prado uel ferre solet?
QUod scelus admissum? quid uel in te criminis unquam?
Quod sic, hem. fixus, sic cruciatus obis?
Dic hominum ante omnes longè pulcherrime natos,
Forma ubi? vultus ubi? Dic ubi sancte decor?
Hei mihi, tu pro me, pro me, hac non digna tulisti?
Qui mereor Stygias uiuus adire domos.
Me me hac impurum mitissime Christe decebant,
Hac ego debueram morte perire sacer.
Verum tu immeritus, quo nunquam purior alter,
In cruce sic moreris, ne crucifigat ego.

ΑΔΗΛΩ.

*Freude Sathan, freude Munde, Caro fure, Mors fera
saui:*

CHRISTVS enim victor sceptrā paternā tenet.

G 2

L. AN-

L. A N D R. R E-
S E N D I I E P I S T O L A A D
R E V E R E N D V M I N C H R I S T O P A-
T R E M D. G A S P A R E M
C a f a l e m , E p i s c o p u m L e i-
r e n e n s e m .

ASTORVM officium quibus est
ouiaricura

Esse putant, circum nullo non tem-
pore septa

Inuigilare gregi, stabulis arcere lu-
porum

Longius insidias, bellatoresq; molossos
Armato millis, hortari ut ouilia noctu
Circumagant fortes, repleantq; latratibus auras.
Rosida temporibus permittere gramina pasci,
Gramina temporibus rore interdiceret cana,
Ne mala subrumos mentigo exulceret agnos,
Quid scabiem auertat, vel quum persederit acris
Pusula, numne satis medicariet vngvine corpus,
An sit opus ferro vitium compescere, nosse.
Quaq; alia aut pecorū quondam praecepta magistris
Tradidit alma Pales, aut qui pastoria nostro
Tempore sacra colunt, gregibus prodesse fatentur.
Remq; procul dubio bene si metimur ad ipsam
Normam & praescriptum legum sanctioris, olympo
Qui veniens patrio, prius id quod sanxit obiit,
Hoc pastor distant, & mercenarius, ille

Semper

Semper adest, nescitq³ suas, & nomine quamq³
 Ante vocat gradiens, contrâq³ pericula visa
 Stat duratq³, fera, vitamq³ impendit ouili.
 Inq³ vicem illa illum norunt, placideq³ sequuntur,
 Disiuncta procul ire cauent, parentq³ vocanti,
 Et quasi compellare velint, balatibus adsunt.
 Hic alienarum custos, alienus & ipse,
 Mercedi intentus, nec ad herbida pascua ducit.
 Nec vallem umbriferam, nec colleis optat apricos,
 Nec tenero filicem pecori substernit ab imbre,
 Nec morbi prohibet contagia serpere diri.
 An pituita fluat concretior, ilia tussis
 An conuulsa trahat, suspiratûsne fatiget
 Interclusam animam creber, sparsûsne fugarit
 Auiâ per desertâ lupus, securus adaque.
 Nec laterum oppositu raptorẽ exterre hiantem
 Vellere lanitium, pecudem deglubere, curat.
 Dumq³ modo inuito spurient mulctralia succo,
 Ore capistrato ieiunia perferat agnus.
 Compositis quibus inter se, propiore salutem
 Omnem ouium adspectu pastoris inesse liquebit.
 Quis quia potificum forma est umbrata bonorum,
 Tuq³ referre tua id credis venerande Casalis,
 Continuata dies cruciat te absentia multos.
 Et merore cubans incurabile, tueri (les,
 Lucẽ hominesq³ fugis. Quid enim sine crimine pal-
 Crimine quum careas, animo trepidare pusillo,
 Criminis instar habet. trepidet quos vnctâ sagina
 Desidia somnoq³ grauat. quos aulica siren
 Inlecebra inretit, nunquamque explebilis vrget

Ambitio, vileis perferre parata repulſas.
 Te neqꝫ luxus iners, nec degener ambitus, alta
 Deiecit ſpectula, communis totius orbis
 Cauſa Tridentinas alpeis, Atheſinꝫ niualem,
 Magnū ad concilium patrum, ſanctumꝫ ſenatum,
 Aduerſum motos de religione tumultus,
 Impia ſectarum quibus Hydra repullulat, olim
 Cum capitum toties numeroſa prole reciſa,
 Fecit adire, procul patria laribusꝫ relictis.
 Nec tamen inde domum rediſti inglorius, exſtant
 Ingenij monumenta tui, teſtania curam
 Proprietate, leget quæ poſt mirata vetuſtas.
 Et modo Olyſſeam quum conueniſtis ad urbem
 Pontifices ætate graues, virtute colendi,
 Veſtra vt lima malis deradat moribus omnem
 Scabritiem, & quantum ſterilis ſubcreuit auena,
 Agricola gnaui, Chriſti runcetis ab agro,
 Ac ne paſtorum diſcedam ab imagine, ſi qua
 Noxia fors lateat ſub ouilla bellua pelle,
 Spartani vt catuli prodant id nare ſagaci,
 Marcida ſi reſtet pecus, aut ſi ſentibus aſpris
 Rupta cutis, ſi fœda lues caluarit amictu,
 Quid iuuet, aut quonam medicanda tenore putetis,
 Hæc, vt conſilio vnanimi ſapienter agatis,
 Vnde ſalutari populus ratione regatur,
 Et tua primorem teneat ſententia palmam,
 Deſeruiſſe gregem non es, nec abeſſe, putandus,
 Tantopere vt quod non adiſti maceret agrum
 Te, frangátꝫ modo vireis, oculosꝫ, genasꝫ
 Lurore inficiat, ſolisꝫ ingreſſibus obdat

Trifta.

Tristitia superante foreis. Age sume remissum
 Sume animum, refer ad spectu te sideris almi.
 Finieris ubi rem, de qua coÿstis, abito.
 Leirenámque fuga celeri pete, sancta reuise
 Templâ Dei matris sub recta condita rupe.
 Cuius obtutusq, tuos cupientibus offer.
 Munia tunc repetes animo firmatior, isto
 Intermissa gemis quâ tempore languidus. atq,
 Nostro etiam studio si delectâre, ruinas
 Eversâ poteris vel Colliponis adire,
 Vel quo Hispanorum centum oppetiêre cohortes
 In Lusitanos bella importuna gerentum.
 Aut si quando voles suetum laxare rigorem,
 Et proferre diem paulò genialius, ibis
 Quo mare vicinum, comploso gurgite, monte is
 Voluit aqua, & spumante salo per litus inerrat,
 Rursus it in sese, sparsasque recolligit vndas,
 Litorea q, retro rediens, lauat aquor arena.
 Ingruit heinc alijs, aliosq, reciprocatur æstus,
 Atq, oculis prabet spectacula mira, Dei q,
 Ad sapientis opus mentis contollit acumen.
 Inde paludicolis, sata insidiatus & hamo,
 Piscibus, ire diem nimis orbe querere citato.
 Nam neq, verriculo tanta est, neq, rete, voluptas,
 Quanta tremète vorax quâ pendet arundine mugil,
 Adq, manum trahitur saliente rubecula cauda.
 Margine dein stagni, molliq, recliuis in herba,
 Ad mensam à prunis prædam remeare iubebis,
 Non sine Baccheio generosi palmitis haustu,
 Quuius ut illa ferax regio est, ita nobilis ipsa

12 EPIST. AD GASP. CASALEM.

*De vini bonitate sui. cui cuncta precari
Prospera sum solitus, quum à te venit amphora, no-
strum*

*Quæ ciet ingenium, stimulatq; in carmina, longè
Promptius ac melius, quam turba abstemia collis,
Surda mihi, Aonij, toto cum fonte Medusa,*

F I N I S.

VRBIS

VRBIS
LOVANIENSIS
ET ACADEMIAE EN-
COMIUM.

L. AND. RESENDIVS CON-
*rado Goclenio, latine linguae in collegio
trilingui Buslidiano Louanij
doctori S. D.*

D populum phaleras: vt di-
ctionis compagem. & nervos
intus & in cute nouisti. Libel-
lum igitur, si malus est, nō lau-
do: mitto tamen ad te, scholæ
nostræ trium linguarum princeps & orna-
mentum, quem hisce diebus octo lectionū
intercapedine quasi composui. Nam quū
nil agere non possem, quo animo sum, mœ-
nia Louanij semel atque iterum circumeun-
ti, capior namque solitudine, hæc carmina
qualiacumque sunt exciderunt, Encomium
vrbis vestræ. Quæris quid velim? vt, si va-
cat, ad hæc minutula descendas, & euellas,
destruas, disperdas, & dissipes, ædifices, &
plantes, vt dictum est illi. Si carmina proba-
bis, hoc ipso efficient vt à te citra fastidium
legâtur. Sin minus quoniam encomij nostri

G 5 tu

tu quoque bona pars es, iure meo fecero, si hoc à te exigam, vt vel cum fastidio legas. Si nec id donare vis, at certè iuuenibus tuis qui digitis calleant & aure, syllabam si qua fefellit, quin pungere liceat, negare non debes, & lituris castigatum remittere libellū, vt posthac acerba & inculta carmina discant domi contineri, & donec pluteum cædant non excedere, Vale. Louanij. XVII. Calend. Octob. M. D. XXIX.

Attica

Attica dum staret virtus & Cecropis arces
 Incoleret Pallas, titulo memorabilis ipso
 Hellas, & vna magis studiorum nomine terris
 Se iactans reliquis, ea quos non ipsa tulisset
 Barbarie infameis vocitare solebat, & oris
 Scabritiem obijciens cunctis, sibi sola placebat.
 Sed postquam doctus Latium successit Athenis,
 Et, quam prima notis semigræisq; loquelis
 Artis inops docuit Rutulos carmenta, Latinam
 Pauperiem ciuis Rudiarum, & censor honesti,
 Carmine quisq; suo ditarunt, barbara quondam
 Et vulgi pars Roma, parem sermonis adepta
 Palmam, in consortes vitij iam deniq; culta
 Reiecit crimen. Tandem deuictus vt orbis
 Imperium Roma subiit, prouincia linguam
 Quæq; suam oblita, ad Latij decus oris hiabat.
 Hinc mea Lucanum, Senecas, vatemq; Salonis,
 Edidit Hesperia, Aeneadum quiq; arma cothurno
 Personat altiloquo, magnum dum ponere Maronem
 AEmulus insequitur, linguae Fabiumq; Latina
 Grande decus, multum quem nobis inuidet olim
 Roma virum. & reliquos quorum quoq; notior ipsa
 Quàm dici fama indigeat. Clarumq; Terenti
 Nomine nomen habet Libya. Varrone Atacino,
 Ausonioq; suo celebrem nec Gallia tantum
 Se putat, Oenotrios quin & græca vrbe magistra.
 (Vrbe fide clara, durus cui præmia longa
 Caesar amicitia longè meliora referre
 Debuerat,) missos ad se docuisse colonos
 Commemorat. Rheno deerat quem opponere posset
 Expro-

Exprobratrici Italia. Germania nanque
 Romanorum armis non tam mollita, superbum
 Excussit ceruice iugum sæpè. exq₃ professo
 Hostis, Romanum vsq₃ adeò nomenq₃ genusq₃
 Oderat, vt quod erat cunctis pro munere, soli
 Germani recipi in ciueis, aut vrbe Quirini
 Municipēs nunquam sese paterentur haberi,
 Nedum sermonem acciperent. Posuere ferocem
 Paulatim hunc animum, donec voluentibus annis
 Mutandarum author rerum, ceu cuncta volutat,
 Transtulit imperium tempus, prouinciãq₃ olim
 Nunc fasces, aquilasq₃, pareis Germania naçta
 Edicit Roma, paribus victricia fatis
 Arma mouens, Nequid verò felicibus absit
 Auspicijs, Latium decus & quæ sola manebat
 Gloria Romulidis, victricia signa sequuntur.
 Sicelidas siquidem medios qui interfecat Albis
 Theutonas, agnoscit nymphas. & diues Erasma
 Rhenus, qui gemino Oceani petit aquora cornu
 Ceu totum cupiat Batava telluris alumnus
 Amplecti, & nulli partem concedat auarus.
 Hinc academia celebres, hinc magna librorum
 Cura typhographia. quanquam Basilea triumphum
 Hunc sibi praripuit, ne cui sua gloria desit.
 Ausonius at quamuis, quamuis sit Cecropis vnà
 Pallas vbiq₃, tamen semper quia mite Minerua
 Pratulit ingenium, domitamq₃ illapsus Apollo
 Mentem implet, populus musam suscepit vtramq₃
 Mitior vrbe sua, qua nunc parili vtraq₃ floret
 Numine. Finitimis tellus obuersa Britannijs

Quon-

Quondam incultus ager, sylva, sterilesq; paludes.
 Nunc colitur geniosa solo, didicere coloni
 Arcere obijcibus pontum, compressaq; in alueum
 Ad mare praescripto deducere flumina cursu,
 Belgæ habitant Gallorum olim gens extrema, nuper
 Addita Germanis, regniq; in sorte locata
 Heic vbi se regio editior diffundit in arcton
 Scaldim inter celeremq; Mosam, posuere minores
 Urbem Louanij, Phæbo, musisq; sacratam
 Mollibus in cliuis quæ cælo exposita sereno
 Pracipiti fossa murorumq; inclytæ flexu
 Cingitur oblongo, muris coniungitur alto
 Arx munita loco. Vallem subsidit ad imam
 Deinde situs, mediamq; secat sinuosus in anguem
 Amnis, opata inter frondosaq; tesqua domorum
 Rara quidem tecta apparent, veneranda sed ipso
 Aspectu, & maiestate incutientiæ sacram
 Religionem animis. Phæbum doctasq; sorores
 Agnoscas, videasq; urbem simul atq; Lyæi
 Secessus. Iam quicquid habet declivæ Lyæo
 Colle viret, lasciuit humus, Cereremq; quot annis
 Suppeditat parte hac, illa, placitura secundis
 Mensis, Olenia nutricis Copia cornu
 Pomiferis pleno ramis dependet onusta,
 Herbidæ parte alia fontes per prata fluentis
 Diua Pales pecori corriuat, vbiq; beata
 Ora animum curis fessum demulcet, vbique
 Ridet, vbique placet felix nullique secundum
 Musarum emporium, quaqua Germania ab Istro
 Clauditur ad Rhenum, vel quæ se Belgica tendit

Per

Per latus Oceani, quoad iungi Sequana Celtis
 Diuisor prohibet. Nec iam concedet Achaïs
 Gymnasijs, Latij sive, nisi quia tempore in illo
 Non erat. at quamuis Phœbo, musaq; recenti
 Nupera sit, tamen assequitur virtute: quod annis
 Iunior aetati tribuit, dum grata priori
 Posteritas potius quam praesenti aqua triumpho
 Mirari veteres gaudet. Veterascere & olim
 Continget nostris, inerit quoq; gratia factis
 Iam priscus. Quamquam quis tam moriente palato
 Et penitus fatuo fuerit, venerande sacerdos
 Phœbi, & musarum interpretes fidiſſime cui non
 Gocleni ambrosiam sapiant tua verba? Latino
 Siue tono, Samioque cupis dicenda sonare,
 Illo te Charites dulcem comitantur alumnum.
 Seu Ciceronis opus, seu carmina dia Maronis
 Enarras, nemo Ciceronem, nemo Maronem
 Enarrare putat, Ciceronem ipsumq; Maronem
 Audit. vtrumq; etenim sic exprimis ipse, poëta
 Clarus, & orator. posui ut vterque videri.
 Sic cum Pasithea, dominans affectibus ore
 Suada medulla tuo infedit. blandiq; lepores.
 Hinc si te pubes stimulant maiora, cupisq;
 Graia Theſpiados montem, cliuiq; superbi
 Anfractus superare graueis, adeundus Apollo
 Rescius ille tibi est, quo consultore quid vnquam
 Non bene verterunt diui? quid quaſo ſeſellit?
 Qua tibi non ſpondes græca penitiſſima lingua?
 Nunc age te Solyma capiunt oracula vatū
 Gentis? & à prima naſcentis origine mundi

Vis

Vis veri responsa Dei? legemq₃, Dracone
 Contempto, ex ipso demissam quaris olympos?
 Campensis tibi ductor adest, qui guttura formet,
 Terrentesq₃ sonos Latiam stridigine musam
 Insuetaq₃ domet lingua dumeta. Sed vnum
 Qui variare vices, modoq₃ hoc proferre, modo illo
 Ore sciat, grataq₃ leuet nouitate laborem
 Phœbo addicta cohors velles? triplici ore sonabit
 Nicoleos meus ille tibi Clenardus, & vnus
 Nunc Pallatini ducet per numinis aras,
 Et formidatas, vt nil vereare, columnas.
 Nunc Aganippæas, ac per Pipleidas vndas.
 Et, si fortè velis, iuga per Sionia. ad altam
 Vraniam raperis? te præstantissima patrum
 Suscipiet schola multorum, qui tramite certo
 Inconcussa Dei referent mysteria, quorum
 Nomina si quis auct me carmine pandere, montes
 Expediam citius, fluuios, fontesq₃, lacusq₃,
 Quotq₃ habuit populos olim Germania. caussas
 Vis agere? & ciueis concordie pace tenere?
 Iuraq₃ Pontificum? veneranda cæterua senatus
 Cæsarei, sacriq₃, sinus tibi pandet apertos.
 Ne longum faciam, poteris concludere totam
 Encyclopædiam. talem Louania præbet
 Sese musa recens, talem Florentius ille
 Quum iam iam triplici instaret circumdatus orbe
 Fastigatus apex, coluit Hadrianus, honore
 Quo, nimium dilecta deis academia, dum sol
 Aureus ornabit cælum terraq₃ iacentes,
 Semper erit celebris. Circum nunc aspice pubes

Vrbs

Vrbs quota quot sophia populis alimenta ministrat.
 Hanc Menapi Rheno vicini, hanc Cimbrica pubes
 Qualeti horrorem bello casura leuabat
 Carmine, & hanc flauum soliti torquere Sycambri
 Crinem adeunt. olim latè dominatus Ebuero.
 Et fama Treuir maioris, quosq; mouebant
 Classica, & in Martem rauco crepitantia cantu -
 Cornua, fletuigena bifido concluso Bataui
 Gens Rheno. atq; vagis complexi Tethyos vndis
 Arctoa Morini veniunt. frugalis & olim
 Neruius & luxus contemptor, Centrones vna
 Quiq; olim Dryida fuerant crudelibus aris
 Cedeq; Mercurium humana, taboq; Graduum
 Foedantes, & quicquid agunt dū scire professi
 Carminibus. fibrisq; illo sed tempore caca
 Plebs, posita feritate modò sortita benignum
 Atq; animum comem, celi venerabile numen
 Mente colit placida. longis hastilibus Axon.
 Gentium & heic quicquid prospectans ora triones
 Condit, ad hanc iuuenes factò velut agmine mittit:
 Eia age cede deis, quo te Louania pubes
 Fata vocant propera, contende per aquora remis;
 Excute barbariem omnino, te sentiat orbis
 Italus aequalem, Tuq; ò sancta ingeniorum
 Cultrix, atq; parens, currentibus adyce calcar
 Italia, impatiensq; paris quo prima futuris
 Sis quoq; temporibus vigila, retineq; fugaces
 Musas, Germani allicite, allectasq; fouete.
 Nam velut infantes capiunt munuscula, & eiui
 Insidunt gremio, teneros qui mollius artus

Blan-

Blanditijsq; fouet maioribus, osculaq; vltro
 Pendentes collo admittunt, sic pulcher Apollo,
 Sic Bromius, nymphaq; sacra Libethridos vnda
 Custodes, gaudent amplexibus, atq; frequenti
 Augentur studio, facilesq; & sponte sequuntur
 Qua deducantur. consultum deniq; rebus
 Humanis fuerit, tunc quum certabitur hocce
 In stadio cui nam concedant numina palmam,

DE CONRADO GOCLE-
 nio nobili Rhetore.

PRaterito sudor non vnquam cognitus auro
 Vastabat populos Belgica terra tuos.
 Risurus medicos, sine nomine in intima grassans
 Viscera, si sudor non mage pestis erat.
 Pars Conradus erat turba morientis, & illis
 Torrebant pectus dira venena sacrum,
 Quicquid inest vitæ ruptis arteria venis
 Dispulit, & sicco pectore membra fluunt.
 Liquitur, ast animam dum moriturus agebat.
 Concidit ante Iouem turba Cytheriadum.
 Actum est omnipotens de musis, consulis ipsa
 Ni nostris studijs, gloria nostra perit.
 Iuppiter hac, viuat tua gloria turba canora.
 I, medice Asclepi, vade petita Salus.
 Ac mea Conrado ferte hæc mandata: superstes
 Donaris musis, non tibi. viue, doce.

ODA AD CON- RADVM GOCLE- NI VM.

TEN' non plus oculis amem
 Gocleni, atq₃ animo luceq₃ amicus
 Donec fidereum iubar
 Exortu referet Phosphorus igneo?
 Ante & fidereum iubar
 Soluetur, nec erit Phosphorus igneus
 Quam te non oculis amem
 Plus, ipsoq₃ animo, luceq₃ amicus.
 Quibone esse tui immemor?
 Ante oblitus erit Sol sua munia
 Flecteturq₃ retro statum
 Natura imperium, iuraq₃ ferrea.
 Ante agros sua germina,
 Ante vnda Oceanum deficient sua,
 Ante amnes reflui petent
 Fontes, aëreus montibus editi
 Ante ad nimbisonum Not
 Migrabunt freta se f~~ine~~ loco in scia
 Ceruisq₃ vnda fugacibus,
 Silvae conuenient sq^a amigero gregi.
 De me sic meritum sciet
 Quae me cumq₃ manet fors, regio, aut plaga
 Hinc orbis Tanaiticus,
 Me, siue accipiet iam reducem Tagus,
 Siue ibo astiferas Libas,
 Seu me fors habeat decolor India.

Hæc-

rerum per vim potiebatur, misere inquinata erat,) funditus euerteretur, & ex Hispania profligaretur. Quæ ibi sapienter & piè oīa decreta essent, nō prius rata, fixa q̃; censebātur, q̃ essent, quo referri mittiq̃ue solent vt Catholica, à Romana Sede & Apostolica cōfirmata: vt Canonū auctoritate Gratianus, decretorū Pontificiorū compiler diligēs, rectè a docuit. Agebatur & hic de promulgā- *a Dist. 17.*
dis fidei dogmatis, quæ Synodi Oecumenicæ statuissent, publicariq̃; iussissent. Tertia *Ch. 18.*
verò Conciliorū ratio, quo Episcopus dioceseos dumtaxat suæ sacerdotes, de Ecclesiæ templorumq̃; cōmodis acturus cōuocat: vt in Toletano, *b* Concilio, itemq; in Carthagi *b Dist. 18.*
nensi, *c* decretum fuisse idē Gratianus cōme- *cap. Quando.*
morat. Et hæ haberi solitæ altero post Pro- *c 22. qu. 2.*
uincialem mense, quo suis exponeret Epi- *c. Placuit.*
scopus, quid actum, decretumq̃ue esset, & optimo iure facta tecta seruari oportere. Seruatum & id in Toletano Cōcilio, vt idem *d Dist. 17.*
refert. Quotannis quoq; *e* indici ea synodus *c. Decernimus.*
solet: idq̃; ea potissimum gratia, vt corrupti *c Ibidem e.*
mores, cū sacerdotū, tum eorū qui Episcopis parerent, ad veterē disciplinā, quoad eius *sim. is sim. gulis.*
fieri possit, reuocarētur. Ex quo efficitur duplici quoq; hinc Cōciliorū generi rectè illa aptari, *Cōgregate illi sanctos eius.* Diximus hactenus, quæ voci illi *Congregasti* necessaria in mentē venerāt, in qua iniungēdi, conuocandi; vis inest: reliquū est, vt de altera *Sancti*

12 EPIST. AD GASP. CASALEM.

De vini bonitate sui. cui cuncta precari
Prospera sum solitus, quum à te venit amphora, no-
strum

Quæciet ingenium, stimulatq; in carmina, longè
Promptius ac melius, quam turba abstemia collis,
Surda mihi, Aonij, toto cum fonte Medusa,

F I N I S.

VRBIS

VRBIS
LOVANIENSIS
ET ACADEMIAE EN-
COMIUM.

L. AND. RESENDIVS CON-
*rado Goclenio, latine linguae in collegio
trilingui Buslidiano Louanij
doctori S. D.*

D populum phaleras: vt di-
ctiois compagem. & nervos
intus & in cute nouisti. Libel-
lum igitur, si malus est, nō lau-
do: mitto tamen ad te, scholæ
nostræ trium linguarum princeps & orna-
mentum, quem hisce diebus octo lectionū
intercapedine quasi composui. Nam quum
nil agere non possem, quo animo sum, mœ-
nia Louanij semel atque iterum circumeun-
ti, capior namque solitudine, hæc carmina
qualiacumque sunt exciderunt, Encomium
urbis vestræ. Quæris quid velim? vt, si va-
cat, ad hæc minutula descendas, & euellas,
destruas, disperdas, & dissipes, ædifices, &
plantes, vt dictum est illi. Si carmina proba-
bis, hoc ipso efficient vt à te citra fastidium
legatur. Sin minus quoniam encomij nostri

G 5 tu

tu quoque bona pars es, iure meo fecero, si hoc à te exigam, vt vel cum fastidio legas. Si nec id donare vis, at certè iuuenibus tuis qui digitis calleant & aure, syllabam si qua fefellit, quin pun gere liceat, negare non debes, & lituris castigatum remittere libellũ, vt posthac acerba & inculta carmina discant domi contineri, & donec pluteum cædant non excedere, Vale. Louanij. XVII. Calend. Octob. M. D. XXIX.

Attica

Attica dum staret virtus & Cecropis arces
 Incoleret Pallas, titulo memorabilis ipso
 Hellas, & vna magis studiorum nomine terris
 Se iactans reliquis, ea quos non ipsa tulisset
 Barbarie infameis vocitare solebat, & oris
 Scabritiem obijciens cunctis, sibi sola placebat.
 Sed postquam doctus Latium successit Athenis,
 Et, quam prima notis semigræisq; loquelis
 Artis inops docuit Rutulos carmenta, Latinam
 Pauperiem ciuis Rudiarum, & censor honesti,
 Carmine quisq; suo ditarunt, barbara quondam
 Et vulgi pars Roma, parem sermonis adepta
 Palmam, in consortes vitij iam deniq; culta
 Reiecit crimen. Tandem deuictus vt orbis
 Imperium Roma subiit, prouincia linguam
 Quæq; suam oblita, ad Latij decus oris hiabat.
 Hinc mea Lucanum, Senecas, vatemq; Salonis,
 Edidit Hesperia, Aeneadum quiq; arma cothurno
 Personat altiloquo, magnum dum ponere Maronem
 AEmulus insequitur, lingua Fabiumq; Latina
 Grande decus, multum quem nobis inuidet olim
 Roma virum. & reliquos quorum quoq; notior ipsa
 Quàm dici fama indigeat. Clarumq; Terenti
 Nomine nomen habet Libya. Varrone Atacino,
 Ausonioq; suo celebrem nec Gallia tantum
 Se putat, Oenotrios quin & græca vrbe magistra
 (Vrbe fide clara, durus cui præmia longa
 Caesar amicitia longè meliora referre
 Debuerat,) missos ad se docuisse colonos
 Commemorat. Rheno deerat quem opponere posset
 Expro-

Exprobratrici Italia. Germania nanque
 Romanorum armis non tam mollita, superbum
 Excussit ceruice iugum sæpè. exq₃ professo
 Hostis, Romanum vsq₃ adedò nomenq₃ genusq₃
 Oderat, vt quod erat cunctis promunere, soli
 Germani recipi in ciueis, aut vrbe Quirini
 Municipēs nunquam sese paterentur haberi,
 Nedum sermonem acciperent. Posuere ferocem
 Paulatim hunc animum, donec voluentibus annis
 Mutandarum author rerum, ceu cuncta volutat,
 Transtulit imperium tempus, prouinciãq₃ olim
 Nunc fasces, aquilasq₃, pareis Germania nacta
 Edicit Roma, paribus victricia fatis
 Arma mouens, Nequid verò felicibus absit
 Auspicjs, Latium decus & qua sola manebat
 Gloria Romulidis, victricia signa sequuntur.
 Sicelidas siquidem medios qui interfecat Albis
 Theutonas, agnoscit nymphas. & diues Erasma
 Rhenus, qui gemino Oceani petit aquora cornu
 Ceu totum cupiat Bataua telluris alumnus
 Amplecti, & nulli partem concedat auarus.
 Hinc academiae celebres, hinc magna librorum
 Cura typhographia, quanquam Basilea triumphum
 Hunc sibi præripuit, ne cui sua gloria desit.
 Ausonis at quamuis, quamuis sit Cecropis vnã
 Pallas vbiq₃, tamen semper quia mite Minerua
 Prætulit ingenium, domitamq₃ illapsus Apollo
 Mentem implet, populus musam suscepit vtramq₃
 Mitior vrbe sua, qua nunc parili vtrãq₃ floret
 Numine. Finitimis tellus obuersa Britannis

Quon-

Quondam incultus ager, sylva, sterilesq; paludes.
 Nunc colitur geniosa solo, didicere coloni
 Arcere obvicibus pontum, compressaq; in alueum
 Ad mare praescripto deducere flumina cursu,
 Belgae habitant Gallorum olim gens extrema, nuper
 Addita Germanis, regniq; in sorte locata
 Heic ubi se regio editior diffundit in arcton
 Scaldim inter celeremq; Mosam, posuere minores
 Urbem Louanij, Phæbo, musisq; sacratam
 Mollibus in cliuis quæ cælo exposita sereno
 Pracipiti fossa murorumq; inclyta flexu
 Cingitur oblongo, muris coniungitur alto
 Arx munita loco. Vallem subsidit ad imam
 Deinde situs, medianq; secat sinuosus in anguem
 Amnis, opata inter frondosaq; tesqua domorum
 Rara quidem tecta apparent, veneranda sed ipso
 Aspectu, & maiestate incutienti a sacram
 Religionem animis. Phæbum doctasq; sorores
 Agnoscas, videasq; urbem simul atq; Lyæi
 Secessus. Iam quicquid habet declivæ Lyæo
 Colle viret, lasciuit humus, Cereremq; quotannis
 Suppeditat parte hac, illa, placitura secundis
 Mensis, Olenia nutricis Copia cornu
 Pomiferis pleno ramis dependet onusta,
 Herbidæ parte alia fontes per prata fluentes
 Diua Pales pecori corruat, ubiq; beata
 Ora animum curis fessum demulcet, ubique
 Ridet, ubique placet felix nulliq; secundum
 Musarum emporium, quæqua Germania ab Istro
 Clauditur ad Rhenum, vel quæ se Belgica tendis

Per

Per latus Oceani, quoad iungi Sequana Celtis
 Diuisor prohibet. Nec iam concedet Achæis
 Gymnasijs, Latissimæ, nisi quia tempore in illo
 Non erat. at quamuis Phæbo, musaq; recenti
 Nupera sit, tamen assequitur virtute: quod annis
 Iunior ætati tribuit, dum grata priori
 Posteritas potius quam præsentis æquæ triumpho
 Mirari veteres gaudet. Veterascere & olim
 Continget nostris, inerit quoq; gratia factis
 Iam priscis. Quamquam quis tam moriente palato
 Et penitus fatuo fuerit, venerande sacerdos
 Phæbi, & musarum interpretes fidiissime cui non
 Gocleni ambrosiam sapiant tua verba? Latino
 Siue tono, Samioque cupis dicenda sonare,
 Illo te Charites dulcem comitantur alumnum.
 Seu Ciceronis opus, seu carmina dia Maronis
 Enarras, nemo Ciceronem, nemo Maronem
 Enarrare putat, Ciceronem ipsumq; Maronem
 Audit. utrumq; etenim sic exprimis ipse, poëta
 Clarus, & orator. posuit ut uterque videri.
 Sic cum Pasithea, dominans affectibus ore
 Suada medulla tuo insedit. blandiq; lepores.
 Hinc si te pubes stimulant maiora, cupisq;
 Graia Thespiados montem, cliuiq; superbi
 Anfractus superare graueis, adeundus Apollo
 Rescius ille tibi est, quo consultore quid vnquam
 Non bene verterunt diui? quid quæso fefellit?
 Quæ tibi non spondes græcæ penitissima lingua?
 Nunc age te Solyma capiunt oracula vatum
 Gentis? & à prima nascentis origine mundi

Vis

Vis veri responsa Dei? legemq₃, Dracone
 Contempto, ex ipso demissam quæris olympo?
 Campensis tibi ductor adest, qui guttura formet,
 Terrentesq₃ sonos Latiam stridigine musam
 Insuetaq₃ domet lingua dumeta. Sed vnum
 Qui variare vices, modoq₃ hoc proferre, modo illo
 Ore sciat, grataq₃ leuet nouitate laborem
 Phæbo addicta cohors velles? triplici ore sonabit
 Nicoleos meus ille tibi Clenardus, & vnus
 Nunc Pallatini ducet per numinis aras,
 Et formidatas, vt nil vereare, columnas.
 Nunc Aganippæas, ac per Pipleidas vndas.
 Et, si fortè velis, iuga per Sionia ad altam
 Vraniam raperis? te præstantissima patrum
 Suscipiet schola multorum, qui tramite certo
 Inconcussa Dei referent mysteria, quorum
 Nomina si quis auet me carmine pandere, montes
 Expediam citius, fluuios, fontesq₃, lacuq₃,
 Quotq₃ habuit populos olim Germania. caussas
 Vis agere? & ciueis concordia pace tenere?
 Iuraq₃ Pontificum? veneranda cæterua senatus
 Casarei, sacriq₃, sinus tibi pandet apertos.
 Ne longum faciam, poteris concludere totam
 Encyclopædiam. talem Louania prabet
 Sese musa recens, talem Florentius ille
 Quum iam iam triplici instaret circumdatus orbe
 Fastigatus apex, coluit Hadrianus, honore
 Quo, nimum dilecta deis academia, dum sol
 Aureus ornabit cælum terrasq₃ iacentes,
 Semper erit celebris. Circum nunc aspice pubes

Vrbs

Vrbs quota quot sophia populis alimenta ministrat.
 Hanc Menapi Rheno vicini, hanc Cimbrica pubes
 Qua leti horrorem bello casura leuabat
 Carmine, & hanc flauum soliti torquere Sycambri
 Crinem adeunt. olim latè dominatus Eburø.
 Et fama Treuir maioris, quosq; mouebant
 Classica, & in Martem raucø crepitantia cantu -
 Cornua, fletigena bifido concluso Bataui
 Gens Rheno. atq; vagis complexi Tethyos vndis
 Arctoa Morini veniunt. frugalis & olim
 Neruius & luxus contemptor, Centrones vna
 Quiq; olim Dryida fuerant crudelibus aris
 Cadeq; Mercurium humana, taboq; Graduum
 Fœdantes, & quicquid agunt dÿs ire professi
 Carminibus. fibrisq; illo sed tempore caca
 Plebs, posita feritate modò sortita benignum
 Atq; animum comeim, cœli venerabile numen
 Mente colit placida. longis hastilibus Axon.
 Gentium & heic quicquid prospectans ora triones
 Condit, ad hanc iuuenes factø velut agmine mittit.
 Eia age cede deis, quo te Louania pubes
 Fata vocant propera, contende per aquora remis;
 Excute barbariem omnino, te sentiat orbis
 Italus aequalem, Tuq; ò sancta ingeniorum
 Cultrix, atq; parens, currentibus adÿce calcar
 Italia, impatiensq; paris quo prima futuris
 Sis quoq; temporibus vigila, retineq; fugaces
 Musas, Germani allicite, allectasq; fouete.
 Nam velut infantes capiunt munuscula, & eius
 Insidunt gremio, teneros qui mollius artus

Blan-

Blanditijsq³, fouet maioribus, osculaq³, vltro
 Pendentes collo admittunt, sic pulcher Apollo,
 Sic Bromius, nymphaq³, sacra Libethridos vnda
 Custodes, gaudent amplexibus, atq³, frequenti
 Augentur studio, facilesq³, & sponte sequuntur
 Qua deducantur. consultum deniq³, rebus
 Humanis fuerit, tunc quum certabitur hocce
 In stadio cui nam concedant numina palmam,

DE CONRADO GOCLE-
 nio nobili Rhetore.

PRaterito sudor non vnquam cognitus auro
 Vastabat populos Belgica terra tuos.
 Risurus medicos, sine nomine in intima grassans
 Viscera, si sudor non mage pestis erat.
 Pars Conradus erat turba morientis, & illi
 Torrebant pectus dira venena sacrum,
 Quicquid inest vitæ ruptis arteria venis
 Dispulit, & sicco pectore membra fluunt.
 Liquitur, ast animam dum moriturus agebat.
 Concidit ante Iouem turba Cytheriadum.
 Actum est omnipotens de musis, consulis ipsa
 Ni nostris studijs, gloria nostra perit.
 Iuppiter hac, viuat tua gloria turba canora.
 I, medice Asclepi, vade petita Salus.
 Ac mea Conrado ferte hac mandata: superstes
 Donaris musis, non tibi. viue, doce.

rerum per vim potiebatur, misere inquinata erat,) funditus euerteretur, & ex Hispania profligaretur. Quæ ibi sapienter & piè oīa decreta essent, nō prius rata, fixaq; censēbatur, q̃ essent, quo referri mittiq̃ue solent vt Catholica, à Romana Sede & Apostolica cōfirmata: vt Canonū auctoritate Gratianus, decretorū Pontificiorū compiler diligēs, rectè *a* docuit. Agebatur & hic de promulgā- *a Dist. 17.*
dis fidei dogmatis, quæ Synodi Oecumenicæ statuissent, publicariq; iussissent. Tertia verò Conciliorū ratio, quo Episcopus dioceseos dumtaxat suæ sacerdotes, de Ecclesiæ templorumq; cōmodis acturus cōuocat: vt in Toletano, *b* Concilio, itemq; in Carthagi *b Dist. 18.*
nensi, *c* decretum fuisse idē Gratianus cōme- *cap. Quando.*
morat. Et hæ haberi solitæ altero post Pro- *c 22. qu. 2.*
uincialem mense, quo suis exponeret Epi- *c. Placuit.*
scopus, quid actum, decretumq̃ue esset, & optimo iure factā tēcta seruari oportere. Seruatū & id in Toletano Cōcilio, vt idem *d Dist. 17.*
refert. Quotannis quoq; *e* indici ea synodus *c. Decernimus.*
solet: idq; ea potissimum gratia, vt corrupti *c Ibidem c.*
mores, cū sacerdotū, tum eorū qui Episcopis parerent, ad veterē disciplinā, quoad eius *sim. is sin. gulis.*
fieri possit, reuocarētur. Ex quo efficitur duplici quoq; hinc Cōciliorū generi rectè illa aptari, *Cōgregate illi sanctos eius.* Diximus hactenus, quæ voci illi *Congregasti* necessaria in mentē venerāt, in qua iniungēdi, conuocandi; vis inest: reliquū est, vt de altera *Sancti*

significatione dicendū quid sit, videatur. Ad notam illā omnib. notionē etiā reb. adhibetur Deo sacris, cultuique diuino destinatis. Quæ quidē ita Deo nuncupatę, ac sacrę sunt, vt in alios vsus cōmutari, ac veluti profanari nefas semp sit habitū. Hinc 200. & illa 50. thuribula seu acerras, quibus in sacris vti Core, Dathan, & Abiron, ceteriq; cōiurationis socij soliti erant, in laminas cōflari Deus, & altari affigi posterorū memorię sempiternę iussit: *Quoniam*, inquit, *sanctificata sunt in morte peccatorū*. Si aurea, argentea, ænea vasa simul Deo cōsecrata profanari nefas erat, & pura puris locis, facta ac tecta seruabantur, vt res diuino cultui destinatas maximē decebat: an dubitabimus quid de sacerdotibus viuīs Christi & animatis tēplis sentiendū esse videatur? quos Deus tot tantisq; ritibus ac ceremonijs sacros offerri sibi ac cōsecrari pręcepit, remq; diuinā agere quotidie pro populo iussit: vt & partem suā, suamq; sortem appellet. vnde & clericorum illis nomen datum, κληρ^ο enim forse est. Nonne, per Deū immortalem, & *sancti* nomen fortiatur, moribus, vitęq; cōsuetudine tales esse, vt sint q̄ audiū, decet? vt sint sancti, immaculati, extraq; oēm aduersariorū reprehensionē positi? Poterat alioqui regius vates dicere. *Congregate illi sacerdotes eius*, vt dicit, *sāctos eius*, idque clariūs magisq; perspicuē dicturus erat; verū appellatione ipsa qualēs oporteat esse

sacris

monstra gignat, & alat, singuli sectarij dicūt
Ecce hic est Christus. at Christus reclamatione *Mat. t. 23*
 mat & Euāgelij tuba Paul. *Diuisus est Christus?*
an dissensionis Deus est, & nō pacis? Nimirum quo *1. Cor. 2.*
 spiritu rapiantur illi vel ea res satis argumē-
 to est, q̄ nec legib. pareant, nec principib. di-
 cto audientes sint. Cumq̄; maximè inter se-
 se opinionū varietate pugnent, vna in re cō-
 sentiunt, dū Pontificis Maximi auctoritatē
 contēnunt, Ecclesiæ Catholicæ doctrinā re-
 ijiūt: quodq̄; mirandū magis, magisq̄; etiā
 deplorandum, ad Oecumenicum Conciliū
 Tridentinū vocati, venire recusant: q̄ to-
 ties tamen vno oēs ore efflagitarāt, ea ipse vt
 negaretur. Indicto vero Cōcilio, & ne quis
 tergiuersandi locus illis relictus esse videre-
 tur, Tridentum, hoc est, in ipsis Germaniæ
 faucib. quo in oppido & lingua cōmunis est,
 & tutis versari liceret. At causæ iniquitati
 diffusi sistere vadimonium nolunt. Pontifi-
 cis studium in sarcienda Ecclesiæ cōcordia
 repudiant: tot, tantorumq̄; Cardinaliū, Le-
 gatorū, Episcoporū, Theologorūq̄; doctri-
 nā irrident, reijciunt, atque explodunt. Ve-
 rum, vt Sapiēs ait, *Impius cum in profundum ve-*
nerit peccatorū, cōtemnit, vnde & in illos, quod
subijcit, quadrare videas. Sed sequitur eum i-
gnominia, & opprobrium. Eo enim causę dedu-
 cta iniquitas est, vt ignorationem culpę prę-
 texere, imprudentiamq̄; nequeant. Igitur
 quoties Sectarij, vt lupi, gregem CHRISTI

Etus est eam. Legem olim Deus populo Israël-
 litico laturus, non solum ascendere mōtem
 vetat, sed ne ad radicem quidem mōtis acce-
 dere permisit. *Omnis, inquit, qui tetigerit montē* *Exod. 19.*
morte morietur: siue iumentum fuerit, siue homo, non
viuet: Lapidibus opprimietur. Vni permissum
 Moyfi montem ascendere. Quem locum in
 glossa ordinaria, sic interpretes explanant:
Ne quis vtrā intelligētiam suā ad montem S. scri-
ptura audeat conscendere. Præterea, quod mihi
 prope religio sit dicere rudes, priuatosque
 homines bestiis comparat: *Siue iumentum fue-*
rit (stultus iumentō comparatur: siue homo) sapiens,
reputatione sua: Quamobrem, turpe, profecto
 inauditum, & audax facinus, ausum esse no-
 stra tempestate homuncionem, sine doctri-
 na, sine scholarum exercitatione, sine ma-
 gistris, & Episcoporum auctoritate, vniuer-
 sę Ecclesię obstrepere, Conciliis & SS. Pa-
 tribus repugnare. Cum sacrosancta sit, vt
 scitis, Conciliorum auctoritas, & ius suffra-
 gij soli Episcopi, nulli vero sacerdotes, ta-
 met si clari, sententię dicendę ius habeant.
 Itaq; in eiusdē Chalcedonenfis Cōcilij actis
 legere memini, acclamatum sæpenumerō,
fuisse, Synodus Episcoporum est, non clericorū. Su-
perfluos foras mitte. Nō fugit ea res olim lōgē
 diuersum ab illo, Martinū Archimandritū.
 cui cum & acta capita Synodi Ephesinę ob-
 lata essent, ab Eutyche, qui in Cōstantinopo-
 litanā secundā publice accecrsit⁹ erat, vt ac-

sed, quod rei caput est, vita & morib. euadât. Id. n. muneris esse tui Paulus, electionis vas docet: *Attendite, inquit, vobis, & vniuerso gregi, Act. 20. in quo vos spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiã Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Huc & *Episcopi* nomen te inuitat, hoc est speculantis, obseruantis, è summa specula contemplantis, ne lupi rapaces gregẽ inuadât. Deus prohibeat ne speculator aut dormiat, aut cæcus sit. Si belli tẽporibus, hostiumq; in finibus id adciderit, cito hostis vrbe potietur. Idem sane verendum ne ciuitati Dei Ecclesię vsuueniat, quæ inter aërias potestates sita, insidijs vndique ac dolis petitur dæmonum & hereticorum. Hi enim inuicem sic adhortantur: *Omnes bestia agri venite ad deuorandum, vniuersa Eisaia 56. bestia saltus. Speculatores enim cæci omnes, nesciunt vniuersi. Canes muti, nõ valentes latrare. Cetera quæ subiicit propheta, dicere verecũdia prohibet.* Hoc onus si humeris assumpsisti, constanter feras oportet. Equidem nõ dubito esse plerosq;, qui Episcopũ optarẽt similẽ statuæ, & idoli; ornatũ, & altari impositũ, *cir- Psal. 143. cũ ornatũ, vt similitudo tẽpli.* Vestitiũ illa ornamẽta sacra, tiara, pedũ pastoris insignia sunt, sed vigilantis admonẽtq; tacite officij. At optarent illi simulacrum quoddã Gẽtium, quod *oculos habeat & non videat, aures habeat, & nõ au- Psalm. 113. diat, quodq; magis exoptẽt ignaui homines, & 143. non clamet in gutture suo.* Qualem si experiãtur Episcopum, læti iactabunt illud prophetæ.

Diues

steriorum Dei, verum corpus & sanguinem filij Dei Iesu Christi, fidelibus? Legem idem latur^s Deus Israelitico populo, moyfi sic precepit: *Vade ad populum, & sanctifica illum hodie, & cras, lauentq³ vestimenta sua, & sint parati in diē tertium.* Paruit Moyfes, lauitque populus vestimenta sua. Moyfes quoq[;]: *Estote inquit, parati in diem tertium & ne appropinquetis vxoribus vestris:* Si legem plebs acceptura lauare vestes & à legitimis vxoribus abstinere iubetur; quid sacerdotes facere conuenit? Quæ non vestimenta lauabunt? à quibus nō temperabunt? non ad legem accipiendam dumtaxat, sed vt eam promulgent populoq[;] exponāt. *Labia enim sacerdotum,* ait Malachias, *custodiūt scientiam, & legem requirent de ore eius, quia angelus Domini exercituū est.* Animaduertite quæso: Angelusne, inquires, Domini est Sacerdos? Ita est, vt dicis, ex Dei ipsius oraculo, qui & alibi canit: *Nolite tangere Christos meos,* id est, vnctos: quod sibi cum sacerdotibus nomen voluit esse commune. Quid si angelum cœlo delapsū hisce oculis cerneret, quæso te, nonne Abrahami exemplo, honore summo afficeret? Cur non eundē sacerdoti habes honorem? Angelus .n. est Domini exercituū. Cur audes Christos Dei tangere? Verū causā despectus sacerdotū inuestigemus, ex eo ipso Malachia: *Et nūc ad vos mandatum hoc, & sacerdotes. & c. Pactum meum fuit cum eo, scilicet Leui, vita & pacis. Et dedi ei timorem, & timuit me, &*

à fa-

à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas nō est inuēta in labijs eius. In pace & equitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate, Vos autem recessistis de via, & scādalizastis plurimos in lege, et irritū fecistis pactū Leui dicit Dominus exercituū. Propter q̄ & ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populus, sicut nō seruastis vias meas: Audiuius à vobis profectū malū, causāq; dedisse cur populus nos cōtēnat: vt hodie s̄cti nomē, & patris opprobrij loco obijciāt. Si vero expostulare ipli & cōqueri velimus, de iniuria, audacter illi & verē vno ore respondeāt: Nostri quidē officij sit omni Sacerdotes honore prosequi, sed vos recessistis à via, & scādalizastis plurimos in lege & irritū fecistis pactū Leui. Veltrū erat semina in nobis iacere pietatis, & diuini amoris radices inferere: At contēnere iram Dei vitijs vestris docetis. Nomen Dei blasphematur per vos. Mediatores vos esse oportebat, qui Dei irā auerterēt, & in gratiā ponerēt, at nō ascendistis ex aduerso, neq; opposuistis murū pro domo Dei Israel, vt staretis in p̄lio in die Domini. Nomē nacti cū sitis Angelorū, sunt in corpore vestro qui potius (sed mihi tēpero, nomenq; taceo) appellādi videātur. Deniq; vt paucis multa cōplectar, recessistis de via & scādalizastis plurimos in lege, & irritū fecistis pactū Leui. Finem dicēdi faciā, vbi prophetæ verba ad te, Præsul amplissime orationemq; cōuertero. Cōgrega illi s̄ctos eius: sic fiet vt nō nomine tenus s̄cti, sed

Rom. 2.

Ezech. 23.

sacris operantes, tacite admonere videtur. Hic dicēdi finē Patres, fratresq; in dño carissimī facere, sermonemq; obrūpere decebat. Cūm. n. vitijs obnoxius & ipse tenear, criminumq; sim reus, ad sanctitatem collegas hortari qua fronte ausim? Verū optabat Balaam pōpulum Israel varijs & locis, & temporib. diris deuouere & exsecrari: at Deus os verbaq; mutauit in melius: tandem vero exclamauit: *Si dederit mihi Balac plenam domum suam* Num. 24. *argenti & auri, non potero praterire sermonem Domini Dei mei.* Equidem verbis meis refellor & rubore afficior, verū tamen Dei verbum dissimulare hoc loco, silentioque tegere nō possū nec finit ille De° cui milito. Tenemur, fratres, ex officio quotquot sacris initiati sumus sanctimonix ac perfectioni vt & Episcopi, operā dare, nō secus atq; ij quibus p̄sumus. In prōptu ratio est, & exēpla ad manum. Daud rex cum arcā Domini ē domo Obodem transferre vellet, Sedoc, & Eleaza. 1. Para. 15. ro sic p̄cepit: *Vos, inquit, qui estis principes familiarum* Leuitic. *sanctificamini cū fratrib. vestris, & adferte arcā domini Dei Israel ad locū, q̄ ei p̄parat° est. Sāctificati sint ergo sacerdotes, & Leuita.* Et inf. de EZEC. *Adduxitq; sacerdotes atq; Leuitas, & cōgregauit eos in plateā orientālē, dixitq; ad eos.* 2. Par. 29. *Audite me Leuita, & sanctificamini. Mūdare domū Dñi Dei patrū nostrorū, & auferte oēm immūditā de sāctuario.* Ergone tāti ea res fuit? Vt arcam dñi portēt sacerdotes, sāctificari eos oportet

Cœptum iter auertit rabies: me litore Ibero
 Exposuit, quamuis Louania prendimus arua.
 Atq; tenemus adhuc. nullo sed numine vecti:
 Namq; aberas, & te felix Basilea fouebat.
 Sorſne, deũſne mihi inuidit? non obrigit illa
 Libertas vitæ malè quam prodegimus olim
 Rerum & inexperti, & pueri. fors nostra tulisset,
 Persequerer quocunq; fugis. sed molijt astum
 Hunc tuus hic, meritoq; mei Goclenius vna
 Pars animi, debet multum cui Belgica tellus.
 Da veniam fasso Gocleni dulcis amice,
 Quamuis te miror, stupeoq; coloq; nec vsquam
 Vidi æquale, meum tantummodo præter Areion.
 Non tamen iste tuus, Permeſide purior, amniſt
 Quis deſiderium magni reſtinguere Eraſmi.
 Huc te rumor erat venturum, en tertia demum
 Bruma abiit. nullusq; venis. valeas modo, vt opto,
 Sat Luſitano dabitur, ſi qualicunq; hac
 Carmina contigerint, vel mox peritura, tuarum
 Muſarum auguſtum limen: ſic namq; perire
 Me iuuat, & cupio, tentaffeſm̃q; ante ſed ipſa
 Improbæ quorũdam improbitas, vacuumq; cerẽbrũ,
 Intra pelliculam mihi me cohibere ſuãſit,
 Atq; ſilere. pudet pudet à meminiffe, catellus
 Quæ latrauit Iber, iterum iam, dente ſine vllo.
 Et piget inſulſi articulos memorare libelli.
 Quæ quia tunc acta fuerant, nugaq; recentes,
 Sepoſui calamum, veritus ne crimen Iberum
 In Luſitanum caderet caput. inclyte Eraſine.
 Non tibi Luſiadæ inſenſi, te noſter adorat

Diuus

Hispaniq³ sacer meritis honor orbis Areius
 Magnis, cui debet quantum nunc Pallados illis
 Cultior vsus habet docuit nam primus Iberos
 Hippocrenae Graias componere voces
 Ore. etenim quidquid frugis nunc Itala regna,
 Gracia quondam habuit quicquid patriaq³, suisq³
 Importauit. & à Galli sribligine tandem
 Adseruit fieriq³, dedit sermone Quirites.
 Additur his Mellus, quum nobilitate & auctorum
 Sanguine, tum sophia clarus. Tessiraq³, notus
 Iam tibi in Ausonijs oris quibus extima tellus
 Non tulit eloquio meliores. tempore ab illo
 Quo cum Romano imperio cecidere bona artes.
 Et, post Vandalicos, auerso numine, Pœnus
 Iustitium indixit studijs. non addo loquendi
 Cultores tantum, malè quod genus audit ab isto
 Auriculis albis digno grege. namq³, Latinum
 Quisquis amat nomen non odit nomen Erasmi.
 At, quorsum hac dices? vt Lusi pauca referrem
 Pro regno, patriaq³, meae ne propter Iberos.
 Atq³, δοκῆσι τόφους, per delirosq³, sophistas
 Nescio quos aliquis generatim criticus, orbis
 Deferat Hispani, atq³, vocet discrimine nullo
 Nomen in inuidiam. nisi si censebitur aequum
 Fulmine, ob anguipedum crimen, mortale feriri
 Illicit omne genus nisi si Iouis ira furentis,
 Fœda Lycaonia propter conuiuia mense,
 Semideos, nymphas, & Deucaliona sub vndis
 Perdidit, obductis terris. & vt ista sinamus
 Ficta, deus certè iustos non obruit vndis

Diluuij sanctoq; seni, gnatisq; pepercit,
 Fulmine quum cœli deslagauere profana
 Oppida sulfureuq; polo ruit amnis ab alto.
 Non igitur culpa gens est obnoxia tota.
 Sed nec ob indoctos odium meruere periti.
 Pars non parua tui quos & quasi numen adoras,
 Reddis & inlustreis, soli inuidere secundis
 His scioli quod tam, decies repetita, placebant
 Scripta tua & veterum iam iam moritura, situq;
 Neglectuq; diu, tineis blattisq; peresa,
 Interitura orbi nisi tu pereuntibus ipsam,
 Quod tibi debebunt, vitam, lucemq; dedisses.
 Se verò nomenq; suum frigesce sensim
 Cordibus in nostris indigne, agreq; tulerunt.
 Scilicet his nunquam tenebris decepta iuuentus
 Euoluenda fuit, quasi non Cerealia postquam
 Semina Triptolemus, postquam sua munera Liber
 Contulerant orbi, grata quantumlibet ante
 Chaonia glandes, ipsaq; Acheloides vnda
 Viluerint, bubus potius, suisq; relictae.
 Vel, quasi adhuc nebulis mundus versetur in iisdem,
 Aetheris & non sit facies, neque solis habenda.
 Adde etiam mores te perstrinxisse supinos,
 Et fixisse dolos, veracis iuspide lingua,
 Hinc illa lacryma, dolor hinc, caussaq; malorum.
 His ad censa super, turba hac malefana tumultu
 Percita barbarico nequicquam è pectore virus
 Efflat in immeritum, nam si, sibi conscia, crimen
 Quod secretè animum culpa praesente flagellas
 Propulsare, graui vel de te sumere penas

Vindicta posset velis certaret, equisq;
 Ne ferres impune. tamen quia non datur istud,
 Interim hic, vt Veneris quondam sandalia Momus.
 Inuidia fœtus quaq; exigüissima carpit.
 Ille patrocini pro sacra interprete legis,
 Sic enim ait, sumpto irarum dat lora quadrigis
 Tectior. & placet inuentum. pro interprete legis
 Tunc audax? hodie quem nunquam ostendere possis
 Albus, an ater homo fuerit. sacer, an ne profanus.
 Exlex, Iudausue, an noster. quin etiam, vir
 An ne nurus? tantum, ô bone, abest vt numine sacro
 Adflatum euincas. verum dum adquirere famam,
 Vel probrosam, ardent. veluti qui incêderat urbem,
 Effet vt historia vili pars vilior alga,
 Non pudet his chartas Siculis disperdere gerris.
 Attamen hoc studium prope iam requiêrat inane.
 En tibi nunc demum, prudens nolo edere nomen,
 Longus homo, in quuius tam vasto corpore, nulla est
 Mica salis, prodit. ceurancida sus ab olenti
 Nunc aggressa lacu, pede iam, iam candida turpi
 Lintea commaculat rostro, violariaq; inter
 Sese conuoluit. non quod cœnosa proboscis
 Dulce exhalantis nebula capiatur odore.
 Sed quod amet stupido turpare nitentia sensu.
 Eia age, dic aliquid, dic sus inamœna. Cauete
 Eloquentium cultum iuuenes. & rhêtoras omneis.
 Rhêtor enim, raro bonus est vir, rhêtor Erasmus
 Creditur ergo bonus vir non est. euge, perite
 Sus grunniuit. habet. collegit sus bene pulchrè.
 Et bene proposuit pulchrè. en quanto impete currû

Istorum furia: quanto cum robore tela
 In caput inuisum contorquent. ipsa voluntas
 Sæuit, inuissitq; libens tibi crimen id autem
 Se nequissse dolet grex hic fictoq; colore
 Dissimulat causas odij interiusq; silendo
 Exestur, veluti mulier, cui, thure negato,
 Eileithyia genu digitis compressa, recingi
 Dedignatur. hiat, crepat, emoriturque, magisq;
 Quo magis intendit nixum, aestuat. immortales
 Dij facerent minus vt verè loquereris, & ipsa,
 Rara auis in terris, per mira encomia virtus
 Cælo aquanda foret non à censore notanda
 Crimina. nam latè farrago, luesq; malorum
 Peruadit. vitij animaduersore remoto.
 At te non moueant nugis pater optime vani
 Rancidulis quidam. vulpes phalerata, popello
 Qua quondam os facili, specie sublèrat amictus.
 Notuit. hic malè habet dolor hos. ignosce dolori.
 Chirurghi quid enim dextra non cogit amator,
 Sectio cui dura est? quæ non conuicia iactat
 Ingratus medico puer ad cauteria, dum quod
 Dissimulare tumor vetuit videt vlcus aduri?
 A quanto satius vel conuiuere fuisset,
 Vel certè, mundo conceptum ostendere falsum
 Rumorem: quàm nunc rabiemque, animique furorè
 Velle tegi ficta sub religionè. quasi essent
 Sic homines fungi, qui non, quò tenderet horum
 Commentum videant. igitur mordacia dicta
 Siue tibi inuidiam conslent, seu liuor acerbus;
 Sæcte senex, licet haud egeas monitore, ferendū est.

Scis

Scis vetus hoc odium cœpta in meliora, nec ipse
 Noctibus aduigilans totis Hieronymus, acri
 Preditus ingenio, te fortunatior vnquam
 Aut bene re gesta fuit impunitior. alsit,
 Sudauit, ter sit, deciesq; poliuit ad vnguem.
 At queritur toties lacerum se mordicus atq;
 Dum morsus abigit rabidos, dentemq; caninum
 Mordicus interdum lacerat calamumq; fluentem
 Stringit in aduersos Libycis vt saltibus histrix,
 Aut annosus aper durum sapè molossi
 Lustrant: fulmineo dente hic ferit obuuius, atq;
 Marte viam in siluas fecit quã tutus abiret.
 Illa canum, sese exquantiens, iaculatur in ora
 Tela, leueis spinas vitamq; tuetur amicam.
 Sic sacer ille pater, calamo, rationeq; fultus.
 Pectora proscindit veracibus inuida dictis.
 At quamuis magno patefecit acumine sacra
 Sensa pius sophia, indicijsq; nitentibus omnem,
 Et puro sermone dedit perire labores
 Hi tamen, & potuit liuor sepelire dierum
 Multorum vigilem curam. Si tempore in illo,
 Quum minor inuidia, & minor ignorantia cunctis,
 Simplicitas esset maior, figmenta minora,
 Talia fiebant. quid nunc quum regnat vbiq;
 Fictio, fraus, liuor, pretio ignorantia habetur.
 Barbaries regnat? quanquam, quum tempore regnat
 Isto barbaries? imo defenditur agrè.
 Interitur a de hinc viues absiste vereri.
 Salua quidem res est, te deturbare ne quibunt
 A studioforum manibusq; sinuq; nefasti

Prominulus quorum sacratum est numen omasus.
 Secula consurgunt meliora, reuixit Apollo,
 Vict' aq; barbaries cadit. en resipiscere, quamuis
 Sero, datum est. fiet tuto vt spaciêre sine hoste
 Iam campo, & digno meriti ponentur honores,
 Zoilus interea rodas sua murmura secum,
 Bile fluat, rumpatur inops rationis, & atram
 Sorbeat inuidiam tricas, Apinasq; licebit,
 Hac tua scripta vocet modo, si titillet honoris
 Caca libido animos, edat meliora. legemus.

AD DAMIANVM GO-
 ium musicum L. Andr.
 Rescendius.

Elige vtro maius horum te nomine dici,
 An Phœbi, aut Orphei, dulcis vterq; modis.
 Aut (si non spernus genus) à quo musica primum
 Inuenta est, nobis sis Damiane Tubal.

Ad Eundem.

HAEC Damiane mihi visa est nox longior isse,
 Quàm Iouis illa malo conscia adulterio.
 Aduentus quum lata tui mihi epistola primum
 Perlata est, multo me mihi amabilior.
 Iam sol Oceani liquidas intrauerat vndas,
 Furuaq; nox pigrum iam caput extulerat.
 Cynthia abi, dixi, tenebra properate molesta
 Incipe Pallanti gnata referre diem.
 Inclamasse tamen rutilam Pallantida frustra
 Nil mihi, nil Phœben profuit, aut tenebras.

Omnia

Omnia surda mihi, tum nocte erire negatum,
 Quum tribus atra filet ianua clausa feris.
 Liminaq; ante cubat, pandens tria Cerberus ora,
 Fallere quem magnum est, Herculeusq; labor.
 Consultat antè Iouè infernum, petit Aëacon, vmbra
 Si quam exire iubet, quaq; sit illa rogat.
 Hac miseri nunc vita tui Damiane poëta,
 Lufius hoc pacto viuus adhuc, moritur.
 Vt si celus hoc, dulcem qui spernere libertatem
 Instituit primus, sub stygis amne luat.

Ad Eundem.

TV Cydonia pinsita ebofita
 Misisti Damiane, cui supellex
 Multo est diuitior, beatorq;
 Nos è frigidula penu Thaleia
 Carmen mittimus, vt solent poëta.
 Mi Cydonia, saccarumée, melée,
 Nec quæ plura alia incitant palatum,
 Sunt, sed carmina, carmina ergò mitto.
 Quæ commercia si iuuant, licebit
 Per me, hercle vt repetas Goes amice
 Sapè, sapeq; & vsq; & vsq; χαίρε.
 Vale.

Ad Eundem.

EStis porro Dei, vosq; hominum pia
 Tangit cura, Goem qui incolumem mihi
 Extremo à Tanais fonte, pericula
 Inter mille reducit.

I 4

Inter

Inter Sauromatas barbarie truces,
 Seuumq; Heniochum, quàm boreas maro
 Non mitis glaciât, permeât & Scythâ
 Concretam vndam Aquilonibus.
 Inter tot populos, qui neq; numina
 Diuorum metuunt, cade nec abstinere
 Atroces animos bilis vbi impulsit,
 Et ferri furor impotens.
 O ter Fausta dies, nobilioreq;
 Thressa digna nota, qua Damiane ades
 Vrsis à gelidiis. ô mihi calculo
 Describenda smaragdino.

Ad Eundem.

DE VITA AVLICA; POE- tasibi iacere.

Exemplo Damiane malo, qui primus in aulam
 Duxit Apollineos vates, fecisse videtur.
 Attamen exemplo multo peiore poeta
 Iudicio fecere meo, qui regibus illa
 Otia Musarum spe prodegere lucelli,
 Siue illi adducti, siue inrupere coacti
 Pauperie. Quorum vita tamen error agenda,
 Hoc tolerabilior, quo forsân iniquior ipsa
 Sauit in quemq; aduerso Rhamnusia vultu.
 Ecquid enim miseris suadere domestica pestis
 Paupertas non possit? ei nec Apollo negaret
 Consultus veniam, veteris nec vallibus Ascræ,
 Nec bonus Aonidum sacro interdiceret anni.

Ast ego, cui, quamquam non diues, & intenuire
 Sum modò, & ante fui, vsq; adèd malè non fuit vn-
 Ut saltè vitrei cyathi, purumq; salillum, (quam
 Candida mappa, tripes deesses mihi mēsula & horti
 Copia lata mei, quonam Damiane piabo
 Thure, quod exosa viuam patienter in aula?
 Quum tamen his illis qua non fortuna negauit,
 Spauiter, & curis vacuus, bene viuere possum.
 Possum equidem Damiane. tamen me saua meorum
 Sollicitudo premit. quibus vt paulò & decus & res,
 Fors magis augeſcat, conieci memet in aulam.
 Ni faciam id, clament omnes me protinus hostem,
 Et desertorem consanguinitatis. at illi
 Ipsi qui sese desertos esse querantur,
 Si mihi lar friget, locus & squalida mares
 Nonnunquam exhaustis raro nidore culina,
 Non magis aduertant; ea siue incommoda prastant,
 Quam si aleretur ventis, matutinae pruina,
 Roreuē deciduo. noui, experiorq; subinde.
 Et tamen hac animum induxi perferre, patiç,
 Nescio quàm prudens, certè pius, & pius vltra
 Quam teneor. nam nec superest sanctissima mater,
 Nec genitor, raptus quum vixdum bimulus essem.
 Ipse autem calebs, & Musis aptior orbis,
 Non malè vixissem peregre quando otia doctis
 Docta viris nunquam dat Lusitania nostra.
 I, miser, & libros sepeli, contemne Thaleiam,
 Aula frequentanda est, veniat te nullus in illam
 Mane prius, nullus redeat te serius inde.
 Hac regem videas, nec tu nisi visus abito.

Interea expectans, dum non admitteris intro,
 Illic contracta malas oscedine rumpe
 Marcidus, aut vngues cultello rade. nec illis
 Qui prope te sedeant, risu si forsitan atro
 Quem ridere volent, contrarius esto, sed auge
 Nonnihil, ijs ipsis post id fabella futurus.
 Hoc tibi sit studium, vita hac adolesce, seneq;
 Dixerit heic aliquis, bene habet, patet ergo poëtis.
 Et doctis patet aula viris. patet Hercule. sed quid
 Prodest? maiestas, non vsus quaritur illis.
 Et si maiestas, non vsus, scire velim qua,
 Emolumenta miser possit sperare poëta,
 Prater nescio quem fors an splendoris honorem,
 Esse putanotum, & procères numerarier inter,
 Ut summum. sed si census tibi desit auitus,
 Fortiter esurias, esto tamen aulicus, atq;
 Spe blandire, tibi, serui spe, spernere longam.
 Ludit at egregios lepidè spes ista poëtas.
 Postquam nummiuori legum iurisq; tyranni
 In regnum & reges regnum obtinuere, poësis
 Pessum ijt, eloquijsq; decus, sophiaq;, forenses
 Vulturij pressere iugo. res digna perenni
 Contigit historia nuper. non ambigis ipse
 Regibus ut fauceat cunctis magis omnibus vnus
 Diuus Ioannes, si pramia ponere doctis
 Obscena haec sinerent harpyia, harereq; vates
 Parte in nonnulla humanè paterentur, haberent
 Ut vel postremas, prima queis iure darentur.
 Ille suo ingenio in sophiam propensus honestam,
 Quicquid Aristoteles argutum, quicquid amœnus

Dixerat

Dixerat ante Plato, mirè cognoscere auebat,
 Vt melius quonam pacto foret ipsa gerenda
 Publicares, sciret, consultis vtpote libris,
 Fallere quod nequeant, quod non adfectibus vllis
 Subcumbant, quod nil sperent, metuantue, nec aquâ
 Calliditate mala faciant videatur iniquum.
 Ergo adsumptus erat, qualem decet esse magistrum
 Discipuli, quuius diues timet Indu nutum,
 Atq; dies aderat cœptis ingentibus ante
 Dictus, & hora, sua, metuens quum prouida parti,
 Factio qua leges, vili qua nundinat are
 Iura sacra, intrumpunt, ecqua portenta rogabans
 Illa forent? ecquis terra pelagiq; potentem
 Discipulum faceret? qua carnificina sophorum
 Tanta erat, vt reges etiam cruciare tremendos
 Auderet, sine fruge? quasi tum deniq; reges
 Vllum opera facerent pretium, si nomen Achæa
 Dent sophia, aut chartis se tristibus vsq; fatigent,
 Aut quasi Nicomachi prolesue, nemusue Lycæi
 Quicquam conferrent, Academi aut villula, præter
 Argumentosas nebulas, comitemq; tumorem.
 Esse satius regi, iuris legumq; peritis
 Fidere, regnorumq; illis committere curam.
 Quod si tantus amor studiorum, tanta libido,
 Iura legat potius, sapiens quid Bartolus aiat,
 Quidue sagax Baldus, vehemensq; Accursius horum
 Quod responsa trium Phœbei sortibus antri
 Certa magis soleat tabularum credere vulgus.
 Deniq; vicerunt, quamuis non quatenus ipsi
 Optabant. vicere tamen, secumq; triumphant.

Eualuisse ducis firmatam auertere mentem.
 Hac ubi barbaries, ubi monstra, ubi talia morum
 Sunt portenta, quibus tantum licet, & licet ultra,
 Vivere mēne iuuet? vivat heic Chalius; vni
 Cui vatū placet aula, decus, nomēq; pōeta
 Quod cupit; amoris habeat rivalibus vnus.
 Nos aula nostrum hunc certē praeponimus Ossan,
 Ossan denā mea distantem millia ab vrbe,
 Mentitū aspectu faciem Sulmonis aquosi.
 Et si seruitio me exire liceret honestē,
 Huc ego quando aliud iam nō datur, huc ego saltem
 Confugerem, & suaueis peterē mihi mōte latebras,
 Nunc cerasorum inter lucos, vmbrosa q; tempe,
 Nunc riguis inter latus conuallib. hortos
 Citriferos errans, in carmina sapē Bimatrem
 Sapeq; Latoidem in carmina compellarem.
 At modō, vix toto versum componimus anno.
 Et nisi me redimo, video Damiane futurum
 Omnino ut pereat, quamquam non aurea, Luci
 Venatui, certē nec plumbea, me nisi fortē
 Plus amo quū credo. & sanē si deniq; tandem
 Dū facerent; ut me absq; nota leuitatis iniquis
 Eripere hū possem fatū, & liber abire,
 Non sine me socio tu nunc Antenorū urbem
 Incoleres. tecum Liui memorabile bustum
 Visere, tecum etiam Pataui latissima rura
 Aut manno celeri, aut cisio peragrarē volanti,
 Dulcē foret. nunc aduerso me flumine vectum
 Vicini Eridani, vatū signenta notare.
 Incunda, Heliades quā diriguisse ferantur.

In ripa mæsta, quam Sthenelcius heros
 Casum infelicis pueri dum fleret, olorem
 Versus in argutum, niueas adsumpserit alas.
 Nunc prono Hadriacas Brenta descendere in undas,
 Litoreq; Euganeo peruestigare Timauī
 Ostia num maneat, exstent num montibus illis
 Fluminis ora nouem dio celebrata Maroni,
 An magnum vsq; aded tellus absorpserit amnem,
 Ut ne parua quidem superent vestigia, quantas
 Voluerit undarum vasto cum murmure, moles.
 Hanc Damiane puta veram me credere vitam,
 Vtibus hanc dignam mentis melioris, eaq;
 Posse via fama decus immortale parari,
 Non inter fumos ventosa nobilitatis,
 Atq; palatinos scurras, vrgere senectam
 Morosam ante diem, inuitosq; adcersere canos,
 Languiduloq; pati ingenium sordere veterno.
 Hæc tibi de multis, summatim pessima vita
 Fata mea exposui, quæ me non scribere solum,
 Verum etiam memorare piget, quæ cautior ipse
 Non secus euasisti, atque olim Symplegada fertur
 Euasisse vagam ductor Magnesidos Argus,
 Quum Phasim peteret. Quare non nescius horum,
 Desine me infestis posthac agitare querelis,
 Si mea, quod nolles, tibi carminaræ feruntur,
 Et bonus adsuescas tandem ignoscentior esse.

Eboræ ad vi. Calend. Nouemb. 1535.

Ad

Ad Eundem.

NON Damiane metus insomnia semper inanes
 Mentibus incutiunt, leti nec semper imago
 Visa soporatos ludit per atrocias sensus.
 Sæpe etiam veros somno est comperta profundo
 Effigies mendax mihi portendisse timores.
 AEstifer admorat Quintileis Iulius eidus,
 Et mihi vasta meo cum principe mœnia Vlysis
 Visere contigerat, quum tota increbuit aula
 Ipsum ad coniugium fratris, thalamosq; vocari.
 Namq; Brigantina iuueni depacta Duarti
 Virgo domo, optatis iungebatur hymenais.
 Ipse etiam concepi animo noua carmina, meq;
 Adcingebam operi, si quid vel musa, vel ipsi
 Suppeterent nerui oblaturus. & ecce sopore
 Iam medio, pepulisse latus mihi visa iacentis
 Nescio qua vultu subtristis imago nefasto.
 Meq; his affari dictis. ruit ardua turba
 Gloria Pieria, merent indigna Camene
 Funera, barbaries laxis exultat habenis,
 Tu nunc, tu, tanquam te nil ea damna mouerent
 Cantabis letis connubia Fescenninis?
 Non patiar. quantum arte vales Phœbee sacerdos
 Lugubribus concede sonis. & nobile mundo
 Extinctum testare decus, quod secula flebunt
 Nulla satis. Dixit, tenuenq; recessit in auras.
 Testor amicitiam Damiane, tuamq; meamq;
 Iuro fidem subito experrectus, tecta dolenti
 Misceri sensi gemitu & singultibus agris.

Exper-

Experfecto etiam plangoribus omnia ubiq;
 Luctificis sunt visa quali. mihi frigidus horror
 Exexitq; comas. sudoreq; membra resoluit,
 Quae portenta forent ignaro, & multa subindo
 Externato animo voluenti. Sed neq; post id
 Vel faciles habuisse Deas, vel Apollinis vllas
 Contigit afflatus. quidquid conarer, in ipso
 Vestibulo horrebam. vel siquid deniq; vena
 Forsitan extorta, nec Phœbi sponte veniret,
 Funereum, inuitum, dirum, prodibat, & atrox.
 Interea, magnum rumor iactatur, Erasimum
 Terrenam hanc molem superis posuisse benignis
 Circiter exortum Anticanis, sanctamq; malorum
 Perpetuis laceratam odijs, supremam senectam
 Per fata, emeruisse rudem vita atq; laborum.
 Hoc erat, hoc inquam, mea quod me insomniat tanto
 Admonuere metu, hoc illud lachrymabile funus.
 At, quoniam optabam vanum, commenta libebat
 Credere, barbaricas & confinxisse phalanges
 Omnibus optabant quod votis. donec id vnum,
 Nunquam alias, nisi tunc non gratus, nuncius ex te
 Abstulit effugium misero mihi. funus acerbum
 Funus Erasme tuum d' utinam pensare daretur
 Funere posse meo. vixes dignissime vita.
 Hanc animam pro te potius crudelibus umbris,
 Vilem, indefletam, ignotam, nullaq; patentem
 Clade affecturam terras, Libitina tulisset.
 Erige barbaries cristas modò, fige tropæa,
 Vicisti. iacet illa manus quæ vestra solebat
 Agmina felici calamo dispellere. tandem

Attulit

Attulit inuidia mors dira locumq, diemque
 Optatam pridem. videor Damiane videre
 Gurgitibus plenis calida inter vina nepotum
 Exultare greges, ventrum collegia sauas
 Post calicum strages etiam insultare sepulto.
 Fallar, & extinctum potius liuore remoto
 Diligere incipiant. vitā, canosque supremis
 Voxarint odijs, violarint crimine famam
 Hare seos de more suo, dum ponere discant
 Scutia post busta modum, monumenta que saltem
 Posteritas qua grata pio veneretur honore
 Intemerata sinant. nam si vigilata tot annis,
 Illa suis constant numeris, si pollice demum
 Artifici exaquata suum duxere nitorem.
 Nocte satus somnoque deus, quod carpere possit
 Quidnam habet? antauris fors quod male prouida
 fronti

Cornua magna Parens potius, quam fixerit armis?
 Extremam sin fata magis vetuere maligna
 Imposuisse manum, cuius decreuerat ergo
 Artem sollertis graphicam explorare Frobeni,
 Nunc iterum, veluti cernens instare sepulchrum,
 Dumq, operi immoritur plusquā pateretur & annis
 Obsita canities, & facta laboribus olim
 Imbecilla valetudo, sua veller a Parcis
 Vltcrius rigidis pigitum pernere, dieque
 Nudauere colum, fatorum legibus vsa,
 Quid facient critici? num lima paratur Erasmo.
 Quis sutor videat quod subterfugit Apellem.
 Audax iam crepidam supra temerarius ire?

Hen

Hęc cohibete manus, Veneremq; relinquitē Cois
 Incēptam potius, liceat, si incēpta vocare
 Scripta ea, qua nobis, vel perfectissima, auebat
 Ipse sua meliora manu ter maximus auctor
 Reddere, quo Momum, quod nulli contigit, vnus
 Harpocratem faceret. Sed non sine numine forsan
 Crediderim interiſſe, prius quā deniq; summa
 Emendata manu quirent prodire, relicta
 Vt quanto perfecta minus legeremus, Erasmi
 Tanto morte magis res vinceret esse dolendum
 Non modo Palladijs, & quos iuuat Attica nostris
 Admiscere simul, verum & diuina professis.
 Nam sic aliſiloquum non emendasse Maronem
 Diuinum illud opus, quod nulla extinxerit aetas;
 Angimur, & manet nimium reuocare silentiis
 Vellemus, quamuis nauos in corpore tanto
 Credimus exiguos nihil imminuisse decoris.
 Angimur in medio, properato funere, cantu
 Batigenam siluisse tubam, Peligna q; plectra
 Exilio intercepta suo non tempore flemus.
 Deuenio ad nostros. quis non desideret illi
 Septimio reduci donari munera vita?
 Et tibi qui flamen fatale retexere nollet
 Lactanti, & superas iterum impartirier auras,
 Lactea quo poscunt tua te monumenta parentem?
 Ergo etiam ē nostris tenebris excudere flammam
 Prouida mens superum valet, & de labibus aptum
 Elicit humanis aliquid, quo lumine cassos
 Amplius orbis amet: Si qui post busta perenne
 De viuis meruere decus. Mihi demere certe

Mæstitia hoc aliquid poterat, multumq; leuaret
 Lapsam etiam mentem, quod iam felicius illam
 Vivere noui animam meritis, cæloq; potiri.
 Nec recreor fortasse nihil. sed rursus eodem
 Deijcitur vaga mens, animusq; relabitur ager,
 Dum reputo stolidis patuit quam magna fenestra,
 Vt, quum impunè licet, famam, cineremq; calentẽ
 Nunc etiam, adficient probris, & toxicatetra
 Viperea effundant rabie, virusq; procaci
 Ore vomant, satientq; suo se more licenter,
 Quod clypeum eloquij nequeant opponere manes.
 At quia sic superis visum, sic fata tulere,
 Erumpet lymphata cohors, ad commoda sauo
 Tempora liuori rapiat, lachrymãq; piorum
 Inludat. venient, nec longè, secla redemptum
 Quum magno magnum frustra volet orbis Erasmi.

Eiusdem ad Nicolaum Clenardum.

Clenarde, si quem maror occupat grauis,
 Et impotens premat dolor,
 Dolor querelarum obstruit leueis fores,
 Claudiq; sermonis vias,
 Mentemq; cogit languidam obstipescere.
 Vt cunq; qui potest queri,
 Miti dolore adspargitur praeordia
 Factura questibus modum.
 Erasmus ille, ille ille Erasmus. hei mihi
 Erasmus ille obit diem.
 Tuba illa, vastum audit a per mundum, silet
 Silet tuba illa multiplex.

Et tu recenti sauciatum vulnere
 Versu laceſſis non ſemel,
 Senisq; magni manibus iubes pijs
 Tristem dicare naniam.
 Satis dolentem amice parcas obſecro
 Exulcerare adhuc magis.
 Vix agra mens ſenſum priorem colligit,
 Dandusq; lachryinis locus.
 Permite dulces luminum impetus meis
 Pauliſper effluant genis.
 Funus meum eſt, curabo ego funus meum
 Effferri quo queam modo.

Ad Andræam Quatrinium.

A Bſceſſus virideis, neq;
 Exurunt medici, nec reſecant, quibus
 Aut Coi ſtudio eſt ſenis,
 Aut chartas Pharij noſſe Philoxeni.
 Auertunt tamen vndiq;
 Quidquid ſe tumidis partibus ingerit,
 Dum pus abſq; doloribus
 Scalpellum ferat aut ſponte ſua fluat.
 At tu carniſices manus
 Iam Quatrini adhibes immedicabili,
 Dum crudus tumor erubet
 Tractandoq; magis leditur ac magis.
 Non ſum tam rudis ingeni
 Vt Deſiderio funera neſciam
 Ceu mortalibus omnibus
 Adueniſſe meo, lege adamantina

56 CARM. AD ANDR. QVATRIN.

Fatorum, & potius mihi
 Gaudendum, grauibus functa laboribus
 Quod vita, imperio Iouis
 Hac nequam miserati mala seculi,
 Mutata in melius fuit,
 Aeternum vt maneat fiderea in domo.
 Exhorret monitus graueis
 Sed mens, vulneribus lasa recentibus.
 Humanos malè suppressit
 Adfectus, hominem pectore qui gerit.
 Marorem tamen auferet
 Rerum tempus edax. Sic ego forsitan
 Angar mitius in dies.
 Omnem sed penitus mastitiam, neq;
 In sese reuolubiles
 Anni, nec poterunt tempora tollere.
 Ebra. Octob. 1536.

L. AN.

L. ANDR. RE-

SENDII LVSITANI

EPICEDION RAPTO

Daciae Principi ad
Caesarem.

*I decet Augusti corrumpi lumina
fletu,*

*Et vacat, urgenteis lachrymas
prorumpere aperte*

*Nemo vetet, nemo humanos tibi
maxime Caesar*

Exuat affectus, perijt tibi charus alumnus.

Ille puer, puer ille, cheu puer ille decorus,

Inuidia ille deum, fatorum crimen, & ingens

Sauatuum Libitina nefas. nec profuit atas,

Nec pia religio, nec Caesar auunculus. ibis

A misera de puer sub terras. ibit imago

Et parua vmbra tui per inania. perdimus ipsi

Ad tumulum lachrymas, & carmina vana, sepulto

Haudquaquam latura aliquam post fata salutem.

Atqui hos ante dies, quum nondum lumine cassus

Casareus graderere comes, turbaq, fauentis

Ora in te raperes, & vota libentia nullis

Exaudita Deis, longè diuersa poeta

Iam meditabamur tibi carmina. iamq, subibat

Ille dies frustra, quum te, nil tale merentem

Extorrem patria, pulsumq, tyrannide, auitis

Esceptris, postliminio tua Dacia regem

Cerneret, & reduci ad sensu se dederet vno.
 Ante oculos Hymenaeus erat, versuq; dicaci
 Poscebare nūces. en, vt rupere sorores
 Filatibi tetrica, prae-texta raptus in ipsa
 Scite puer, formose puer, decedis ad umbras.
 O mala fata, o fata hominum gaudentia semper
 Supplicijs. puer ille iacet, puer ille decorus.
 Nec misero saltem licuit tria viuere lustra,
 Florigerisq; Larum sertis venerari aras,
 Custodes sūe deos votis augere, relictā
 Donatos bulla. en quo spes, quo vota procaces
 Diripere noti. peregrinis exul in oris
 Ille puer, puer ille, cheu puer ille decorus
 Obcubuit, vitaq; modum trieteride quarta,
 A, nimis ante diem, rigidis explere coactus
 Fatorum imperijs, ferali clauditur vrna.
 Sensit enim Porthmeus infasta nauita cymba
 Frustrandum se olim multarū, Acherontis ad vndas
 Umbrarum naulo, puero si sceptrā redirent.
 Nam neq; tum Dacis de religione priorum
 Demere fas, pronumūe foret, ne rege sub illo,
 Suppliciter meritum plebs non deferret honorem
 Augustis diuorum aris, nec thura negaret.
 Hac metuens, Stygij Iouis, Enneaq; Diana
 Implorauit opem. sauiam ciet ille Megeram
 Et mandata dedit. superas exiret in auras,
 Turbaretq; armis populos ciuilibus, ipsum
 Imperium rerum geminis partita tyrannis
 Fœdere discordi. mora nulla, immiscuit atra
 Noctis alumna animos, vulgiq; incerta flagello
 Pectora

Pectora vipereos stimulat, regisq₃ per vrbeis
 Seuum odium inspirat, folioq₃ exturbat, & vnà
 Cum sobole exturbat. sed non effecit, vt vnà
 Cum genitore puer spem regni perderet. illum
 Postebant votis, modo pubertatis ad annos
 Coniugio & sceptris venisset idoneus. ipse
 Consilio Caesar secum reputabat inani
 Quenam esset factura virum nurus. heu sine caussa
 Iracunda Themis, & Nemesis vix mitior ipsa.
 Vsq₃ue aded scelus, vsq₃ aded pia vota putandum
 Præcepisse nefas? vidit sine numine tendi
 Nec nutu dea caca suo spem mente foueri
 Immodicè, & stomachum risit subcensa, suumq₃
 In miserum vis omne rapit. comitatur euntem
 Pallida letheis mors grassatur a sagittis,
 Et morbi, atq₃ truci nimium violentia vultu.
 Et puero ante oculos sese obiecere timenti.
 Horruit infelix monstrat hac, & lumina guttis
 Grandibus auertit humecta. breuiq₃ querela.
 Brachiaq₃ agra leuans cælo, fata, inquit, iniqua
 Vicistis, spoliatus eo quod seua iubetis.
 At vos ò superi celsum qui habitantis olympum
 Adspicite hac oculis iam nunc melioribus. olli
 Dicere tentanti plura interceptit anhelæ
 Vocis iter fugiens de corpore vita relicto.
 Fer consanguinei tumulo pie Caesar alumni,
 Fer lachrymas. pullæ concedat purpura vesti,
 Subcedantq₃ tholis aulae nefasta, querelis
 Dum flendo exatietur amor, tragicoq₃ Hymenæe
 Ornatu ad tumulum cane. progenialibus atras

*Vre faces. sic, sic thalamos puer ille decorus
 Consequitur pactos. sic illum in sceptrareponis.
 Ipse, fatemur enim, vita sine crimine raptus
 Diuorum in numero nullo iam sine, quietam,
 Aeternam, stabilem, morbisq, malisq, carentem
 Exigit aetatem, misero semotus ab aeuo,
 Nec quicquam mortale timens, melioreq, sorte
 Viuit. at hoc quoniam sic Dij voluistis, habenda
 Gratia vobis est. ferimus multo equius ergo;
 Sed tamen o aeterna foret si vestra voluntas
 Vt, nondum infelix crudeleis missus ad umbras
 Viueret, hac eadem certè poteratis & olim
 Munera tanta dare, & nunquam committeret ipse
 Laderet vt vestrum numen. nos indole summa
 Interea potiremur, qua non dulcior inter
 Altera mortales erat, heu puer vnice, quo nunc
 Quo miserande iaces? populi qui nuper in ore
 Multus eras, abolent iam saeva obliuia, vixq,
 Vnus & alter erit, qui dempto Casare voluat
 Mente tuos casus, sic summa atq, ima tenebris
 Mors aquare solet, Stygiaque inuoluere Lethe.*

EIVSDEM DE VITA AV-
lica ad Speratum Martia-
num Ferrarium Lu-
sitanum.

PARS animi nostri quid agis SPERATE? valesne?
 Pieris ecquid agit tua nunc? nostra aulica facta
 Accipe, vt aetatem medio sine more tumultus

Inter

SPER. MARTIANVM FERRAR. 61

Inter agat. Solet aula suo pervertere ritu
 Ferrea natura iura, & statuta tempora, qua non
 Hoc iubar aetherum variet, nec sidera mutant:
 Nec mutant qui quod statuit Natura, sequuntur.
 Et seruant anni, mensesq;, & saecula ferarum.
 Hincne globum, Sperate, vides, qua dicere mundum
 Suenimus? hunc orbem quo precipitante rotatu
 Voluatur, veluti statuit qui condidit illum?
 Utq;, ferat, referatq;, facem? Pallantidos ortu
 Quum surgit, dixere diem, quam rebus agundis
 Constituere dei miseris mortalibus horam,
 Qua coetus celebrare decet, qua quarere victum.
 Quod quia nouerunt tempus volucresq;, feraq;, ,
 Tunc pascuntur, eunt quo fert sua quamq;, libido.
 At quum flammiumos Pyroinq;, Phlegonag;, nostri
 Iam lauit vnda Tagi, noctem adpellare solemus.
 Tunc taciturna quies, & tempus inire cubile,
 Et dulces somnos, fessisq;, dare otia membris.
 Nocte silent nemora alta, silent volucresq;, feraq;, ,
 Dum reparet Phœbi roseum Matuta nitorem.
 Tunc repetenda opera nobis, & membra refota
 Corripienda toro, volucris quum quaq;, salutet
 Garritu iubar exoriens, Aliter tamen aula:
 Nox vbi facta dies, & manè stertitur altum.
 Quum minus ad sextam. contra, lux alma diei
 Vertitur in noctem. dormitur luce diurna,
 Nox abit ex somnis. tunc, damnosusq;, fritillus.
 Senioq;, & posita concluditur alea mensa.
 Et quo quisq;, magis noctem vigilauerit, almam
 Dormieritq;, diem, sibi eoregalior, atq;

*Vre faces. sic, sic thalamos puer ille decorus
 Consequitur pactos. sic illum in sceptrareponis.
 Ipse, fatemur enim, vita sine crimine raptus
 Diuorum in numero nullo iam sine, quietam,
 Aeternam, stabilem, morbisq, malisq, carentem
 Exigit etatem, misero semotus ab auo,
 Nec quicquam mortale timens, melioreq, sorte
 Viuit. at hoc quoniam sic Dii voluisti, habenda
 Gratia vobis est. ferimus multo equius ergo;
 Sed tamen o aeterna foret si vestra voluntas
 Vt, nondum infelix crudelis missus ad umbras
 Viueret, hac eadem certè poteratis & olim
 Munera tanta dare, & nunquam committeret ipse
 Laderet vt vestrum numen. nos indole summa
 Interea potiremur, qua non dulcior inter
 Altera mortales erat, heu puer vnice, quo nunc
 Quo miserrande iaces? populi qui nuper in ore
 Multus eras, abolent iam saeva obliuia, vixq,
 Vnus & alter erit, qui dempto Casare voluat
 Mente tuos casus, sic summa atq, ima tenebris
 Mors equare solet, Stygiaque inuoluere Lethe.*

EIVSDEM DE VITA AV-
 lica ad Speratum Martia-
 num Ferrariam Lu-
 sitanum.

PARS animi nostri quid agis SPERATE? valesne?
 Pieris ecquid agit tua nunc? nostra aulica facta
 Accipe, vt etatem medio sine more tumultus

Inter

Inter agat. Solet aula suo peruertere ritu
 Ferrea natura iura, & statuta tempora, qua non
 Hoc iubar aethereum variet, nec sidera mutant:
 Nec mutant qui quod statuit Natura, sequuntur.
 Et seruant anni, mensesq₃, & saecula ferarum.
 Hincne globum, Sperate, vides, qua dicere mundum
 Suenimus? hunc orbem quo precipitante rotatu
 Voluatur, veluti statuit qui condidit illum?
 Viq₃ ferat, referatq₃ facem? Pallantidos ortu
 Quum surgit, dixere diem, quam rebus agundis
 Constituere dei miseris mortalibus horam,
 Qua cœtus celebrare decet, qua querere victum.
 Quod quia nouerunt tempus volucresq₃ feraq₃,
 Tunc pascuntur, eunt quo fert sua quamq₃ libido.
 At quum flammiuomos Pyroinq₃ Phlegonaq₃, nostri
 Iam lauit vnda Tagi, noctem adpellare solemus.
 Tunc taciturna quies, & tempus inire cubile,
 Et dulces somnos, fessuq₃ dare otia membris.
 Nocte silent nemora alta, silent volucresq₃ feraq₃,
 Dum reparet Phœbi roseum Matuta nitorem.
 Tunc repetenda opera nobis, & membra refota
 Corripienda toro, volucris quum quaq₃ salutet
 Garritu iubar exoriens, Aliter tamen aula:
 Nox ubi facta dies, & manè stertitur altum.
 Quum minus ad sextam. contra, lux alma diei
 Vertitur in noctem. dormitur luce diurna,
 Nox abit ex somnis. tunc, damnosusq₃ fritillus.
 Senioq₃, & posita concluditur alea mensa.
 Et quo quisq₃ magis noctem vigilauerit, aliam
 Dormieritq₃ diem, sibi eo regalior, atq₃

Nobilior, Tuscaq₃ magis de stirpe videtur.
 Viuere natura tu conuenientius aude
 Nobilium ex albo radere, interq₃ minutas
 Et vileis miserorum animas numerabere, fossor
 Quod quasi, praduro qui curta diaria tota
 Luce bidente meret, sudore & puluere victus,
 Sideris expectes casum, & quum Phosphorus axem
 Vix Hyperionium reuehat, iam more fabrorum
 Incudem incipias ictu pertundere crebro.
 Sanius hunc nostrum furere adsuefecimus, horam
 Solis vt ad quartam surgat. Tunc ipse vocatus
 Adsum, formando eloquio, donec prope sexta
 Adpetit, & medium sublima adscenderit orbem
 Titanis quadriga citi. sacroq₃ peracto,
 Atq₃ salutigero grege plenis adibus itur
 Ad mensam. si forte locus vacat, ipse quoq₃ vna
 Adsumbo, at vescor tacitus, seruoq₃ loquenteis
 Tum verò audire est mendacia mille referri.
 Ille, vt aduletur, qua Lusitania nostra est,
 Iam vocat Elysias sedes, iam mœnia diuum,
 Ille, suas memorat pugnas, vt solus in hosteis
 Mille ruit, pugno quot malas fregerit vno
 Ipsius proauus, quot menta euulserit, audis
 Hunc tam magnificè flantem mera prœlia? voces
 Alcide dignas? oculis en adspice limis,
 Non trux adspectus, non horrent brachia villis
 Leuia quin blando attritu facit arida pumex
 Ora, rubentq₃ gena, cirros calamistra retorquent,
 Vdaq₃ malobatro Assyrio coma sordet. abolla
 Petita exuujs fibrinis, atq₃ superba.

Mura

Mure peregrino, infectas effæminat auras,
 Quum foret huic caprum redolere decentius, alter
 Narrare obcipiet mæchas quot amauerit. vnum
 Se propter, quot iam mortem oppetiere puella,
 Et quot virginibus rapuit blanda arte pudorem.
 Atq; erit is forsan Polyphemo toruior. Aetna
 Rustica quem fugit iuga per Galathea sequentem.
 Ille manus vinctus post terga, armisq; grauatus
 Transiliebat equum plantis coeuntibus, atqui
 Me nil peius habet, quam pinguis belua, librum
 Qua modo de victus scripsit ratione, latinis
 Vocibus. interdum, sed quas vespillo cacaret,
 Aut etiam pollinctor, eorum qui ære minuto
 Sandapilas gestare solent. solijsq; cadauer
 Condere fictilibus. melius, contentus lbero
 Si sermone foret. librum protendit, & auctor
 Clamat ego istius sum libri, Caesar vbiq;
 Quem legit, inq; sinu gestat. mediciq; rotundo
 Ore opus esse sui dicit, tunc ipse rogatus
 Fætores illos; vnguenta exotica cogor
 Dicere. quid faciam? nisi laudem, liuide vates
 Illicet audiero. mentimur tutius. aula
 Libertas odio est, fallendi nescius, & cui
 Candida simplicitas placeat magis, exeat aulam.
 Nunquam heic rem faciet, febri morietur acuta,
 Oscula ni libro quantumuis figat inepto.
 Et saltem medico lachrymam prasente coactam
 Excudat, stilletq; super, rugosa cachinnum
 Sanna licet moueat, multum dicentis ab ore
 Pendeat. Interea non deerit mentio, quidnam,
 Qua

Quæ ratione, citam constringat valdius aluum,
 Constrictam uē ciat? quando deducitur, viris
 Vtilius, merdis uē fluentibus, an ne coactis?
 Tupatere hac, quamuis te nausea vexet, abire.
 Quum tibi non liceat, tenerum, nimisq; solutum
 Delicijs quin te inclament. videberis absens,
 Entibi, quid faceret, si fortè cadauera supra
 Putria, opus foret in castris prandere, nateisq;
 Interfecti hostis stomacho pulsare valenti,
 Fortibus ut mos est? ubi mensa remota, sedere
 Cogor ad octauam. non est ciuile, repente
 Prorupisse foras. maiestas aulica mores
 Longè alios poscit, quam quos Parnassia rupes.
 Inde ubi nona venit, rapior conclaue ad herile
 Longaq; perpetior fastidia grammaticorum
 Quod spatij superest, ad metam solis Iberi,
 Et treis noctis ad hac horas. cognoscere quantum
 Discipulus pergat, cupies, spes Hercule magnas
 Concepi, balbutit adhuc, sed scribit, & audet.
 Iuppiter ut valet ingenio, ut rimatur acutè,
 Plus etiam interdum, quam vellem. aliquando resti-
 sit,

Obduratq; tenax. ego tunc permitto labascas,
 Et casum tacitè expecto. sudauit & alsit,
 Tandè ubi se implicitū sentitq; heretq;, magistrum
 Mitior implorat, se damnat & arguit ipse,
 Sponte q; dat pœnas, blanditur, & allicit, ohe
 Hunc mihi tu narras? non vidi dulcius vnquam
 Ingenium, nec come magis. mirabere forsan
 Mi Sperate, virum, crudo qui Marte iuuentam

Hau-

Hauserat in Libye, suetus Nasamona ferire,
 Doctus Hamaxobium celerem superare, palestra
 Esse aded Musarum aptum. Natura benigna
 Et genus antiquum facit hoc, vt nobile robur,
 Nobileq; ingenium, bene coniungantur in vno.
 Et neq; crediderim tantum Mauortia tela
 Virgineos horrere choros, quum ferta petantur
 Fortibus à luce Musarum, & amara triumphus
 Laureæ. Tyrrai fuerit quum castra sequuta
 Calliope & quorum modo non meminisse vacabit.
 Quum licet horrenda nubat se Gorgone Pallas,
 Atq; hastile vibret. positis placatior armis,
 Thespiacos inter saltus, placidasq; reuisat
 Aonidas. Quum quarta venit iam noctis, ad ipsam
 Egre dimur cœnam, donec me quinta cubilis
 Ad secreta rapit, paulumq; ibi obambulo. deinde
 Vix vbi quinq; horas dormiui, surgo, measq;
 Ad nugas cupidus redeo, dum quarta diei
 Otia conturbat. lego, componoq; tametsi
 Non aded vegetus. Nam postquam incubere chartis
 Plus nimio adsueui, dulci retinente Thaleia,
 Crudior euasi. quare quum bruma coerces
 Luce dies breuiare, ferè nil indigus esca,
 Incœnatus eo cubitum. distinguitur isto
 Ordine me tempus, donec secessibus illis
 Pierijs reddar. mos hic meus. attamen odi
 Hanc vitam, & diris qui me illi primus adegit
 Deuoueo, quis enim fastidia, vel probus, aula
 Vel simplex tulerit? quis tam feliciter vnquam
 Vixit, & innocuus, quem non conroserit aula

Den

Dente malo? expertus, citius rear Arcadas inter.
 Viuere posse lupos in lasum morsibus agnum,
 Psillus erit, cui non possint nocuisse cerasta,
 Et solo intuitu faciunt quem visa nocentem,
 Regulus, aut fœdam depicta cenchrides aluum,
 Chersydrig, feri, serpentum & quidquid arenis
 Gignitur in Libycis, postquam illac Gorgone casa
 Remigio alarum rasit leuis aëra Perseus.
 Carminibus diris opus est, ut sibila ponant
 Ora minas, virosa premant & spicula dentes.
 Viuitur haud secus hic, nimium sit blandus oportet,
 Et facilis nimium, & medicato carmine mentis
 Mulceat, in quem non tetrum vomat aula venenum.
 Rarus Aristides aula placet, atria gaudent
 Magna viris nequam, nomen deferre paratis
 Ventris ad imperium: quis enim iucundior illis
 Adcumbat mensis, domini conuiuia, cliensq;
 Regis ad arbitrium quantum mutare subinde
 Dicta sui pronus, quem non pugnantia secum
 Dicere dispudeat, coram laudare patronum
 Immodicè possit præcunctis, atq; minetur.
 Fortiter absenti, si contradixerit? illic
 Disquiritur quid quisq; gerat. malè pectitur ille,
 Induitur miserè, sordeis amat. ille capillum
 Et barbam, plumbo pectit, cranijq; senilis
 Luorem tegit ille coma, quam nocte reponat,
 Ceu gladium, aut vesteis, vbi mutatoria seruus
 Custodit. fœdè hic rem decoquit. ille paternum
 Præcipitat funus. quem non spoliauit amica,
 Alea peruigilem depauperat. ille lupanar

Crebro

Crebrò adit, atq; olidis mergit se ganeolustris,
 Securus fama. Σικελίῃ: turpius ille.
 Ille emit arma quibus quouis spoliatur ab hoste.
 Hic libris inhiat, chartis pallefcit, & aula
 Inscius, immodicè Ciceronem, Virgiliumq;
 Et latias nugas, odiosè inculcat ineptus.
 Nam datur id vitio, quod nec putat aula virile,
 Atq; virile magis Getica stribligine toruum
 Sauromatañe loqui. raros trahit aula peritos,
 Quosq; trahit, ludus fiunt & fabula vulgo.
 Quo mirere magis, qui nulli parcit, in omneis
 Qui sine delectu sauit, qui crimina inurit,
 Atq; verecundo nulli referenda, facetus
 Dicitur, falseq; dicax, beneq; aulicus. inter
 Hos tamen inuenias multos barbaq;, comaq;
 Atq; supercilio tristes, studioq; sagatos.
 Quos, nisi quod rigidis velati bardocucullis
 Stoicidas simulant, poteram dixisse clienteis,
 Nequius aut aliud. nam nemo garrit in aurem
 Improbius. nam nemo malas impensius arteis
 His colit, ambitio quam quos, dirusñe cupido
 Pontificalis habet decoris. procerumq; fauoris
 Sectores, scelus atq; nefas in quodlibet audent.
 Iam quis inoffensè morem patiatur eorum,
 Qui se consultos diuinorumq; peritos
 Magnificè, buccisq; nimis turgentibus aiunt?
 Horū aliquis, postquam ventrem sine lege saburrat,
 Incipit, & quantum nec septem Stentores, ore
 Clamoso increpitat. cui confidentia maior
 Quam decet. audaces animos facit. omnia nouit

Dico

Diuorum secreta, & agat quid Iuppiter altui,
 Quid Stygius. quasnam de manibus exigit illis
 AEacus aeterno pœnas in carcere, quoque
 Ordine nunc illas, nunc has exerceat umbras.
 Quaque videt solus fatorum conditor, & rex,
 Et vix cœlitibus cunctis communicat, audax
 Iste, velut tripode à Phœbi, pronunciat. aude
 Anne ita sit tecum dubius mussare. peristi.
 Toruior armenti quàm dux deductus ab agris
 In circum, dantur quoties tauraa triumphis,
 Turpe caput decies quatit. à quo protinus audis,
 Non colit hic superos. istum mala factio vexat.
 Si scelus in nostra terra hoc admitteret, igne
 Igne luendum esset. Videt is, quod colligit iste,
 In mentem minimè tibi venerat. illud agebas
 Vnde arcana deum, & libris non prodita, nosset
 Tam bene mortalis, tenebrisque volutus in istis.
 Et, quod putidius, qui sic pronunciat in te,
 Fors Epicurus, vel deprendatur Apella.
 Noui ego quuius auus coluisset sabbata semper.
 Quuius vterque parens sauo arserit igne, nec iisdem
 A fatiis tam gnatus abest, etiam audeat ipse,
 Non colit hic superos, in quemuis dicere. Multi
 Longè aliud sectantur iter: dextramque seorsim
 Adprendunt & amicitias simulare periti.
 Blanditer affantur, caue ab hoc, què credis amicum.
 Detrahit ille palam, clam te, cum nuper adesset,
 Non merito dixit de te mala multa, mihiq,
 Propterea iratus nunc est, quod amicus honoris
 Ipse tui, famaque memor, contraria dixi

Cuncta

Cuncta, pudefeciq, hominem. pulchrè ista. sed ille
 Qui sapiet, temerè nihil huic effutiet. atros
 Versat corde dolos monitor, quacung, loqueris
 Imprudens, inter ridebit pocula mensa
 Alterius, tibi quem blando damnauerat ore.
 O pestis genus inuisum. quis saeuus ichneumon
 Sic struit insidias? Libya quis noxior anguis?
 Quæ vel Hyena magis nocet astu? Dii tibi faxint
 Multa mala, humanis & cœtibus interdiciant,
 Agnino quicung, lupum sub vellere celas.
 Hostem amo, qui mecum non potat, & odit aperte.
 Huic ego, si indigeat, gratis benefecero. vultum
 Sic finxit natura mihi, ne gaudia amorem,
 Mastitiamq, odiumq, vnquã simulare, vel vnquã
 Dissimulare queam. veniant à corde necesse est
 Aut vultus lepor, aut ruga mihi. qualis in imis
 Concipitur fibris, talis sine fraude maligna
 Inq, oculis, inq, ore mihi praefertur imago.
 Atq, etiam vt nostro nec singula de grege liber,
 Nec nihil attingam, faciunt mihi sapè pudorem
 Isti, qui exigua prostant mercede, sacramq,
 Venalem cœnis salutaribus Hippocrenen
 Proscribunt, quorum est ingens heic copia, quando
 Nulla malis vnquam caruerunt sacra poetis.
 Cuiuslibet è vulgo dant carmina, carmina certè
 Aptamagis furcis, quàm cedro. exordiaq, ipsa
 Sumere ab aucupio videas. nam protinus illud.
 Mi bone Mecœnas, interuenit. inde sorores
 Sollicitare nohem, quasi non nisi vindice nodus
 Numine dissolui queat, adfuerè. vocato

L

Quid

Quid tamen effecere Deo? ut tollatur in altum.
 Fumus hic, expectes frustra. differtur ab aura
 Circa humiles mundi parteis, & repit humi, ceu
 Soriceus catulus, qui se promiserat athram
 Fissurum liquidam. dicet communia quedam
 Et vulgata. putà, deductum heroa probabit
 Sanguine ab Iliaco. si tempore vixet eodem.
 Effet, cui pœnas de circum mœniatractò
 Hectore, fortè daret iuuenis Thetideius. atqui
 Illum quem laudat, pudeat fortasse parentum,
 Aut quia probrose, aut nullis maioribus, ortum
 Nouerunt multi. fortasse imbellis & agna
 Mollior Euganea, viso palleceret hoste,
 Non secus ac infans lamiam, circumq; volanteis
 Nocte pauet lemures, quæ permeat antra Trophoni,
 Antra silenti vmbra, tenebrisq; horrentia fœdis.
 Hoc tolerabilius, vates si fingeret aptè.
 Nunc, quum falsa canant, quum carmina pessima
 mensis

Obtrudant, non te Musarum, amnisq; Medusa
 Tadeat & merito? non te scelerata Camena
 Damna pudefaciant? ô Phœbi dedecus ingens,
 Parnasiq; pudor, quando si hedia ista cacata
 Effugere, ingratis nec tandem audire licebit?
 Verum ego ne satyram videar nunc cedere, quamuis
 Tempora nulla magis satyram meruere, sit aula
 Delibasse satis mores, & summa sequuto
 Meta sit hac, deinceps forsân me scribere, Caesar
 Quid meditetur, aues. scit nemo. fallitur ipse,
 Et fallit. tamen heic, ut credo, hyemabimus. atqui

Est

Est vt fama, minis dudum prospectat ab altis
 Quando suam Caesar veniat nouus hospes ad urbem
 Neruius, haud noui quam sponte. ad flumina Rheni,
 Atq; in Germanos abitus, frixisse videtur.
 Nuper imago fuit belli celebrata. putares
 Rem fieri Romæ in campo de nomine Martis.
 Nam cataphractorū centum, leui acynace primum.
 Hastāq; clauaq; manum conferre parati,
 Præsignes ad circum omnes ardentibus armis
 Cum multis ibant mortalibus. ipse iubatos,
 Par vt erat, galearum apices, conosq; triplicis
 Fulgentis plumis auium, pinusq; dolatas
 Præfragileis vidi, quarum sex, frangere calce
 Non multum addubitem. Si quidquam latius optas,
 Quare alium, norit qui fingere multa, poetam.
 Noster Apollorudis, non hac ludicra pauescit.
 Nec sonat arma, nisi quum nos truculenta Gradiui
 Effigies horrore quatit. quin, adspice mores
 Aonios vere. nactus tum tempora nugis
 Opportuna meis, Louania solus adiui
 Mœnia, Gocleniq; mei de carmine quodam
 Nunc nuper facto, certum, verumq; subiui
 Iudicium. vt tandem claudatur epistola, rectè
 Fac mi anime vt valeas. tibi lucubratio nostra
 Vna hac quæso via, quamuis leue, qualeq; cumq;
 Sit solatiolum. mihi erit quod iusseris ipse.

Vale. Bruxellis Calendis Nouembrib.

M. D. XXXI.

L 2

L. AN-

L. A N D R. R E-
 SENDII IN OBITVM D.
 IOANNIS III. LVSITA-
 NIAE REGIS CŌN-
 questio.

Rô superi, quid enim quam cœlum
 implere querelis,
 Possum aliud? prô heu superi, quo
 tristia nostræ
 Gentis fata ruunt? regni ne exstin-
 guere nomen

Atq; decus struitis: quod vos ex omnibus vnum
 Intacta pietate colit? quod numina vestra
 Et tremit, & prisca sub religione veretur?
 Certè summe pater, summi & patris vnica proles,
 Tuq; ab vtroq; Deus nexu conflata perenni,
 Sancta trias, ter sancta monas, quum cetera fœdis
 Dissideant sectis regna Europæa, nec vlla
 Non rea sint diuûm de maiestate minuta,
 Impolluta manet tibi Lusitania, ritu
 Inq; dies horæq; magis deuota vetusto.
 Perq; procellosum latè victricibus armis
 Oceanum fert signa crucis, cœlestia gentes
 Sacra docens varias, seu quas vastû aquor Atlantis,
 Vsq; sub Eoos, & primi litora Phœbi,
 Seu quas aduersis ambit de partibus arctos.
 Hanc igitur supreme parens excindere gentem,
 Hoc regnum delere paras? en regia mæret

Squal-

Squallida funeribus, paucis vacuata sub annis.
 Siccine iam pridem tibi Lusitania nullus
 Non feralis erit, non & funestus abibit
 Annus? & in pullo semper marcebis amictu?
 Siccine tot regum series intercidit illa,
 Quae tibi de magno dudum Emmanuele vigeat
 Regno habilis, sceptriq; capax, virtute superba?
 Mitto alios. ingens vbi nunc Vernandus? vbi ille
 Inclytus Alphonsus, quem purpura sacra tegebat?
 Viuida vis animi, & virtus generosa Duartis,
 Quam citò defecit, viridi subcisa iuuenta?
 Magnanimus Ludouicus vbi est? vbi dextera fortis,
 Robur & excellens, vno quo Carole ffsus
 Sperasti ambiguum tibi de Tunete triumphum?
 Ad regem venio, fratrum qui maximus ortu,
 Sceptrâ patris sancto tenuit moderamine, quuius
 Si spectes quoties Lucinam experta fauentem
 Vxor magna fuit, prae sto est numerosa propago.
 Si spectes quoties Libitinam expertus vterq;,
 De grege bisquino nullum superesse dolebis.
 Tot pueri immaturi aeuo, tot morte puella
 Absumpta vacuam liquere parentibus aulam.
 De numero tanto minimus qui fortè superstes
 Attigerat tria lustra puer, formosus, & vltra
 Humanum egregia puer indole, iamq; maritus,
 Iam gener Augusti, iam sponsam implerat, & ecce,
 Me miserum impediore lacrymis, nec verba dolori
 Sufficiunt, leuis vmbra fuit puer ille decorus,
 Vix dum completis cum coniuge mensibus octo.
 Et noua nupta, prius viduam se deniq; vidit,

Quam matrem. saeuimq, coacta misella dolorem
 Deglutire, vterum fletu ne laderet agro.
 Anxiferos questus ad nixus distulit horam.
 Scilicet vt nobis animosa puella futurum
 Quum pareret regem, vitam ipsa exosa molestam,
 Tormentis animam efflaret cruciatu duobus.
 Iacturas tamen has, seniore superstitute nostro,
 Qui patria, potius quam rex, pater atq, magister
 Iure bono dicendus erat, moderatius atq,
 Quam pro re paulò tulimus constantius, vnde
 Cladibus in tantis solatia quarebamus.
 Et merito. quid enim? septem compleuerat aequo
 Semper olympiadas regno, mitiq, regebat
 Imperio populos, nec signa tyrannidis vnquam
 Vlla dedit, potius de mansuetudine summa
 Fortè redargutus vulgi sermone, putantis
 Eximium bellare decus, regumq, furores
 Iudicio ac voto malè suspicientis iniquo.
 Non equidem bellis, susceptaq, gesta q, rite
 Sint modo, detractò, nec mens tam deuia nobis.
 Vnquam erit, vt nostrum fuerit quibus artibus auctū
 Imperium, aque bonis partum maioribus, harum
 Pœniteat. Sed vix vnquam tam iusta mouebis
 Arma prior, multum sceleris quin traxeris inde.
 Vix etiam tam bella geres feliciter vnquam,
 Quin ex ijs capias incommoda maxima victor,
 Vt satius de iure tuo decedere paulò
 Sit tibi, ne belli sortem experiare cruenti.
 Hac igitur sapiens quum rex bene nosset, & illi
 Vna salus populi, quam Martia gloria, longè

Esset

Effet cara magis, totam exardentia pridem
 Bella per Europam, nostras contingere terras
 Non fuit, dulci resouens nos vndiq; pace.
 Sape suas Bellona faces torquere parabat,
 Sape faces illi prudentia regis ademit.
 Propietate tamen, pro religione tuenda,
 Proq; fide in superos, ducibus quam bella frequenter
 Mandarit scieritq; suis, grauiore cothurno
 Est opus. hoc praestet facili Pinarius ore,
 Aeternis mandat qui regia tempora chartis.
 Me dolor indomitus, crudumq; in pectore vulnus
 Vix hac pauca sinit turbato scribere sensu.
 Dicere summam sit fas mihi, singula magni
 Regis vt expendas examine facta seuerò,
 Aut nihil, aut minimū inuenias quod carpere possis,
 Quum tamen obcurrant passim tibi cetera, morsu
 Deterere inuidia quæ non queat hostis iniquum.
 Iure igitur nobis illo viuentē ruinas
 Erigere inflctas, vel sustentare dabatur.
 Ariete fatali sed nunc impulsā calumna
 Quæ nitebatur patria spes, omnia latè
 Conquassit, casumq; grauem fortuna minatur,
 Numina ni nobis pia subueniatis, & igni
 Scintillam ex tantæ reliquæ superesse velitis,
 Hei mihi quam tenui filo pendemus. habenas
 Suscepit regni de lacte tenerimus infans,
 Qui crepit acillum à sceptro distinguere, nondum
 Nosse per ætatem potis est, licet omnis in illo
 Viuit imago patris, facies & auita refulget.
 Cresce puer, rex cresce puer, pueriq; parentis

Posthuma progenies, & aui iustissima cura,
 Cresce oro, atq; annos vita genitoris ademptos
 Viue, & viue tuos. sic vulnera nostra coibunt.
 Et tu Vincentiæ cæli decus, & decus ingens
 Urbis Odyssæia, quæ te ditata sepulto
 Vna caput cunctas tandem super extulit vrbeis,
 Huc ades, & si te vates tuus ille mouere
 Non mereor, ciueis facilis tibi cerne dicatos
 Deformeis luctu, mutata veste nefastos.
 Tu quoq; qui puerum dias in luminis oras
 Eduxti, nomenq; tuo de nomine signas,
 Nomen ab augusto quod deflexere Pelasgi,
 Diue faue, quondam pro Christo exposte sagittis
 Pectora vulnificis, vnde & tibi rector Olympi
 Numen habere dedit magnum, seuag; leuanda
 Pestilitate potens, bene quod testantur Olysis
 Mœnia Dulichij, per te seruata patronum.
 Ergo age, funereas abigas bone Diue sagittas
 Sedibus à nostris, à nostra longius aula.
 Quin ambo clari prasenti numine, fessis
 Ferte boni modò rebus opem, si vestra quotannis
 Sacra pij colimus, si altaria semper adimus,
 Ac redeunte nouo si templa reuifimus anno,
 Floribus hibernis velati tempora pompis,
 Arte laboratas ceras flammisq; coruscas
 Gestantes manibus, & carmina persoluentes.
 Interea teneros donec firmauerit artus
 Rex puer, & sceptro sit idonea dextra gerendo,
 Tu celsi regina animi, viduata marito,
 Saucia mastitia licet, & licet obruta saui

Mole

Mole doloris hebes, muliebre suppressum luctum,
 Ac mentem ad curas potius compone virileis.
 Munia obi mage grata viro, meliora nepoti.
 Est quicum ingenteis aut participare labores,
 Consilia aut conferre queas de rebus agendis,
 Romani Henricus merito pars prima senatus,
 Quem columen patria de tot modo fratribus vnum
 Ipsa videt, videatq; diu precor. ille labantem
 Excipiet humeris ne pessum eat. ille parentis
 Adfectu, & magni patrui indulgentia, herilis
 Pupilli curam geret, obsequiumq; fidele
 Præstabit. Servate pia bona numina gentis
 Reliquias, servate decus cum rege vetustum.
 Sin aliter visum, & regni stat perdere nomen
 Me prius, en me me scelerata perditte morte,
 Me prius aternis nox obruat illa tenebris,
 Postquam nulla dies iterum expectanda, sed umbra
 Atque chaos stygia conuoluens omnia Lethe.

L 5

D. EM.

EPISTOLA
AD D. EMMANVELIS.
P. F. INVICTI FILIAM, D.

IOANNIS III. P. F. INVICTI
Sororem, MARIAM, princi-
pem eruditissi-
mam.

*AM pridem studijs alijs addictior, cui
Quantum quumq; mihi, aut vita super-
esset agenda*

*Decreram sterileis procul amandare
Camenas.*

*Iamq; Helicon sordere mihi, iamq; vnda Medusa
Cœperat, & sensim vilescere mystica laurus.
Siue id iudicio, seu quod calor entheus ille
Frixerat, in senium paulò vergentibus annis.
Siue quod iratum Genium reperisset in aula
Libera Calliope, nunquam persuasa fauorem
Aut emere obsequijs, aut ancillarier vlli
Admiratori. tantum confisa probari
Simplicitate sua, Phœboq; innixa fauenti,
Limen ad Augustum gressus pietate ferebat.
Disidium hoc, tripodum rex indignatus Apollo,
Se mihi conspicium præbens, his vocibus insit.
Scilicet idcirco lymphis Aganippidos vnda
Lauimus, & nostris ingrate sororibus, aluo
Pæne ipso ex matris, te mandarâmus alendum,
Ut modo Parnassi calcato numine, doctis*

Inlu-

Inluisse sacris, inter iactere profanos.

Ergo ego iam frustra pharetramq₃, arcumq₃, sonan-
tem

Armagero? frustra dextram mihi complet arundo?

Haud ita me experti Python, Niobesq₃, superbum

Ante genus, validis traiecti corda sagittis.

Nunc agite o Musæ, longum mihi carpite ramum.

Aut fertum, aut telum adcipiat, sic voce minaci

Certum hinc exitium intētans, hinc Delphica festa

Porrigit, adcepi, morsum tum virgine lauru,

Pierium mea mens diuinitus acta furorem

Concipit, vrgentemq₃, gerens in pectore Phæbum

Quid canerem dubius, vel qui mihi carminis ordo

Soluerit ora, modo hæc, illac modo, more ferebar

Phæbados adrepta, pressa quum voce vagatur.

Ecce autem medias inter Pimpleiadas, ibat

Virgo alacris, lauru flauos redimita capillos.

Et nisi Itoniados nossẽm simulacra Mineræ,

Hastamq₃, galeamq₃, trucemq₃, sub agide vultum

Pallada credideram, incessu dea maxima ceriẽ

Credi digna fuit, gemina cui ponẽ ministræ:

Hæc graphium & tabulas gestabat, at illa libellos.

Huic chorus ille sacer magno submissus honore,

Arbitrium sancti permisit fontis, auebam

Ecquæ diua foret cognoscere. Namque dearum

Esse aliquam, dubitare nefas, quum vellent vtramq₃

Calliope auriculam, satis & tu rusticus, inquit,

Es vates, patriæ ignarus, patrij₃q₃ decoris.

Tolle oculos, tolle eia oculos, adnosce tuorum

Progeniem Regum Mariam, quam maximus ille

Emma-

80 AD MARIAM PRINCIPEM

Emmanuel genuit, frater quam maximus, orbis
 Destinatus imperio, ac rerum ad fastigia summa
 Non sine dijs aluit. viden' vt regina feratur
 Inter Hyampæas facie pulcherrima nymphas?
 Porro autem comitum, quæ iam maturior æui,
 Carminibus tibi nota tuis est Vasia, quuius
 Vt fileam mores, inculpatêque iuuentam
 Hactenus exactam, laus est ea magna, quod aula
 Dux bona virginibus Latias præluxit ad arteis.
 Altera Sigæa est, virgo admirabilis, vnam
 Quam natura potens idèd produxit, vt esset
 Fœmina, quæ maribus vitam opprobare supinam
 Posset, & ignauos magno adfecisse rubore.
 Nam quum septena vix dum trieteridis annos
 Computet, indefessa dies, noctesq;, Latinas
 Voluere non cessat chartas, non cessat Achæas,
 Moseæque, & Solymos rimatur sedula vates.
 Quin per Achemenios scopulos, Arabumquæ salêbras
 Currit inoffensè, linguarum quinque perita.
 Quum nihil interea qui se profiterier audent
 Esse sophos, pudeat saltem ne scire Latine.
 Hec cognosse satis: sed erunt tibi cetera cura.
 Dixit, & ex oculis simul abscessere per auras.
 Nunc tecum ô princeps sermo est mihi maxima,
 gentis
 Lusitadum, & sexus decus immortale secundi.
 Debebam, fateor, tibi carmina, nec mihi quidquam
 Plus erat in votis, quàm tanto fœnore solui.
 Sed velut ad Ianum medium qui impingit, & vnas
 Atque alias, aliasquæ sinit transire calendas,
 Augest

Auget in immensum fœturam sortis iniquam,
 Donec ed tandem res, non frugaliter vso,
 Deuenit, vt misero, si creditor vrget, opus sit
 Turpiter additi, duciq₃, bonis ve paternis
 Cedere, si prator vel nobilitate mouetur,
 Vel caput intègrum ciui seruare laborat,
 Quod satis esse putet fortunis omnibus illum
 Exutum, tantumq₃, sui modo iuris abire:
 Sic mihi dum tempus nunc hoc, nunc illud, & illud
 Captabam, adcreuit quod debeo semper in horas,
 Vt iam soluendo, nisi nexum addixeris, imo
 Addictus, nexus, capite omninoque minutus,
 Nec sum, nec sperem posthac fore. Quantula nanque
 Vis animi nostri est, vt suffeclur a fit amplum
 Ire per Oceanum laudum regina tuarum?
 Quæ quotquot famam ingenij metuere puellas
 Aut superas, aut, si dicendum pressius, æquas.
 Scilicet adsurgit, priscos mirata, vetustas
 Zenobia, & quantos celebris matrona meretur
 Palmyra dant titulos, grata pietate superbos.
 Scilicet Eudociam memori sacrauimus æuo.
 Quæ licet insignes & regno & laude ferantur,
 Non tamen exiguam partem sibi vindicat. atas
 Illa prior, mirum quum non erat esse disertas.
 Cornifici quum docta soror, quum Hortensia vultu
 Intrepido, horrendum adspiceret dictura senatum.
 At modo, quum nondum Rhodopen Hamumq₃ ni-
 ualem.

Barbaries omnis repetit, licet imperet illi
 Optimus exsilium frater tuus, vndiq₃ lectis

Qui

82 AD MARIAM PRINCIPEM

Qui lolium infelix sat agant melioribus herbis
Exstirpare satis, ne Lusitana iuuentus
Iam posthac peregre veteres suspiret Athenas,
Et quamquam hæc ita sint, quum vix tamen vnus &
alter

Cernitur eloquio sexum decorare virilem,
Fœmina quum coruo contingit rarius albo
Artibus ingenuis pollens, linguæq; nitore,
Te tua nobilitat virtus, animosa virago,
Quod doctrinarum raperis dulcedine mira,
Atq; animi dotes opibus, sceptrisq; priores
Iudicio ducis, rectoq; examine libra.
Deniq; posthabito formæ excellentis honore,
Deside mollitia, ac penitus languore sepulto.
Excolis ingenium, studijs operata Minerua.
Nec tibi tam regni spes adblanditur habendi,
Quam trahit attonitam facundia docta Platonis;
Quam cumulare iuuat libros. tibi pulchra supellex
Hæc placet, hæc animum curis oblectat omnis.
Quæ stimulare solent, mentesq; agitare pusillas.
Salue ô egregium virgo decus innuptarum.
Dij quæcumq; voles tibi dent: tua vota secundet
Qui facileis prabet votis sapientibus aureis,
Quem merito dixere Iouem, lucisq; parentem,
Quem Philium reges, donis potioribus aucti,
Et colere, & cultu debent potiore vereri.
Ipse tibi ingenium mite inspirauit ab ortu,
Ipse etiam imperium nullo tibi sine propaget.

MAG.

MAGNIFICI ORA-
TORIS ANGLIAE, IN EF-
FIGIEM SEBASTIANI
regis nostri Christianissi-
mi Epigram-
ma.

Cernitur in puero natura fabricarege,
Palladis os, Veneris gratia, forma Iouis.
Adspectus grauitas, vultus constantia, mentis
Composita facies, omnia plena Deo.
Hac Portugalia rex ornamenta beatus
Occupat. ô patria gloria rara sua.

ANDR. RESENDII
responsio.

Natura in nostro dona excellenti rege
Qua numeras, multis equiparanda Deû,
Nos etiam in puero merito gaudemus inesse,
Artificisq; Dei grande fatemur opus.
Sed mentem imbutam si Relligione sacrorum,
Et vera excultam si pietate notes,
Non aliam hunc animum formam decuisse liquebit,
Nec forma huic alium competÿsse animum,
Alterum ab alterutro si quis secreuerit, erret,
Lesaq; maiestas alterutrius erit.
Rex etiam eximia forma, sine numinis almi
Respectu, exitio est, quum sibi, tum patria.

Isthac

*Ist hac nexueris, ac regna beata, beatos
Et Lusitanos docte Britanne voca.*

AD SEBASTIANVM,
LVSITANIAE REGEM SE-
RENISSIMVM, OB REGNI
adceptum regi-
men.

SCeptra bono auspicio cape rex auguste, tuiq;
Ponderibus regni iam nunc adsuesce ferendis.
Satq; superq; datum tutoribus. incipe forteis
Pubertate humeros submittere tute, minores
Nec regno prae texe annos. nihil indole tanta
Indignum facies, tua quum praetexta, senili
Cum grauitate, togæ laudem super arit honesta.
Non solis matura venit Sapiencia canis,
Et sua primori virtus diuina iuuenta
Munera partitur. sapiunt quibus inditus aura
Plenior ætheria vigor, aut sublimius adflat
Ingenium magnas ad res mens prouida mundi.
Hæc tibi quam prono placidi clementia cœli
Numine contulerit, probat admirabilis ortus,
Et nox illa pio fletu vigilata tuorum
Vsq; ad Matuta properantia sidera nobis
Felicem radiare diem natalis herilis.
Tum diuo comitata bono lux fulgida. nostras
Quæ lachrymas, luctumq; metumq; exterisit, & orbi
Mussanti obciduo Lusi. quis regna vetusti

Sumeret

Sumeret, ac rerum trepidis, per gaudia vera
 Sollicitam exemit curam, periturane raptō
 Cum genitore tuo, & decus amissura tiara,
 Quorundam quae vota deus temeraria sanxit;
 Impiaq; & flatu dedit adsportanda Boreo,
 An fando mansura magis firmauerit olim,
 Nec seriem euertat fatorum. oracula ceriē
 Talia quum se se Orichio monstrauit in agro
 Innumeras acies contra certare paranti
 Felici Alphonso, dum regna hac conderet olim
 Ediderat. decus vnde trahunt insignia vestra.
 Talia plagigero Christi Soteris alumno;
 Atq; alijs reserata pijs. verum arbiter orbis
 Seculorumq; pater, nunquam manifestius ipsum
 Prodidit arcanum; quā nunc; quum pendula nuper
 Momento exiguo spes vndiq; nostra labaret.
 O pietas, regnum prope desperantibus, almi
 In gentem nostram Iouis indulgentia regem
 Te dedit, ac talem dedit, ut si turba rediret
 Cunctorum qui sceptrā manu tenuere per orbem,
 Et permittatur de cunctis optio, nullum
 Optemus nisi te solum. nec scire laboro
 An fuerit similis. memores ne voluite fastos.
 Destitui exemplis lator. tibi detrahit ausus
 Te conferre; datur cui par similis ve, negatur
 Maximus in parte is scindit contatio summum.
 Ille vel ille pius, prudens fuit ille vel ille,
 Aut fortis, iusti ve tenax, aut qualibet acri
 Virtute ornatus. Quid ni? fateamur oportet:
 Ac ideo ingrati superis ne simus, & ipsos

Heròas memori fama vt meruère colamus.
 Sed te opifex rerum per publica vota petitum
 Suppliciter, nobis quum contulit, omnia in vnum
 Congessit, nempe vt donum sciremus olympi.
 Nam post busta tui vixdum cinesacta parentis,
 Cui mors lethæo comitata sopore nigrantem
 Obtendit pallam, & pubis præuertit honorem,
 Lata noui thalami spondam suffire cupressu
 Funerea, Zygiaq; sacrum interuertere diua,
 Mirum ortum lacrymas inter, populiq; precantis
 Lamenta, & liquidum rumpenteis athera voces,
 Pontificumq; sacros ritus effataq; masto
 Carmina singultu, ac fumanteis turis acerrae,
 Vidimus, & patria veluti prodire fauilla.
 Vt phœnica ferunt ortu Titanis eoo.
 Vidimus & diuum simul adfulsisse patronum
 Augustum faceret qui ex se tibi nomen, & intra
 Cunarum lactisq; vices, manifesta fauentis
 Signa Dei, quuius nutu imperioq; tuenda
 Præsidibus genij's vitæ mandata pusilli
 Sedulitas, & firma dati custodiæ regni.
 Quid memorem quanta pietate puertia creuit?
 Quantaq; purpureo probitas coniuncta decori?
 Quid memorem dia pro maiestate sacrorum
 Impigra quo studio meus ardeat? vtq; supremis
 Aetatemq; fidemq; supra, conatibus instes,
 Ne bruta impietas aliunde has repat in oras?
 Cultriciq; Dei genti insidietur, eunti
 Prisco more viam, obliquis adgressa dolosè
 Tramitibus? Pestem hanc quum sic puerilibus annis.

Intente

Intente caueas, regniq, arcere labores
 Ingressu, quid non posthac sperabimus, aucto
 Robore, & incrementa animo capiente virili?
 Perge igitur pie rex, ostensaq, signa beati
 Imperij sub te cælo pandente futuri,
 Verare apse proba, & sumpto moderamine, de te
 Solicitis iam redde vicem, spemq, hactenus altam
 Erectamq, modo in cursum, quem Ianus inire
 Bis tibi septenus monuit, ne incide morando.
 Omnia iam superi quæ portendere, videri
 Vera volunt. implere fidem tu posceris. atq,
 Ambiguo procul implebis. non Cyrrha furorem
 Vaticinium exagitat, mendax nec Apollo, nec Euan
 Ludit Echionius vatem. præsagia mûndo
 Te nascente polus dedit indubitata. faceßat
 Nequior interpres. non palpum obtrudimus arte
 Blandiloqua, nec amœna tuis aut subdola castis
 Auribus orsa damus. per me tibi dicit olympus,
 Debitor officij quum sis, age diua propago
 Gnauiter illud obi. summo de vertice mundi
 Prospectat te sanctus auus, te lumine lato
 Fama ingens proauus, toto cum stemmate regum
 Lysiadum, trabea ac sceptro gemmante decorum
 Vt videat, iam dudum arcem super adstat Olyßis,
 Quam studio effecit, tenuit dum regna, beatam,
 Quam modo barbaricis sublimius esse triumphis
 Augendam te rege videt, ceditq, nepoti.
 Me mea si cursum lentarint fata, deusq,
 Forte senile tuos auum protendat in ætus,
 Iuuerit Aoniam rursum conscendere rupem,

88 AD SEBAST. LV SIT. REG.

Iam pridem emeritum, & fonti, pedis alitis ictu
 Gorgoneus quem rupit equus, procūbere, vt haustu
 Vberiore, tuo nostrum os famuletur honori.
 Sin verò tantum hoc, nullo exorata precatu
 Inuideat mihi Parca decus, neq; cernere currus
 Laurigeros, vita poterit pars vltima nostra,
 Vos ego tum vates, Pimplæ quibus antra patebunt
 Pieria, qui frondē coimas cingētis odora,
 Compello, huc alacri memores incumbite mente.
 Materiam dabit ipsa dies, semperq; recentem
 Interea dum te crescente senescio, tamen si
 Languit ingenij vis, nec seruare tenorem
 Vena exsucta potest, nunquam te maxime regum
 Non loquar, extremo donec iam tempore, noctis
 Filia, vocis iter duro mihi pollice frangat.

SE.

SEBASTIANO

EXCELSO LVSITA-

NIAE REGI, L. ANDR.

Resendius.

RESPONSIONEM ad epistolam quandam Bartholomæi Kebedij viri bene docti, qui inter aule regię sacerdotes, sancto auo tuo aliquandiu inseruierat, edere quum constituisssem, quod regnorum tuorum nonnihil interesse putarem, quæsitis ab eo, & in cōtrouersiam adductis rebus satisfacere, & iā cum typographo id agitarem, institerunt cupidius apud me perquam multi, vt hendecasyllabos maiestati tuæ ante menseis aliquot dicatos, simul ederem. Neq; enim popularis subditorum tuorum amor, & publica in te pietas æquo fert animo apud me vnum celari carmina, quibus pāgendis, non tam meo vnus functus essem officio, quam instinctu numinis vidērer omnium gessisse personam,

nam, omniumq; vicem supplēſſe. Et
 ſanè perpulerunt facile nō inuitum.
 Acceſſit venerabilis patris Franciſci
 Forrerij Prædicatorij inſtituti pro-
 uincialis præfecti, cū voluntate au-
 ctoritas. A quo quū editionis permis-
 ſionē peterē, vt ea carmina præmit-
 terē, nō parū aculeatos ipſe quoq; in-
 iecit ſtimulos. Faciat Deus, vt quem-
 admodum tui te in oculis geſtamus,
 ſic viciffim tu Rempub. tuam ita ge-
 ras, vt quem nunc non modo quaſi
 Regem cui fideles eſſe tenemur, ſed
 quaſi filium cariffimum diligimus,
 poſthac vt patriæ verum parentem
 admiremur, atq; vt miraculo di-
 uinitus datum, nobis cer-
 to certius perſua-
 deamus.

SE-

SEBASTIANO
 HVIVS NOMINIS PRIMO,
 LVSTANIAE REGI, AFRICO
 ATLANTICO, AETHIOPICO,
 Arabico, Persico, Indico, Tra-
 probanico, L. Andr. Re-
 fendius. S. D. hu-
 millimè.

REGNI deliciam, Sebastiane,
 Regum floscule, quotquot an-
 fuere,
 Aut sunt, aut alijs erunt in annis,
 Rex diuinitus impetrare votis,

Et crebris date lacrymis tuorum,
 Ac luce orte bona, boniq; diui
 Lucescente die auspicate vitam,
 Rex & Lusitadum tuorum ocelle,
 Et spes vnica, quum expetita
 Regni vertitur in salute cardo,
 Quuiusq; ingenij indolem stupemus,
 Et lati omine, gloriamur omnem
 Persuasi patria beatitatem
 Venturam duce te, statumq; rerum
 Florentem, incolumemq; publicarum.
 Si quantum omnipotens tibi architectus
 Almaq; arbiter vniuersitatis
 Prona contulerit benignitate,

M 4

Expen-

Expendas animo sagacior,
Sanè comperies in omne tempus
Te cælo, superisq; debitorem.
Nam quum nos patriam in tui parentis
Fato præpropero, nimisq; sauo,
Elatam gemeremus, & calenti
Nordum de tumulo reuerteremur,
Post non iusta soluta iusta, quumq;
Rerum suspicio palam nouarum
Menteis iam prope perculisset istas,
Illas ambitiosius fouëret,
Optatum caput ortus extulisti,
Cui contradita mox fuëre, cunas
Inter, sceptra loco crepundiorum.
Hoc ceu munere numinis potestas
Lamentabile funus expiaret.
Adde his, quod tua partui propinquum
Dum gestaret onus puella mater,
Nequaquam est sita coniugem videre,
Leti ad finitimas foreis cubanti
Nullam iam medicina opem ferente.
Ne siquid graue contigisset, ipsa
Consternatio fœtui noceret.
Fallebantq; diu anxiam ministra
Falsa in gaudia vultibus coactis.
Personamq; hilari, agrimonia hausta,
Rex sumens auus, ad nurus itabat
Spe firmandum animum atq; leniendum,
Fomentis quibus ipse egebat, orbus
Post tot depositas subinde proles.

Quid

Quid reginam auiam loquar, medullis
 Telum vulnificum intimis regentem,
 Aduersus violentiam doloris
 Composto potuisse & obstinato
 Vultu adsidere, scireq; expetenti
 Dilectusne valeret, adnuisse?
 Verum sensit enim sibi misella
 Dudum verba dari, pieq; acerbis
 Celari interitus atrocitatem.
 Et regum reuerentia obsequundans,
 Adscito quasi sensuum stupore,
 In venas reuocauerat dolorem,
 Cui, nec vel gemitu, exitus daretur.
 Sic intus miseram exedente luctu,
 Quum soluendi vteri adpetisset hora,
 Obluctans duplici heinc & inde morbo,
 Ac impar cruciatibus putata,
 Conturbauit & aulam, & urbem, & omneis.
 Ergo ad numina comprecanda versi,
 Decreta ordine supplicatione,
 A primis tenebris, profundum ad vsq;
 Noctis concubium, igniumq; cæli
 Summo à culmine demeationem,
 Delubra omnia, praestitesq; diuos
 Prasumptis adeunt petuntq; votis.
 Nox funalibus est propulsa crebris,
 Crebris pontificum choris petentum
 Pacem de superis benigniorem,
 Responstantibus vsquequaq; turmis
 Flentum supplicibus, resultat ether.

Aduersusq; dei minacis iram
 Pugnatum precibus. Stetit flagellum,
 Expugnatq; numinis voluntas.
 Vix Ithitonia currui iugaleis
 Adfrænabat equos, leuat a partu
 Regina incolumi, puerperiq;
 Ergo dedoluit parumper. ipse
 Formosus simul, & simul verendus,
 Ac iam tum roseum exserente vultum
 Cum Pallantide conferendus ipsa
 Prodisti, ex vterog; prodeunti
 Clarus martyrio Sebastianus
 Ambas supposuit manus, meusq;
 Certè hic, dixit, erit peculiaris,
 E tot regibus ante qui fuerunt
 Primus nomine de meo vocatus.
 Firmauitq; fidem tribus sagittis,
 Quas vt mnemosynon sui reliquit.
 Quæ tunc gaudia? qui triumphus vrbis?
 Quot templis merito sacrati honores?
 Quot pacalibus hostijs litatum?
 Quot Diui impositæ arulis corona?
 Quæ suffimina? quot soluta vota?
 Iam solatiolo voluptuoso
 Hoc gaudebat auus, repensâ ducens
 Turba funera filiorum adempta.
 Nondum firma solo sola imprimebas,
 Vixq; ad dimidiata verba blasum
 Os effingere, balbulus facete,
 Cœptabas, & identidem ad papillas

Nutri-

Nutricisq³ tener sinum redibas,
 Pensum lanificæ vltimum sorores
 Nentes regis aui, scidère acuto
 Scalpro stamina, subrutamq³ pilam
 Inniti cui sueueramus, isse
 Tandem precipitem, graui ruina
 Nostra, vidimus, & facem nefastam
 Sopitam insidijs nigra fauilla,
 Immitis Libitina ventilauit.
 At Mens prouida qua gubernat orbem,
 Vere Iuppiter, haud adulter ille,
 Sed qui nos alit, & iunat, paterno
 Plusquam more, per omnia, omnibusq³
 Interfusus, & insitus creatis,
 Qui cuncta ante videt, regitq³ fatum,
 Momentis genitalibus tributum,
 Quum te ad magna vocet, nec id latenti
 Nutu, sed quasi predicante cælo,
 Infantem, fragilem, insciumq³ rerum,
 Te non deseruit, manuq^{ue} ductat
 Miri sedulitate pedagogi.
 Nam quum protinus ordines coissent,
 Ad dextræ oscula, gentis instituto,
 Sacramentum animo ilicet lubente
 Adcepère tuum, tibi vniuersi
 Adfusi, ac genibus palam minores.
 Ipse autem solio aureo locatus,
 Auro conspicuus, quid esset actum
 Nec scibas, neq³ dum sinebat atas.
 Hac si præstius aestimes, putésq³.

Aduersusq₃ dei minacis iram
Pugnatum precibus. Stetit flagellum,
Expugnatq₃ numinis voluntas.
Vix Thitonia currui iugaleis
Adfrenabat equos, leuata partu
Regina incolumi, puerperiq₃
Ergo dedoluit parumper. ipse
Formosus simul, & simul verendus,
Ac iam tum roseum exserente vultum
Cum Pallantide conferendus ipsa
Prodisti, ex vteroq₃ prodeunti
Clarus martyrio Sebastianus
Ambas supposuit manus, meusq₃
Certè hic, dixit, erit peculiaris,
E tot regibus ante qui fuerunt
Primus nomine de meo vocatus.
Firmauitq₃ fidem tribus sagittis,
Quas vt mnemosynon sui reliquit.
Quæ tunc gaudia? qui triumphus vrbis?
Quot templis merito sacrati honores?
Quot pacalibus hostijs litatum?
Quot Diui impositæ arulis coronæ?
Quæ suffimina? quot soluta vota?
Iam solatiolo voluptuoso
Hoc gaudebat auus, repensâ ducens
Turba funera filiorum adempta.
Nondum firma solo sola imprimebas,
Vixq₃ ad dimidiata verba blasum
Os effingere, balbulus facete,
Cœptabas, & identidem ad papillas

Nutri-

Nutricisq₃ tener sinum redibas,
Pensum lanificæ vltimum sorores
Nentes regis aui, scidère acuto
Scalpro stamina, subrutamq₃ pilam
Inniti cui sueueramus, isse
Tandem precipitem, graui ruina
Nostra, vidimus, & facem nefastam
Sopitam insidijs nigra fauilla,
Immitis Libitina ventilauit.
At Mens prouida quæ gubernat orbem,
Vere Iuppiter, haud adulter ille,
Sed qui nos alit, & iunat, paterno
Plusquam more, per omnia, omnibusq₃
Interfusus, & insitus creatis,
Qui cuncta ante videt, regitq₃ fatum,
Momentis genitalibus tributum,
Quum te ad magna vocet, nec id latenti
Nutu, sed quasi pradicante cælo,
Infantem, fragilem, insciumq₃ rerum,
Te non deseruit, manuq_{ue} ductat
Miri sedulitate pedagogi.
Nam quum protinus ordines coissent,
Ad dextræ oscula, gentis instituto,
Sacramentum animo ilicet lubente
Adcepere tuum, tibi vniuersi
Adfusi, ac genibus palam minores.
Ipse autem solio aureo locatus,
Auro conspicuus, quid esset actum
Nec scibas, neq₃ dum sinebat atus.
Hac si præstius æstimes, putésq₂.

Vt

Ut sint maxima, non minora duces
Qua posthac cupio auribus tenellis
Instillare tuis tuus poëta
Væ terra, sapiens Hebraeus inquit,
Rex quuius puer est. quod aut pusilla
Aetas consilio pari gerendis
Rebus deficitur, parumq; cautam
Harpyia ynguibus inuolant in aulam,
Aut fax publica per licentiosa
Interregna sibi viam patere
Tunc existimat ad cupiditates,
Et quum seditionibus inuetur,
Cladem infert patriæ, & trahit ruinam.
Nobiscum melius supernus egit
Rector, quando auia, simulq; magno
Tutela patruo data pusilli,
In leges populi tuæ adacti,
Non solum sine contumeliosi
Motus suspitione continentur
In sancti officio fidelitatis,
Exoptantq; diem videre latum,
Quum te concilio celebriore
Et maioribus editum theatri,
Sacro carmine, cæremoniaq;
Vnctum Pontifices inaugurant,
Ac gemmis radiantibus coronam
Imponent capiti, tibi adprecati
Et vitam, & sapientiam auctiorem,
Verum & tempore tam periculoso,
Exardentibus heinc & inde sectis,

Nil

Nil de relligionibus nouarunt,
 Nec cultum veterem astimant minoris:
 At flamma volitante per propinqua,
 Non adflarier, aut tumultuari,
 Munus grande tibi datum exputato.
 Et si respicias tuos ad annos,
 Natales abiêre tres decemq;
 Quinta ex in trieteride inchoata.
 Verum tu tamen antegressus euum,
 Incanam grauitate moribusq;
 Praeferes aut magis praeferis, senectam.
 Vt felix liceat vocare regnum,
 Sub te principe quamlibet puello.
 Quaecuncta attribui Deo necesse est.
 Cui si gratus eris, primumq; mentis
 Praestes obsequium, eius usq; & usq;
 Culturam studio augeas perenni,
 Ac diuos merito colas honore,
 In primisq; tuum Sebastianum,
 Si nullis aditum finas patere
 Quos exotica disciplina foeder,
 Immo à sinibus arceas tuorum,
 Inq; oras procul heinc malas relêges,
 Si non imperio premas atroci,
 Sed miti moderere principatu
 Deuotas animas tuae salutis,
 Si sacro abstineas, manusq; puras
 Malis tollere, quam reas, ad ipsa
 Pulumaria quum precatum adibis,
 Et si strenuus Africana bella

Iam nunc parturias, trucesque tandem
Frenaris Numidas superbienteis,
Quorum myriadas decem cecidit
Gens nuper tua. quum satis proteruo
Arcem praesidiumque Mazagani
Obsedere animo, & tremenda bella
Gesserunt, animosius ruentes.
Virtute egregia tamen repulsa
Per certamina, tertiaque parte
Multata, obsidium fuga leuarunt.
Horum si reprimas vagationes,
Pulsosque interius, super Nigritas,
Indicto subigas graui tributo,
Si quaquumq; plaga patent coa,
Quos nondum domuere bella reges
Submittant tibi cernui tiaras.
Hac si praestiteris, vt auguramur,
Tum te caelicolis parem beatis,
Et magno proauo beatiorem,
Heroas super inclytum vetustos,
Quorum fama decus memor sacrauit.
Quem nec de Semele in femur parentis
Translatus, neq; Syrtici Tonantis
Mentitus genesis, nec ille pulsor
Monstrorum, Ioue quem satum vetustas,
Structis insidijs toro pudico,
Alcmenagenitrice, fabulatur,
Conlati equiparent, nec adsequantur.
Et quem quotidie nouis triumphis
Adfectum, ac spolijs, adorea que,

*Matura Deus aduocet senecta,
Aeuis posterioribus loquendum.*

PHILIPPO, HISPA
NIARVM REGI
MAXIMO.

L. ANDR. RESENDIVS

Lusitanus.

Forsitan arguerit quisquã hoc, excelsæ Philippe,
Quod pede me moduloq, meo non metiar, ausus
Musa inopi pulsare tui fastigia summa
Culminis, ignotus tibi, nec de sorte tuorum.
Si tamen expendas animo rem pressius, atq,
Maternam gentem, & consanguinitate propinquos
Lusiadum reges, iam non alienus habebor,
Quantumquumq, rudis vates, & acuminis exfors,
Nec terso eloquio, numeris nec molliter inter
Sese connexis. Quod non admitto grauate.
Non externum igitur, licet ignotum hætenus, audi,
Si nec inutiliter te compellaro, nec aureis
Non opportunis tibi nunc oner auero dictis.
Res à te gestas præclarè, & bella sub Arcto
Continuata diu gelida, Gallosq, feroces
Fortiter, èq, tua retro ditione repulsos,
Belgarumque graueis de relligione tumultus
Marte & consilio exstinctos, domitamque superba
Perfidiam scèta, punitaq, crimina digno

Sup-

Supplicio, iustaq₃ nefas mercede pium
 Et memini, & seclis mandabit fama futuris.
 sunt hac magna quidē, sed enim maiora supersunt,
 Quae nisi perficias, minuisse vidēbere prima.
 Treis si contentus bene digessisse poeta,
 Inde remisso animo quartum dormitet ad actum.
 Fautricis cauea murmur, plausumq₃ theatri
 Exspectet frustra, frustra, Vos plaudite, cantor
 Inculcet decies, non respondente corona.
 Tu quoq₃, quilius item vita est exposita theatro
 Non tantum Hesperia, sed quā sol vergit ad Austros;
 Aduersosq₃ subit propiori luce triones,
 Prodisti in scenam. partes feliciter acta
 Sunt alia, extremam tandem modo postulat vsus.
 Quantum armis actum est, tua quod sapientia terris
 Consulit, hoc vno, tibi quod nunc restat agendum,
 Altius adcrescit, contra, depletur omisso.
 Ne te detineam, pacem connubia nobis
 Gallica praestiterant, duo nunc amplissima regna
 Exstinctis odijs, optata pace fruuntur.
 Quid prodest, si regna domi impatata relinquas?
 Impia posteritas Maurorum, opulenta potentis
 Granata, quī sceptrā diu tenuere, nefandam
 Post cladem quam passa tua est Hispania quondam,
 A proauo deuicta tuo, permissaq₃ leni
 Imperio sibi habere domos, sibi praedia, & hortos
 Fontibus inriguos, vitreo vel singulis amne,
 Perq₃ salutiferos monitus, posuisse lanacro
 Purificante, luem veterem iam credita, iamq₃
 Aequo iure pyis intersita ciuibus, arma

Capit.

Capit, & in montem signis fugitiua Niualet,
 Qui, quondam Illiberis vestigia prospicit vrbi;
 Extentis secessit, vbi regemq; creauit,
 Celatumq; nefas bello patefecit aperto:
 Dissimulata diu sanioso struma veneno
 Disrupta est tandem, fluit exitiabile virus,
 Perniciemq; tuis casumq; minatur Iberis.
 Arma Philippe, cape arma, sagis bombycina cedant;
 Ad sagas teres ipsa vocat. non ludicra bella
 Esse putes. valida aduersum coiêre cohortes:
 Expectasne suis donet Maurusia pestis
 Auxilio veniat? breue quæ vix amplius hora,
 Trajciat quæ fretum, Calpetanumque per vmbra
 Occupet insidys litus? non Munda vacillet?
 Non Malacitanum feriat trepidatio portum?
 Num non exemplo simili turbabitur Accis?
 An Bastetanis ad res heinc ansa nouandas
 Non dabitur? dubias nec spes Illurco fouebit?
 Impellê tne parum tacita expectatio Murgin?
 Ad portum Asdrubalis num non cognatio Pœnos,
 Conditor, & patrio dictum de nomine nomen,
 Commoditasq; loci non inuitare videntur?
 Quinquæquumq; mala de stirpe, vbi quumq; super-
 Reliquia, veluti rediuiuo germine radix (sunt
 Non runcata satis pergit fruticare, saliuam
 Ad veterem obsceni cultus, nisi sedulus instes,
 Et ferro obcurras, morbo serpente, redibunt.
 Nam quod in officio, rebus non ante nouatis;
 Hac mansere tenus, pietas simulata, metusque;
 Causa fuit, non fixa bona sententia mentis.

N

Nunc;

Nunc, velut è specula, euentum finemq; tumultus
 Montani opperiunt, ac te sat agente quiescent.
 Deside, seruitij rumpent retinacula ficti.
 Eia age rumpe moras, intutaq; castra, nec vllò
 Quam subdifficili adscensu, munimine septa,
 Agminibus praecege tuis, pluteosq; iubeto
 Vimineasq; iugis pariter submittere crateis.
 Non equidem augurio fallor. terrebitur ipso
 Adspectu, scelerumq; sui sibi conscia, vero
 Impia turba metu, sero cum rege Philippo
 Remsciet esse sibi. Nec te dubitauerit alto
 Inspiciente tuus cliuio subcedere miles.
 Non obstricta tuis iurando iure tenetur
 Legibus, alterius modo Lusitania regnum.
 Si tamen heinc paucas in supplementa cohortes
 Adscieris, iubeasq; viros insistere monti,
 Non ijs obliterit vel formidata crepido,
 Vel dorsi angustae fauces. hastilibus ibunt
 Per latus infestis, & lubrica saxa pruinis
 Concretis, scandent, vel si de monte reuulsa
 Fragmina deuoluat, telorumq; aëra turbet
 Nimbo dira manus. tanta est fiducia genti.
 Quum super hac, contra genus hoc fataliter olim
 Inueterato odio, & genio impellente feratur.
 Ergo alacris, nec plus quam casside tectus aëna,
 Atq; habili clypeo, nitetur ad ardua miles.
 Quanto igitur pubes nunquam non fida tuorum,
 Inleges iurata tuas, iterataq; verba,
 Promptius id faciet? dum per latera hispida montis
 Conatu egregio, contempta morte subibit,

Pra-

Præbetiq; animi spectacula pulchra vigentis.
 Ignorâsne fidem per tot tibi bella probatam?
 Ignoras gentis celebratum robur Ibera?
 Nec venit in mentem quantum tibi pareat orbis?
 Quot populi extremis à Gadibus vsq; Pyrenen,
 Signa sequuntur tua sunt, quum buccina pridem
 Exacuet resides animos? te Cantaber audax,
 Te durus Vasco, duplici te Celtiber ortu
 Non segnis bellare manu, comitabitur. acreis
 Vaccaos, clangente tuba, præsto esse videbis.
 Armaq; Memnonium expediens genus Astures. illis
 Sponte sua iunget Gallecia fortis alumnos
 Vertere terga fuga indocileis. dabit impigra Vetto
 Gens alacreis cuneos, neq; Carpetania decrit,
 Turdulus vnâ aderit celer, & pugnare parati
 Baticola. atq; alij. centum quibus adde dynastas,
 Adde toparcharum numerofo examine turbam.
 Adde sacros equites, generosum robur, & vnâ
 Pontificum albatas sacro gestamine turmas,
 Vexillo præeunte crucis. tibi fausta precati
 Pontifices ipsi, tibi tot legionibus aucto,
 Quas inter, volitans frater, cui nobile fecit
 Austria cognomen, ductor fidiſſimus, ibit,
 Poplitibus flexis Hispania supplicat, vno
 Consensu, vi spreta de religione sacrorum,
 Atq; eiurata pœnas de lege reposcas.
 Nomine rex Macedum quo tu adpellatus, Achææ
 Quum libertati infidias longè ante pararet
 Non intellectas, Cadmæa stirpe vocante,
 Pollutam contra direptis Phocida Delphis,

Arma tulit, viridique comas connectere lauro
 Militibus, ceu pro violato numine vindex.
 Imperat. Aonijs simul ac insignia nota
 Offensi conspecta Dei, dilapsa repente
 Lymphatorea castra fugam fecere pauore.
 Si tantum potuit iusti simulatio belli
 Quod finxere sacrum, facti si conscia turpis
 Pectora religio conterruit impia, nostro
 Quid sperare decet bellum faciente Philippo
 Iure sacrum? nonne impietas confusa timore
 Torpebit? quum sancta oculos perstringet imago
 Effigiesque Dei? quum totis undique castris
 Audiet ultorem Christum clamore cieri?
 Quum scelus admissum mens inrequietare uoluet,
 Quod ferrugineis Dirarum exercitus alis
 Eumenidum, horrifico stridens ante ora sonore,
 Obijciat, stygiosque acuet per castra latratu?
 Nec, fugitiua tibi si quis plus efferat equo
 Agmina, propterea quod desperatio viris
 Addere consuerit, certique obcumbere, gratis
 Non vincantur, eo quidquam moueare pusillis
 Dixerit hac animis. Palmam sine sanguine magnam
 Quamuis optarint, non aquauere cruenta,
 Bellona variante, duces. Tigrane fugato,
 Millibus innumeris casis, inhonora putauit
 Praemia se stragis tanta Lucullus habere,
 Quod ferrum aduersus muliebres pœne cateruas
 Quae tanquam lepores fugerent, strinxisse pudes.
 At decus eximium Romana potentia partum
 Credidit esse sibi, quum vix Hispania tandem

Fasci-

Fascibus immixtas agnouit victa secureis.
 Scilicet huc spectat mos, & non vana Sesostris
 Niliaci ratio, soliti quum bellagerebat,
 In molleis populos, operaleuiore subactos,
 Ludere fœminei per signa probrosa pudendi,
 Pyramidum intersculpta notis, meliore figura
 Significante mareis animos, & robor agentis,
 Quam per discrimen Martis vicisse iuuaret.
 Quanto igitur tibi nunc dubitatioꝝ alea belli
 Fingitur instantis, tanto te inlustrior auro
 Gloria victorem nullo interitur asequetur.
 Te Deus omnisator, pro quo pugnabis, olympo
 Astrifero excipiet, celsaq; in sede coruscum
 Vernandos inter, bellatoremq; parentem,
 Inter & heroas magna virtute, locabit.
 Te bona posteritas mirabitur, atq; triumphum
 Hunc, quoties latum reuehet lux annua Solem,
 Grata canet, vatesq; tibi docta ora resoluent.
 Certè ego, si quid id est, quod me non spernit Apollo,
 Nec mihi cortinamq; Dei, tripodasq; mouenti
 Surdus adesse negat, iam nunc Parnasia totus
 Per iuga mète feror, totumq; quod vnguula præpes
 Elicuit, flumen sitio, vt te carmine digno
 Prosequar. aut dabitur mihi si non tanta facultas,
 Officium tamen omne suum non nostrare mittet
 Calliope, studiosa tui. quantumq; valebit
 Ingenio, quantum ore, nouos celebrare triumphos
 Adparat, huncq; tuis impendere rebus honorem.
 Quas si fortè minus potis est æquare canendo,
 Saltem iter ingressis, calcar melioribus addet.

AD SEBASTIANVM
EXCELSVM LVSITA-
NIAE REGEM EPI-
gramma.

QUa sublimipetas frustrata est ardea nuper
Accipitres iterum rex animose tuos,
Victa dedit pœnas hodie, neq; celsa volatu
Nubila praesidio iam fuit isse supra.
Vnguibus hamatis pectus laniata, deorsum
Cum clangore tuos corrui ante pedes.
Aucupij euentum rear hoc, casumue, futuri
An magis augurium? credo equidem augurium.
Præpetibus nisi nulla fides, his, bella gerenda
Credimus auspicio significata tuo.
Quæ mandata tuis ducibus si forte moratus
Aut semel, aut iterum barbarus hostis erit.
Aspera licet iactet, quibus euenisse putetur
Isthac vincendi quantula quumq; mora,
Non tamen est semper fortunam habiturus eandem
Quin cadat, ac subdat colla superba iugo.
Id, tua quum superis iam sit victoria cura,
Deiecta è cælo pramonet ardeola.

L. AN-

L. A N D R. R E-
SENDIVS, LVPO SCIN-
TILLÆ IVRIS CON-
SVLTO. S.

Risca sub extremum redeunt Lupe festa
Decembrem, (fœta,
Saturno quondam, melius nunc virgine
Atq₃ Deo in terras se demittente beata.
Quam pote quisq₃ lareis ornat structuq₃ focisq₃.
Huc carosq₃ suos bonus aduocat, huc & amicos,
Audet & à rigidis animum seducere curis.
Tu quoq₃ quantum vis vidui solatia lecti
Respuis, & cara suspiras coniugis umbram,
Non nihil à solito parcis minuisq₃ rigore
Suaq₃ clamosi nec te modo iurgia lassant
Diuexantq₃ fori, nec peruigilare clienti
Cogeris ante iubar qui limina pulsat eorum.
Quin potius lignis, quæ vos puto coctæ vocatis,
Incensis, mîsces sancta cum matre, secundo
Quæ se connubio nunquam est persuasa iugari,
Conloquium, & dapibus quas mûditer ipsa parauit
Officiosa soror, mitig₃ liquore Lyæi
Otia lata teris: tum te lepidum atque lubentem
Parte facis magna, & blandis conuictibus aptum.
Atq₃ vbi gnatorum blasum te cinxerit agmen,
Tu residens medius, quid garriat ille, vel illa
Disceptator eris, discordantumq₃ pusillas
Compones liteis, paruisq₃ quirilibus ingens
Romule iura dabis. Vel vbi iam ludicra pones

Vt sint maxima, non minora duces
Quæ posthac cupio auribus tenellis
Instillare tuis tuus poëta
Væ terra, sapiens Hebraus inquit,
Rex quuius puer est. quod aut pusilla
Aetas consilio parigerendis
Rebus deficitur, parumq; cautam
Harpÿiæ vnguibus inuolant in aulam,
Aut fax publica per licentiosa
Interregna sibi viam patere
Tunc existimat ad cupiditates,
Et quum seditionibus iuuetur,
Cladem infert patriæ, & trahit ruinam.
Nobiscum melius supernus egit
Rector, quando auia, simulq; magno
Tutela patruo data pusilli,
In leges populi tuas adaçti,
Non solum sine contumeliosi
Motus suspitione continentur
In sancti officio fidelitatis,
Exoptantq; diem videre latum,
Quum te concilio celebriore
Et maioribus editum theatri,
Sacro carmine, caremoniaq;
Vnctum Pontifices inaugurabunt,
Ac gemmis radiantibus coronam
Imponent capiti, tibi adprecanti
Et vitam, & sapientiam auctiorem,
Verum & tempore tam periculoso,
Ex ardentibus heinc & inde sectis,

Nil

Nil de religionibus nouarunt,
 Nec cultum veterem astimant minoris.
 At flamma volitante per propinqua,
 Non adflarier, aut tumultuari,
 Munus grande tibi datum exputato.
 Et si respicias tuos ad annos,
 Natales abiëre tres decemq;
 Quinta exin trieteride inchoata.
 Verum tu tamen antegressus æuū,
 Incanam grauitate moribusq;
 Praferes aut magis præteris, senectam.
 Ut felix liceat vocare regnum,
 Sub te principe quamlibet puello.
 Quæ cuncta attribui Deo necesse est.
 Cui si gratus eris, priusq; mentis
 Prestes obsequium, eius vsq; & vsq;
 Culturam studio augeas perenni,
 Ac diuos merito colas honore,
 In primisq; tuum Sebastianum,
 Si nullis aditum finas patere
 Quos exotica disciplina fœdet,
 Imo à finibus arceas tuorum,
 Inq; oras procul heinc malas relèges,
 Si non imperio premas atroci,
 Sed miti moderere principatu
 Deuotas animas tuæ saluti,
 Si sacro abstineas, manusq; puras
 Malis tollere, quam reas, ad ipsa
 Puluinaria quum precatum adibis,
 Et si strenuus Africana bella

Iam nunc parturias, trucesque tandem
Frenaris Numidas superbienteis,
Quorum myriadas decem cecidit
Gens nuper tua. quum satis proteruo
Arcem praesidiumque Mazagani
Obsedere animo, & tremenda bella
Gesserunt, animosius ruentes.
Virtute egregia tamen repulsa
Per certamina, tertiaque parte
Multata, obsidium fuga leuarunt.
Horum si reprimas vagationes,
Pulsosque interius, super Nigritas,
Indicto subigas graui tributo,
Si quaquumq; plaga patent coae,
Quos nondum domuere bella reges
Submittant tibi cernui tiaras.
Hac si praestiteris, vt auguramur,
Tum te caelicolis parem beatis,
Et magno proauo beatiorem,
Heroas super inclytum vetustos,
Quorum fama decus memor sacrauit.
Quem nec de Semele in femur parentis
Translatus, neq; Syrtici Tonantis
Mentitus genesin, nec ille pulsor
Monstrorum, Ioue quem satum vetustas,
Structis insidijs toro pudico,
Alcmenagenitrice, fabulatur,
Conlati equiparent, nec adsequantur.
Et quem quotidie nouis triumphis
Adfectum, ac spolijs, adoreaque,

*Matura Deus aduocet senectæ,
Æuis posterioribus loquendum.*

PHILIPPO, HISPA
NIA RV M REGI
MAXIMO.

L. ANDR. RESENDIVS

Lusitanus.

Forsitan arguerit quisquã hoc, excelsæ Philippe,
Quod pede me modulôq, meo non metiar, ausus
Musa inopi pulsare tui fastigia summa
Culminis, ignotus tibi, nec de sorte tuorum.
Si tamen expendas animo rem pressius, atq,
Maternam gentem, & consanguinitate propinquos
Lusiadum reges, iam non alienus habebor,
Quantumquing, rudis vates, & acuminis exsors,
Nec terso eloquio, numeris nec molliter inter
Sese connexis. Quod non admitto grauare.
Non externum igitur, licet ignotum hæcenus, audi,
Si nec inutiliter te compellaro, nec aureis
Non opportunis tibi nunc onerauero dictis.
Res à te gestas præclare, & bella sub Arcto
Continuata diu gelida, Gallosq, feroces
Fortiter, èq, tua retro ditione repulsos,
Belgarumq, graueis de religione tumultus
Marte & consilio exstinctos, domitamq, superba
Perfidiam secta, punitaq, crimina digno

Sup.

Supplicio, iustaq₃ nefas mercede pium
Et memini, & seclis mandabit fama futuris.
sunt hac magna quidē, sed enim maiora supersunt,
Qua nisi perficias, minuisse vidēbere prima.
Treis si contentus bene digessisse poeta,
Inde remisso animo quartum dormitet ad actum,
Fautricis cauea murmur, plausumq₃ theatri
Exspectet frustra, frustra, Vos plaudite, cantor
Inculcet decies, non respondente corona.
Tu quoq₃, quilius item vita est exposita theatro
Non tantum Hesperia, sed qua sol vergit ad Austros;
Aduersosq₃ subit propiori luce triones,
Prodisti in scenam. partes feliciter acta
Sunt alia, extremam tandem modo postulat vsus.
Quantum armis actum est, tua quod sapientia terris
Contulit, hoc vno, tibi quod nunc restat agendum,
Altius adcrescit, contra, depletur omisso.
Ne te detineam, pacem connubia nobis
Gallica praestiterant, duo nunc amplissima regna
Exstinctis odijs, optata pace fruuntur.
Quid prodest, si regna domi impatata relinquas?
Impia posteritas Maurorum, opulenta potentis
Granata, qui sceptrum diu tenuere, nefandam
Post cladem quam passa tua est Hispania quondam,
A proauo deuicta tuo, permissaq₃ leni
Imperio sibi habere domos, sibi praedia, & hortos
Fontibus inriguos, vitreo vel singulis amne,
Perq₃ salutiferos monitus, posuisse lanacro
Purificante, luem veterem iam credita, iamq₃
Aequo iure pyis intersita ciuibus, arma

Capit.

Capit, & in montem signis fugitiua Niualet,
 Qui, quondam Illiberis vestigia prospicit vrbis,
 Extentis secessit, vbi regemq; creauit,
 Celatumq; nefas bello patefecit aperto:
 Dissimulata diu sanioso struma veneno
 Disrupta est tandem; fluit exitiabile virus,
 Perniciemq; tuis casumq; minatur Iberis.
 Arma Philippe, cape arma; sagis bombycina cedant;
 Ad sagas res ipsa vocat. non ludicra bella
 Esse putes. valida aduersum coiere cohortes:
 Expectasne suis donet Maurusia pestis
 Auxilio veniat? breue qua vix amplius hora,
 Trajciatque fretum, Calpetanumque per vmbra
 Occupet insidys litus? non Munda vacillet?
 Non Malacitanum feriat trepidatio portum?
 Num non exemplo simili turbabitur Accus?
 An Bastetanis ad res heinc ansa nouandas
 Non dabitur? dubias nec spes Illurco fouebit?
 Impelletne parum tacita expectatio Murgin?
 Ad portum Asdrubalis num non cognatio Pœnos,
 Conditor, & patrio dictum de nomine nomen,
 Commoditasq; loci non inuitare videntur?
 Quin quæquumq; mala de stirpe, ubiquumq; super-
 Reliquia, veluti rediuuio germinare radix (sunt
 Non runcata satis pergit fruticare, saluam
 Ad veterem obsceni cultus, nisi sedulus instes,
 Et ferro obcurras, morbo serpente, redibunt.
 Nam quod in officio, rebus non ante nouatis;
 Hac mansere tenus, pietas simulata, metusque,
 Causa fuit, non fixa bona sententia mentis.

N

Nunc;

Præbebitq; animi spectacula pulchra vigentis.
 Ignorasne fidem per tot tibi bella probatam?
 Ignoras gentis celebratum robur Ibera?
 Nec venit in mentem quantum tibi pareat orbis?
 Quot populi extremis à Gadibus vsq; Pyrenen,
 Signa sequunturi tua sunt, quum buccina pridem
 Exacuet resides animos? te Cantaber audax,
 Te durus Vasco, duplici te Celtiber ortu
 Non segnis bellare manu, comitabitur. acreis
 Vaccæos, clangente tuba, præsto esse videbis.
 Armaq; Memnonium expediens genus Astures. illis
 Sponte sua iunget Gallecia fortis alumnos
 Vertere terga fuga indocileis. dabit impigra Vetto
 Gens alacreis cuneos, neq; Carpetania deerit,
 Turdulus vnâ aderit celer, & pugnare parati
 Baticola. atq; alij. centum quibus adde dynastas,
 Adde toparcharum numeroso examine turbam.
 Adde sacros equites, generosum robur, & vnâ
 Pontificum albatas sacro gestamine turmas,
 Vexillo præeunte crucis. tibi fausta precati
 Pontifices ipsi, tibi tot legionibus aucto,
 Quas inter, volitans frater, cui nobile fecit
 Austria cognomen, ductor fidiſſimus, ibit,
 Poplitibus flexis Hispania supplicat, vno
 Consensu, vt spreta de relligione sacrorum,
 Atq; eiurata pœnas de lege reposcas.
 Nomine rex Macedum quo tu adpellatus, Achææ
 Quum libertati infidias longè ante pararet
 Non intellectas, Cadmææ stirpe vocante,
 Pollutam contra direptis Phocida Delphis,

Arma tulit, viridique comas connectere lauro
 Militibus, ceu pro violato numine vindex.
 Imperat. Aonijs simul ac insignia nota
 Offensi conspecta Dei, dilapsa repente
 Lymphatorea castra fugam fecere pauore.
 Si tantum potuit iusti simulatio belli
 Quod finxere sacrum, facti si conscia turpis
 Pectora religio conterruit impia, nostro
 Quid sperare decet bellum faciente Philippo
 Iure sacrum? nonne impietas confusa timore
 Torpebit? quum sancta oculos perstringet imago
 Effigiesque Dei? quum totis undique castris
 Audiet ultorem Christum clamore cieri?
 Quum scelus admissum mens inrequietare uoluet,
 Quod ferrugineis Dirarum exercitus alis
 Eumenidum, horrifico stridens ante ora sonore,
 Obijciet, stygiosque acuet per castra latratu?
 Nec, fugitiua tibi si quis plus esset aequo
 Agmina, propterea quod desperatio viris
 Addere consuerit, certique obcumbere, gratis
 Non vinctantur, eo quidquam moueare. pusillis
 Dixerit hac animis. Palmam sine sanguine magni
 Quamuis optarint, non equauere cruenta,
 Bellona variante, duces. Tigrane fugato,
 Millibus innumeris caesis, inhonora putauit
 Praemia se stragis tanta Lucullus habere,
 Quod ferrum aduersus muliebreis pœne cateruas
 Quae tanquam lepores fugerent, strinxisse puderet.
 At decus eximium Romana potentia partum
 Credidit esse sibi, quum vix Hispania tandem

Fasci-

Fascibus immixtas agnouit victa secureis.
 Scilicet huc spectat mos, & non vana Sesostris
 Niliaciratio, soliti quum bella gerebat,
 In molleis populos, operaleuiore subactos,
 Ludere fœminei per signa probrosa pudendi,
 Pyramidum intersculpta notis, meliore figura
 Significante mareis animos, & robor agentis,
 Quam per discrimen Martis vicisse iuuaret.
 Quanto igitur tibi nunc dubitatioꝝ alea belli
 Fingitur instantis, tanto te inlustrior auro
 Gloria victorem nullo interitur asequetur.
 Te Deus omnisator, pro quo pugnabis, olympo
 Astrifero excipiet, celsaq; in sede coruscum
 Vernandos inter, bellatoremq; parentem,
 Inter & heroas magna virtute, locabit.
 Te bona posteritas mirabitur, atq; triumphum
 Hunc, quoties latum reuehet lux annua Solem,
 Grata canet, vatesq; tibi docta ora resoluent.
 Certè ego, si quid id est, quod me non spernit Apollo,
 Nec mihi cortinamq; Dei, tripodasq; mouenti
 Surdus adesse negat, iam nunc Parnasia totus
 Per iuga mète feror, totumq; quod vnguula prapes
 Elicuit, flumen sitio, vt te carmine digno
 Prosequar. aut dabitur mihi si non tanta facultas,
 Officium tamen omne suum non nostraremitter
 Calliope, studiosa tui. quantumq; valebit
 Ingenio, quantum ore, nouos celebrare triumphos
 Adparat, huncq; tuis impendere rebus honorem.
 Quas si fortè minus potis est æquare canendo,
 Saltem iter ingressis, calcas melioribus addet.

AD SEBASTIANVM
EXCELSVM LVSITA-
NIAE REGEM EPI-
gramma.

QUa sublimipetas frustrata est ardea nuper
Accipitres iterum rex animose tuos,
Victa dedit pœnas hodie, neq, celsa volatu
Nubila presidio iam fuit isse supra.
Vnguibus hamatis pectus laniata, deorsum
Cum clangore tuos corrui ante pedes.
Autupij euentum reat hoc, casumue, futuri
An magis augurium? credo equidem augurium.
Præpetibus nisi nulla fides, his, bella gerenda
Credimus auspicio significata tuo.
Quæ mandata tuis ducibus si forte moratus
Aut semel, aut iterum barbarus hostis erit.
Astra licet iactet, quibus euenisse putetur
Isthac vincendi quantula quumq, mora,
Non tamen est semper fortunam habiturus eandem
Quin cadat, ac subdat colla superba iugo.
Id, tua quum superis iam sit victoria cura,
Deiecta è cælo pramonet ardeola.

L. AN-

L. A N D R. R E-
SENDIVS, LVPO SCIN-
TILLÆ IVRIS CON-
SVLTO. S.

Risca sub extremum redeunt Lupe festa
Decembrem, (fœta,

Saturno quondam, melius nunc virgine
Atq; Deo in terras se demittente beata.

Quam pote quisq; lareis ornat structuq; focisq;.

Huc carosq; suos bonus aduocat, huc & amicos,

Audet & à rigidis animum seducere curis.

Tu quoq; quantum vis vidui solatia lecti

Respuis, & caræ suspiras coniugis vmbra,

Non nihil à solito parcis minuisq; rigore

Sauaq; clamosi nec te modo iurgia lassant

Diuexantq; fori, nec peruigilare clienti

Cogeris ante iubar qui limina pulsat eorum.

Quin potius lignis, quæ vos puto cocta vocatis,

Incensis, mîsces sancta cum matre, secundo

Quæ se connubio nunquam est persuasa iugari,

Conloquium, & dapibus quas mûditer ipsa parauit

Officiosa soror, mitiq; liquore Lyæi

Otia lata teris: tum te lepidum atque lubentem

Parte facis magna, & blandis conuictibus aptum.

Atq; ubi gnatorum blasum te cinxerit agmen,

Tu residens medius, quid garrias ille, vel illa

Disceptator eris, discordantumq; pusillas

Compones liteis, paruisq; quirilibus ingens

Romule iura dabis. Vel ubi iam ludicra pones

Imperia, à doctis oblectamenta Camenis
 Docta petes, linguaq; sua cantabis Homerum
 Delicias me teste tuas. sic ipse beatus
 Intra septa domus, Lupe Saturnalia ducis.
 Gratulor, & veniant posthac feliciter opto.
 At mea longè aliter versant modo fata sorores
 Ludere tormentis solita nascentis ab auro,
 Et crucibus gaudere meis. Cœnacula mitto
 Lenifota pyra, mitto pictosq; tapetas,
 Mitto penu, aut censu quæ diuitiore parantur,
 Atq; vaporatas tucetis pinguibus offas.
 Sit fortuna mihi minus inuidiosa, minusq;
 Ambitiosa fames. Ne nunc licuisse meorum
 Cum grege non magno mundos suffire penateis?
 Nec nostro libare lari? men' lintre Tagana
 Sub Ioue nunc lente noctem tolerasse meantem?
 Inq; breui transtro niueis alfisse pruinis?
 Me modo quum geminam longè Sol respicit vrsam,
 AEgocerosq; pigro constrictus ab aëre seuit,
 Explicat argenti necdum sinuamina cauda,
 Ire redire vias? nec torpida membra tepore
 Posse mouere, nisi mulam exoneraro subinde?
 Et pedes ire parans, nunc per vitreata labascam
 Terga soli, nunc se glaciæ soluente lutescam?
 Sic erepta uicliuum lapidose superbum
 Ansidiane tuum, sic per sine sole molestos
 Anfractus Tapiæ tuas vergente senecta
 AEger anhelauit, templi dum rite sacerdos
 Iura mei repeto, mihi vi, mihi fraude, malisq;
 Artibus interuersa, nefas. Nec plectitur audax

illud

Illud adhuc facinus leges & credimus vllas?
 Vlla potestatum maiestas fingitur esse?
 I, pete restitui per vim deiectus, opemq;
 Principis implora, totum augustale libellis
 Conquute supplicibus, defer mandata senatus,
 Ad genua inflatis pratoribus adcide, gnauo
 Sternere caufidico, scribis numerare memento,
 Testibus inuigila, ad censum munuscula mitte,
 Redde satellitibus loculis sua pramia fufis,
 Acta tibi res est. Heu conclamata nefando
 Terra latrocinio, heu regni deformis imago.
 Quo mihi iustitia legumque vmbatile nomen?
 Quoue magistratus per mille vocabula longo
 Ordine lictorum circumstiparier, inde
 Bisenos fasces, hinc ostentare secureis,
 Si scelera impunita manent? si praside legum
 Conniuente datur noxis audacia maior?
 Si qui in pestiferum caput anquisisse iubetur,
 Innuit ille reo, fuge. si te indagine quarum
 Hac, hac ipse late, memor euasisse periculum
 Non leue, dissimulet quum te vidisse potestas
 Lippa tibi, ingratum non prateritura futurum.
 Dic sodes, titulo dic perfectissime prasfes,
 Qua tibi sortito obuenit prouincia, pacto
 Hoccine pacanda est? itan' expurganda malorum
 Sorde hominum? Rides dudum Lupe verba procelli
 Fundentem aeris, & litora surda vocantem.
 Mi tamen in sancto superat spes vna senata,
 Prapine quoniam de re cognoscit Arcem
 Integer & flecti per denia ferreus. Illo

110 EPIST. AD LVPVM SCINTIL.

Iudice non ibit noster spoliator inultus,
 Serog³ furilegum, vel pœna luenda sequetur.
 Cetera si queras, vt sustentamus, vt istam
 Perferimus brumam, certe commitimur agrum
 Hinc stabilire animum, ne quo fortuna reflatu
 Arguat asperior mollem, aut sapiente minorem.
 Scilicet hoc nomen, neque dissimulanter, amamus.
 Hinc marorem adimunt, & curant corpus amici,
 Dum brevis obtigerit cessatio, dumquē subire
 Pagorum veteri gurgustia subdita culmo
 Causa minus cogit, datur & vitare tabernas
 Cauponum immundas, ad quarum nomina nostrum
 Nauseat ingenium, mensasq³ refutat orexis.
 Qua si conditio mihi sit diuturna, nec vllum
 Presidium superest in legibus, atque patrono
 Te tali defensa cadat bona causa, quis yrbeis
 Aut hominum cœtus persuaferit esse colendos?
 Prestiterit multo in solas secedere terras,
 Arbutaque, & glandes iterum adfectare caducas,
 Siluiuagas interq³ feras habitare, nocenteis
 Lesurasq³ minus. Nam si nulla inde daretur
 Re potiore frui, vel commoditate, sat illud
 Atque opperæ sane pretium non vile putarem,
 Quod neque rancidulis hircum ructantis apellæ
 Vocibus ad stomachum bilemq³ mouerer amarum,
 Nec mihi pygmaï facies inhonestæ gigantis
 Conspicienda foret, nec putida verba ferenda
 Vix meliore sono, quam quem cantherius edit
 Epastu abductus, quoties nox roscida cogit
 Non bene confectum per cluneis pedere gramen.

L. AN-

L. A N D R. R E-
SENDIVS, LVPO SCIN-
T I L L A E I V R I S
consulto.

ST Lupe quur vita pigeat minus, &
minus cui (pulta.
Me pudeat nostri, nōdum virtute se-
Nam licet interitū de morum stra-
ge minetur,

Qui pridem omnino possunt perijisse videri,
Non effœta tamen genitrix natura putanda
Est adeo, vt partu ceu debilitata frequenti
Gignere desierit. sed adhuc vestigia quadam
Mundi interlucent non adspernanda recentis,
Rara, & apud raros, prædensa vt saepe tenebris
Nocte micant victis pluuijs ex nubibus ignes.
De reliquis taceo ablati virtutibus orbi.
Nam neque nunc satyrā scribo, neq; carmina frustra
Disperdam, nigro vitia insectantia felle.
Illud agam potius, quo me gaudere professus
Ante fui, veteris quoniam simulacra supersunt
Virtutis, nostro quamuis rarissima seculo.
Quod prope desertum est, ac pœne recessit ab vsu
Numen amicitie magnum & venerabile quondam,
Quam prius infectū est aurum are, secundaq; vena
Duru in ferrum, & similis producta propago,
Non semel indolui, simul indignatus amicos
Vtilitate peti, non de virtute parari.

HAC

Hac ne parte queat nostra infamarier atas
 Tu Lupe docte facis, qui quum sint omnia passim
 Cacoplena dolo, simulat aq₃, fict aq₃, vulgo
 Nunc huc, nunc illuc, pro re variantia in horas,
 Virtutem ipse colis, priscaq₃ exempla reducis
 Sedulo amicitia, quod quum in me satq₃, super quô
 Experiar, quanto tibi sim deuinctus amore
 Spero equidem in seros manabit fama nepotes.
 Qualis in Antoni fueris modo funere mallet
 Dicere, si fando non inferior a dolore
 Suppeterent mihi verba, vado nec lingua nataris,
 Quuius enim mentem non perculit ille senator
 Interpret legum, quo nec prastantior olim
 Scauola Serbidiu, grauior neque Caius ipse,
 Nec melior clarum cui gens dedit Vlpia nomen,
 Sic nec opinato medijs exstinctus in annis?
 Curia quando parem depleta munus in vrna
 Adleget, aut simili subsellia celsa prementur?
 Quando alium posthac pudibunda modestia cinem
 Undique limatis ornabit moribus aque?
 At neque sollicitum quia te agrotatio amici
 Pallentemquē metu miserè versabat, & ager
 A Egroto ad sistens connitebare iacentem
 Erigere ad loquijs, ideo veri q₃, boni q₃
 Explesti numeros, hac signa fatemur amoris,
 Sed translata ita, & pariter communia, rebus
 Alterius de morte suis metuentibus, vnde
 Emolumenta putant sibi mox peritura, sed illum
 Quod tam sincere donec Lupe vixit amasti,
 Commoda nulla sequens, nec spe fucatus hiante,

Verum

Verum animi ingenua quod libertate colebat,
 Vnanimi vnanimis multum vtebaris, & vna
 Consilia & curas coniungebatis vterque,
 Atque ea terdenos coniunctio creuit in annos.
 Elati feretrum nuper quod ponè sequutus,
 Tu genitor, tu frater eras, tu denique mater
 Cunctorumq; vices peragens, humentia nobis
 Lumina cogebas fletu vberiore madere,
 Et quod maiorem moriens Antonius à te
 Partem anima secum abstulerit, quod mortuus in to
 Viuit adhuc, viuetq;, tibi dum vita manebit,
 Id merito admittor, laus hæc tua magna, tuumq;
 Tempus in omne decus, iucundaque nostra voluptas
 Hinc oritur. valeant grandi celebrata cothurno
 Nomina Pirithous Theseusq;, valebit Orestes
 Cum Pylade, & si quos vatum fauor euehit vltra
 Quam par ad superos. Antonius & Lupus inter
 Inlustreis meliore nota scribantur amicos.
 At mihi, qui vobis fueram modo tertius, & quem
 Sponte tua ambisti, meritò ne secus ne, videbis
 Ipse, sed ambisti, magnum pietatis honesta
 Adcreuisse puta cumulum, quem forte negabam
 Surgere posse magis. quare pergamus, & istum
 Inuitis fatis virtuti habeamus honorem.
 De me hoc polliceor, tecum mihi viuere dulce
 Tecum dulce mori. sin seiurgemur vtrinq;
 Ac te vasta foro moles retinebit Olyssis,
 Scallabin aut potius rupta meditare catena,
 Mæque Bona Vallis mea villula, fonsq; perennis
 Suscipient reducem, quo vel mihi bina remoto

Mil-

114 EPIST. AD LVPVM SCINTIL.

Millia ab vrbe mea liceat prouoluere chartas
 Interpellantum sine turba, aut condere versus,
 Seu vitire, noua siue infitione domare
 Arbustum infelix ad non sua poma ferenda.
 Denique quos tractus, ad quas procul ibimus vrbeis,
 Ipse ferere simul mecum, simul ipse manebo
 Quo fueris tu cumque loci. non clauditur vno
 Angustata loco dilectio vera, per ampla
 Interualla, animi concordia iungit amantes.

L. AN.

L. ANDR. RE- SENDIVS, PETRE- IO SANCTIO.

*I mihi tam vario fluctet mens deuia
sensu,*

*Vt nihil, aut multum, vel fata, vel
astra vererer, (vantem*

*Non erat in partē valida ratione la-
Alterutram firmasse parum, pectusue sub vna*

Cogere lege vagum, siue hac, siue illa probaret.

Nunc, tua musa potens, tua me facundia Petrei

Non modo ad alterutrum, quod niteris ipse, reducit,

Verum etiam per vtrumque rapit, quo disita longē,

Imo infest a sibi, secum pugnantia, credam.

Nam tua quum stupidus demixor carmina, melle

Inlita Museo, fatum quibus adseris, omni

Contempta id ratione probo, tribuoq, malignis

Sideribus patimur quacumq, incommoda vita.

Quum rursum expendo tua carmina, quaq, malorū

Exempla adduxti, qui nunc plerisq, videntur

Viuere felices, certē vel honoribus aucti,

Vel magnas emersi ad opes de sordibus imis,

Socraticum moueant stomachum, bilemq, ciebunt,

Hac ego quum expendo, nec fata, nec astra putare

Esse aliquid, nec posse, libet. quin omnia casu

Fortuitoq, geri, nisi religionē mouerer

Pæne mihi mendax Epicuri suaferit error.

Sive etenim connexus inuitabilis inter

Se se causarum, fatum est, cui prouida summi
 Mens rectoris adest, dignis contingere digna
 Debuerant. siue est astrorum adfectio tantum,
 Inter utrosq; nihil certè differre decebat,
 Ut quemque exciperent horis genitalibus astra.
 Nam qua sit tam laua boni mens numinis, aut qua
 Factio tam peruersa poli, ut coniuret in vnos
 Quos apud omne poli sine numine degitur auum?
 Quare ego nèue Iouem, nèue astra expertia culpa
 Arguerim, adducor potius fatum omne negare,
 Quaque sub aetherei contingunt fornice templi
 Improuisa geri, saltem neglecta, putare:
 Sed quia nos alio maestas numinis vrget,
 Nil sanè fieri quod non prouiderit ante,
 Quam fieret què prius longè, mens dia, fatemur.
 Et rerum seriem primo quas nexuit aeo
 Non ego sollicitus Petrei vexabo, nec illum
 Quir ditet, me non ditet, iam querere pergam.
 Quamquam perfacile est, nec enim de vate peten-
 dum

Tiresia, nouisse mali quibus artibus vfi
 Rem faciant, ecque uis sese rationibus aula
 Insinuent. id si dubites, sic adcipe. mèque
 Tiresiam esse puta. caue ais arcana mouere.
 Nam nec apertum hominem, nec apertos tristia mo-
 res

Temporanostra probant. quibus, ut nil durius addā,
 Tetra per omne genus regnat simulatio. quamuis
 Nocte olidum vexes scortum, totumquè lupanar
 Incestes, si luce deos & templa fatiges,

Atia

Atria per, rigida si de virtute loquaris,
 Pallia demittas, tristemq; á fronte cucullum,
 Quir erit Hippolytus te castior? omne salacis
 Abstulerit cauda vitium sanctissima lingua.
 Quuiusq; arbitria quam si moderere, licebit
 Ipse tuo viuas tibi, quem liberrima bilis
 Moribus infensum fictis facit esse, periculum
 Fortè creet commota grauis, nec naribus apta,
 Nec stomachi Camarina tui. bene consulis hercle,
 Et rectè. idq; sat est, quod planè intelligis ipse
 Quos cassos virtute vides opulescere, nullis
 Artibus ingenuis, nulla probitate, nec vllis
 Adnifos meritis, verum ratione pudenda
 Peruenisse ad opes vt si tibi Iuppiter aiat,
 Adcipe tantundem, decies imo adcipe plura,
 Et fac quod faciunt, iubeas procul ire cinadum
 Incoruosq; crucemque Iouem, faciemq; monentis
 Consputes, medio protenso turpiter vngue.
 Ad fatum redeo. & fatum tibi credere Petrei
 Posse aliquid, multūq; libet, nec quē astra maligna
 Nascentem oppresère, negem plerumque solere
 Moribus, ingenio, facie, re, denique fama
 Leua adflicari, tamen, vt nonnulla voluntas
 Libera vel mutet, vigilans vel corrigat. vnum
 Scire ex te cupio, quur tu mea fata sinistra
 Dixeris. anne ideo quod non sum magnus in aula,
 Sed spretus iaceo? cursum fortasse peregit
 Nostra suum fortuna, duū post funera regum,
 Ignea quos virtus cœlestibus addidit, ipsis
 Post merita, ante diem nobis. quibus otia raptis

O

Emeri-

Emeritus non grata tero, donandus eisdem
 Nempe superstitibus rude iam meliore. tametsi
 Spem frustratam animo tam non toleramus iniquo,
 Ut cupiamus adhuc iterum pressare superbo
 Libera colla iugo. praesertim quum neq; desis
 Qualiscumq; mihi victus quasitus honeste,
 Nec Pollentino de vellere panula. namque
 Nil opus est Canusina mihi textrina laboret.
 Tu tamen, atque alij similes tibi, fertis acerbe
 In re quod tenui modo sim, despectus ab aula,
 In qua prima terant umbræ subsellia viles.
 Dic queso, mala fata mea hac tu reris, an aula
 Pessima fata, malo sese dedentis abusu
 Ludibriôque premi? dicam fortasse superbe,
 Sed tam submisit nullo me tempore gessi,
 Tam sensi abiectæ de me, quin plura putarem
 Regibus auratis bona me prestare fideli
 Posse ministerio, mihi quam largirier ipsos
 Pro libertate erepta, post leuia canis
 Tempora deciduis, adcersit amq; senectam.
 Nam quid præter opes, varieq; iocantis inanem
 Fortuna strepitum tribuent? quo nulla voluptas
 Sit vitæ sincera mea, titubantis ad omnem
 Inuidia motum, suspecta q; dona timentis.
 Quæ contra me posse illis dare glorier, audi.
 Aut ego consilij fidis operâ, iuuabo
 Nutantem Priamum, facienda, cauenda, monebo,
 Aut Anchisiadæ Troia comes ibo ruente,
 Scurrantum insidias retégam, moderabor Iuli

Inge-

Ingenium tenerum, tenerum os, linguamq³ polibo.
 Denique heris præstabo meis, quod præstitit olim
 Siue Maro Augusto, seu libertinus amico
 Tasso equiti Flaccus. confer nunc utraq³, meq³,
 Fatali opprobrio natum melioribus astris
 Exime, quantum vis durum vocet aula poëtam.
 An me Rufinum pinguem, elumbemq³ Batillum
 Esse Petrei malle; quorum stomacharis & agro
 Fers animo, passim relegi, passimq³ probari
 Carmina, verborum grauius fœtentia merdis?
 Indignère minus, si mente reuolueris aqua.
 Panaciticinem calamis stridentibus olim
 Deliacæ latum ante lyra, non iudice Tmolo,
 Sed stolidi sermone Mida, quem barbara canna
 Delinijt magis artifice quam pollice nerui
 Molliter increpiti, nervosq³ mouentia plectra.
 Si mea despiciunt docti, si carmina pango
 Quæ sua non mallent Rufinus, & ipse Batillus.
 Talia si mea sunt reliqua, ut conlata, pudore
 Auctorem adficient, genesi me crede grauari.
 Sed non obscurum est, per quos, quibus vndique ne-
 bis

Molibus oppositis via præcludatur ad aulam,
 Quamq³ palatini, ne cognoscatur, aperte
 Vulturij saragant, religata hinc inde phalange.
 Quumq³ opere id tanto caueant, quid apertius? vllis
 Testibus vtendum potioribus esse putabis?
 Adspice nunc contra, quam sim felicibus ortus
 Sideribus. quum me tenuis fortuna parentum,
 Et mediocre genus, nec paupertate notandum,

*Sed neque diuitijs tumidum, secreuerit imis,
 Non tamen aquarit supremis, more recepto,
 Multi me reges, multi nouere dynasta,
 Multorum conuiuia fui, dextrasq; tremendas
 Non trepidante manu tetigi, submissaq; sortis
 Culmina celsa humili stipui, adpellatus amice.
 Quin neque tam nostri est nos auersata voluntas
 Caesaris, vt non sapè animo rogitare benigno
 Ex ijs qui norunt, soleat, secessibus istis
 Ecquid agam? vt viuam? chartis num plurima man-
 dem?*

*Expende vlterius, liceat mihi vera profari,
 Num quis Lusiadum scriptis sit notior alter,
 Siue per Italiam seu qua Germania vastos
 Funditur in populos, triplici vel Gallia regno.
 Atque vt ne patrijs excedam à finibus exsul,
 Vt Duriòque Tagòq; meo contentus, Anàque
 Esse velim, de quo vel opinio latius errat?
 Longius it nomen? celebris vel fama vagatur
 Procurata parum, nullamq; extorta per artem?
 Quicquid amicitiam plures cupiuntq; petuntq;
 Doctorum è numero? sed ne ambitiosius, atque
 Amplius extollar, mea quam natura, meaque
 Hac tenus exacta vitæ modus exigit, illud
 Prætereaq; nihil dicam. Quod diligis ipse,
 Quod laudas; nec habes post ditia dona potentum
 Hac licet à duro tibi carmina missa poëta,
 Et tecum sentit frater quod Sanctius vna,
 Albius vna, etiam, vir quo non natus Ibero.*

Interra melior, nec amari dignior alter,
 Id facio tanti, magnorum vt fata nec vnquam
 Pratulerim regum, nec sidera diuitiorum
 Exaquem nostris, pariter nisi nostra coirent.
 Quod si decidenda mihi, aut deplenda fuerunt
 Fata, vel admixtu diuersi sideris vlllo,
 Vel quia non tulerint ita confatalia, meq;
 Conditione vetant fieri omni ex parte beatum,
 Mercurij leuis hora mei quum parte iuuetur
 Dexteriore Iouis, patiar Iouialia cuncta
 Consensisse minus, minus adfulsisse. tametsi
 Vt breuiter dicam, modo ne mihi vita pudori
 Sit mea, vel tristi Saturni exercear astro,
 Vel grauis Aegoceros, vel agat me Scorpius atrox.
 Pauper erofelix. nam quem spoliari honestis
 Artibus, Attalicis Lydas super addere gazas
 Vt queat, hunc Anyti reus infelicibus addit.
 Ergo malos quam vis qua vis dominantur in aula,
 Quam potes inuidia exonera. peioreq; natum
 Te fato meque esse, caue ratione magistra
 Credere persuasus, nec nos prae gressibus vllis
 Causarum, eternisue putes tam nequiter vnquam
 Nexibus vrgeri, vt nostram mutare velimus
 Paupertatem opibus horum. quos Iuppiter orta
 Si respexit, eat. decies respexerit inquam,
 Dum virtute vacent. sine qua, Venerisq; Iouisq;
 Nil moror astra, animi non depellentia morbos.
 Quae nostrum vsque adeo firmat sententia pectus,
 Vt si per Samij deliramenta sophista
 Informas alias, & quauis corpora possem

122 EPIST. AD PETREIVM SANCT.

*Arbitrio migrare meo, tum iustius illud
Optarem, potius fieri porcus ūe, canis ūe,
Ignauus ūe asinus, seu deniq; musca, culex ūe.
Quam diues non more probo nec legibus aquis,
Sed de fraude potens. quem si solertia nequam
Conspicuum vulgo faciat, tantumq; secundum
A superis, tamen interius furiale flagellum
Sensiat, & tacite scelerum carpatur erynni.*

Eboræ, nonis Maij.

M. D. XLII.

L. AN.

L. ANDR. RE-
SENDII LVSITANI
EPISTOLAE HISTO-
RICAЕ.

L. ANDR. RESENDIUS,
Ioanni Vafæo viro doctiff. S.
De AERA Hispa-
norum.

Irciter Cal. Maias, Vafæe, litte-
ras tuas adcepi, datas Nonis Fe-
bruarij Salmanticæ. Adcepi au-
tem Conimbricæ quo me Re-
gia auctoritas, ita enim blandi-
ri mihi malo, quam vim adpellare, transtu-
lerat, hoc est, ab honesto, & quieto otio, in
negotium turbulentissimum, à musæo in
piltrinum, vbi sine vlla intermissione defa-
tigationē est molendum. Nec satis scio quid
conquerar, neque quid non conquerar, nisi
quod hoc, quicquid est, irato meo genio mi-
hi contigisse certo ego scio. Non igitur va-
cavit, immo ne nunc quidem vacat, postu-
lationi tuæ adcuratius paulò respondere,
vti amico amicum par erat, tamen nonnulla
ex parte satisfaciam tibi, cui equidē semper
ex omni, pro tua in me beneuolentia, studiū

fatisfacere, scito me de *AEra* nihilo plus cogniti, nihilo plus comperti habere nunc, quam habuerim tunc, cum, de ea re præsens mecum egisti. Neque ego de initio eius loquor. Nam satis manifestè adparet, incepisse eo tempore, quo ex partitione Triumvirali vtraque Hesperia Octauio cecidit, post annos quatuor quàm est interfectus C. Cæsar. Loquor autem de origine tantum vocabuli, vnde videlicet *AEra* nominetur, quæ uic nominis eius causa fuerit. Nam quod alij ab *AEre* dando, id est, à censu, qui Augusti indictione soluebatur, *AEram* nominatam arbitrantur, nō admodum probo. Multo etiam minus, quod alij ab *hero*, id est, *domino heram*, dici volunt, quasi *dominationem*. Commētum autem Genesij Sepuluedæ, quo ex compendio scriptionis A. E. R. A. Cæs. id est, *annus erat Augusti Caesaris*, fecisse imperitos *AEram* Cæsaris, nobis nititur persuadere, fateor, non sine admiratione, propter hominis eruditionem, legi: libenter enim ab illo quærerem, cum litterarum illarū compendium exilimet scribis tantum fuisse cognitū, quasi esset simile illi Hebræorū elementorum arcano quod apud ipsos *Cabala*, nominatur, aut Hieroglyphicis notis, quibus vetus AEgyptiorum obducta implicataque erat sapientia, quarum ministeria, quum solis essent cognita sacerdotibus, à patribus ad-

cepta

cepta quasi per manus posteris proderetur, an magis compendiarium istam formulam etiam in vulgus emanasse arbitretur. Huic parti si, vt doctum facere æquum est, adsentiat: respondeat, quonam tempore Hispanos autemet in tantam animi, vt ita loquar supinitatem deuenisse, stantibus nec adhuc in Hispania Romanis rebus, ac vigente Imperio, an posteaquam conlabi ad Gothorū irruptionē cœpere? florentibus rebus id fieri nunquam potuit, cum latina lingua multum non Romani modo, qui in Hispania erant, sed ipsi etiam Hispani vterentur. Ad hæc, cum Hispania primum in prouincias duas, hoc est, citeriorem, & vltiorem, deinde in tres, Tarraconensem, Bæticā, & Lusitaniam esset diuisa, tum deinceps, propter magnitudinē diuisa trifariam, Tarraconensi, Gallecia facta sit quarta, Carthaginensis verò quinta, vt scribit ad Valentinianū Sextus Rufus, nec ibi finis, sed diuisa quoq; Lusitania, sexta numero cœperit esse Vettonia. atque hæ omnes prouinciæ, siue consulibus, siue procoss. siue prætoribus, siue prætoribus, siue præsidibus, siue legatis regerentur: præterea scribis, legistis, tabularijs, tabellionibus, hominibus vel Romanis, vel certè Romanæ linguæ peritis, plenæ essent etiam vsque ad tempora Maiorani Cæsaris, qui regnare cœpit circiter annū seruatoris

nostri cccc. lxxii. consentaneum profecto nō est, ignorasse eos vim harū litterarum A.ER. A. si autem, postquam in Hispanias Gothi inuaserunt, id accidisse dicat, rursus quærerem, subito ne id, an paulatim potius? subito ac repente extinctam fuisse notitiam illorum verborum, quibustam frequenter in tabulis vterentur, persuaderi ego nō possum, nisi me doceat Genesius, lethargo fuisse tū simul correptos Hispanos omneis. Paulatim euenit, inquiet. en rursus eodem luto, in eadem hæremus salebra, vt nimis sanè videatur esse mirum, vix centum annorū interuallo, in tantū rem obsoleuisse, vt etiam ad Leandrū illum, ac adeò Isidorum, multæ tum eruditionis, tum diligentia hominem, vulgatissimus quatuor illarū intellectus minimè perueniret: vt concilia vetustissima, nempe Bracarense primū, AERA DCX. & Hispalienſe prius, aëra. DCXXVIII. celebratā prætermittamus vt prætermittamus, etiam & veteres in saxis inscriptiones æra. DX. & DXX. & DL. factas hoc est, sub Anastasio, & maiore Iustiniano. sed quid? quod sub Arcadio, & Honorio circa annum nati seruationis cccc. integris etiam dum, aut certè minima ex parte adcisīs in Hispania rebus, Diuus Faustus Regiensis in Gallia Episcopus, scriptor satis luculentus, æræ vtitur vocabulo? Quuius verba priore de Spiritu san-

tu sancto libro, ita habent. *Sacer autem numi-
nis diximus, quia trecenti in æra siue supputatione,
signum crucis: decem & octo verò, Iesu adorandū
nomen ostendunt.* Quibus ego verbis partim,
partim etiam ipsa ratione adducor, vt cre-
dam, neq; ab *Ære* dando vocatum, *Æram* vt
putauit Isidorus, neq; ab *hero heram* vt som-
niant nonnulli, sed simpliciter à nota nume-
ri quod æra, sit nota vel supputatio vt Fau-
stus interpretatur. Ad quam rationem Al-
phonfus Hispaniarum rex suam temporum
supputationem *Æram* adpellarit. si quis au-
tem roget, satis ne id latinè? respōdebo No-
nij Marcelli verbis, *Æra*, inquit, *numeri no-
ta.* Lucullus lib. 29. *Hæc est ratio peruersa, Æra
summa & subducta improbe.* Igitur ab initio, ra-
tio hæc numerandi tempora, ab vsque Au-
gusto cœpta, *Æra* nominata est. Neque mo-
uere quemquam debet, eius vocabuli vsum
apud probatos auctores minime inueniri.

*Multa res nascentur, quæ iam cecidère, cadentq;
Quæ nunc sunt in honore vocabula si volet usus,
Quem pænes arbitrium est, & vis, & norma lo-
quendi.*

Ait Horatius. Meus, Vascæ, huc inclinat
animus, si cui aliud placuerit suo fruatur iu-
dicio.

L. AN-

L. ANDR. RE-
SENDII, PRO COLO-
NIA PACENSI, AD IOAN-
NEM VASÆVM VI-
rum doctissimum,
Epistola.

Aſu ac fortuito adcidit Vaſæ, vt
quum eſſem in mea bibliotheca,
audirem in vicinia quendâ de Sal-
mantica loquentem. Quare aper-
ta fenestra, vbi compellauî hominem, re-
ſpondit publicum ſe ſcholasticorum iſthic
eſſe tabellarium. Intromiſſum percuncta-
tus ſum, ecquid literarum à Vaſæo ad me.
Ad me quidem ille nihil, multum ad mul-
tos. Meretur fortè hoc diuturnū ſilentium
meum, ſingularis certè amor & beneuolen-
tia erga te, non meretur. Sed eſto, quam-
quam multi mihi ad excuſationem ceſſatio-
nis erant reſreſſus, par pari relatum ſit. Nam
querulam & expoſtulatricè amicitiam, ho-
mo minimè moroſus, neque vnquàm geſſi,
neq; eos iudicio meo comprobauî, qui dum
perſuaſione quadam falſa contemni ſe pu-
tant, moleſtas faciunt amicitias. Tria ſunt
in præſentia, de quib. potiſſimè ſcribendum
ad te duxi. Primum facio pergrauatè. Non
quod nolim factum, volo enim & cupio, ſi
quiſ.

quisquam alius, sed quod in litteris ad te de tuis laudibus, & meo more orationi moderari cogor, & verecundiæ tuæ habere rationem. Eoq; factum est, vt de editis chrōnicorum libris diligentissimè à te scriptis, amicorum tuorum mea vnus serissima fuerit grātulatio. Sit illa quantumlibet sera, certè qui secum reputarit quem locum, quem numerum, in ijs libris ego obtineam, quàm sèpè honorificentissimè adpeller, siue id grato & beneuolenti erga me feceris animo, seu candore tibi ab natura insito, nam exacto iudicio tuo, aut merito meo, dicere, superbum existimo, sed quoquo id modo sit, qui secum hæc reputarit, intelliget, de libris his, omnibus qui in hoc præstando officio moram & cunctationem meam præuerterunt, me tacitum, quum prius tum libentius esse gratulatum. Sed ego videor illorum obliuisci, quæ paulò ante dixeram. Quare ad reliqua duo, quæ tibi, vt spero, aliquanto gratiora sunt futura. Alterum est, de epistola mea tumultuaria opera ad te scripta, quam tu me neque consulto neq; probante, inter tua edendam curasti. Eam posteaquam ad te misi, quum per otium retractassem, & Martino Aspilcueta Nauarro, doctorum academici Conimbricensis facile & absque controuersia principi, ostendissem, atque ille qua monendo, qua auctoritatem suam inter-

interponendo, vrgeret vt ederem, quod in rem studiosorum esse existimaret, durum & inexpugnabilem me præstiti. Sero nunc non gessi tali viro moris me pœnitet. Nam si publicanda erat, quanto retractatiorem multisque locis resectam in publicum exire præstitisset? Tamen quando neque præteritum mutari, neque quod factum sit fieri infectum potest, det illa prior celeritatis suæ pœnas, posterior hæc, quam modo mitto, in eius subcedat locum, sine vlla iam extemporalis gratia, cum aliqua etiam elaborate diligentia nota. Alterum, quæ tertia mihi scribendi causa fuit, ex tuis libris adcepi. Nam vbi de Pacensi vrbe agis, quam ego eam esse, quæ nunc in Lusitania Bexa nuncupatur, & pridem scriptis editis, & sermone semper adfirmauerim, quuius tamé flaminium, post inlatam à Pœnis ei vrbi cladem, Badiozam traslatum sit, manente priore Pacensis pontificatus titulo, narras tu ista quidē, sed Ioannis Genesij Sepuluedæ, quem honoris causa nominatum velim, opinionem adducis etiam, qua ille meum de Pacensi colonia testimonium, apud te videtur fecisse dubium, ac controuersum. Eam modo rem, in studiosorum rerum antiquarum, & Pacensis colonie gratiam, dilceptandam suscepi. Ponam ergo ipsamet tua verba, ex Genesij, vt ais, admonitione. (*Alij episcopum Pacensem ab ipso statim*

statim initio dictum adfirmant, à Pace Augusta, vrbe & colonia Romanorum, Anæ fluuiio adposita. Nam Pax Augusta, Maurorum corruptione, in Baxaugús, deinde in Badaxós, degenerauit. Quæ vrbs quamquam ex parte Betica adposita est Anæ fluuiio, tamen quia Lusitania iurisdictioni contributa erat à Romanis, idcirco ab eis inter Lusitanas censebatur. Quæ ratio eadem est Metallinensis colonia. Horum me admonuit Ioannes Genesius Sepulveda.) Omnium primum, Vassæ, illud nobis constituendum est, coloniam Pacensem urbem esse Lusitaniæ. Id perspicuum nobis faciet: vel iurisconsultus Paulus, ff. de censibus, L. In Lysitania Pacenses & Emeritenses iuris Italici sunt, vel Plinius lib. 4. cap. altero & vigesimo sicut vulgo circumfertur. Iulij autem cognominis, meminit Ptolemæus, in Lusitaniæ descriptione. Κατέχουσιν τὰ μὲν περὶ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριον, τὸ ῥητάνοι, ὃν οἱ, αἱ ἐν τῇ λυσιτανίᾳ πόλεις μεσόγειοι, πᾶσι ἰβλῖα, ἰβλῖα, μυρτιλῖς, τὰ δὲ ἑτετέρω τῆς τῶν, Κελτικὸς. Turdetanos, qui circum Sacrum promontorium habitant, nostra ætas Punica vocæ Algarbios adpellat. Celtici, ij sunt, qui interius vltiorem Anæ fluminis ripâ incolunt, ad urbem vsq; Heluas, quæ ipso etiam nomine Gallicâ præ se fert originē, ex Heluis Celta-rum Narbonensis prouinciæ populis. Celticós autem à Celtis deriuari, vt à Gallis Gallicos & similia, notius & vulgatus est, quam vt admo-

interponendo, vrgeret vt ederem, quod in rem studiosorum esse existimaret, durum & inexpugnabilem me præstiti. Sero nunc non gessit tali viro moris me pœnitet. Nam si publicanda erat, quanto retractatiorem multisque locis resectam in publicum exire præstitisset? Tamen quando neque præteritum mutari, neque quod factum sit fieri infectum potest, det illa prior celeritatis suæ pœnas, posterior hæc, quam modo mitto, in eius subcedat locum, sine vlla iam extemporalis gratia, cum aliqua etiam elaboratę diligentię nota. Alterum, quę tertia mihi scribendi causa fuit, ex tuis libris adcepi. Nam vbi de Pacensi vrbe agis, quam ego eam esse, quæ nunc in Lusitania Bexa nuncupatur, & pridem scriptis editis, & sermone semper adfirmauerim, quuius tamē flaminium, post inlatam à Pœnis ei vrbi cladem, Badiozam traslatum sit, manente priore Pacensis pontificatus titulo, narras tu ista quidē, sed Ioannis Genesij Sepuluedæ, quem honoris causa nominatum velim, opinionem adducis etiam, qua ille meum de Pacēsi colonia testimonium, apud te videtur fecisse dubium, ac controuersum. Eam modo rem, in studiosorum rerum antiquarum, & Pacensis colonię gratiam, disceptandam suscepi. Ponam ergo ipsamet tua verba, ex Genesij, vt ais, admonitione. (*Alij episcopum Pacensem ab ipso statim*

statim initio dictum adfirmant, à Pace Augusta, vrbe & colonia Romanorum, Anæ fluuio adposita. Nam Pax Augusta, Maurorum corruptione, in Baxaugús, deinde in Badaxós, degenerauit. Quæ vrbs quamquam ex parte Bætica adposita est Anæ fluuio, tamen quia Lusitania iurisdictioni contributa erat à Romanis, idcirco ab eis inter Lusitanas cenfebatur. Quæ ratio eadem est Metallinensis colonia. Horum me admonuit Ioannes Genesius Sepulveda.) Omnium primum, Vasæ, illud nobis constituendum est, coloniam Pacensem urbem esse Lusitaniæ. Id perspicuum nobis faciet: vel iurisconsultus Paulus, ff. de censibus, L. In Lusitania Pacenses & Emeritenses iuris Italici sunt, vel Plinius lib. 4. cap. altero & vigesimo sicut vulgo circumfertur. Iulij autem cognominis, meminit Ptolemæus, in Lusitaniæ descriptione. Κατέχουσιν τὰ μὲν περὶ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριον, τρυδητανόι, ὧς δὲ, αἱ ἐν τῇ λυσιτανίᾳ πόλεις μεσόγειοι, πᾶσι ἰβηλῖα, ἰβηλῖα, μυρτιλῖς, τὰ δὲ νηδετέρω ἔστωρ, Κελτικὸς. Turdetanos, qui circum Sacrum promontorium habitant, nostra ætas Punica voce Algarbios adpellat. Celtici, ij sunt, qui interius vltiorem Anæ fluminis ripâ incolunt, ad urbem vsq; Heluas, quæ ipso etiam nomine Gallicâ præ se fert originē, ex Heluis Celta-rum Narbonensis prouinciæ populis. Celticós autem à Celtis deriuari, vt à Gallis Gallicos & similia, notius & vulgatius est, quam vt admo-

admonēdum videatur. Sita ergo est Pax Iulia in medijs Turdetanorum Celticorum-
 que confinijs, Iuliæ Myrtili, quam *Mertulam*
 vulgo dicimus, vicina. Esse autem ea quæ
 modo Bexa dicatur, probari potest, tum à
 longitudine latitudineque à Ptolemæo de-
 scripta, tum quod ab ea Turdetanus ager in-
 cipit, tum etiam à Myrtilis vicinitate, quæ,
 præterquam quod à Ptolemæo ostensa est,
 ex Antonini præterea itinerario deprehē-
 ditur. Sic enim ille. *Ab Esuri, per compendium,*
Pacem Iuliam. M. P. plus minus LXXVI. sic Myr-
tilin, M. P. XL. Pacem Iuliam, M. P. XXXVI.
 Qui numerus optime conuenit cum nostra
 nouem leucarum computatione, qua leucæ
 vni, quatuor milia passuum adsignamus. *Esu-*
ris verò, vt id quoque non omittamus, oppi-
 dum est in Bætica ad Marianos pertinens
 montes, nequaquam æuo nostro ignobile,
 quod, deformato paulatim nomine, dici
 cœpit *Exeriz*, deinde *Xeriz*, Badiozæ vrbi
 attributum, à qua vix quindecim passuum
 milibus abest, vt hoc ipso, Badioza Pax esse
 Iulia non possit. Confirmatur etiam quod
 adserimus, compluribus in ea vrbe monu-
 mentis Romanorum, ipsum Pacis Iuliæ no-
 men ostentantibus, vt in fragmento hoc
 quod est in muro, besselibus in scalpto lite-
 ris.

RIÆ.

RIAE PONT.
FLAM. PACIS IVLIAE

Et in hoc quod est in gradibus summi tem-
pli.

PAX. IVL
Q. PETRON

Ibi quoque cippus integer est, Aurelio
Commodo dicatus, in quo non solum *Pacis*
Iulia nomen est, verum etiam coloniae. Is ita
habet.

L. AELIO. AVRELIO
COMMODO
IMP. CAES. AELI. HA-
DRIANI ANTONI
NI. AVG. PII. P. P. FILIO
COL. PAX. IVLIA
D D

Q. PETRONIO MATERNO
G. IVLIO. IVLIANO
II VIR

Facit ad eam quoque rem annalium libel-
lus ille quem tibi aliquoties ostendi, sine du-
bio ante annos tercentum scriptus, in quo
hæc ad verbum leguntur. *AEra. M. CC. Pri-
die calend. Decēbris, in nocte sancti Andrea, ciuitas*

P

Paca

Paca, id. est *Begia*, ab hominibus regis *Portugalis* domini *Alfonsi*, videlicet *Fernādo Gonsalui*, & quibusdam alijs plebeis militibus, noctu inuaditur, & viriliter capitur, & à Christianis possidetur. Iuvat non mediocriter nostram hanc rationem *Rases Maurus*, qui *Marrochiorum* tyranno imperatori vocato, tūc oppressa *Punicis* armis *Hispania*, *Cordubæ* regnanti, de rebus & vrbibus *Hispaniæ* librum composuit. Quuius libri à me in scholijs in *Vincetium* nostrum mentio est facta. Is *Rases* quū de *Bexa* loquitur, *terminus*, inquit, *Bexensis* altera ex parte *Emeritensi* termino iungitur, altera *Scallabitano*. *Terminus* quem barbarus iste *Rases* dicit, non agri, territorijve intelligendus est, sed iurisdictionis. Nā quum in treis iuridicos conuentus diuisa esset *Lusitania*, *Emeritensem*, *Pacensem*, & *Scallabitanum*, colligitur *Bexæ* conuentum fuisse *Pacensem*, & *Bexam* *Pacensem* urbem. Et quoniam *Genesius* argumentum etiam sumit ex deprauatione nominis *Pacis Augusta* in *Baxaugus* & *Badaxós*, imitabor & ego illum, reddamque rationem corrupti nominis. Neq; deterrebtor, si ea res parum inlustrem faciat orationem, modo ei de qua agitur non parum adferat lucis. Ingenito oris vitio *Mauri* nonnullas nostras literas nequaquā recte pronunciant; sed eas vel in mutuo inter se cognatas, vt *Hispani* quoque solent, vel in sibi fami-

familiareis commutant. Est illis litera Xim, quā pingui admodum & vasto sono ita proferunt, vt stridorem feruētis sartaginis, precipuē vbi inter frigendum falsum quidpiam iniicias, referre videantur. Ea litera nostrum. S. fere reddunt. Heinc fluuius *Singylis*, abijt in *Xinil*, *Sucro*, in *Xucar*, *Satabis*, in *Xatibam*, *Mentesa*, siue *Mentissa*, vt est apud Liuium, in *Mentixam* & *Montixam*. Illa quoque litera nostrum. C. sequentibus e, vel, i, solent efferre, vt pro, C E, C I, X E, X I, pronuncient, sicut etiam ex hac contagione vidi nostrorum nonnullos, qui lenem illam doctiorum Italorum prolationem perperam æmulati, pro *Cicerone*, *Xixeronem* dicerent, & pro, *Feci*, *Fexi*. Redeamus ad Pœnos. Literam. P. plerumque transferunt in cognatam illi. B. Et ne diutius in his moremur, de industria, quum hæc scriberem, Pœnum adolescentem iussi Lusitanam hanc orationem pronūciare. *Sennor, perdone me vossamercee*. Hanc ille ita reddidit. *Xenior berdone me voxamerxee*. Et pro *Pater noster*, dicebat *Bader noxter*. Tandem quo casurum sit tantum ineptiarum, aduerte. Pacensem urbem solebant antiqui, nunc addito cognomine, *Pacem Iuliam* dicere, nunc remoto, *Pacem* tantum, sicut *Bracarum Augustam*, vel tantum *Bracaram*; *Emeritam Augustam*, vel tantum *Emeritam*. Mauri itaque, pro *Pace*,

mutatis literis, *Baxe* dixerunt, inde vocalibus transpositis, *Bexa*. Iam dudum arbitror, ex insidijs auscultas, vt meū intercipias sermonem, destruasque hoc totum, quod molitus sum, & dicas controuersiam de *Pace Iulia* non esse, quam Genesius Lusitaniæ urbē esse, non neget, sed de colonia Augusta Pacensi Anæ fluuio adposita, quæ licet ex Bæticiæ parte sita sit, adscripta tamen esset Lusitaniæ, quemadmodum & colonia Metallinensis. De Pace Augusta, statim. Fingamus tamen interim esse *Badiozā*. Sed quum, Strabone excepto, qui Lusitaniæ Australe latus amne Tago determinat, reliqui omnes qui Geographica scripsēre, vtramque prouinciam Ana fluuio discerni tradiderint, neque urbem ex Cisananis aliquam, in Transanannam prouinciam, aut contra in illam ex his contributā meminere, vnde id probat Genesius? A Metallinensi colonia, quæ in eadē Anæ ripa sita est, quæ ad Beticam spectat, & tamen inter quinque Lusitaniæ colonias numeratur? Non ne? Coniectura igitur adauguratur, non autem valida quapiam ratione coarguit. Sed hanc ego coniecturam nō tam leuissimam, quā vanissimam esse, iam ostendero. Adijante aliquot annos, celeberrimū illud religiosissimūq; tota Hispania Virginis Dei matris ad *Aquas Lupias* delubrum: Vnde votis quæ susceperam, rīte persolutis, quum

quum redirem, vestigandæ antiquitatis causa Metallinense oppidum deueni. Sumptisque indidem qui commonstrarent, quum cernerem situm esse oppidum ex parte Bætici, magnopere admirabar, hæsitabamque essetne ea Metallinensis olim colonia. Inde conscensa arce, subiectum agrum circumspiciens, aduerti longo limite depressum locum in speciem ficci aluei, ad Australe ipsius oppidi latus. Super qua re rogati commonstratores, responderunt, vbi paulum excreuisset amnis, redundantia illac etiam meare. Euestigio subiit animum illud Horatii nostri,

*Cursum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius.*

Idque quum apud me pro non ambiguo iam esset, non audebam tamen adseuerare, donec è re nata sententiam eam corroborauim. Ex eodem enim latere, à medio arcis colle ad imam planiciem, brachium duplici muro, ac opere fornicato, ductum olim, nunc ruderibus pœne obrutum, inueni, per quod ij qui in arce essent, tecti & inuisi aquarentur. Manifestum indicium illa parte fluxione perenni antiquitus iuisse fluuium, oppidumque ipsum re vera in prouincia fuisse Lusitania, quod nunc mutatione fluenti, Bætici parua quædam est adcessio. Videtne iam non tantum labasse, verum corruisse

etiam Genesij rationē, subruto firmamento quod tamquā validissimū ad adprobationē ille adsumpserat, *Badioz am* attributā Lusitaniæ, quemadmodū & Metallinensem coloniam? Pacē iā Augustā adgrediamur, & apud quē auctore, quauē in terra sita fuerit, consideremus. *Pacis Augusta* nomē apud vnū Strabonē, & quidē corrupte, legitur. Quuius verba, vt vulgo in latinā linguā cōuerſa circumferuntur, adponā. Ita enim de Tartesso. *Verū regionis felicitate, mansuetudine, simul & vrbinitate, adcedit proxime ad Turdetanos & Gallos, propter vicinitatē cognationemq̃, vt testis est Polybius. Caterū illis minor. Vt plurimum enim vicatim habitant, & viuunt. Nā Turdetani, præsertim qui circa Batim loca tenent, in Romanos penitus ritus transformati sunt, nec propria memoriā linguæ seruant amplius, plurimiq̃ Latini facti, secum adcolas adcepēre Romanos. Itaq̃ parū abest, quin vniuersi Romani sint. Et nunc habitata vrbes, & in Gallia Pez augusta, & alia in Turdulis Augusta Emerita, & in Celtiberis Casarea Augusta, & alia colonia quadam, permutatos dictarū ciuitatū ritus demonstrant. Heic iuuenus potius quā reprehendamus interpretes, qui tamquā aliud agentes, ita Celticos qui Anā adcolūt, Gallos, & eorū regionē Galliā adpellant, quasi nō de Hispania, sed de Gallia ipsa Strabo ea scribens loqueretur. Et quod maioris videtur esse negligentia, Strabo ita scripsit. καὶ τὸ ἡμερὸν, καὶ τὸ πᾶσι*

πολιτικόν, σωηκολέγητε τοῖς τετραδιανοῖς, καὶ τοῖς κελτικοῖς. id est, *ex mansuetudine ac ciuilitate correspondent Turditanis & Celticis.* Item. ὅτε νῦν σωφικισμέναι πόλεις, ἢ τε ἐν τοῖς κελτικοῖς πεζαυγῆστα. siue vt legendū magis arbitror, παζαυγῆστα. id est, *Et nunc coacta siue coadunata ex pluribus ciuitates* (idem enim significat græca dictio σωφικισμέναι.) *in Celticis quidem Pax Augusta.* Nec excusari poterit interpretes, quod supra legatur ita ὁ ἄναξ πρὸς νότον ἐπιστρέφει τὴν μεσοποταμίαν ἀφορίζων, ἢ κελτοὶ νέμονται τὸ πλεον. Id est. *Atqui Anas, sese in Austrū conuertit, inter amnē regionē illā determinans, quā Galli maiori ex parte possident.* Nā sine dubio legendū esse κελτικοί, id est *Celtici*, ἢ κελτοί, id est *Galli*, adparet ex ijs quæ de Artabris circa Nerium incolentibus, paulo post scribit. περιοικῶσι δὲ αὐτὴν κελτικοί, συγγενεῖς τῷ ὄντι τῷ ἀνά. Id est, *circum habitāt eam Celtici, consanguinei, aut si ad verbum vertendum est, congenere eorū qui ad Anam sunt.* Quum audis Celticos ad Nerium, eorum esse cōsanguineos qui ad Anā sunt, nōne clarū est, & hos & illos Celticos vocari, ἢ Gallos aut Celtas, tametsi & Celtici Gallica gens sit, & à Celtis profecta? Scio Gallos omneis, id quod etiam Strabo libro quarto scriptū reliquit, siue propter Celtarū claritatem, siue propter Massiliensem vsum cœpisse à Græcis vocari *Celtas*, vel potius *Celtos*, qua forma multū vsus est Polybius, &

nonnunquam Strabo, quamquam Celtæ tertia tantum sit Galliæ pars, Cæsari, & reliquis Latinis scriptoribus, & ipsimet Straboni. Sed tamen conferendis ambobus, quæ citavi locis, potuisset interpretes admoneri. Quod non carpendi, sed rei ostendendæ causa dictum sit. Vera igitur ac germana verborum Strabonis interpretatio erat, *In Celticis quidem, Pax Augusta*. Aiebat ergo Strabo Tartessios mansuetudine & ciuili viuendi ratione adcedere proximè ad Turdetanos, hoc est, ad veros Báticos, & ad Celticos Anæ adcolas, quos supra ex Ptolemæo Lusitanix esse populos est ostensum, ad illos, propter vicinitatem, ad hos, propter cognationem, quin & propter vicinitatem. Neque enim multū inter se distant, sed inter Celticos & Tartessios soli Turdetani Batici interiecti mediique sunt. Et quidem vitæ humanioris causam ijs populis fuisse Romanorum consuetudinem, à quibus & linguam, & mores & ciuilem viuendi in vrbibus rationem ac modum adcepissent. Ob eam quoque causam, sprete pristina vicorum habitatione, vrbeis iam frequenteis coli, in Celticis quidem Pacem Augustam, in Turdulis verò Emeritam Augustam, & in Celtiberis Augustam Cæsaream. Hos autem, quos diximus, Celticos etiam Straboni esse, liquet ex ipsius verbis, quæ antea retulimus.

Nam

Nam ybi continentem ad Sacrum promontorium, inter Anam Tagūmq̃ue describit, ὁ δ' ἄνας, πρὸς νότον ἐπιστρέφει, τὴν μεσοποταμίαν ἀφορίζων, ἣν κελτοὶ νέμονται τὸ πλεον, καὶ τῶν λυσιτανῶν τινες ἐκ τῆς περὶ ἑας τῆς τάγου. μετοικισθέντες ὑπὸ Ρωμαίων, id est, *Atqui Anas sese in Austrum cōuertit, inter amnam regionem illam determinans, quam Celtæ, (vel ut ego legendum puto, Celtici) maiori ex parte possident, & Lusitanorum nonnulli, ex vltiori Tagi regione in coloniam traducti à Romanis.* Audis heic Lusitanos deductos in coloniam à Romanis ad Celtas, siue potius ad Celticos, illeic audisti in iisdē Celticis esse Pacem Augustam. Obscurūmne etiam est coloniam hāc pacem Augustam esse? Quod si colonia Pax Augusta in Celticis est, Celtici verò Lusitaniæ populi, vtique & pax Augusta Lusitaniæ ciuitas. Ad hęc, Strabonī *Pax Augusta* Lusitanorum colonia, in Celticis est, Ptolemæo *Pax Iulia* Turdetanorum Lusitanorum vrbs in cōfinio Celticorum Lusitanorum pōnitur; ex vetere inscriptione *Pax Iulia* colonia esse ostenditur, Plinio autem quinque tantum coloniæ in Lusitania numerantur, Emeritensis, Metallinensis, Pacēsis, Norbensis, Scallabitana, Nōne id cōficitur, eandem esse Pacem Augustam & Pacem Iuliam? Vel ostendat Genesius duas in Celticis colonias, alteram Pacem Augustam, Pacem Iuliam alteram. Ne-

que verò quemquam moueat, quod Ptole-
 mæus & Plinius, etiam in ea Bætice parte que
 à Bæte ad Anam est, & proprie Bæturia ad-
 pellatur, ponunt Celticos, ad Hispalensem
 conuētum pertinentes, quemadmodum &
 Turdulos, qui iura Cordubam peterent.
 Nam aiente Plinio Celticos hos aduenisse in
 Beticam à *Celticis ex Lusitania* (sic enim le-
 gendum, non à *Celtiberis*) perspicuum est,
 Celticos Lusitanos & vetustiores, & famæ
 fuisse maioris, parentisque non modo Cel-
 ticorum Bæticorum, quorum nulla est apud
 Strabonem mentio, neque alibi, neque quā
 de Bæturia parte Bætice, ab ipso Bæte ad
 Anam tendēte dixit, *τοιαῦτι δὲ ἡ Βαιτουρία,*
ἔχουσα ἰχθονα πεδίῳ τὰ παρῆκοντα τῷ ἑνὶ,
 etiam eorū Celticorū, qui Neriū promonto-
 rium ad Artabros tenuēre. Strabo vero quā
 Turdetaniā Bæti fluuio mediā diuidi, Ana
 terminari ad Septentrionē & obcasū, deinde
 ab Ana ad Sacrum promontoriū Celticos &
 Lusitanorū plerosq; habitare tradiderit, Pa-
 cem autem Augustā in Celticis cōlocet, du-
 bium non est, intellexisse eū Celticos Lusita-
 nos, non Bæticos, quorum ipse non memi-
 nit. Præterea, quum Strabonis Pax Augusta
 adeo inlustris fuerit, vt vna cum Emerita
 Augusta, & Augusta Cæsarea in argumen-
 tum Hispanæ illo tempore mansuetudinis
 & vitæ politioris, propter Romanorū con-
 sue-

suetudinem, ab eo inducatur, si hæc Pax Iu-
 lia nostra non est, colonia & iuridicus con-
 uentus, in Celticis posita, ut Strabo ait, inter
 Celticos & Turdetanos Lusitanos, ut Pto-
 lemæus, quam dicemus esse alteram? In Cel-
 ticiis Bæticiis vnam quampiam, dicet Gene-
 sius. Ut hoc ratione aliqua niti videatur,
 duo illi ostendenda necessario erunt. Alte-
 rum, Badiozam quam ipse Pacem Augu-
 stam esse vult, in Celticis Bæticiis esse sitam.
 At hoc non euincet, quum potius in Tur-
 dulis Bæticiis esse multo sit probabilius. Nam
 Celtici Bætici qui Bæturiæ partem Lusita-
 niæ prætensam ab Anæstio quinque tan-
 tum ciuitatibus Ptolemæo, aliquanto pluri-
 bus Plinio adcolebant, non tam late pate-
 bant quam Celtici Lusitani. Turduli verò
 Bætici Lusitaniam Tarraconensemque at-
 tingentes, erat gens amplissima, multarum-
 que ciuitatum, quarum erat Corduba me-
 tropolis, quam in Turdulis esse Ptolemæus
 testatur, ut merito Plinius hosce Turdu-
 los iura Cordubam petere dixerit. Eoque
 factum mihi videtur, ut Emerita ab his Tur-
 dulis solo amne Ana intercedente diuisa,
 in iisdem Turdulis esse Straboni, dicta sit.
 Atqui Badioza quam non amplius quam tri-
 ginta passuum milibus distet ab Emerita,
 quæ magis Celticis, quum Turdulis, Hispa-
 lensi conuentui potius quam Cordubensi
 adscri-

adscribatur, huic propinquior, ab illo remotior? Discriminet arbitrio suo harum duarum gentium terminos Genesius, & Badiozam, quam Pacem Augustam esse contendit, referat ad Celticos, petam iam alterum illud è duobus quæ ostendenda ab illo esse dicebam, nempe ut auctorem proferat, qui liquido Pacem Augustam in Celticis Bæturie conlocet, quorum uti superius est ostensum Strabo non meminit. Nam Ptolemæo, Celticorum Bæticorum vrbes hæ tantum nominantur. βαϊτικῶν κελτικῶν, ἀροῦχι, ἀροῦνδα, κοῦργηα, ἀκενιπτῶ, οὐαμα. Plinius quoque Celticorum Bæticorum recensens oppida, quos ex Celticis Lusitanis aduenisse manifestum ait, sacris, lingua, oppidorumque vocabulis, quæ tamen cognominibus in Bætica distinguerentur, nullam omnino Pacis Augustæ mentionem fecit. Oblitus vterque est, inquiet. Egregium verò Geographum vtrūque, peruerseque diligentem, qui quum in ignobilibus oppidis recensendis operam prope dicam luferint, nobilissimam coloniam prætermisere. Atqui non ita est. Sed nobilis illa Strabonis *Pax Augusta* in Celticis posita, *Pax Italia* Ptolemæi, ac Plinij est, in Celticis quidem iuxta Strabonem posita, inter Celticos verò ac Turdetanos Lusitanos iuxta Ptolemæum, quoniam tractum hunc ab Ana ad promotorium sacrum, quem totum

tum à Celticis possideri & Lusitanorū ple-
risque ab vltiori Tagi regione eò tradu-
ctis Strabo dixit, hic alter minutius expo-
suit, Celticis Strabonis bifariam in Celticos
ac Turdetanos diuisis. Quod si interrogas, si
vna eademque est, quur ergo ab Strabone
cognominatur *Augusta*, quæ ab alijs *Iulia*?
Interrogabo ego similiter, Gaditana vrbs,
quur & *Augusta*, & *Iulia Gaditana* adpellaretur,
cōfirmante id Plinio in fine libri quar-
ti. Cognominis enim vel huius vel illius ra-
tionem, causamue nisi diuinando, in tanta
rerum antiquarum obscuritate, nos redde-
re non valemus. Sed si diuinationi locus vl-
lus est, causa quur *Pax Iulia* vocaretur adsig-
nari potest, quod Iulio res in Lusitania ge-
rente, hæc Lusitaniæ regio inter Anam ac
Tagum, quam *inter amnam* ideo Strabo vo-
cat, domita ac pacata auspicijs illius fuerit. In
quius signum quum ex Translaganis Lusi-
tanis eo traductis urbem constituerit (nam
à Iulio se conditos Pacenses ipsi fatentur, &
vetus fama obtinuit, cui Rases etiam Mau-
rus attestatur) boū capita ex marmore ple-
risque locis intersperfit, quæ adhuc extant,
Pacemque à se Iuliam adpellauit. Non tamē
protinus nouæ vrbi colonix Romanæ ius,
aut iuridici conuentus dignitatem tribuit,
quum nondum rerum omnino potiretur.
Ad quam forte sub Augusto prouecta, Iulij
cog-

cognomen in Augusti mutauit, quod tamen diu non retinuerit, quum prius in gratiam conditoris inualuisset. Verum hæc diuinantes. Nobis satis est, si maneat incolume illud, quod conlatis inter se scriptoribus confeceramus, eandem esse *Pacem Iuliam*, & *Pacem Augustam*, Lusitaniæ urbem, & iuridici conuentus coloniam.

Reliqua est parua quædam perleuisque obiectio, quæ factum ergo sit, vt *Badiocensis* episcopus multos iam annos *Pacensis* sibi titulum induerit. Sed in hac propellenda longe admodum minus laborandum nobis est, cognita etiam vulgo, post funestam illam Hispanis rebus inlatam à Pœnis cladem, sacerdotiorum mutatione. Nam vrbes prius claræ, vt quæq; vel maiorē plagā adceperūt, vel ægrius reualuerunt, ita pristinum suum decus aut recuperarūt serius, aut penitus amiserunt. In nonnullarum locū alibi suffectæ aliæ. Vbi nūc Emeritæ Augustæ Lusitaniæ totius metropolitana quondam ἐπισκοπή? Quā multos annos Bracara Augusta Callæciæ metropolis, quum semel pessum isset, obtrita iacuit? Granata innobile quondam oppidū Iliberitanæ Diœceseos, quū de interitu suæ metropolis, per Maurorū tēpora, ad immensas creuisset opes, & molem hanc hodiernā, tandem à *Vernando* rege non vno tātum nomine *maximo*, feliciter victa, & Christianis initia-

initiata sacris, in adcretionem, & si mihi per
 Ciceronianos liceat ita loqui, auctariū nobi-
 litatis, pontificiam dignitatem adcepit, &
 quidem inlustriorem quam olim habuisset
Iliberis. Mentesa, in parum frequentis pagi
 redacta est formam, & pontificatus hono-
 rem habet Geena, siue, vt ipsi malunt, Gye-
 na. Neq; fortunatior fuit Ossonoba, spolia-
 ta sacerdotio, quod etiam Siluensibus nouæ
 mutationis rumore indies congeliat. Sed
 harum trium, translatis alio dignitatibus,
 etiam tituli interiêre. Sunt etiam quæ
 translato pontificali iure, apud nouum
 possessorem solum nominis sui titulum
 retinuerint, quasi quum solebant vendito-
 res non nequam, in ijs quæ mancipio darent,
 rutiscæsis recipiendis sibi cauêre, aut quem-
 admodum fecit Mænius, qui in venditis
 ædibus saltem columnam vnde spectaret,
 excepit. Ad istum modum, translata Com-
 postellam episcopali sede, quæ Iriæ Flauix
 ante fuerat, nihilo tamen secius episcopus
 Iriensis eâtenus adpellatus est, quoad me-
 tropoli constituta, etiam is titulus obsole-
 uit, sicut à nobis explicatum est, quum de
 translatione corporis apostoli Iacobi agere-
 mus. Sic etiam Igæditanorum ecclesia trans-
 lata in urbem Gardiam, veterem adhuc ad-
 pellationem retinet. Longum est omnia ad
 hoc exemplum persequi. Hoc igitur pacto,
 Pax

Pax Iulia, quæ pontificem olim habuit, ut, tum ex subscriptionibus aliquot Hispanorum Conciliorum videre est, tum maxime ex concilio duodecim Prouinciæ Lusitanæ episcoporum Emeritæ congregato, sub Recesuintho rege, æra. DCCIII, quod in vetusto codice apud me habeo, quum & ipsa in Hispaniæ euerfione corruisset, amissum eius decus possidet quidem Badioza, sed Pacensis tamen conseruatus titulus, tum aduersæ Pacis Iuliæ fortunæ nos admonet, tum explicat veteris & prope exoletæ memorię recordationem.

Hæc habui Vasæ, quæ pro colonia Pacensi ad te scriberem, quæ etiam Genesio probatum iri nō diffido. Nam ut prima laus sit, ea dicere, quæ veritate vndique fulcian-
tur, certè proxima primæ est, sine pertinacia rationem ad veritatem ipsam reuocare. Magni quoq; est animi, & hominis ingenue docti, quum aberraris, reuicō ab alijs errore tuo, non iracunde contra niti, sed æquo aut potius lubenti animo, conuulsam veritate opinionem remittere. Quod ad me attinet, si Genesius ipse aliquid melius veriusque, quod pro Badioza adferat, etiam habuerit, idq; nobis, ut erudito homine dignum est, non inuideat, tantum abest, ut meas has rationes verioribus confutari vel doleam, vel indignor, ut etiam ea remagnam initurum
illum

illum apud me gratiam iam nunc pollicear. Etsi enim diligentis nomen & amo, & quodammodo videor meo mihi iure sine adrogantia vindicare, tamen non tantum mihi sumo, ut alijs multa non concedam. Verum hæc hæctenus. Erant præter hæc, quæ communicata tecum vellem. Sed ea, quod nondum satis maturuerunt; commodius alias. Mitto ad te oratiunculam, qua nostræ vrbis nomine, aduentui Ioannæ Caroli Augusti filix, principi nostro desponsæ, publice sum gratulatus. Mitto autem Lusitanæ scriptam; ut ad Semilusitanum. Sin tu iam omnino Hispanus factus es, scito etiã Hispanis adeo placuisse, ut supra viginti exempla primores eorum à me extorserint. Vale.

Postquam hæc ad te scripsi, quum in tuis libris iterum vrbium, quæ siue olim habuerunt, siue nunc Episcopos habent, catalogū legerem, hæsi ad Tabetanum Episcopatum; quem te ex tertio Toletano Concilio adcepisse arbitror, in quo subscribit, *Muttose Tabetana Ecclesia Episcopus*. Et suspicaris eū Episcopum Africanum fuisse, ex eo quod apud Cyprianum in Carthaginienti Concilio legitur; *Martyr Secundianus à Tabeis, dixit*. Sed nihil opus est, ea causa trans fretum peregrinari. Nullus enim Tabetanus, seu ex Africa, seu aliunde gentium, Episcopus in Toletano illo Concilio fuit: sed electio peruerse posita

Q. fefel

350 EPIST. DE COLON. PACENST.
fefellit. Legendum quippe, *Mutto Satabitana
Ecclesia Episcopus*. Nam Satabis, etiam Episco-
pum olim habuit, vt patet ex subscriptioni-
bus Toletanorú Conciliorum, quinti, octa-
ui, & vndecimi. Et tu Satabi sedem Episco-
palem fuisse, etiam adnotasti. Huius te rei
visum est admonere, si forte eum locum re-
cudere non graueris. Etiam vale. Ebo-
ra, quarto Nonas Februarij.

M. D. LIII.

* * *

L. AN.

L. ANDR. RE-
SENDII PRO SANCTIS
CHRISTI MARTYRIBVS VINCEN-
TIO OLISIPONENSI PATRONO,
Vincentio, Sabina, & Christhetide, Ebo-
rensisbus ciuibus, & ad quædam
alia Responſio.

*Ad Bartholomæum Kebedium, sancta Toletana
Ecclesia sacerdotem, virum
doctissimum.*

Vam non parum studijs meis
debeam, si antea, neq; semel,
expertus non essem, ex tuis
modo ad me literis Kebedi
eruditissime, satis superq; po-
tui animaduertere. Satis enim amplum ex
ijs fructum me cepisse confiteor, non mo-
do ex ipsa rerū notitia, propter quam secta-
tus illa sum, qualis qualis mihi ea contigerit,
verum etiam ex doctorum grauiumque vi-
rorum, quam mihi domi ac foris concilia-
runt, amicitia. Fuerint sanè alijs studia sua ad
rem amplificandam lucrosiora, mihi vnum
hoc emolumentum ad hoc ætatis, fuit sem-
per, eritque propositum. Quuius percupi-
dū esse me, nequaquam pœnitet. Sed doleo,
Q² quali-

quasique subiraſcor, has ad me literas ex ante diem calendarum Iunij anni ſuperioris Toleri datas, uſque ad eidus haſce Ianuarias iter paucorum dierum vix tandem confeciſſe, aut mihi redditas non eſſe, præſertim quum eo tempore ego minime latuerim, vt illis aliquot annis, quibus tu meum congreſſum fruſtra, vt ais, expetiſti. Perpetuum ſiquidem eum annum Oliſpone egi, palam mediaque in luce. Nempe eò vocatus à meo principe, ad prouincialis cōcilij decreta ſcribenda, & quotidie itabam ad ſummum templum, ad episcopos. Quod niſi tam diu illæ obdormiuiffent, iam haberes ad ea quæ à me quaſiſti reſponſionem. Et, ſi ſatis tibi eſſet factum, adquieſceres; ſi non eſſet, commodius ipſe aliquid excogitares, ac commentareris. Reſarciam tamen iacturam hanc, ſi iactura vocari mereatur, prolixiſſima reſponſione, vt mea verbositate ad faſtidium uſque ſatur, incipias minus noſtra eſurire. Sequarque in reſpondendo propoſitum à te quaſitorum ordinem. Beati confeſſoris *Gundiſalui* officiū à me compoſitum mire extollis. Gaudeo ſane, & ita vere adfectum eſſe te, non ſolum gaudeo, ſed exulto. Modulationem tamen cantus valde improbas. Quid ni improbes? quum tam deprauate typis excuſa ſit, vt ego eam nec adnoſcam, nec ſaltem cantare me poſſe vllō modo ſperem,

qui

qui eam composueram. Spero tamen te, ipsam typographi culpā à me præstandam, pro tua æquitate, non existimaturum. Ego, vir doctissime, autographum meæ manus in comitijs sacerdotū Prædicatorij instituti *Scallabi* habitis, quum obtulissem, scriptura comprobata, cantus examen cōmissum est fratri Iſidoro, homini veſtrati, musicæ compositionis bene perito, & quatuor alijs, qui choragium in suis agerent cœnobijs. Qui quum semel atque iterum inoffense cantassent, retulerunt patribus, non modo se modulationem probare, sed illa etiam mirifice fuisse delectatos. Quumq; vno consensu dictum esset, placere recipi, in comitium vocato, publice actæ gratiæ, & ab omnibus omnia mihi felicia exoptata, Addo amplius. Quotquot inde Olisiponem redierunt, vna cum prouinciali præfecto, in naui officium ipsum cantillando, nauigationistædium iucunda cantus voluptate sese propulisse, glorati apud me sunt. Data post id imprimendi prouincia monacho viro Hercle docto & probo, sed impressoriæ artis inexperto, neque scio quam canendi perito. Qui tum typographo insigniter eius rei ignaro, adhuc modū rem gessit, vt nisi denuo ad autographi ipsius fidem modulatio recudatur, posse cātari mihi sane videatur impossibile. Neq; hoc dico, quasi culpā vniuersam à me ablegem,

gem, & in typographum reiectam velim. Neque tu, si alioqui, præter deprauationem, absfona compositio est, culpam à me transferas. Si quid peccatum est, & minime ex arte factum, id ad me pertinere peccatum profiteor. Nam tametsi non omnino rudis eius artis fuerim, eatenus tamen in ea laboraueram, quatenus opus erat homini choro & altari destinato. Cæterum literarum studijs amplius delectatus, scriptoris non indiligentis nomen aliquod, & sermonis nitorem, quomodo potui, consecutus sum. Quam feliciter, viderint lectores. Mulci exquisitioris decus non ambiui. Tantum, quum officia nonnulla huius nostræ Eborensis Ecclesiæ à mea officina prodierint, ex eadem, cantum adieci duobus, alteri Reginæ sanctæ Elizabeth, alteri huic Diui Gundisalui, nimirum offensus cantu ab alijs in aliquot mea alia officia composito, per diuersa systemata euagante, nullaq; ἀρσων καὶ θέσεων ratione modo fastigato, modo depresso. Atqui ego dederam, ut putavi, operam, ne μελοπώια sensui ac literæ non conueniret. Et si ad Gregorianæ compositionis me normam adigis, si quidem hic exodiorum & antiphonarum cantus, quæ omnes Ecclesiæ sequuntur, Gregorij est, possum ostendere me nihil sine exemplo fecisse. Vitæ tamen longiorum pneumatum perplexitatem, & super breuibus syllabis

syllabas adcentu destitutas morosam multarum notarum inculcationem. Sed vereor ne tu me iam ineptū arbitrêre, qui hæc apud te, virum, vt nihil amplius addam, inter Ecclesiæ Toletanæ symmystas celebrem. Quare ad illa quæ tibi placere magis significasti, iam pergam.

Viscella fluius, Lusitane, *Vizella* dictus in Auum maioris famæ fluium, paulo infra Neruæ Traiani Cæsaris memoriam, in ipsa *Aui* ripa perdurantē ingreditur. Intra quorum fluuiorum cōfluenteis, *Vimaransenis* est ciuitas, sancti Pontificis Damasi quondam patria, si per vestrosliceret. Tametsi nondum decennium est, quum prodijt Onuphrij Veronēsis viri diligentissimi, de Pontificibus Romanis liber, omnibus Vrbis templis, archiuis, bibliothecis, perquisitis, adcuratissime compositus. Is penitus Lusitanum ac *Igaditanum* eum facit. *Sanctus*, inquit, *Damasus*, *Antonij filius*, *Egitanensis*, *Lusitanus Hispanus*. Sed ego Eborenſis Ecclesiæ vetustum codicē sum sequutus, quum eius vitam Breuiario inferui. A Vimaransenſi ergo ciuitate interſtitio ſedecim milium paſſum, hoc eſt leucarum ad noſtram rationem quatuor, oppidum eſt *Athanagilde Viſcellæ* impoſitum, *Athaagilde* Luſitane vocatum, & regione oppidi *Sancti Veriſſimi*, in altera fluuij ripa locati. Non procul ab Athanagildi.

secundo flumine, Vimaranium versus, oppidum & templū *Sancti Pelagij* est, quuius Gundisaluus rector fuisse perhibetur, antequam Hierosolymam petijt. Fueritne Athanagilde id nomen à Gothorum rege sortitum, an aliam ob causam, adseuerare modo nō possum. Exstant vestigia quædam nō contemnendæ antiquitatis, & ædes semidirutæ *Palatia* vulgo adpellatæ, structura plane Gothica, non Romana.

Tamaca fluuij nomen, quod Lusitanum petis, *Tamaga* est. Oritur is amnis nō procul à Monte Regio Gallæciæ oppido, inde *Aquas* adluens *Flauias*, de quibus alibi, *Amaranthum* descendit, mediamque secat, vt duplex oppidum efficiat, duplici foro, dupliciq; iudicio, ponte nobili lapideo à Gundisaluo constructo vtrinque iunctum. Idq; est, quod in Hymno dicitur. *Nec capit duplex Amaranthus amplas sæpè cateruas*. Quod quā vere dictum sit, liquere hinc potest, quod paucis ante diebus quam hæc ad te scriberem, certior factus sum, ipsius dicato die, quarto eidus Ianuarij, supra quatuordecim milia sexus vtriusque *Amaranthum* ad sancti viri sepulcrū conuenisse.

Quod interrogas de sanctæ Reginæ *Elizabeth*, officio, & an ante meum hoc aliud exstaret, quod tamē apud solas Claraleis Conimbricenis Parthenonis virgines, vbi ea Diua sepul-

sepulta est, festo eius die ad quartum nonas Iulij celebraretur, quæ id auctoritate, sic adcipe: Felicis memoriæ Emmanuel rex, ab Leone decimo Rom. Pontifice impetrarat, vt in Parthenone sepulturæ eius, & in ipsa vrbe & diœcesi Conimbricensi, sancta hæc Regina, vti Diua coleretur, pingeretur, & inuocaretur, eiusque annua memoria inibi celebraretur. Canebaturque tunc officium illud quo me offensus in præfatione sum testatus. Eaque fuit causa, vt nouum ipse facerem. Crescente indies propter miraculorum frequentiam fidelium adfectu, & propagata per totam Lusitaniam sanctitatis eius fama, pijsimus Ioannes hoc nomine tertius, erga quem gratitudinem animi tui & probō, & magni equidem facio, non satis pietati sue esse putauit, tam angustis terminis eum cultum circumscribi. A Paulo igitur quarto summis precibus contendit, vt sicut ea Diua toti olim regno præfuerat, sic à toto modò *beatam* coli, celebrarique permetteret, Adnuente pontifice, factum est, vt Diuæ memoria anniuersaria ubique iam celebrior habeatur.

Moues deinde controuersiam, neque sane exiguam, inter Lusitanos nostros, ac Gallos prouinciæ Aquitanix, de reliquijs corporis *Diui Vincentij* leuitæ & martyris, inquentibus Lusitanis Olisipone in summo templo
Q 5 haberi;

haberi, vbi religiosissime colitur, vt ipse testis oculatus es, Gallis contra, ad *Castrense* oppidum Aquitanie delatas quondam à monacho, qui Valentiam deueniens, Mauri quuiusdam indicio inuētas furatus sit. Cum quibus etiam Valentinus facere adseueras, & irridere solitos qui secus sentiant. Quem admodum & *Petrus Antoninus Beuter*, iocatur in nostros, quasi Vincentij corpus dicant natatu deuenisse ad promontorium Sacri, quod ab illo postea Sancti Vincētij nomen sortitum sit. Facetum hominem. Sed si facetos & ipsi nos faciamus, non deest ingenium ad facetias aduersus sannionem Beuterum comminiscendas. Verum potius citra vel iocos, vel iracundiam, sedato quietoque animo, dispiciamus vtri veriore ac probabiliore se tueantur historia. Venit quidā monachus Valentiam, quadam motus reuelatione, regnante apud Gallos Carolo Caluo. Qui nimirum regnum auspicatus est, circa annum Seruatoris octingentesimum quadagesimū primum. Is monachus mysterio quodam, industriâq; Saraceni quuiuspiam, sanctum corpus inuenit, & furatus est. Iam ergo Valentia in potestate erat Saracenorum, & sancti martyris corpus desertum ac sine custodia. Pergamus. Quumque clam illud abstulisset, deueniens Cæsaraugustam, præda illa nobili spoliatus est. A quibus? A Sarace-

racenis, an à Christianis? A Christianis arbitrator. Namque custoditus ibi est. Vnde post annos plerosq; quibusdam ambagibus deportatum tandem est in Gallias ad Castrense oppidum, sub Pontifice, vt Platina dicit, Ioannē Anglico, quem ipse octauum facit, hoc est, anno Christianæ salutis octingentesimo quinquagesimo quarto, aut quinto, vt Beuter autem adfirmat, anno à Christi natali octingentesimo sexagesimo tertio. Quo tēpore, non Ioannes, sed Nicolaus, erat Pontifex. Vtroquumque modo sit, non paucos annos Cæsaraugustæ retentum corpus fuisse adstruunt, indeq; postea deportatum. Quod si Christiani auferri sibi siuerunt, immane quam male meriti fuerint, parumq; pij, qui diuum indigenam, suumq; ciuē, & qui, vt sacer ait Prudentius, *peregre necandus, Martyr his terris tenui notarat Sanguinis rore specimen futuri Morte propinqua*, oblatū sibi tam opportune, quasiq; iure postliminij redditum, sic abire permiserint. Nisi se etiam furto alterius monachi circumuentos esse querātur. Eos tamē ante quā Lusitanos audierimus, nequaquam arguamus. Nō proferemus monachilia furtiva, sed regni publicos annaleis, & Alphonsi Henrici, primi Lusitanorū regis historiam, non modo hanc quæ Lusitana lingua circūfertur, à Duarte Galuano viro nobili & eruditionis variz, non tā compositam, quam in
epito-

epitomen redactam, sed antiquam, ab ipsius
 registemporibus Latine, vt illa ferebant tē-
 pora, scriptam, quæ à Sanctæ Crucis Conim-
 bricensis, vbi idem rex sepultus est, canoni-
 cis reuerenter adseruatur. In his ergo, legi-
 mus Alphonsum Henricum in Orichienti
 agro memorabili prælio Ismarium, aliosq;
 quatuor Saracenorum reges fudisse, & ex-
 uctos castris, multis milibus interemptis fugas-
 se. Cui Conimbricam reuerso, obcurrisse
 sanctum Theotonium gratulabūdum. Qui
 quum inter captiuos vidisset aliquam mul-
 tos, qui se Christianos esse dicerent, *Muzara-
 bas* vocatos, hoc est, vt interpretantur, *mix-
 tos Arabas*, petiisse à rege, vt libertate dona-
 rentur. Quos ad se vocatos, quum interro-
 gasset rex, qui nam, aut vnde gētium essent,
 respondisse, origine quidem se Valentinos,
 incolas verò promontorij fuisse illius, quod
 in Algarbij finibus mari prominet. Eorum
 maiores Valentia simul cum corpore sacra-
 tissimi martyris *Vincentij* aufugisse, metu ad-
 uenantis Abderamenis, illôque in promō-
 torio consedisse, domosque ibi pauperes in-
 ædificasse, iuxta sacellum, vbi sancti marty-
 ris corpus custodirent. Illicque eos mansis-
 se, donec Maurus quidam potens venatio-
 nis causa eo deueniens, eorum parenteis ob-
 cidisset, se pueros captiuos fuisse abductos.
 Signum rei certæ illud se posse dicere, si do-
 mun-

munculæ permanerēt, aut corui saltem, qui facellum illud familiariter frequentarent, à tempore quo martyr beatissimus illuc adplicuisset, vnde factum esset vt Mauri promontorium illud *Coruorum montem* adpellerent, id etiam dum pristino more facerent. Regē his auditis, incensum cupiditate, inijsse consilium, probasseque fieri aliquot dierum inducias. Eoq; quum iuisset frustra, loci facie situ iam deformata, infecta re tunc quidem reuertisse. Verum debellatis postea paulatim Saracenis, captâque Olisipone exarsisse desiderio inueniendi martyris, eaque gratia construxisse canonicorum cœnobii. Diuôque *Vincentio* nuncupasse. Anno tandē à capta Olisipone vigesimo sexto, Allibo Iacob Hispalensi regi inducias in quinquēnium postulanti, sola huius rei gratia cōcessisse, ac misisse ad promontorium Saracenis iam vacuum viros armatos in nauē, vnâque ex Muzarabibus illis seniores, qui locorum melius recordarentur. Ibi suppliciter adorato numine: domuncularum ac facelli, coruorum indicio, tandem reperisse vestigia, multisque fossionibus aperta terra, & rudibus expurgatis, inuenisse ligneū sacri corporis conditorium, subtus dirutam facelli aram. Quumque inter colligendum semiputre conditorium, ex ijs qui aderant vnus clāparuum os abscondisset, lymphatum accæ-

cum

cum corruisse, donec quod in sinu abscóderat, deprópsisset. Inde corpus impositú naui quum esset, cornos duos, alterum in prora, alterum in puppi consedisse, tanquam familiaris Diui alumnos, neque inde reuolasse, verum comitatos in naui sanctas patroni reliquias. Tandem adplicuisse Olitiponi, iuxta fanum Diuarum *Iustæ & Rufinæ*, quo loci porta vrbis etiam nunc est, *Sancti Vincentij* adpellata. Eo enim vsque mare tunc erat, quod paulatim postea propulsum, ampliandæ vrbi locum reliquit. Tunc noctis silentio, vitandi tumultus causa, deportatú corpus ad fanum *Iustæ*. Orto tamen die quum increbuisse fama, cócurrisse armatam multitudinem, diuersis studijs, parumq; abfuisse, quin vêtum esset ad arma. Adcurrisse tunc Consaluum Viegam militiæ regiæ præfectum, & seditionem composuisse, expectandamque regis eo tempore absentis voluntatem persualisse. Robertum denique summi templi decanum, suo & Capituli nomine, secreto conuenisse Munionem Diuæ *Iustæ* rectorem, impetrasseque vt corpus ad summum templum deferri permitteret. Regem quod factú esset, nō improbasse, licet in animo haberet in Canonicorū cœnobio Sâcto martyrià se nūcupato illud conlocare. Nec quieuisse illú, sed misisse denuo ad promontoriú, qui numquid adhuc superesset solertius

tius scrutarerentur. Inuentam adhuc caluarię partem, & conditorij fragmēta aliquot. Regem ob gestę rei memoriam Oliliponi vrbi insignia dedisse, nauē iuxta malū Diui martiris imaginem gestantem, ac duos coruos, alterum in prora, alterum in puppi cōfidentis. Et in locō vbi sanctū corpus diu latuerat, curasse tēplum nobile ædificari, & nomē promontorio immutasse, atque vt *Sācti Vincentij* post id vocaretur effecisse. Hęc summa est historię Lusitanorum, quam te arbitror, quum apud nos esses, didicisse, insignia passim vidisse, picturam gestę rei vetustissimā, vestibus, calceis, capillitio, præ se ætatem illam pristinam ferentibus, adhuc recordari. Confer nunc vtrorumque rationes, & num credendum magis putes monachi furto, an regni annalibus, Castrensine oppido, an Oliliponensi vrbi, totique Lusitanię regno, & indito ex eo tempore promontorio nomini. Quod si parum adhuc egimus, suppetiās petamus à nostrę religionis hostibus, & veritas vndequumque eruatur.

Rases Maurus, Dalharab Marrochiorum Miramolini, ac Cordubę regis historicus, Hispanię vetustates scribere est adortus, vt regum Saracenorum : qui in Hispania regnarunt, annaleis, qui etiam nunc exstant, cōcinnaret. Libri titulus est. *Incipit liber Rase, historici Dalharab Marrochiorū Miramolini Cordubę*

dubāq, regis, quem ipsius iussu composuit. Versus est in linguam Lusitanam ex Arabica, per me magistrum Machometum Saracenum nobilem architectum. Et scribebat mecum Aegidius Petri, clericus Domini Petri Ioannidæ Portellensis, patris Domini Ioannis Auolini. Is igitur Rases, de montibus, fluminibus, & vrbibus Hispaniæ, de priscis Hispanorum regibus ante Romanos, de Romanis ac Gothis, nonnulla commode, permulta inepte, quo pacto ethnici scriptores atque poëtæ, de rebus sacris diuinę scripturæ, quasi per somnium, loquuti sunt, omnia fabulis inuoluentes. Vt tamen ad Saracenorum regum compertiora sibi tempora deuenit, nō contemnendus scriptor iudicandus est. Ergo de Abderamene huius nominis quarto Saracenorum regum vnde vigesimo, hæc ad verbum.

A Era Arabum centesima trigesima octaua, Abderame Moabia filius, in Hispaniam venit. Et debellato interfectoq, Ioseph, regnum Hispaniæ inuasit. Dixit Abdemelich filius Abib, se interrogasse nutritium Abderamenis, & de illo veritatem exquisisse, quo patre, quōve ortus esset genere. Nutritium respondisse. Patrem Abderamenis fuisse Moabian virum rusticum agricolam. Ad quem quum casu Miramolinus diuertisset, hospitio hilariter adceptum, motumq, hospitii humanitate, eum secum duxisse. Moabian tam industrie ac sapienter se gessisse, ut
breui

breui inter Miramolini familiares & amicos primus fuerit. Deinde interiectis nonnullis, quæ ad rem non faciunt, sequitur. Hic Abderamen vrbeis omneis & oppida quæ Saraceni habebant in Hispania, in suam potestatem redegit. Bellum quoque intulit Christianis. Ac Hispali profectus, expugnauit Bexam, Eboram, Sanctirenem, Olisiponem, totumque Algarbium. Adflixitque mirum in modum Hispania Christianos. Nec fuit ciuitas, aut oppidum munitum, quod se tueri aduersus potentiam eius posset. Sed habitatores desertis ciuitatibus confugiebant ad Asturia Monteis. Hic omneis Hispania ecclesias, quas adhuc integras inuenit, destruxit. Erant autem multa & egregie fabricata, tam à Græcorum, quam à Romanorum temporibus. Hic omnia corpora illorum in quos Christiani credunt, quosque venerantur, sanctosque adpellant, rapta de Ecclesijs comburi faciebat. Quo viso, Christiani, ut quique poterant, cum talibus his rebus fugiebant ad monteis, & tuta atque in adcessa loca. Itaque pleraque omnia quæ in Hispania erant, secundum Christianorum fidem religiose culta, ad Asturia montana sunt deportata. Quum autem adpropinquasset Valentia, Christiani qui ibi habitabant, habebant ibi corpus quuiusdam hominis mortui, cui nomen erat Vincentius. Et ipsi adorabant illum, quasi Deum. Et qui corpus in potestate habebant, persuadebant vulgo, quod ille homo cecos faciebat videre, mutos loqui, & claudos recte ambulare. Ac sic dementabant stultam gentem. Quum autem cognouerunt de Abderamenis aduentu, timuerunt

muerunt ne hac fallacia detegeretur, & fugerunt, corpus illius hominis secum portantes. Et dixit Allibohaces eques ille bonus Facensis, se quum die quadam cum suo comitatu venationis causa venisset ad oram maris in Algarbio, in fine montis qui mare illud ingreditur, inuenisse ibi corpus illius hominis, cū ijs qui cum illo fugerant à Valentia, qui ibi domūculas fecerant, in quibus habitabant. Et homines quidem occidisse, pueros autē duxisse captiuos, corpus vero hominis illius ibi reliquisse. Hæc Rases.

Vidēsne, vir eruditissime, quanta veritate nitantur Lusitani, & quam non fictam, aut hesternam sui patroni historiam proponāt? Omitto Saraceni blasphemias, quas propter detectam veritatem æquiori animo tolerabimus. Sed quod ait, Christianos maxime sub Abderamene adflīctos, destructa tēpla augustissima, multa sanctorū corpora scelerato igne combusta, multa à pijs in montana tutioraq; loca deportata, quod in laudē impuri Abderamenis impurus scriptor cōmemorat, non potuit quidquam ad cognoscēdas tempestatis illius misérias adferre adcomodatius, nihil verius narrare. Alioqui, disquirendū nobis, quonam modo tot sanctorum Hispanorum reliquiæ perierint, quouē à suis sedibus demigrarint. Vt de cæteris perquam multis fileam, nostræ Eboræ apostolus ac martyr Mācius Christi discipulus, quo pacto ad *Nouum Pagum*, iuxta Methynnam

nam ad Riuum Siccum deuenerit. Quo *Eulalia & Iulia* Emeritenſes ad Eunus in Gallia? *Leandro* illo celebri Hiſpalenſi epiſcopo, quid factum ſit? Imo etiam veſtra *Leucadia*, qua ratione Tagi flumen Rheno commutaret? Suum hoc, ſuoque nomine vocatum, totâque Hiſpania celeberrimum templum deſeruerit, vt *Colonia Agrippina* peregrinaretur, tantumque hoſpes habeatur? Veſter etiam *Ildephoſus* ille, ſanctæ Dei matris amaſius, & perpetuæ virginittis eius propugnator, quur ſede in qua cœleſti dono muneratus eſt derelicta quâ ad Aſturas Ouetenſeis portaretur maluerit Zamoram incolere? Vnus *Raſes Maurus* breuiter rationem reddidit. *Abderamen*, inquit, corpora Sanctorum qua Chriſtiani venerabantur, comburebat. Quo alij metu permoti, cum talibus hiſ rebus fugiebant ad Aſturiam, & tutiora loca. Perge *Raſe*, Quid Vincentio Valentia cultu addidit? Fugerunt, inquit, cum eo, ad montem qui in ſine Algarbij mare illud ingreditur. Ex dixit *Allibohaces*. Quid dixit? Iam ſuperius explicaui. At Caſtrenſes dicunt veniſſe monachum Valentia. Nefcio. Sed ſi venit ſub Carolo Caluo iam olim ablatus inde erat Vincentius. Et ſi Saraceni ſe commiſit indiſtriæ monachus, certe monacho Pupica fide inluſit Saracenus, cui pro Vincentij corpore, vtinam non aliquuius Saraceni corpus colendum

dederit, quo plane Saracentū ageret. Verum miraculis res comprobata est. Et hoc nescio. Si tamen miracula vlla ibi contigerunt, Dei hoc clementiæ adscribendum, hominum fidē respicientis. Nec similia defunt exempla.

Animi causa, narrabo tibi Eborensium meorum fabellam non inlepidam. Octauo ab vrbe lapide, Salaciensi via, lapidibus enim viarum trium Emeritenfis, Pacensis, ac Salaciensis, milia passuum distinguuntur, sanum est Virgini Christi matri sacrum, inter diruta à Romanis vsque temporibus ædificia. Locum *Turegiam* vocant. Manent adhuc aquæductus vestigia, & aquarū diuersa conceptacula. Vnum cæteris capacius, *Agonem*, seu martyrum *Caueam* adpellant. Aiunt illic obcisos sine certo nomine martyres non paucos, vna cum episcopo. Duas episcopo fuisse sorores virgines, alteram *Columbam*, quæ ibi iuxta interfecta sit, vbi etiam nunc sacellum exstat illius nomine. Alteram metu fugisse insequutumque episcopum, puellam de perfidia increpasse. Illam respondisse, non mortis se metu, sed ne barbaris ludibrio haberetur aufugisse. Orare tamen fratrem, vt virginali imbecillitati id condonaret, ipseque sororem sua manu martyrem faceret, quādo fugæ nulla spes esset reliqua. Episcopum fororicidium auersatum, verum satellitibus venientibus innuisic, qui puellæ caput

caput amputarint. Vbi corruit, promanasse fontem aquæ dulcissimæ, qui nunc vulgo *Fons Sanctus* nominatur, lippiëntibus salutaris. Puellam tamen in fugæ pœnam, mansisse innominatam. Hoc peracto, episcopum rediisse ad Agonem, & martyrium consummasse. Sepulcrum eius lapideum, si tamen eius est, visitur in ipso Dei matris fano, vacuum atque apertum. Supra quod mensa exstat lapidea inscripta, columellis suffulta quatuor, ita vt pateat sepulcrum à dextro in sinistrum cornu ingredi, & transire volentibus. Mensa tamen minor est, quam vt monumenti operculum existimari debeat. Arbitrorq; inuentam inter ruinas, in aræ vsum adcommodatam. Solebant illac meare, quibus lumbi dolerent, martyris episcopi auxilio implorato, & absque dubio iuuabantur. Super aram etiam eandem, celebrabantur mysteria in martyris Episcopi honorem. Exstat & pictura, & *Viarij* nomen Episcopo adscriptum. Vnde id, mox aperiam. Hæc vetus fama, Quæ si historia est, ea nimirum obsoleuit, omnia confundente & obliterate barbaria. Mihi, quum Diuorum historias ad Eborensis Ecclesiæ Breuiarium concinnarem, contigit illuc ire, indagandę antiquitatis causa. Fani eius paræcus reuerendus admodum sacerdos, ac loquutuleius non inueniste ad vocem gestum adcommodans, vt

qui Romæ plusculos fuisset annos, quum me
per humane excepisset, & cognita itineris
causa, martyrum siue historiam hanc, siue
fabulam denarrasset, oro te, inquam, vir
egregie, exstātne scriptura quæpiam quæ id
attestetur? Eccam, inquit ille, & quidem lu-
culentam. Duxitque me ad aram. Et ab-
latis mappis quibus tegebatur,
inscriptionem ostendit
istiusmodi.

D

M

S

Q. IVL. MAXIMO. C. V.
QVAESTORI. PROV. SICI
LIAE. TRIB. PLEB. LEG.
PROV. NARBONENS.
GALLIAE. PRAET. DESIG.
ANN. XLVIII.
CALPVRNIA. SABINA.
MARITO OPTIMO

Q. IVL. CLARO. C. V. III. VI
RO VIARVM CVRANDA
RV. ANN. XXI.
Q. IVL. NEPOTIANO. C. I.
III. VIRO. VIARVM CVRAN
DARVM. ANN. XX.
CALP. SABINA. FILIIS.

Protenso itaq; digito ad verba illa, **VIA-
RVM CVRANDARVM**, ecce ait,
nomen proprium *Viarij*, Illud autem **CV-
RANDARVM**, perinde est, quasi diceret
Curam Curarum. Cura verò Curarum, *Episco-
pus* est, Cætera, inquit, nomina, opinor alio-
rum martyrum esse peculiaria. Continui
erumpentem risum, atq; vt vere dicam, sto-
machum pudore motum cohibui, ne hospi-
ti viderer parum ciuilis. Rem tamen ad Al-
phonsum S. R. E. Cardinalem principem
meum, tunc Eborensem pontificem, detuli,
& interpretis bellissimi narrationem, ac vn-
de *Viarij* nomen effictum esset, exposui. Is
imperavit obcludi sepulcrum, ne peruium
esset, Mihi verò qui auctor fuerim, non se-
mel vulgus non tam adfectos lumbos, quam
lumbis fragium est imprecatum. Quod si Di-
ui aut Diuæ quiuspiam sepulcrum illud est,
mihi vtrumlibet propitium esse velim, qui
non fecerim vt sanctitati detraherem, sed
vt fabulam à sacro dimouerem, & vt ne ho-
mines ethnici *Viarum curatores* pro Martyri-
bus colerentur. Iuuabantur tamen, vti prius
dixi, *Viario* supplicantes.

Dionisij Episcopi & Martyris sui corpus Pa-
risienses ostendunt. Ostendunt id etiã mo-
nachi Benedictini, cœnobij Sancti Hemera-
mi, extra muros Rætobonnæ, ad Danubium,
in Germania, & quo pacto Imperator Ro-
dolphus

dolphus, si satis memini, integrum corpus ad eos trāstulerit, vetustissima pictura, & scriptis non male ad rem facientibus comprobant. Alteros tamē mentiri necesse est. Vtro bique autem miracula & olim, & nunc, facta prædicantur. Quid, quod etiam Iacobi apostoli nostri caput, Tolosæ ostēditur, iactantibus Gallis à Carolo Magno eò ex Callæcia deportatum, votumque susceptę peregrinationis, *Compostella* nequaquam solui, nisi Tolosæ finiatur? Poteram huiusmodi rebus longos implere commentarios. Cæteroqui, non ignoramus quā Gallica natio ad similia comminiscenda proba sit artifex. Lusitanis subrudi, vt perhibemur, genti, neque tanta inest solertia, neque tam venalis reliquiarū sanctarum cultus populo exhibetur. Adfastim tamen suppetunt rationes, quibus Castrensiū istam, siue confictam non ita pridem, siue temere ab illis creditam monachilis furti historiam, expugnemus atque refellamus.

Atqui, Valentini Castrensiū subscribunt. Si monachus industria & indicio Mauri clam corpus abstulit, Valentinis inscijs, quantum momenti habere debet istiusmodi subscriptio? An non similis illi erit testimonio, quod à militibus Iudæi coëmerunt, *Venerunt nocte discipuli eius, & furati sunt eum, nobis dormientibus?* Expectemus quid respondeant

deant Valentini. Resciuius hoc postea. Quam mox *postea*? Nuper utique. Nam qui hoc adfirmet, ante octoginta, aut summum, centum annos, nemo est. Lusitanorum verò adfertio resq; gesta, superat quadringentos.

Rases autem quum librum suum scripserit Dalharab Miramolino, qui regnare cœpit anno Arabum. CCCLXVI. hoc est, anno Christi. DCCCCXC. nimirum æquat annos quingentos septuaginta. Valentini autem dissipatam à Castrensis famâ sequuti sunt, nostris nondum scripturientibus, sed contentis suum sibi domi habere. Optimam vero Castrenses Valentinis commenti sui fautoribus gratiam retulerunt, dum publicè in templis canunt.

*Hoc thesauro spoliantur
Valentini, dum fœdantur
Idolorum scelere.*

Quod quam verum sit, ipsis expendendū relinquo. Miseros æque fuisse, ac Hispanos reliquos arbitrabar, Idololatriæ deditos nō putabam.

Cæterū, turbat te Platinæ auctoritas. Ne turbet. Nam quum eius hæc verba sint, *Sunt qui dicant huius temporibus beati Vincentij corpus è Valētia Citerioris Hispania ciuitate, à quodam monacho in pagum Albiensem Vltioris Gallia deportatū.* Quid heic inest, quo magnopere commoueare? *Sūt qui dicāt.* Qui sunt isti qui dicūt?
Castren-

Castrenses, opinor. Atqui, sunt qui non dicant, quiq; veriora dicant. Platina igitur nihil adserit, tatum esse ait qui dicant. Præsertim quum in Ioanne. IIII. contrarius ipse sibi videatur. Vbi etiam prudenteis expendisse velim, qui quadret, Anastasij in Perside passi corpus, quod Veneti ex Constantino-
poli translatum possident, cū Vincentij corpore coniungere: nō addito vnde, aut quonam modo factum id fuerit, vt iam neque heic, neq; illic pondus vllum habeat Platine adnotatio. Tu verò, non pluris facies Diuū Bonauenturā in beati Antonij Olisiponēsis historia, quā omnia Romana præferūt breuiaria, ita adserētē? *In Hispania, ciuitate Vlyxbona, quæ ad occidentalē regni Portugalia plagam, in extremis terræ finibus sita est, quædam prae grandis ecclesia in honore gloriose virginis Dei matris fabricata cōstitit, in qua pretiosum beati Vincentij martyris corpus honorifice requiescit.* Si scriptorū tēpora cōponas, hic multo antiquior est. Si psonas, quāto hic illo grauior nihil attinet dicere.

Arbitrabar iam me Labyrinthū hūc egressum, quum relegens epistolā tuā, denuo hēsi ad id, quod te in chronico Prædicatorū reperisse cōmemoras, Marię Magdalene, & beati martyris Vincentij reliquias esse Malsiliæ. At ego me iuuenem commoratum fuisse aio Malsiliæ, vltra biennium, & ibi apud *Aquas Sextias* hypodiaconatus, & diaconatus ordinem

dinem suscepisse, neque vnquã adiuisse Vincentij martyris ibi esse reliquias, aut Magdalenæ; si reliquias corpora intelligas. In Massiliensi, apud oppidum *Sanctum Maximinum* vocatum, Magdalenæ corpus scio adseruari, religione celeberrima: Non parua Massiliæ, Lazarum Episcopum & Martyrem. Præterea Victorem militem indigenamq; martyrem; quuius festum solēni cæremonia ibi agatur. Vincentium vero neminem, nisi natus postmodo ibi sit. Quod etiam Bracarensem Ecclesiã *Vincentij* Translationē ad quartum nonas Maij celebrare dicis, patronumque suum eum adpellare, facilius ab hoc, quã à supposititijs illis Vincentijs me extricaue-ro. Bracarensi archiepiscopo data particula sancti corporis à Rege est. Ea quo tempore in Bracarensi Ecclesia est conlocata, solennem Translationis diem fecit. Quæ res etiã historiæ nostræ suffragatur, quum duæ tales Ecclesiæ vna conueniant, atque ipsum quod est, manifestum faciant. Puto me satis respondisse pro Lusitanis, de Olisiponensi Vincetio.

Adgrediar nunc Eborensium meorum decus Vincentium, Sabinam, & Christherida. Quorum ex vestris quidam, contra historiæ fidem, patriam, non tam ratione, quam libidine, conantur interuertere, & à nobis alienare. Quorum temeritas, ioco potius, quam

quam styli acumine explodenda esset, nisi tu eruendæ veritatis causa, sicuti præ te fers, multo illis nervosius, argumenta quædam in nos congestisses, quibus obcurrere necesse mihi sit. Age, Braulio sanctus Cæsaraugustæ Põtifex, vt ais, horum trium martyrum historiam posteriati mandauit, & Braulionis nomen liber Toletanæ ecclesiæ *Smaragdinus* adpellatus, ostentat. De auctore certi nihil habebam, nec Ecclesiæ nostræ Eborensis lectionarius, sane ante annos trecentos viginti scriptus, nomẽ auctoris præfert. Credo tamen libro isti Smaragdino, oppidò nõ inuitus. Opuscula enim, & vitam *Æmiliani* monachi scripsisse illum testatur *Sanctus Ildephonsus*, in libello *de inlustribus viris*, quam ego in hoc Eborensis Ecclesiæ lectionario reperi, tamen imperfectam, videlicet, vsque ad principium capitis, quod incipit, *Sed referam quod etiam latrones pertimescant*. Ex qua tamen, & ex epistolis eius ad Sanctum Isidorum, quæ in libris *Etymologiarum* exstant, & in additamento quodam ad librum Isidori etiam *de viris inlustribus*, non paulo castigatio-
re ac limatiore fuisse stylo depreëditur. Vt-
quumque tamen sit, quantumquumq; longo parumque necessario vsus fuerit exordio, seculo illi indulgeamus, & quid scripserit, non quo stylo scripserit, expendamus. *Datianum* ait, *postea quam Hispaniam ingressus*,
Feli-

muerunt ne hac fallacia detegeretur, & fugerunt, corpus illius hominis secum portantes. Et dixit Allibohaces eques ille bonus Facensis, se quum die quadam cum suo comitatu venationis causa venisset ad oram maris in Algarbio, in fine montis qui mare illud ingreditur, inuenisse ibi corpus illius hominis, cū ijs qui cum illo fugerant à Valentia, qui ibi domūculas fecerant, in quibus habitabant. Et homines quidem occidisse, pueros autē duxisse captiuos, corpus vero hominis illius ibi reliquisse. Hæc Rases.

Vidēsne, vir eruditissime, quanta veritate nitantur Lusitani, & quam non fictam, aut hesternam sui patroni historiam proponāt? Omitto Saraceni blasphemias, quas propter detectam veritatem æquiori animo tolerabimus. Sed quod ait, Christianos maxime sub Abderamene afflictos, destructa tépla augustissima, multa sanctorū corpora scelerato igne combusta, multa à pijs in montana tutioraq; loca deportata, quod in laudē impuri Abderamenis impurus scriptor cōmemorat, non potuit quidquam ad cognoscēdas tempestatis illius misérias adferre adcomodatius, nihil verius narrare. Alioqui, disquirendū nobis, quonam modo tot sanctorum Hispanorum reliquiæ perierint, quouē à suis sedibus demigrarint. Vt de cæteris perquam multis sileam, nostræ Eboræ apostolus ac martyr Mācius Christi discipulus, quo pacto ad *Nouum Pagum*, iuxta Methynam

nam ad Riuum Siccum deuenerit. Quo *Eulalia & Iulia* Emeritenses ad Eunus in Gallia? *Leandro* illo celebri Hispalensi episcopo, quid factum sit? Imo etiam vestra *Leucadia*, qua ratione Tagi flumen Rheno commutaret? Suum hoc, suoque nomine vocatum, totâque Hispania celeberrimum templum deseruerit, vt *Colonia Agrippina* peregrinaretur, tantumque hospes habeatur? Vester etiam *Ildephonsus* ille, sanctæ Dei matris amasius, & perpetuæ virginitatis eius propugnator, quur sede in qua cœlesti dono muneratus est derelicta quâ ad Asturas Ouetenseis portaretur maluerit Zamoram incolere? Vnus *Rases Maurus* breuiter rationem reddidit. *Abderamen*, inquit, corpora Sanctorum qua Christiani venerabantur, comburebat. Quo alij metu permoti, cum talibus his rebus fugiebant ad *Asturiam*, & tutiora loca. Perge *Rase*, Quid *Vincentio Valentia* culto accidit? Fugerunt, inquit, cum eo, ad montem qui in fine *Algarbij* mare illud ingreditur. Ex dixit *Allibohaces*. Quid dixit? Iam superius explicauî. At *Castrenses* dicunt venisse monachum *Valentia*. Nescio. Sed si venit sub *Carolo Caluo* iam olim ablati inde erat *Vincentius*. Et si *Saraceni* se commisit industriæ monachus, certe monacho *Punica* fide inludit *Saracenus*, cui pro *Vincentij* corpore, vtinam non aliquuius *Saraceni* corpus colendum

R 2

dede-

dederit, quo plane Saraceni ageret. Verum miraculis res comprobata est. Et hoc nescio. Si tamen miracula vlla ibi contigerunt, Dei hoc clementiæ adscribendum, hominum fidē respicientis. Nec similia defunt exempla.

Animi causa, narrabo tibi Eborensium meorum fabellam non inlepidam. Octauo ab vrbe lapide, Salaciensi via, lapidibus enim viarum trium Emeritensis, Pacensis, ac Salaciensis, milia passuum distinguuntur, sanum est Virgini Christi matri sacrum, inter diruta à Romanis vsque temporibus ædificia. Locum *Turegiam* vocant. Manent adhuc aquæductus vestigia, & aquarū diuersa conceptacula. Vnum cæteris capacius, *Agonem*, seu martyrum *Caucam* adpellant. Aiunt illic obcisos sine certo nomine martyres non paucos, vna cum episcopo. Duas episcopo fuisse sorores virgines, alteram *Columbam*, quæ ibi iuxta interfecta sit, vbi etiam nunc facellum exstat illius nomine. Alteram metu fugisse insequutumque episcopum, puellam de perfidia increpasse. Illam respondisse, non mortis se metu, sed ne barbaris ludibrio haberetur aufugisse. Orare tamen fratrem, vt virginali imbecillitati id condonaret, ipseque sororem sua manu martyrem faceret, quādo fugæ nulla spes esset reliqua. Episcopum sororicidium auersatum, verum satellitibus venientibus innuisic, qui puellæ
caput

caput amputarint. Vbi corruit, promanasse fontem aquæ dulcissimæ, qui nunc vulgo *Fons Sanctus* nominatur, lippientibus salutaris. Puellam tamen in fugæ pœnam, mansisse innominatam. Hoc peracto, episcopum rediisse ad Agonem, & martyrium consummasse. Sepulcrum eius lapideum, si tamen eius est, visitur in ipso Dei matris fano, vacuum atque apertum. Supra quod mensa exstat lapidea inscripta, columellis suffulta quatuor, ita vt pateat sepulcrum à dextro in sinistrum cornu ingredi, & transire volentibus. Mensa tamen minor est, quam vt monumento operculum existimari debeat. Arbitrorq; inuentam inter ruinas, in aræ vsum ad commodatam. Solebant illac meare, quibus lumbi dolerent, martyris episcopi auxilio implorato, & absque dubio iuuabantur. Super aram etiam eandem, celebrabantur mysteria in martyris Episcopi honorem. Exstat & pictura, & *Viarij* nomen Episcopo adscriptum. Vnde id, mox aperiam. Hæc vetus fama, Quæ si historia est, ea nimirum obsoleuit, omnia confundente & obliterate barbaria. Mihi, quum Diuorum historias ad Eborensis Ecclesiæ Breuiarium concinnarem, contigit illuc ire, indagandę antiquitatis causa. Fani eius paræcus reuerendus admodum sacerdos, ac loquutuleius non inuenuste ad vocem gestum ad commodans, vt

170 AD BARTHOL. KEBED.

qui Romæ plusculos fuisset annos, quom me
per humane excepisset, & cognita itineris
causa, martyrum siue historiam hanc, siue
fabulam denarrasset, oro te, inquam, vir
egregie, exstatne scriptura quæpiam quæ id
attestetur? Eccam, inquit ille, & quidem lu-
culentam. Duxitque me ad aram. Et ab-
latis mappis quibus tegebatur,
inscriptionem ostendit
istiusmodi.

D

M

S

Q. IVL. MAXIMO. C. V. Q. IVL. CLARO. C. V. III. VI
QVAESTORI. PROV. SICI RO VIARVM CVRANDA
LIAE. TRIB. PLEB. LEG. RV. M. ANN. XXI.
PROV. NARBONENS. Q. IVL. NEPOTIANO. C. I.
GALLIAE. PRAET. DESIG. III. VIRO. VIARVM CVRAN
ANN. XLVIII. DARVM. ANN. XX.
CALPVRNA. SABINA. CALP. SABINA. FILIIS.
MARITO OPTIMO

Protenso itaq; digito ad verba illa, **VIA-
RVM CVRANDARVM**, ecce ait,
nomen proprium *Viarij*, Illud autem **CV-
RANDARVM**, perinde est, quasi diceret
Curam Curarum. Cura verò Curarum, *Episco-
pus* est. Cætera, inquit, nomina, opinor alio-
rum martyrum esse peculiaria. Continui
erumpentem risum, atq; vt vere dicam, sto-
machum pudore motum cohibui, ne hospi-
ti viderer parum ciuilis. Rem tamen ad Al-
phonsum S. R. E. Cardinalem principem
meum, tunc Eborensem pontificem, detuli,
& interpretis bellissimi narrationem, ac vn-
de *Viarij* nomen effictum esset, exposui. Is
imperavit obcludi sepulcrum, ne peruium
esset. Mihi verò qui auctor fuerim, non se-
mel vulgus non tam adfectos lumbos, quam
lumbifragium est imprecatum. Quod si Di-
ui aut Diuæ quuiuspiam sepulcrum illud est,
mihi vtrumlibet propitium esse velim, qui
non fecerim vt sanctitati detraherem, sed
vt fabulam à sacro dimouerem, & vt ne ho-
mines ethnici *Viarum curatores* pro Martyri-
bus colerentur. Iuuabantur tamen, vti prius
dixi, *Viario* supplicantes.

Dionisij Episcopi & Martyris sui corpus Pa-
risienses ostendunt. Ostendunt id etiã mo-
nachi Benedictini, cœnobij Sancti Hemera-
mi, extra muros Rætobonnæ, ad Danubium,
in Germania, & quo pacto Imperator Ro-
dolphus

dulphus, si satis memini, integrum corpus ad eos trāstulerit, vetustissima pictura, & scriptis non male ad rem facientibus comprobant, Altero tamē mentiri necesse est. Vtro bique autem miracula & olim, & nunc, facta prædicantur. Quid, quod etiam Iacobi apostoli nostri caput, Tolosæ ostēditur, iactantibus Gallis à Carolo Magno eò ex Callæcia deportatum, votumque susceptę peregrinationis, *Compostella* nequaquam solui, nisi Tolosæ finiatur? Poteram huiuscemodi rebus longos implere commentarios. Cæteroqui, non ignoramus quā Gallica natio ad similia comminiscenda proba sit artifex. Lusitanis subrudi, vt perhibemur, genti, neque tanta inest solertia, neque tam venalis reliquiarū sanctarum cultus populo exhibetur. Adfactim tamen suppetunt rationes, quibus Castrensiū istam, siue confictam non ita pridem, siue temere ab illis creditam monachilis furci historiam, expugnemus atque refellamus.

Atqui, Valentini Castrensis subscibunt. Si monachus industria & indicio Mauri clam corpus abstulit, Valentinis inscijs, quantum momenti habere debet istiusmodi subscriptio? An non similis illi erit testimonio, quod à militibus Iudæi coemerunt, *Venerunt nocte discipuli eius, & furati sunt eum, nobis dormientibus?* Exspectemus quid respondeant

deant Valentini. Resciuimus hoc postea. Quam mox *postea*? Nuper vtique. Nam qui hoc adfirmet, ante octoginta, aut summum, centum annos, nemo est. Lusitanorum verò adfertio resq; gesta, superat quadringentos.

Rases autem quum librum suum scripserit Dalharab Miramolino, qui regnare cœpit anno Arabum. CCCLXVI. hoc est, anno Christi. DCCCCXC. nimirum æquat annos quingentos septuaginta. Valētini autem dissipatam à Castrensis famā sequuti sunt, nostris nondum scripturientibus, sed contentis suum sibi domi habere. Optimam vero Castrenses Valentinis commenti sui fautoribus gratiam retulerunt, dum publicè in templis canunt.

*Hoc thesauro spoliantur
Valentini, dum fœdantur
Idolorum scelere.*

Quod quam verum sit, ipsis expendendū relinquo. Miseros æque fuisse, ac Hispanos reliquos arbitrabar, Idololatriæ deditos nō putabam.

Cæterū, turbat te Platinæ auctoritas. Ne turbet. Nam quum eius hæc verba sint, *Sunt qui dicant huius temporibus beati Vincentij corpus è Valētia Citerioris Hispania ciuitate, à quodam monacho in pagum Albiensem Vltioris Gallia deportatū. Quid heic inest, quo magnopere commoueare? Sūt qui dicāt. Qui sunt isti qui dicūt?*
Castren-

Castrenses, opinor. Atqui, sunt qui non dicant, quidq; veriora dicant. Platina igitur nihil adserit, tatum esse ait qui dicant. Præsertim quum in Ioanne. IIII. contrarius ipse sibi videatur. Vbi etiam prudenteis expendisse velim, qui quadret, Anastasij in Perside passi corpus, quod Veneti ex Constantino-
poli translatum possident, cū Vincentij corpore coniungere: nō addito vnde, aut quonam modo factum id fuerit, vt iam neque heic, neq; illic pondus vllum habeat Platine adnotatio. Tu verò, non pluris facies Diuū Bonauenturā in beati Antonij Olisiponēsis historia, quā omnia Romana præferūt breuiaria, ita adserētē? *In Hispania, ciuitate Vlyxbonna, quæ ad occidentalē regni Portugalia plagam, in extremis terræ finibus sita est, quæ dā prae grandis ecclesia in honore gloriosæ virginis Dei matris fabricata cōsistit, in qua pretiosum beati Vincentij martyris corpus honorifice requiescit.* Si scriptorū tēpora cōponas, hic multo antiquior est. Si psonas, quāto hic illo grauior nihil attinet dicere.

Arbitrabar iam me Labyrinthū hūc egressum, quum relegens epistolā tuā, denuo hēsi ad id, quod te in chronico Prædicatorū reperisse cōmemoras, Marię Magdalene, & beati martyris Vincentij reliquias esse Malsiliæ. At ego me iuuenem commoratum fuisse aio Malsiliæ, vltra biennium, & ibi apud *Aguas Sextias* hypodiaconatus, & diaconatus ordinem

quam styli acumine explodenda esset, nisi tu eruendæ veritatis causa, sicuti præ te fers, multo illis nervosius, argumenta quædam in nos congestisses, quibus obcurrere necesse mihi sit. Age, Braulio sanctus Cæsaraugustæ Pötifex, vt ais, horum trium martyrum historiam posteriati mandavit, & Braulionis nomen liber Toletanæ ecclesiæ *Smaragdinus* adpellatus, ostentat. De auctore certi nihil habebam, nec Ecclesiæ nostræ Eborësis lectionarius, sane ante annos trecentos viginti scriptus, nomē auctoris præfert. Credo tamen libro isti Smaragdino, oppidò nō inuitus. Opuscula enim, & vitam *AEmiliani* monachi scripsisse illum testatur *Sanctus Ildephonsus*, in libello *de inlustribus viris*, quam ego in hoc Eborensis Ecclesiæ lectionario reperi, tamen imperfectam, videlicet, vsque ad principium capitis, quod incipit, *Sed referam quod etiam latrones pertimescant*. Ex qua tamen, & ex epistolis eius ad Sanctum Isidorum, quæ in libris *Etymologiarum* exstant, & in additamento quodam ad librum Isidori etiam *de viris inlustribus*, non paulo castigatio- re ac limatiore fuisse stylo depreëditur. Ut- quumque tamen sit, quantumquumq; longo parumque necessario vsus fuerit exordio, seculo illi indulgeamus, & quid scripserit, non quo stylo scripserit, expendamus. *Datianum* ait, *postea quam Hispaniam ingressus,*
Feli-

Felicem, Cucufatem, Eulaliam Barcinone, & alios grauiſſimis tormentis interfeciſſet, & Caſar auguſtā ſanguine polluiſſet, Compluti iuſtum & Paſtorem ferali immanitate ſuſtulieſſet, & Toleti Leucadiam virginem cuſtodiri feciſſet, Elboram proſectum, cōſcēdiſſe in aulam, officiūq; pramonuiſſe, vt indagine præmiſſa Chriſtianos quoſquēq; inueniſſent, tribunali ſuo præſentarent. Statimq; repertum adoleſcentem nomine Vincentium, ſatellites Præſidi ſtitieſſe. Quem diutius interrogatum, quum à Chriſti conſeſſione amouere non poſſet, iuſſiſſe duci, vt Ioui ſacrificaret, lapidemq; ante aram ſimulacri emollitū vt cretam ſigulare, pedis veſtigium expreſſiſſe, qui vſque ad eam diem perſeueraret. Ex quo prodigio, quum ortus eſſet tumultus, domum fuiſſe reductum, datis in triduū inducijs, cuſtodia remiſſiore, neque prohibitum conueniri. Eo triduo, Vincentiū multarū lucrum feciſſe animarum. Tandem germanarū fletibus deuictum, cū illis noctu fugā adripuiſſe, & alacri proſectu, cormipedū euectatione (vtar enim iſdē auctoris verbis, poſtea mihi ad reſpōdendū neceſſarijs) Abulā cōtēdiſſe. Fuga cognita, quiniſdam ſacrilegi indicio, immiſſos qui fugientē perſequerentur. Qui eos Abula cōpreenſos tormētis adfectos varijs, inliſo tādē ſuſtibus ſuper lapides cerebro martyres effecerint.) & quę ſequuntur reliqua.

Controuerſum modo ſcriptores quidam veſtri faciunt, apud te, quānam vrbs ſit, quæ heic Elbora dicatur. Reſpondeat tibi Romana Curia, ecquem Episcopum hætenus, modo Ar-

do Archiepiscopum norit Elborensē, ecquod Breuiarium, ecquem ritualement sacrificiorum librum ad sanctæ Elborensis Ecclesię vsum admiserit. Ecquam Sāctus Antoninus Florentinus pontifex, ecquā vester Rodericus Toletanus intelligānt, ipsorum scripta ijs qui in media luce caligabunt, palā testificentur. Neque enim ignota est Ecclesia, quuius reditus tam opimi sunt, vt annua sola pontificū quinquaginta ducatorū miliū, nostratis monetæ sint, fabricæ annuus reditus octo milium, sacerdotiorum qui *Canonicatus* vocantur, vnumquodq; mille ducentorum ducatorum, interdum mille ac trecetorum summā exæquet. Vt præter Toletanā vestrā, haud sciam, an alia in Hispanijs ditior habeatur. Quod non multū sane ad rē facit de qua agimus, ita non parū tamē ad notitiā. Quū itaque Datianus Elborę conscēderit in aulā, vt libellus ait, quā putemus Elboram, nisi quæ *Elbora* & est, & vocatur? vbi incunabula sāctorum Martyrū fuere, vbi fanū est, quæ domus illorum fuit, vbi adseruatur lapis ille, qui pedis vestigiū expressit, vbi etiā dū manet Cogominiorū familia, quæ ad illos p̄tinere memoratur, ab illa vetustate etiā inter Arabes aliquaten⁹ religioni habita.

At ex vestris, obscuri quidam & ignobiles, vt Diuorū originis possessione nos euerant, *Talaueriam* diœceseos vestræ oppidum

Elbo-

Elboram fuisse olim vocatam fabulatur. Adfertionis tamen suæ testem aut auctorem ex probatis & vetustis aliquem neque laudant, neque proferre vnquam poterunt. Neque ostendēt *Talaueriam* episcopum habuisse peculiarem, quum toties in Concilijs plerisque Toletanis, & in Iliberitano, atque in vetustissimo Emeritensi quod apud me est, *Elborēsis* episcopus & interfuerit, & subscripserit. Neque saltem Inscriptionem antiquam aliquam producent, ex qua colligi idem possit, quum talibus ijs nostra hæc referta sit. Et si satis *Talaueriæ* recordor, nam iuuenis eam vidi, nulla ibi sunt antiquitatis indicia, sed omnia Maurorum tempora præ se ferunt, quum nostræ urbis interior murorum ambitus, porticus excellentibus columnis Corinthijs, Aquæductus olim à Sertorio constructus, à Diuo Ioanne. I I I. nostra ætate restitutus, Inscriptionesque variæ, & statue, nostram proclamēt antiquitatem. Rases ille à me superius citatus, quum de termino Toletano loquitur, *Talaueriam* ait conditam super flumē Tagum, in diuisione limitum inter Mauros & Christianos. Et muros laudat ab altitudine & turrium frequentia, additque Miramolinum postea Machometi filium, sub æra Saracenorum. CCCXXV. ibi castrū iussisse ædificari. Neque hoc dico, vt *Talaueriam* minoris, quam æquum est, faciam. Scio
inlig-

insigne esse oppidum, nobilibus familijs decoratum. Admodum esse vetustum nō scio, nisi hoc ostendat vetustatis indagator aliquis, & quo nomine adpellandum sit, non ut ariolus, sed ut verus disceptator, ex tenebris obliuionis eruat. Nā *Elboram* fuisse, nemo vnquam euicerit. *Talabrigam* Nebrissensi Antonio adferenti nequaquam credas, quā *Talabriga* ex Plinio, & Antonino Pio, ad flumen Vaccam, non procul ab Auariensi oppido situm sit, ut ex Resendij scrinijs candidè communicatis, non cādide vsurpatis, *Gasspar Barrerius* noster satis ostendit. Sed prodierunt, ais, modo in *Ptolemaum* scholia quædam, cum locorum aliquot nominibus vel mutatis, vel declaratis. vbi legitur, *Libora*, *Elbora* olim, *Talabriga* hodie, vulgo *Talaueria*. Quid istis scholiastis credas, qui ex imperitorum relationibus, sine vllō situs examine, in typographorum gratiam, quo vendibiliorem librum faciant, ita ludunt? Etia eadem scholia *Iuliam Myrtilin Vahenam* interpretantur, & *Lancobrigam Conimbricam*; & *Scallabin*, *Iulium Præsidium* Plinio cognominatam, *Trogillum* somniant, & pleraque, alia delirationi similia, atque vbi Ptolemæus *Oliosipon* scripsit, addiderunt, vulgo *Lisbona*, *Salacia* Plinio, *Vlyssæia* Straboni; Vadiani hallucinatione decepto scholiasta. De qua re in Vincentij mei scholijs, satis differui. Prætereo Gesneros, & Ca-

lepinos, aut in Calepinum additiones, Lucam Tydensem, & nebulonem Marinaum, vniusmodi notæ homines. Quid enim attinet istos inculcare, qui nullo veritatis fundamento nituntur? Imitabimurne bellum illum scriptorem, qui pro gestis Sanctæ *Marina* virginis & martyris apud Aquicaldensis ad Limiam passæ, *Sancta Margarita* à primo principio ad extremum vsq; finem gesta nobis obtrusit, se Theotimum faciens, & Antiochiam ad quam Olibrius venerit, Tyden Callæciæ ciuitatem somnians? Nihil audacius imperitia. Instituti Diui Francisci monachus, homo vestras, qui se cognominabat *Valentiolam*, linguacissimus concionum actor, firmis lateribus, neq; parum multitudini iucundus, cordatis ob nimiam adrogantiam & vanitatem non perinde gratus, quum aliquando Conimbricæ de suggesto concionaretur, *Totus*, inquit, *ciues gaudio perfundor, quum urbem hanc antiquissimam, & campos hos intueor, vbi ciuium vestrorum auxilio, Pompeij filios Caesar memorabili prælio superauit. Hac enim est Munda illa famigerata, de qua Lucanus cecinit.*

Vltima funesta concurrant prælia Munda.

Nec defuerunt, quibus hac vaniloquentia persuaderet, Conimbricam fuisse Mundam, præcipue nō abludente fluuij nomine, quod etiam pridem Rodericus Toletanus in ambiguo

biguo reliquerat. Valentiola dixit, & in sacra concione dixit. Satis hoc est. *Venit Elboram Datianus*. Quis hoc dixit? Braulio vetustus & grauis auctor. Ita enim vocabatur, quæ nunc Talaueria. Quis hoc dicit? Non Braulio, sed Valentiola quispiam, & temerarius iste nescio quis. Satis id esse putemus? Nobis certè non est, qui Elborâ incolimus.

Teneo te inquis Resendi, qui in Eborensi historia, *Elbora* nomen repudiasti, *Ebora* adseruisti. Ita certè. Ergo martyres tutemet alienos à vestra vrbe facis qui Elborenses fuerint, vestra autem vrbs *Ebora*. Si efficax argumentatio isthæctua est, erit & ista similiter. *Diuus Antonius Pataunus*, ex *Vlyxbona* Lusitaniæ vrbe fuisse passim scribitur. Ego urbem quam vulgo *Lisbonam* dicimus, *Olyssiponem* dicendam, non *Vlyxbonam*, contendo. Ego igitur Dium Antonium alienum ab Olyssiponensi vrbe facio? & me auctore, querenda in Lusitania *Vlyxbona* est, quæ Olyssipo non sit? Nonne vides heic, vir doctissime, non agi de loco, de quo satis constat, sed de vero & antiquo nomine seculi eruditioris? Alioqui, sanctus Isidorus, Hispalensis non esset, quem in libris manuscriptis vbique *spalensem* legimus, eumque ad Spalenseis Citerioris Hispaniæ populos relegabimus. Rudior ætas in nomine hoc principium mutilauit, Olyssiponem
S a vero,

vero, in Vlyxbonam inuertit, propter conditorem, iam inde ex Sancti Isidori temporibus, & retro, vt patet ex primo capite libri decimi quinti etymologiarum. Nostræ vrbi, literæ vnius adcessio, ex *Ebora Elboram* fecit, etiã ex mille & amplius annis, vt ex Concilijs à me supra memoratis liquebit, tametsi nuperrime, typographis quibusdam alterũ illud ac vetustius nomẽ magis adriserit. Nomen igitur quo politiores vtantur rediuiũ facio, non diuersas vrbeis constituto. Fecerunt idem Legionenses, vt ipse etiam fateris, vbi reliquiæ horum martyrum modo esse dicuntur, id negante Abulensi populo, addito insuper; *Qua ciuitas est regni Lusitania*, Ioannes quoque Maldonatus Burgensis. *Apud Elboram ciuitatem*, inquit, *Vincentius adolescens comprehensus est*. Sine itaque *Elboram* dicas recẽtiori vocabulo, siue *Eborã* prisco ac proprio, quo vsi sunt Pomponius Mela, Plinius, & Antoninus Pius, & habent insculpta à Romanis vsque saxa, vna eademq̃ue ciuitas nostra est, fauente etiam nobis *Muzarabum Ecclesiasticoritu*, qui in vestra vrbe ex illa vetustate superest. Quuius tu si magni auctoritatem pendis, facis quidem recte, & mecũ sentis, atque ego vicissim tecum. *Elbora* igitur, *Ebora* nostra est, quã Ecclesiæ iam ante Constantini Magni tempora, *Elborã* vocare maluerunt, vt peruulgatum nomen hoc aliubi quæ-

querere, hominis nequaquam sani merito esse videatur.

Pergis deinde argumētari, ab itinere Datiani. Et interrogas, quinā itineris ordo sit, à Toletō proficiscētem prius Elboram hāc nostram deuenisse, quam Emeritam, quū rectum esset iter à Toletō Talaueriam, oppidum iam tūc nobile, inde Emeritam? Tūc quānam loquutionis ratio, profectusq; Elbora, Emeritensem adgreditur ciuitatem? quū potius dicendum esset, *regressusq; Elbora*. Videri igitur, non mala niti ratione, istos qui *Talaueriam, Elboram* dicunt. Sic enim, rectum itineris seruari ordinem, neque vim inferri loquutioni, sed sponte fluere, *Profectusq; Elbora, Emeritensem adgreditur ciuitatem*. Si aliud non haberem expeditius, responderem, itinerum me Datiani neque mensore, metatoremūe eius fuisse, neque cogendum rationem reddere, quor prius Bboram, quā Emeritam venisset, præcipue quū non solius Lusitaniæ, sed Hispaniæ vniuersæ Præses fuerit. Equidem nescius non sum, Hispaniam diuisam primum in prouincias duas, *Citeriorem & Vteriorem*. Per bellum postea Macedonicum, in vnam tantum redactam. Rursus, Q. Aelio, M. Iunio coss. celsuisse patres, vt duæ fierent, quod refert Liuius quintæ decadis libro quinto. Treis inde factas, *Tarraconensem, Lusitaniam, ac Baticam*. Tarraconensi

conensi post id in treis diuisa, propter magnitudinem, creuisse prouinciarum numerū, & factam quartum *Callaciam*, quintam *Carthaginiensem*. De *Lusitania* quoque diuisa, paulò inferius. Omitto *Baleareis* insulas, & adnumeratam Hispaniæ Tingitaniā. Ex his quinque prouincijs, *Baticam Lusitaniam*, ac *Callaciā* consularis fuisse, *Tarraconensem* & *Carthaginensem*, præsidibus gubernari, ante omnino corruptam reipublicæ administrationem, & nouum Comitum inuentum, quorum alicubi in Iustiniani Codice fit mentio. Sed quum *Præsidis* nomen generale sit, vt Martianus Iurisconsultus adfirmat, ff. *de officio Præsidis*, complectaturque & *Proconsules*, & *Cæsaris legatos*, & omneis, qui quoquo modo prouincias regerent, nec vnā tantum, sed multas, vt eodem Titulo testatur Vlpianus, hisce verbis: *Qui vniuersas prouincias regunt, ius gladij habent, & in metallum dandi eis potestas permissa est*, nos quum Datianum Hispaniarum *Præsidem* vbique legimus, vel Augustorum legatum intelligamus, quemadmodū Papinianus interpretatur, vel *Præsidem* vicariā ac plenā gladij & in metallum dandi potestate. Talis certe fuit carnifex ille. Hispaniarum *Præsidem* eum vocat Martyrologij auctor, siue sit Hieronymus ad Chromatiū, siue presbyter Bedas, vt alij habent libri. Sufficiat locus vnus, XI. cal, Februa-

bruarij, *In Hispanijs, ciuitate Valentia, sub Datiano impijssimo Hispaniarum Præside, &c.* Hispanię igitur vniuersę Præsides, poterat à Toletō hac illac euagari per conuentus, antequam Emeritam deueniret, pro renata, vel arbitrio. Verum diuerticula non quæramus, donec musque tibi non tamen necessario, recta vêturum fuisse illum Toletō Emeritam, ac Talaueria transiturum oppido nobili, quod tu tantum abest vt ostendas, vt neque si iam erat, probare possis. Dixi superius recentius ædificium videri. Fuerit tamen, & fuerit quantum velis nobile, *Elbora* certe non fuit. Neque Antoninus itinera duo *ab Emerita Casaream Augustam* quum proposuisset, alterum alia, alterum Toletō, nullius siue *Eboræ*, siue *Elboræ*, inter Emeritam ac Toletum meminit, non prætermisurus utique, si vlla exstaret, præsertim quuius esset habenda ratio, propter nobilitatem. Recta ergo Emeritam venisse concedo, & inde *Elboram*, *Elboram* tamen nostrā hanc intelligo. Quir igitur prius *Elboram* venisse legitur, quam Emeritam? Braulio itinerarium *Datiani* scribendum non suscepit, sed sanctorum martyria & agones. Atq; vt quiq; præcesserant, ita narrauit prius. Aliorum summatim, nominatis tantummodo locis, horū triū explicatius. Integer enim contextus est. Et si dicas dissipatā postea fuisse historiā in-

singulos quosque, potero abs te quærere, quur longissimum illud exordium, *In diebus dum post corporeum Saluatoris aduentum, illis, in solis his repetatur, non vtique necessarium, ac nō item in Felice, non in Cucufate, quamquam hic sub Rufino legitur effectus Martyr, non in Barcinonēsi Eulalia, de qua nihil me hactenus potuisse inuenire, doleo neque mediocriter, non in Cæsaraugustanis Martyribus Vincentio, Encratide, & duo de viginti eius socijs, in quibus Braulio Cæsaraugustæ Pontifex plus debuisset immorari, nō in Complutensibus Iusto atque Pastore? Leucadiam quoque obiter commemorauit, sic inquiring, *vinclis recludens Toletō Leucadiam virginem Elboram properans. &c.* Quamquam in *Leucadia cōfessione* (sic enim codex noster habet titulum) idem exordium totidem verbis reperitur, addito dialogismo inter ipsam & Datianum. De quo quid sentiam postea. Transiliit vero Emeritam Braulio, quoniā carnificinam tunc ibi non exercuit lupus ille. In Eulalam spūijt, inquires. Ego pace tua id inficior, Siquidē *Eulalam* Datianus martyrem non fecit, sed Calpurnianus Prouinciæ Lusitanæ præses, qui à Maximiano imperatore & persecutore fuerant directus, ad Christianorum persecutionem, vt gesta ipsa testantur. Probabileq; est, fuisse hoc post Datianum, Diocletiano orientale imperium*

perium gubernante, obcidente Maximiano. At Datianus à Diocletiano & Maximiano pariter missus legitur. *Laurentius Padilla*, Calpurnianum Datiani legatū facit. Quod equidem neque adfero, neque refello. Proconsules habere solitos secum legatos, scribunt Iuriscōsulti, ff. *de offic. Proconsulis*. Quod etiam ostendit Marianus Scotus, in *Notitia Prouinciarum*, Sed quū Legati iurisdīctio arctis admodum limitibus cōtineretur, vt neque animaduertendi, neque coercendi, vel atrociter verberādi ius haberet, sed ad proconsulē eum oporteret, siquid grauius oriretur, referre, non mihi *Calpurnianus* tantum Legatus videtur potuisse muneris sui metas transilire, nisi extraordinariam à Proconsule mandatam fingamus potestatem. Quod posse fieri negat Vlpianus. Gesta diserte aiūt Calpurnianum Prælidem fuisse Lusitaniæ à Maximiano missum, non autem à Datiano legatum. Quod etiam si maxime fuisset, illud mihi abunde est, *Eulalia* martyrium ad Datiani præsentiam non pertinere. Eaque propter, & si Emeritam antequam Eboram venisset, aduentus ad Emeritam non meminisse Braulionem. Reditus vero meminit, quia tunc Christianos ibi adflixit,

Neque est quur offendaris loquutione, *Profectusq; Elbora*, quum, *regressusq;*, fuisset re-
ctius. In scriptore non tam eruditæ dictio-
nis,

nis, nimia exactio ista est. Et nescio an Braulionis sit coronis hæc, *historia Vincentij ac sororum*, eoque magis, quod in ea Datianus *Eulaliæ* martyrio consecrasse dicitur, neque plene, sed vix sextem verbis, quod est contra gestorum fidem. In nostro hoc Eborensis Ecclesiæ libro, si non *Smaragdino*, saltem membranaceo, valdeque antiquo, ea certe coronis non est. Sed conclusa martyrum historia per basilicæ constructionem, additur. *In qua, si qui puro corde, fideli deuotione, & fide prompta orauerint, statim petita ultro adueniunt, & omnis infirmitas amouetur, per eum qui sanctos suos coronauit, per bonam confessionem. Cui est honor & gloria, virtus & imperium, & potestas, in secula seculorum, Amen.*

Appendicem verò illam in Leucadiæ confessione, quæ posteaquam in ergastulum illam detrusam dicit, statim verba hæc subdit. *Properans itaque Elboram, officium pramonet vt indagine percurrente, Christianos quosquumque inuenissent eius tribunali presentarent. Statimque repertum adolescentem quendam nomine Vincentium, quuius meritum nomini comitabatur suo, comprehensum eius conspectibus sistunt. Quem cum Sabina & Christheta eius sororibus in Abulensem urbem persequens, digna Christo munera consecrauit. Profectusque ab Elbora, Emeritensem ingreditur ciuitatem, & illico tribunal sibi preparari*

rari praecepit, multosq; sanctorum crudeliter fusos, transmisit ad dominum, inter quos, sanctam Eulalam multis verberibus adflictam, igne adplicato, Domino consecrauit. Quumque in Toletanam urbem ad beatam Leucadiam percurrisset fama genibus in oratione positus, in eodem quo retrusa tenebatur confessionis loco, completa oratione, suum domino commendauit spiritum, qui martyres & confessores suos coronauit in pace. Ipsi honor & gloria, virtus & imperium, in secula seculorum. Amen. Arbitrarer ego non à Braulione, sed ab aliquo alio, qui de eadem fidelia duos voluit dealbare parietes, fuisse additam, vt Leucadiæ confessio cōcluderetur. Aut si ad Braulionem referri placeat, vel hoc de Eulalia interiectum ab alio est, vel Eulaliae martyrium Braulio ignorauit. Quam notam sancto & docto viro inustam Medius Fidius nollem. Sed redeamus ad propositum, à quo pauxillum declinauimus.

Elboræ itaque, siue eò recto venerit itinere, siue flexo, prius fuit, quam in Christianos Emeritæ gladium exsereret. Sed instas. Quid opus erat Eboram, tametsi municipium, descendere? quum nō venerit vt Praefectus municipij quuiusquam esset, verum vt Emeritæ, quæ Lusitaniae erat Metropolis, & iuridicus conuentus, resideret. Hoc vnde

unde colligas non video. Datianus, vt ante dixi, Hispaniæ vniuersæ Præses fuit. In Hispania autem, multi *Iuridici* erant *conuentus*, quos regionatim circum ire, ex officio tenebatur. Quamquam si vnius prouinciæ Lusitanie Præses fuisset, non ideo Emeritæ residere, tanquam regem in regia, cum oporteret. Iuridici etiam conuentus erant & *Scallabis*, & *Pax Iulia*, quæ eodē iure utebātur, quo *Emerita*. In *Lysitania*, inquit Iuriscōsultus Paulus, *Pacenses* & *Emeritenses iuris Italici sunt*. Quū tres itaque distincti Conuentus essent, quur Præsidī Prouinciæ Lusitanie sedem adsignes *Emeritam*? nedum præsidī Hispaniæ vtriusque? Quamquam autem *Eboræ* neq; colonia esset, neque conuentus, sed tantum municipium *Latij* veteris, nobilitate tamen, & ædificijs, quorum alia etiam dum exstant integra, alia semidiruta, *Pacem Iuliam* vicinam, colonie & conuētus dignitate inclytam, superabat. *Emeritam*, si theatrum, naumachiam, pontem, & Tropæi arcum excipias, pœne æquabat. De quibus alio egi loco. Et quum aliquando de agri finibus cum Pacensi colonia, contenderit, vt statim ostendam, videri mirum non debet, si litis componendæ causa, eo venerit Datianus. Testatur hoc meta lapidea, via Pecensi, in colle iuxta vetus, semidirutumque oppidum Aureolam, quod

ad archidiaconū tertiæ sedis Ecclesiæ Ebo-
rensis pertinet, quæ ex ea parte qua Pacem
Iuliam spectat, credo coloniæ & conuen-
tus habita dignitatis ratione, huius-
modi Inscriptionem
habet.

Versus Pa-
cem Iuliam

D D. N N.
AETERN. IMPP.
C. AVR. VALER
IO. IOVIO. DIO
CLETIANO. ET
M. AVR. VALERI
O. E R C V L E O
M A X I M I A N O
PIIS. FEL. SEMPER AVGG

TERMINVS. INTER
PACENS. ET. EBORENS.
CVRANTE. P. DATIANO
V. P. PRAESIDE. HH.
N. M. Q. E O R V M
D E V O T I S S I M O

HEINC PACENSES

Ex altera vero parte Eboram versus, hæc tantum cernuntur in media meta literæ.
HEINC EBORENSES.

Præterea quod de fuga argumentaris, tãquam vero sit similis à Talaueria Abulam propinquam urbem fugisse, donarem forte, si duas admitterem Elboras. Sed quum vna tantum sit, exigua, ac potius nullam vim habet argumentatio. Quasi vero necessario sequatur, ideo Talaueriam Elboram esse, quia illi quam Eboræ vicinior sit Abula. Vt impeditiorem profectiorem eam fingas, non euinces, ut Elbora heinc Talaueriam demigret. Quod autem ad impedimenta fugæ attinet, non erant tam delicatæ Vincentij sorores illæ, quam modo nostræ sunt mulierculæ, quæ prius quam amoliri ceptent, integer transit annus. Et alioqui, fugere norunt etiam delicatæ, inquisitoresque fallere, At carro vectas inquis. Id enim ex illis verbis intelligi vis, *Cornipedum euectatione*. Quonam pacto? *Cornipedes*, equi sunt, ut eos vocat Maro, dictio poetis quam oratoribus aptior. *Equo vehi ac vectari*, bene Latine dicitur, vel dorso nudo sine stragulo, vel ephippio. Vbi heic *carrus* lateat, nondum video. Non ægre tamen id concederem. Nam nostra etiam ætate, carrucis contectis usque ex Celtiberis, Vardulis, & Carpetanis, ad urbem hæc mercatores nonnulli veniunt,
citato

citato mularum carrucariarum cursu multum itineris quotidie conficientes. Quod si illo tempore ita fiebat, sane & fugere celerius, & commodius latere potuerunt, negata curiosis introspectendi facultate. Ad hæc. Etiam si insequuta die cognitum de fuga esset, incerto quò quà ve abijissent, retardanda erat insequutio, donec indicium fieret. Quod satis illis erat ad longius euadendum.

Neque moueor, quod Talaueriæ quoque dicatum illis templum est. Adde, si placet, nostro quod hætenus fuit nobilius. Nam modo, incensore me, elegas admodum accapacius nostra vrbs exstruit. Neque item, si domestici eorum lares effingantur, ostendaturque in lapide pedis vestigium, sicuti apud nos. Ei enim qui Talaueriam in Elboram transformare potuit, quantum erat domus vnus facere metamorphosin, & vestigium adsimulare? Quuius mendacio recepto semel, facile fuit templum ciuibuscumque creditis, in oppido nobili atque opulento ædificare. Quod autem vestigium & heic & iltheic dicis plantæ pedis formam non satis exprimere, isthuc quidem ita apud nos est. Sed pro hoc nostro respondebo. Ante quadraginta ab heinc annos, adprime expressum visebatur. Feminarum, postea pia sed incósculta religio, ramenta quædam atque puluisculum inde, quæ ægrotantium collo suspenderent, eraden-

eradentium, formam abstulit.

Porro tua illa sollicitudo, Talaueriam Elboræ vel Talabrigæ nomine exclusam, aut *ἐνέχυρον* omnino mansuram, aut necesse esse Liboræ ei nomen adaptare, neque enim probas *Aquis* nomen fuisse, quod illi vester archiepiscopus tribuit, quodque vbinam inuenerit, te dicis ignorare, illud item, quod postea leuiter, quasque aliud agens, iniecta corrupti nominis suspicione, diffusus, ut adparet, Elboræ nomen Talaueriā posse trahi, cardinem quæstionis verti dicis in nomine vel Eboræ vel Liboræ in Elboram deprauato, non parum mihi displicet. Est enim hoc hominis inferre iniuriam meditantis, & litem nobis alteram ex altera constituentis. Iamne non placet parenthesis, quam historiæ vestri intersperferunt, *Elboram vocatam olim, qua modo Talaueria sit?* Iamne vel ab Eboræ, vel à Liboræ, calumniæ male textæ, penitusque ieiunæ, suppetias petendas etiam ipse decresti? Etiamne *Talaueria Eboræ* vocata olim est: Gratiam Braulioni habeo, quod Elboram dixit, & si minus erudite, minus tamen parti nostræ fauturus, si Eboram dixisset. Fuit vetus Carpetaniæ vestræ oppidum *Eburæ*, per quintam vocalem, & secunda intenta syllaba, ad quod, ut decimo quartæ decadis libro Liuius auctor est, Q. Fuluius Flaccus Prætor, memorabili prælio, ad viginti tria

T

Celtis

Celtiberorum milia, diē vna cecidit. Quuius oppidi inter Carpetanas vrbeis etiam meminit Ptolemæus. Fuit quoque *Ebora* Castellum, in Gaditano litore, inter Bætis æstuarium, Pomponio & Plinio, licet Hermolaus Barbarus *Coram* legat, non *Eboram*. Sed ego Melæ terræ eius indigenæ adcedo. Strabo lib. tertio Eburam eam vocat. ἐντεῦθεν δὲ ὁ τῦ βαίτις ἀνάπλους ἐστὶ, καὶ πόλις ἐβοῦρα, καὶ τὸ τῆς φωσφόρου ἱερὸν. Vtrumque tamen oppidum hoc vetustate intercidit. Est & nostra *Ebora* quæ vetustati non cessit; imo longe auctior est, in *Elboram* Ecclesiastico vsu mutato iam pridem nomine. Quas turbas igitur concuisset nomen tribus communicatum, si vni tantū peculiare in has nos deduxit difficultates, inuadētibus in alienam gloriam ijs qui ne vestigium quidē vel tenue, nominis huius possunt proferre? Vertant se refractarij in alias atque alias formas, omnem moueant lapidem, *Elboram* venisse *Datianum*, librorum omnium cōsensu, scripsit *Braulio*. *Elbora* præter nostram, nulquam comparet. Agite, aliud commentamini. Tu modo rimam aperis, ad *Liboram* saltem confugiendi. O inopem semper consilij, & imbecillam aperte varietatis inficiationē. Cui quasi nomine carituræ metuebas. in sex iam nomina concreuisse videtur, *Talabrigam*, *Eboram*, *Elbo-*

TAM,

ram, Liboram, Aquas, Talaueriam. Septimum addas licebit, *Deobrigam*, quod nō indocti quidam sunt opinati. Ex ijsq; omnibus, nullum illi proprium ostenditur, nisi id quod habet. Nam non esse *Talabrigam*, persuasus ipse iam es. *Eboram* excludit parenthesis à vestratibus interiecta, *Talaueriam Elboram fuisse vocatam.* De *Elbora* confido me euicisse. *Aguas* ipse nō adgnosces. *Deobrigam*, forte nouitium reputabis inuentum. *Liboram* videris antepone, vt deprauationi viciniorem. Memineris tamen quonam pacto sis ratiocinatus. Si *Talaueria*, inquebas, in *Tarraconensi* prouincia sita esset, sicut & *Toletum*, non autem in *Lusitania*, amota esset omnis dubitatio. Visitaque in *Lusitania* sitam eam esse. Si in tua ratione persistas, iam *Talaueria Libora* non est. *Libora* enim, non *Lusitaniæ*, sed *Carpetaniæ* ciuitas est, id attestante *Ptolemæo*. At *Carpetania*, quuius caput *Toletanos* facit *Plinius*, pars vtique *Tarraconensis* est. Igitur & *Libora* ad *Tarraconensem* pertinet. *Talaueria* ergo, si *Libora* est, non ad *Lusitaniam*, sed ad *Tarraconensem* prouinciam est referenda. Quod & ipse postea confiteris. De hoc viderint antiquitatis curiosi, & ex tot nominibus feligant, quo *Talaueriam* vocari velint. Si oppidū vetus est,

saxa inerunt non muta. Elboræ falsum nomen excipio. Quod si vnquam habuisset, nequaquam id tacitum præterisset Rodericus Ximinius Toletanus Pontifex, huiuscemodi rerum non dissimulanter adfectator & ambitiosus, neque *Aquas* vocatum scriberet. At nomē hoc vbinam repererit, tū te ais nescire. Ego scio. Nempe ibidem, vbi Consules *Tolemonem & Brutum* Toleti conditores, centum & octo annis ante quam C. Cæsar rempublicam inuasit. Equidem Toletum non paulo antiquius existimabā. Nimirum quia Philippi Macedonum regis, & Annibalis antecedit secula. Legeram siquidem in quinto quartæ decadis, Liuianæ libro, apud *Toletum* cum Vaccaïs & Vettonibus ac Celtiberis dimicasse M. Fulvium, posteaque urbem ipsam tunc quidem parvam, sed loco munitā, ab eodem M. Fulvio, fuis Vettonibus qui subsidio venerant, expugnatam. De hoc tamē fortasse alias. Nunc ad rem.

Quod aiste neque Toletanum, neque Talaueriensem, neque Abulensem esse, sed ex veteri Castella, oriundum, videlicet, ut intelligamus simpliciore te ingenio, & moribus esse longe candidioribus, (Taleis enim veteres Castellanos & fama prædicat, & nos experti non raro sumus) facetum plane est. Sed nihil opus erat. Inter bonos & literatos viros istiusmodi vulgareis adfectus reperiri æquum

equum non est. Aut certe si aliquatenus insint, ratione cohibendi ita sunt, ut veritas omnino præponderet, principemq; locum semper obtineat. Ex eo tamen quod tantopere gloriosius & importunius se efferentis vulgatum gētis morem à te segregas, (à quo ego crimine semper nobilitatem exciperē,) videris mihi de industria radicem attigisse, unde pullulauit atq; in promiscuum vulgus inreplit parenthesis illa, *Talaueriam vocatam olim Elboram*. Qua propter ignosce veterem nostratum querimōniam repræsentanti.

Amplum lateque diffusum vestræ gentis est imperium, vrbesq; quaquā Hispania est, celeberrimę ac florentes, passimque memoriæ veteris res cognitu dignissimæ, ut nulli terrarum inuidere iuste possitis. Hoc quamquam ita est, vestrates quidam, nescio quo liuore, seu potius, quo maleuolo genio instincti, multum angulum hunc nostrum, ac *Portugaliolam*, ut contemptim adpellant, nō modo læcessunt, verum fastidire etiam se ostendunt, nec persuaderi queunt, aut ex quo animo patiuntur, quidquam apud nos esse vel mirificum, vel excellens. *A Nazaret*, inquit ille, *poteſt aliquid boni eſſe?* Vestri isti similiter. *A Portugalia poteſt aliquid boni eſſe?* ut tametsi clamemus, *veni & vide*, agamus paulò plus nihilo. Auctorum testimonia laudem nobis aliquam tribuentia, aut distorte inter-

pretantur, aut malitiose inuertunt. Gestas præclare res aut supprimunt, aut fide referunt nequaquam bona. Sicubi vel inclinatiores fortuna vñ sumus, vel minus honori nostro consulimus, ibi Thrasymachos ac plane λογολαϊδᾶλους, post terga relinquant. Longissimum esset, illthæc omnia persequi. Sed vt breuiter, atq; ex multis pauca dicam, heinc Damaso nostro patriam commentū sunt *Madritium*, siue ea *Mantua Carpetanorum* est. Quin & *Viriatum* finxerunt *Zamorensem*.

Bambæ regis humilitatem generis, atque originem, non ob aliud inter fabulas reiecerunt, quam vt Lusitanū fuisse ne faterentur. Esto sane, insit fabulosi aliquid in illa historia, vt plerunque solet in similibus, atque vt accidit in *Ciddi* bellatoris strenuissimi historia, quuius fortissime gestis rebus intermixta sunt quedā male facta deliramēta. Sed non ideo negandus erat natiuitatis locus, ei quem alicubi natum esse necesse sit, nisi alio probabiliter adsignato. Atqui in tot seculis postea exactis, nec aliam illi patriam, nec nataleis alios comminisci potuerūt, præterquam equitē ignotum nescio quem, ex Gothorum sanguine fuisse. Vetus autem fama abolita nondum est, & in *Igaditanorum* agro prædium & arbor ficus, & fons quadrato constructus lapide, etiam dū regis *Bamba* appellatur. Quæ possessio eius fuisse perhibetur.

Victo-

Victoriæ de Saracenis ad flumen *Salsum*, quum maxima pars, imo pœne omnis ad Lusitanos pertinuerit, fuso Granatæ rege, captis & interfectis regulis tribus *Allibohaca* filijs, antequam suas copias Castellæ rex loco promoueret, hoc tamen superficie tenus leuissime attingunt historici vestri.

Quantum attulerit momenti ad Tunetensem expugnationem Lusitana classis, & princeps Ludouicus, palam fatebatur Carolus Cæsar. Qui eam expeditionem literis & memoriæ mandarunt, dissimulanter ista prætereunt, tanquam nostri vel non interfuerint, vel tantum egerint spectatores. Certo illa classe, illôq; bellico adparatu, ac sub tali principe nostra in Africa prouincia Mauritania Tingitania fines latius promouisset. Saltem *Laracium* & *Tituanum*, duo improba Maurusiorum piratarum receptacula ablata essent, ac in potestatem redacta.

Audiui aliquando Salmanticæ *Alphonsum Casticum*, monachum, anniuersarijs Diui Antonij Olysiponensis solemnibus, è suggestito concionantem. Erat autem multitudini gratus, & quem ego post Laodiciensis episcopi tubam illam sonoram mihi imitandum proposueram. Quumque opus esset patriæ meminisse. *Olysiponensis*, inquit *fuit*. Et caput subinde quassans, non sine stomacho,

tandem tandem ait, *noſter Antonius Portugaleſis exſtitit*, quaſi portentum aliquod denunciar.

Areius Luſitanus quadraginta, & eo plus, annos Salmanticæ tum Latinas literas, tum Græcas magna cum laude profeſſus eſt. De quo illud exſtitit Antonij Nebriffenſis elogium, in præſatione *Introductionum Græcarum* ut in autographo eius Salmanticæſis bibliothecæ non ſemel vidi, & in Cantabrica editione incorrupte adhuc perſeuerat, hiſce verbis. Ego verò quum in meis introductionibus multos locos ex Græco inchoatos reliquiſſem, communicare prius cum Areio Luſitano, à quo vno, ſiquid uſquam Græcarum literarum apud nos eſt, emanauit, auſus ſum facere quod ille harum rerum peritior facere debuiffet. Hoc ad iſtum modum deprauarunt. Ego verò quum in meis introductionibus multos locos ex Græco inchoatos reliquiſſem, communicare prius cum ijs à quibus ſiquid uſquam Græcarum literarum apud nos eſt, emanauit, auſus ſum facere, quod alius harum rerum peritior facere debuiffet, Areij expuncto nomine, hominis de Hiſpania tota quam optime meriti. Niſi ſi Antonius tam leuis fuit, ut eum conſilij ſui prioris, & relatæ viro ſemper amiciffimo gratiæ poſtea pœnituerit. Nec abhorret hoc ab ingenio illius. Ex Vernandi Catholici regis, & Elizabeth excelsæ reginæ hiſtoria, quam & Latine & Hiſpanice ſcripſit, ubi ubi nos tangit,

git, quam effuso mentiendi studio feratur, nemo, non intelliget. Atqui ad id quod efficere cupiebat, non minimum intererat verrecundius ac tectius reginæ adulari.

Mihi quoque non nihil addidit incommodi. Scripseram ad Vascum Belgam epistolā de *ara* nomine atque origine. Eam ille ostēdit D. Didaco à Casis Rubro (Hic Didacus à Leina Couasruuias est, I. C. egregius, Salmanticæ doctor, scripsit in iure varia, quæ doctis mirè placent ob singulare iudiciū.) Quali verò? Si genus spectes, nobili? Si literas, iurisperitissimo; Si famam, scriptis iam noto; Si auctoritatem, paulo post Rodericopolitano Episcopo; & nūc Oxomensis. Visam nō modo laudauit, sed correxit opinionem suam pristinam, ac vulgarem, mihiq; id debere ingenue fassus est. En prodijt tertia eius editio alijs iam verbis, quasi nō ego prior rem eam disquisserim, sed ab illo prius disquissæ adhæserim ad stipulator. Tā nihili apud vos sumus. Sed vos, estote beati, estote felices, muneribus à Deo concessis gaudete, latēque dominamini. Sinite nos pauxillo nostro etiam frui. Hispani omnes sumus, magnis inuicem propinquitatibus, ad finitibusque cognati, ac familiarum mutua vtrimq; permixtione cōsanguinei. Verum de his, nimio plusquam constitueram, sed fere necessario, ut ostenderem ab hoc seminario subcreuis-

se nominis *Talaueria* in *Elborā* inuersionem, non ferentibus istis, trium martyrum nostram urbem fuisse matrem, nostram gentem altricem.

Cæterum Legionensis Breuiarij lectionem, in qua, non *Elbora* sed *Ebora* legitur, & subiungitur, *Quæ ciuitas est regni Lusitania*, eatenus probas, quatenus facit ad explicandam Martyrum patriam. Improperietatem vero loquutionis non probas, quum non dicamus, inquis, *regnum Lusitania*, sed *prouinciam*, sicut neque *prouinciam Portugalia*, sed *regnum*. Hoc iam extra controuersiam nostram est. Poteramque à respondendo superfedere, nisi & ipsi *Lusitania regnum*, & *regem Lusitania* similiter diceremus. Improprie dices, quum titulus *regni Portugaliæ & Algarbiorum* sit. Imo tam proprie, quam vos *Hispania regem* vestrum adpellatis, quum titulus sit, *Castella, Legionis, Aragonia, atq; Nauarra*. Omitto breuitatis causa cæteros, *Toleti, Murtia, Granata*, & siqui sunt alij. Omnia ista enim vno *Hispania*, aut *Hispaniarum* nomine continentur. Et nos breuitati studentes, ne *Portugalia, Lusitania, & Algarbiorum* dicamus, *Lusitania* tantum dicimus, videlicet à maiori regni ipsius portione. A Durio enim vsque ad Sacrum promontorium *Lusitania* protenditur. At *Portugalia*, vel vt magis proprie & vetu-

vetuste dicam, *Portugale*, à Durio tantum, vsque ad Minium.

Incunabula nostri regni tibi homini antiquitatis studioso explicabo. Sunt qui *Portugalliam*, quasi *Gallie portum* confingant. Sed ij incerto errore feruntur, aut in adulationem Gallorum etymon extorquent. Nos vetustum nomen *Portugale*, vel, si blandius loqui placet, *Portugaliā*, præponimus. Oppidum vetustissimum est ad ostium Durij fluminis, *Cale* ab Antonino vocatum. Quod quia situm in monte est, difficilemque habebat vsui hominum seruitutem, loco plano in ripa fluminis cceptum habitari, factō à piscatoribus initio. Creuitque paulatim multitudine habitatorum locus, vocatusque est *Calis portus*, vel vno nomine, *Portusale*, & ex frequentia, in ciuitatis dignitatem deuenit. Quuius Episcopus *Portucalensis* in antiquis Concilijs nominatur. Nota vero est cognatio literarum C. & G. præcipue Hispanis nostris. Ad solam igitur vrbs huius dicecesin, *Portugalis* nomen proprie pertinet. Diffusum inde ad Bracaros Callæciæ partem. Crede hoc saltem vestro Roderico Toletano, in cap. de morte Ranimiri. Interea, inquit, *Alcorexi* rex *Agarenorum*, eam partem *Gallaciæ*, quæ nunc *Portugalia* dicitur, & vsq; ad *Sanctum Iacobū* non veritus Apostolum, deuastauit. Et paulò post, quum agit de morte *Almanzor*is.

zoris. Igitur anno terdecimo, Almanzor resumpto exercitu ingressus est per eam partem Gallacia, qua dicitur *Portucale*. Et in cap. de monarchia Ver nandi regis Quumq; tranquilla securitate gaude- ret, congregato exercitu processit, vt *Portugaliā & Lusitaniā* occuparet. Adducerem de hac re inscriptiones plurimas, nisi prolixitatem vererer, & nisi alibi ea de differuissem. Hoc non omitam. Vbi *Portugalis* nomen cœpit vltra diœcesin suæ vrbis exire, & ad alias proximas extendi ciuitates, Episcopos, qui prius *Portucalenses* dicebantur, vitandæ amphibologiæ causa, vocatos exinde *Portuenseis* tantum. En tibi *Portugale* vix quartam regni nostri partem.

Non dicimus, inquis, *Lusitaniæ regnum*, sed *prouinciā*. Et Hispania *prouincia* fuit, & *pro- uincia*, & tamen belle *regnum* adpellatur. At non totam Lusitaniā rex noster possidet. Neq; totam Hispaniā vester.

Expostulat hic locus, vt quod de diuisione Lusitaniæ supra sum pollicitus, modo persoluam. In treis conuentus Lusitaniā diuisit Plinius, *Emeritensem*, *Pacensem*, & *Scallabitanum*. Duos nos habemus, & vltra Anam ex Bætica oppida aliquot neque ignobilia. Adhuc expressius. *Lusitania*, vna fuit *prouincia*, tribus distincta conuentibus. Diuisa postea est propter magnitudinem. Et conuentus duo, hoc est, *Pacensis* & *Scallabita-*

nus, nomen retinuerunt Lusitaniz. Vnus *Emeritensis*, amisso Lusitaniz nomine, *Vesttonia* nomen, à gēte, sortitus est. Testatur hoc cippus Emeritæ, in domo Petri Messiz.

D M

P. AELIO. VITALI
AVG. LIB. TABVL
PROVINC. LVSITANI
AE. ET. VETTONIAE
STEPHANVS. LIB
ET HERES. PATRO
NO. FECIT

Heinc illud sacri Prudentij in Eulalia.

*Nunc locus Emerita est tumulo,
Clara colonia Vesttonia.*

Heinc etiam *Vesttones* iam separati à Lusitanis reperiuntur, tametsi & ipsi prius inter *Lusitanos* censerentur. Domi meæ ingentem cippum marmoreū habeo, quuius meminit Reuerendus Dominus Didacus à Leiuua Co-uasruuias Iurisconf. nunc Oxomensis Episcopus, in libris *Variarum Resolutionum*. Is ita habet: Nisi quod literarū inuicem complicatarum compendij causa connexiones, ob characterum inopiam, exprimere non potuimus.

L. VOCONIO. L. F. Q. VIR.
PAVLLO. AED. Q. II. VIR.
VI. FLAM. ROM. DIVORVM
ET AVGG. PRAEF. COH. I.
LVSIT. ET COH. I. VETTO
NUM. 2. LEG. III. ITAL. OB
CAVSAS VTILITATESQ. PV
BLICAS, APVT. ORDIN. AM
PLISS. FIDELITER ET CON
STANTER DEFENSAS. LE
GATIONE QVA GRATVI
TA ROMAE PRO. R. P. SVA
FVNCT. EST

LIB. IVL. EBORA
PVBLICE IN FORO

Quum itaque duas veteris Lusitaniæ parteis possideamus, vna excepta, quæ ex prius Lusitania facta *Vettonia* est, sine iniuria, qui in duabus his partibus regnat, *Lusitania rex* potest adpellari. Non igitur Legionensis Breuiarij conditores perperam *Lusitaniæ regnum* dixerunt. Neque nos erigimur, aut inuasa Lusitania insurgimus, falsosue nobis titulos induimus, vt à te ambitus, tametsi ioco, notari debeamus. *Insurgitis*, ais, *cum Lusitania*. Sed nos heinc vobis illam cedimus. Lepide. Sed vtrum nobis ceditis? Terramne ipsam Lusitaniam, an nudam adpellationem? Si terram dixeris, duas certè eius parteis vos nobis non celsistis, sed eas nostri maiores labore & sanguine infidelibus ademerunt. De tertia quæ apud vos est, quam prouinciam *Vettoniam* dixi, vtinam decederetis. Sed vereor ne non velitis. Si vero adpellationem solam dicas, mirifice liberaleis vos. Est quur gratiam magnam vobis habeamus qui tanta nos nuncupatione donatis. Verum ista omittamus.

Miraris, in calendario Breuiarij Eborensis à me facti, quarta decima Februarij die *Valentinum* presbyterū & martyrem Barcinonensem reperiri, & ignotum vobis esse ais *Valentinū* hunc Barcinonensem. Mihi quoque ignotus æque est. Sed quibus nā tu oculis hoc in meo Breuiario legisti? Hyalinisne,
an tuis?

an tuis? Si hyalinis, fefellerunt plane. Si tuis, festinabas. Dictio enim *Barcinonensis*, non additur *Valentino* presbytero & martyri. XVI. Cal. Martij, sed *Eulalia* virgini & martyri, pridie eidus Februarij. Cui Diuæ lectiones ideo non adposui, quia quæ de illa circumferuntur, fere ex *Emeritensi* *Eulalia* sumpta sunt. Aetas annorum tredecim, habitatio in suburbano prædio, presbyteri Donatieruditio, spontaneus adcessus ad forum, libertas in respondendo, & denique Præsidis carnificina, fere sunt eadē, vt hoc forte nonnullis imposuerit, vnam tantum fuisse *Eulaliā* existimantibus. De *Emeritensi*, exstant & acta, & sacer ille *Prudentius*. De altera, viderint ciues *Barcinonenses*, & solertius inuestigent.

Redeo ad *Kalendarium Breuiarij*. Contuli data opera, supra centū volumina, heic apud bibliopolam reperta, & totidem fere per sacerdotū manus, mire consentientibus exemplaribus. Fieri tamen potuit, vt atramenti viscositate correpti laxius hærentes typi, euulsi fuerint, & ab ignauis operis loco non suo repositi, in pauca aliquot exemplaria. Credo te nō ignorare typographorum, præsertim indoctorum oscitantiam, cui neque tres *Argi* sufficiant. Sed arbitror satis me de hoc capite apud te esse purgatum.

De *Valæ* quod scribis, fateor à me adiutum

tum in plerisque vt equum fuit, hominē beneuolentem, quem in Gallia Belgica, *Nicolaus Clenardo* viro doctissimo, ac pientissimo sacerdoti, in Hispaniam me impulsore venturo, profectionis comitem addiderā, quēque postea quā Salmantica Clenardū abduxi, etiam in Lusitaniam aduocandum curaueram. Sunt itaq; nō pauca, & ferē quæ ad *antiquitatem* pertinent, vel à me data, vel certē communicata mecum. Reliquorum omnium conlector ipse fuit, & omninō *Chronicorum* suorum auctor. De altero quem promisit Tomo, nihil habeo quod respondeā, nisi apud me non esse. Tantum petierat à me, vt quos nam *Deos* ante Christi susceptā gratiam peculiariter Hispani coluissent, ad se scribere ne grauarer, & quædam alia. Quæ dum commentarer, ingratus de morte eius nuncius commentationem meam illam hactenus interrupit.

Librum τὸ γένεσιν, aut *prosapiarum*, si mihi permittant Ciceroniani prisco vti vocabulo, nobilium Hispaniæ familiarum, quem *Gaspar Barrerius* in sua *Choreographia* promittit, antiquum esse scito, auctoremq; eius Petrum Comitem Barcellensem, regis nostri Dionysij nothū. Liber est, et si stylo rudi, vt illud erat seculum, lectione tamen nō indignus. Comptiorem eum facere poterat *Barrerius*, cui nō deest ingenium & ser-

monis vsus, nouū facere nō poterit, nisi plagio se inuoluat aduersus auctorem, simile ei quod in *Chorographia* plerisq; locis aduersus me, commisit. Vsq; adeò verum est, quod ait Martialis.

Qui velit ingenio cedere, rarus erit. Aliquam tamen illi gratiam debeo, quod mea sic tractauit, vt aperte domini fidē implorare videantur. Sed hæc latius in expositulatione cum illo mea. A Barrerio vero nescio quā circa familiarū notitiā versato, quid expectare possis nō video, præcipue post mutatū vitę prioris institutū. Quæ res vt illi benè & feliciter, atq; ad animæ salutem vertat, Christum omnipotentē quæso. Tractat idē argumentum, ex aulica nobilitate D. *Antonius Limicus*, materiæ susceptæ non paulo ad commodatior. An summam imposuerit manū, equidem modo non scio.

Sancium posteriorem Lusitaniæ regē, qui ob socordiam, nō quidē regno priuatus, sed motus regimine exstitit, quū ignominiā nō ferret. Toletum ad Hispanię regē cōsanguineum, auxiliij petendi gratia se cōtulisse, vbi alijs atq; alijs causificationibus, quum esset de spe deiectus, mēore ac tēdio vitā finisse, ibique sepultū, scriptores nostri oēs cōmemorant. *Flectium* autē Conimbricensis arcis & vrbis præfectū, quū nullis conditionibus adduci

duci posset, vt urbem fratri subcessori traderet, mortuūq; nūciāri nō crederet, postulasse vt, explendæ fidelitatis suę causa, Toletū sciscitatum de morte eius adire permetteretur. Interea, ab vrbis oppugnatione abstinerent milites. Quū placuisset hominis postulatū, permissū adire Toletū. Vbi sepulcro adaperto, Conimbricæ clauēis mortuo regi in manu posuisse, taliq; vsū oratione. Quā diu Rex Sancti, viuum te arbitrabar, extrema omnia sum perpeffus. Corijs famem, lotio sitim toleraui. Ciuiū animos consilia de deditiōe agitantū, ad malorū patiētiam erexi. Quid, quid à me homine tibi ligio, atque in verba tua iurato, præstandū erat, præstiti bona fide. Mortuo, tuæ tibi vrbis clauēis trado, sacramento me soluo. Ciuibz decessisse te nunciabo, ne pertinaciter in suā perniciem subcessori resistent. Hæc Toleti facta scribunt historici nostri. Ex vestris quoque, ea tēpora qui attigerunt, idem confirmant Satisque sit, gestorum Alphonsi regis vocati Sapiētis caput septimū indicare. Arbitrabar me quū iuuenis Toletū deueni, in altero cellæ summi templi latere, infra Magni Alphōti mausolæum, huius nostri vidisse conditorium, statuamque super porrectam, in schemate monachi ex Diui Francisci, in quod propensus fuerat, instituto. Verum corona regia sepulti olim dignitatem attestante.

Nescio an fefellerint tunc oculi, an γερωντι-
 χῶς vacillet ipsa memoria, an potius ablatus
 inde, & alio translatus sit. In tota certe Lusitania nusquam sepulcrum eius existat, nec
 vel tenui saltem fama.

De cognomine Legionensis vrbis, quod
 post Vasaum me interpellas, respondebo
 adhuc timidiuscule. Nō enim temere vetu-
 stiorum auctorum lectionē soleo inuerte-
 re, nisi ipsa ratio conuincat loci corruptio-
 nem. Ptolemæi codex ita habet. ἀπ' ἀνατο-
 λῶν δὲ τῶτων, παράκειται ἡ ἀσθρία, καὶ πόλις ἐν
 αὐτῇ. &c. λεγίωρ. ζ. γερμανική. Id est, *Legio septi-
 ma Germanica*. Quam lectionem sequuntur
 interpretes, & nolter Nebrissenfis. Multum
 tamen moueor Antonini auctoritate, vbi
 scribit iter à Mediolano Vapinquum, trans
 Alpeis Cottias; atque inde ad Callæciam, ad
Leugas VII. Geminam, quod legendum me di-
 xi arbitrari, ad *Legionem septimam Geminam*.
 Nec parum incitamenti addit Inscriptio i-
 sta inuenta in pago Legionensis agri, quam
 adcepi lateritiam esse, quasi defuerint ibi la-
 pides. Quuius exemplum neque Vasaus, ne-
 que tu modo ad me misisti. Quod maluisse
 percensendę rei causa, quā adnotationē il-
 li modo adiectā. In Claudio, Luperco, atque
 Victorico, in hanc partem iam ante inclina-
 ueram, sed tamen reue rebam Ptolemæū. Ve-
 rū si inscriptio ista ad Antonini itinerariū
 ad-

adcedat, audebo forsitan manum Ptolemæo admonere, & illud, λεγῶν. ζ. γεμναική, emendare, vt sit. λεγῶν ζ. γεμνιανή.

Grati muneris loco mihi fuit commentariolus Translationis nuper factæ *sancti Eugenij* primi Toletani episcopi, & martyris, si modo *Toletanus Episcopus* ille fuit. Neque dubitationem meam de nihilo prouenisse arbitreris. Vester *Ildephonsus* in *Cathalogo virorum inlustrum*, & maximè eorum qui *Toletanæ ecclesiæ* præfuerunt, duos tantū *Eugenios* recenset, alterū *Helladij* discipulum & *Iusti* consortem, sub *Chintilla*, *Tulgane*, & *Chindasuintho* regibus, alterum, cui se *Ildephonsus* subcessisse testatur, sub eodē *Chindasuintho* & *Recesuintho*, *Eugenij* prioris subcessorem. Hunc *Iulianus*, qui libello illi additamentum fecit, secundum vocat *Eugenium*, de *Ildephonso* ita scribens. *Præsul post secundum Eugenium*. Et de *Iuliano* altero: *Iulianus*, inquit, *Eugenij secundi discipulus*. Tam *Ildephonsus* igitur, quam *Iulianus*, sanctissimum hunc martyrem *Eugenium Toletanum* episcopum non agnoscunt. Si in tanta nostrarum rerum ignoratione locus coniecturæ sit dandus, prædicasse euangelium *Toletanis* non abnuerim, credendum enim antiquitati, sed quum non multum fortè promouisset, in *Gallias*, vnde venerat, videtur verisimile rediisse, parum alioqui offi-

cio episcopi functum , si primis illis initiis bonum prædicationis subcessum solo videnti magistri desiderio reliquit.

Imò si veritas patefacienda est, Quid enim oportet falsis nos titulis gloriari? & *Eugenius* hic qui primus vestræ vrbi Christum adnunciasse perhibetur Dionysij Parisiorum episcopi ac martyris exstitit discipulus, quum is Dionysius non Areiopagita ille fuerit, quod nobis persuadere nituntur Galli, sed alter circa annum Seruatoris nostri ducentessimum quinquagesimum tertium, Decio & Grato Coss. Romæ ex presbytero cum alijs sex episcopus ordinatus, atque in Gallias ad prædicandum missus, vt auctor est S. Gregorius Turonensis in primo historiarum suarum libro, Gallus ille quidem , atq; in suam alioqui gentem propensus, reuocâda ad calculum, & ineunda iterum tuæ tibi supputationis ratio illa est, post quadringetos quinquaginta supra mille annos , ex quo passus sit, esse translatum. Atque etiam si *Episcopum* fuisse donemus, neq; seuerius disquiramus, an à solo Dionysio ordinari potuerit episcopus, & ab eo in Hispaniam delegari, quod factum in eius legitur historia , expendendum, an in illum conueniat id quod ais, *Toletana vrbs , ac totius Carpetania primum fuisse antistitem, si primum, non ad tempus, sed ad dignitatis prærogatiuam referas.* Quod si ad

tem.

tempus referendum dicas, explices, oportet quur tam Ildephonſus, quam Iulianus Toletanæ eccleſiæ alumni duorū tantum Eugeni-
norum meminerint. Propter vetuſtatem-
ne & exoletam ſeculorum memoriam? An
quia omiſſo Toleti grege reſceſſit? An ma-
gis quia verè Toletanus epiſcopus non fue-
rit, licet ibi Chriſtianæ religionis fundamē-
ta ieciſſet? Et quidem memoriā vſq; eo ob-
ſoleuiſſe, putandum non eſt, quum à Decio
& Grato Coſſ. ad Chriſtianorum perſecu-
tionem quæ ſub Diocletiano facta eſt, poſt-
quam Toletanam cepiſſe eccleſiam mox a-
periam, annitātum interceſſerint quinqu-
aginta, vno plus minùs, quumq; inde ad
Conſtantinum & Iliberitanum concilium,
quo tempore Toletanam Eccleſiā epiſcopū
iam habuiſſe etiam oſtendam, pauci admo-
dum anni præterierint. Non poterat igitur
memoria tanti Martyris, ſi Epiſcopus fuiſ-
ſet, ex Epiſcoporum ſerie interiſſe.

Sin quum primum dixiſti, prærogati-
am ſedis intellexiſſe te inquis. hoc quonam pa-
cto poſſiſt tueri, non video. Nondum enim
illo tempore Toleti erat Eccleſia conſtitu-
ta, quum neque dum, eo veniente Datiano,
eſſet, verum pauci atque latentes ſuſceptā
non ita pridem ab Eugenio religionem for-
midoloſè ſeruarent. Poſt martyrium ve-
ro ſanctæ virginis *Leucadia*, videlicet à

V 4

puella

puellæ fortitudine animosiores factos, Ecclesiam instituere cœpisse, testatur Rases, hisce verbis. *Diocletiani tempore, Christiani qui Toleti in Hispania erant, Ecclesiam construere cœperunt, quæ postmodum regum dicta fuit. Christiani vero Sanctam adpellant Leucadiam.*

Nec puto, non dico iam Toleti, sed etiam in tota Hispania, Episcopum posse iustum, ordinarium uē ostendi, ante Constantini Magni tempora. Si qui autem ad id tempus alicubi fuisse legantur, quum inter paucissimos profiteri religionem persecutorum metu vix audenteis, præter ordinem, prædicationem, & ad martyrium expositam mentem, episcoporum nihil habuerint, talibus quæ prærogatiua conueniat, ipse videris. Imperio itaque Constantini episcoporum dignitas, & sedium emerfit prærogatiua. Is enim optatam Christianis pacem reddit, & episcopos archiepiscoposque fieri per Hispanias edixit, & metropoleis ordinauit, per iuridicos Hispaniæ conuentus, iuxta Diui Clementis præscriptum, in epistola ad Iacobum fratrem Domini, quod citatur à Gratiano, 80. distinctione. De qua re ita Rases. *Constantinus diuisit Hispaniam sex episcopis qui religionē Christianam populos docerent.*

Primum fecit Narbonensem episcopum, cui dedit alias ciuitates sex, quib. in animarum cura, iuxta Christianorum fidem, præfset, videlicet Blitteras
siue

siue Beterrin , Tolosam Magolonam , Nemausum , Agatham , & Carcassonam .

Secundo dedit etiam bonas ciuitates, *Bracarum , Dumiam Portugale , Auriam , Tuden , Lucum , Iriam , Britaniam Ouetum , & Asturiam .*

Tertio, *Tarraconem , Barcinonem , Caesar augustinam , Ilerdam , Ausonam , Dertosam , Osi am , Calagurrin , Oriollam , & quatuor alias , tam barbarè in scriptura deprauatas , vt quænam fuerint , ex barbaro hoc auctore non intelligam , nec animus sit hoc aliunde supplere .*

Quarto, *Carthaginem , Loricam , Bastam , Toletum , Albararam , Oxomam , Saguntiam ; Valentiam , Valeriam , Castulonem , Mentefam , Oretum , Secobrigam , & quinque alias quorum nomina non intellexi .*

Quinto *Emeritam Pacem , Olysiponem , Ossonobã , Abtaniam , puio Igeditaniam , Conimbricam , Lamecam , Eboram , & Cauriam .* Sexto, *Hyspalim , Italicam , Cordubam , Xeritium , Sadunum , Neuolam , Malacam , Iliberim , Astygin , & Agabram .*

Sub Constantino itaque Toletana ecclesia nõ pridem instituta, Episcopum sane habebat, vt patet ex Iliberitano Concilio, in quo septimo loco subscripsit *Melanthius episcopus Toletanus*. Erat tamen sub metropoli *Carthagine noua*, in qua, auctore Plinio, conuentus erat, quæque, vt ait libro etymologiarum decimoquinto *Isidorus*, à Romanis colonia facta, nomen etiam prouinciæ de-

dit. Nunc autē, inquit, à Gothis subuersa, atque in desolationem redacta est. Rodericus Toletanus à Gúderico Vandalorū in Callegia, & Sueuorum rege euersam dirutamque ait, ibiq; antiquitus dignitatem ciuitatis fuisse, antequam à Vandalis esset euersa, cōfiteatur. Gothorū tempore, dignitatem ad Toletanam ecclesiam esse translatam, & adhuc *Carthaginensem* dici *prouinciam*. Sit sane à Vandalis euersa. verum, etiā Vandali Gothi erant, vt testis est Procopius. Alioqui satis nobis erat Isidorus, qui à Gothis euersam dicit. Mallem tamē, vt Rodericus explicatius diceret, ecquam ciuitatis dignitatem Toletū translatam intelligat. Nam si episcopalem tantum sedem intellexit, ex Iliberitano cōcilio prius ostēdi, iam ante euersam Carthaginem Toletum episcopalem dignitatē habuisse. Quanto erat simplicius, *metropolitanam dignitatem* translatam dicere?

Euersa ergo Carthagine, quum Gothi Toletum ob loci situm, & soli cōmoditates comprobassent, & urbem fecissent *regiam*, eò metropolitano dignitas est trās lata, verū manente *prouinciæ* Carthaginiēsis titulo. Adparet hoc ex primo Toletano Concilio, ab vnde uiginti episcopis *prouinciarū* Tarraconēsis, Carthaginienſis, Lusitanix, & Bæticæ celebrato, sub Honorio & Arcadio
A V G G. circa tépora Anastasij papæ, præſidente

dente *Patrono* Tarraconensi metropolitano, subscribente sexto loco *Asturio Toletano*, quem sanctus Ildephonsus Audétio in Toletana vrbe metropoli prouincię Carthaginis subcessisse dicit, & ob inuētos diuina reuelatione in *Complutensi* municipio Christi martyres, redire in sedem suam noluisse, sed in sanctorum ministerio atq; complexu, diē obijisse. Eôque factum, vt Asturius, qui apud Toletum nonus erat sacerdos, apud Cōplutum primus haberetur.

Vides quàm recens erat episcoporum Toletanorum origo, vt Asturius nonus numero perhibeatur? Nec sane plures esset poterāt centum fere annis, ab Ecclesię Toletanę primordijs, hoc est, à fine imperij Diocletiani, vsque ad Arcadium & Honorii AVGG. & Stiliconem cos. quo tempore fuit Asturius. Vides etiam translatam iam Toletum metropolim, nondum Carpetanię, sed Carthaginienstis titulum prætulisse? Processu inde tēporis, inrepsit paulatim Carpetanię appellatio. vt in tertio Toletano concilio, sub Recaredo principe, in quo secūdo loco, hoc est, post Mausonam Emeritensem prouincię Lusitanıę metropolitanum, subscripsit *Euphemius*, in Cristi nomine, ecclesię Catholicę Toletanę, metropolitanus episcopus, *pro Capitaneis*, quod emendandū est, *provincia Carpetania*. In quinto rursus, *Eugenius*
prior

prior: se Toletanæ ecclesiæ episcopū, prou. Carthaginienſis metropolitanum vocat. Et sic fere in cæteris. Nec aliter Ildephonsus & Iulianus vtuntur, in illo *de uiris inlustribus* libello. Atq; hæc non eò dicta à me sunt, quò Toletanis de sua quidquam antiquitate detractum velim, Sed quia inlustria Diuorum martyria, falsorum admixtione contaminari non probem.

Ex paulo ante dictis intelliges *Ildephonsi de inlustribus uiris* libellum esse apud me, cum superioribus eiusdem argumenti scriptoribus. hoc est, *Hieronymo, Gennadio, Isidoro, Braulione*, post quos, sequuntur *Ildephonsus & Iulianus*. Est etiam in nostra Eborenſi Ecclesia liber ipsius *Ildephonsi, de perpetua sanctæ Dei matris uirginitate*, non parum quidem antiquus, attamen non parum etiam mendosè scriptus. Interquæ nonnullos bibliothecæ meæ uetustiores manu descriptos, *Concilium* extat *Emeritenſe*, à duodecim prou. Lusitanix Episcopis celebratum, anno decimo octauo Recesuinthi regis, æra DCCIII. simulquæ *Homilia beati Leandri episcopi Hispalensis*, habita in tertio Toletano concilio, pro conuersis ab Arriana impietate Gothis. Quuius meminit Rodericus Toletanus in Recaredo.

Iulianum Pomerium iam olim desidero. Eoque magis quod sanctus uester pontifex *Iulianus Eugenij secundi discipulus, Quirici sub-*
cessor,

cessor, multum illi tribuit, in libris quos *de prognosticis futuri seculi* ad Idalium Barcinonensem conscripsit. Eos mihi furto à Parisiensi quodā hospite ante annos viginti sublatos, adcepi postmodum typis excusos, non tamen satis mendis quibus passim scatebant, purgatos. Vidi aliquando in Germania *carminum eius libellum*, sed apud hominem qui neque vnus diei vsuram præstare voluerit. *Isidorū Pacensem* citat alicubi Vascus in Chronicis. Non dubito in Ecclesiæ vestræ, quæ prima ex Saracenica inluuione & respira-uit, & pristinum splendorem recepit, instru-ctissima, vt ais, bibliotheca, merces has posse reperiri. Quibus si nos participes, opta vicis-sim heinc aliquid, quo tibi nos gratifice-mur.

Concilium Toletanum statim vt prodijt, de-latum ad me est. Nostrum *Olysiponense* abso-luimus circiter Saturnalia, vel, vt potius Christiane loquar, instante Seruatoris no-stri natali die, sex Actionibus distinctum. Creuit in iustum volumen, vt quod *Decreta* contineat supra tercentum. Nondum exijt, turbato apud nos non nihil Ecclesiastico sta-tu, siue circa iurisdictionē, siue nescio quur, & si scio, non tam longe vterque distamus, quin eorū quæ heic geruntur, ad vos rumor celeriter pertingat.

Delassauī te arbitror, verbosissima epi-stola,

226 AD BARTHOL. KEBED. EPLST.

stola, aut si mauis, libello. Sed boni consules prolixitatem hanc, ubi attenderis, ad litterarum tuarum capita vix potuisse me pro materię dignitate respondere, nisi tot verba necessario funderem. Benè vale, & huic homini, quem spontè ad amicitiam prouocasti, indies amiciori, mutuam amicitiam serua. Eboræ, 4. No-

nas Maij. M. D.

LXVII.

AMBRO.

AMBROSIVS

MORALES COR-

DVBEN. ANDREAE RE-

SENDIO. S. P. D.

Mote, Resendi doctiss. amote, & vnice profecto diligo: vel de tua nobilitate, quā mihi ego in bonis semper suspiciendā & colendā existimaui: vel de tua ista insigni eruditione, & eximia Hispana antiquitatis cognitione, qua nostrates omnes praecllere, & longo intervallo videris anteire: vt carminum tuorum iucunditatem, mihi poetices amantissimo dulcissimam, orationum gravitatem eloquentia professori cōmendabilem interim taceam. Accedit insignis tuus cādor, & in iuuandis aliorum studijs benignitas, qua nunquam grauaris libenter alijs impertiri, quicquid ingenio & singulari iudicio fueris assequutus, aut indefessa diligētia aliquādo eruisti. Quis non hoc amare? Quis non plurimi facere debeat? Ego vero & amo & admiror, & bonorum & eruditorum omnium nomine, humanitatis huius tua ergo, ingentes tibi gratias ago. Offensus nimirum & pessima & frequenti multorū apud nos tenacitate, qui si quid vel exiguum antiquitatis monumentū adepti sunt, ita occultāt, ita alijs denegāt: vt perire sibi omnem eruditionem putent, si cū quouam id communicauerint. His de causis cum te tam

pridem

pridem amem. & iuuari abs te magnopere studia
 mea posse intelligam, scribere ad te constitui: ut tu me
 vicissim pro ingenua tua humanitate ames, mihi re-
 scribas. & me opem tuam enixe poscentem libenter
 adiutes. Scripsi enim Hispania totius historiam ad
 Roderici Regis tempora, quinq; Floriam libros sep-
 tem alijs continuato opere prosequutus. Non quod
 mihi eius hominis scripta perplacerent, vel quod tibi
 displiceant: sed quod iustis de causis mihi fuit, indidē
 ubi ille desijt incipiendum. Urbium origines, situs,
 nomina, & quaecunq; ad illarum antiquitatem per-
 tinebant, historia non admiscui: sed peculiari cōmen-
 tario seorsum adnexui: quia liberior a spātia ad hunc
 cursum plenius conficiendum mihi patere cuperem.
 Atque utinam virung; id opus coram tecum rele-
 gere, & te admonente, atq; ad edocente corrigere
 mihi licuisset: tunc demum mihi met ipse in meo ope-
 re satisfacere, & doctus omnibus satisfacturū spera-
 rem. Nihil, nam me Deus bene amet, quantū ad studia
 spectat, libentius vnquam in vita fecissem, quam ut
 hoc iter caperē: ut tecum aliquandiu versarer, mul-
 to abs te doctior recederem, opusque nostrum tali
 iudice castigatum innocens iam & planē absolutum
 reducerem. Sed quoniam tum ingrauescentis ætatis
 senium, tum etiam peculiaris valetudinis imbecilli-
 tas hoc ipsum vetat optare: quod vnum datur, tua-
 que benignitas tribuit sperare, te de multis per liti-
 ras percontabor. Vides enim, mi homo, quantis &
 quam multis in rebus, suppetias mihi possis adferre.
 Ego vero hic iā mature, opem tuam, quo magno ope-

re indigeo, implorare, & de multis interrogare te incipiam.

1. Qualiter putes intelligenda postrema illa verba, quæ in pontis Alcantaræ delubro post epigrāma leguntur. C. IVLIVS. LACER: &c. Nā mihi nisi reconditum aliquid subsit, difficilia videntur intellecta. Quæ ego in historia dixi, cum his litteris accipies.

2. Quæ apud authores leguntur de oppidorum nominibus, quæ in eodem ponte recensentur, mihi sunt per cognita: neque tamen inde satis possum quippiam certi & perspicui asferre. Tu qui vicinior has regiones incolis, non dubito quin aliqua planiora & indubitata magis peruestigaueris. Ea mecum obsecro cōmunicato.

3. Ecquid habes, quo rationem reddere possis, & assumpti & continuati in regibus Gothorum prænominis Flauij. Ego enim in hac parte nihil habui quod dicerem, præter vnam coniecturam amulationis imperatorum. Nam cum ab Constantino, & retro etiam, imperatores omnes Flauij prænomen continuarent: Gothi toties imperat. victores, amulatione succensi, id ipsum etiam prænominis sibi videntur desumpsisse.

4. Ecquid insigne & memorandū legeris alterutrū Reccaredum regem in vestra vrbe Eborensi fecisse? Nam si quid eiusmodi protuleris: omnem ego iam tuam illam cum Quebedio de Elbora nomine cōcertationem diremero. Interim scias proximo Augusto Quebedium Toleti obijisse, opusq; suum de sanctis Hispaniæ, vix dum inchoatum reliquisse.

5. De Acoſta Rege ſiquid certum alicubi reperifſti, id magno opere cupio intelligere. Quidam enim viſciſ, regnaſſe negant, quidam affirmant. Nummi, qui tanquam regis huius ſint, oſtentantur, ego adduci non poſſum, ut credam eius eſſe regis.

6. Si quos habes Gothorum Regum nūmos non graueris obſecro deſcriptos ad me tranſmittere.

7. Scire cupio concilium illud Emeritenſe, quo menſe, quo die, quibus cum epiſcopis ſit celebratum: Tum præterea ſiquid inſigne in eo ſit decretum.

Onero te multis quaſtionibus? Tua iſti ſingulari eruditioni ſuccenſeto, quæ ſola hæc noſſe, & poteſt docuiſſe: tua humanitati irāſcere, quæ aditum ad percuncti adū patefacit. Tu vero viciſſim à me, ſiquid habeo quo tibi gratificari poſſim, requirito. Pauperis eſt numerare pecus: ſed tamē quid à me poſſis optare, ſignificabo. Nummos antiquos cum oppidorum Hiſpanorum nominibus priſci plus quadraginta diuerſos congregaui. In hiſ ſunt. Sagūtos, Caſtulo, Valētia, Graccūris, Obulco, Sacili, Vlia, Carmo, Eborā Claritas Iulia, Corduba Colonia Patritia, Ercanica, Caſcantum, Hiſpalis, & quedam alia.

Gothorum regum nummi hi ſunt apud me.

Diui Ermenegildi aureus, quo tempore cum patre bellum gerebat percuffus. Bone Deus, quem theſaurum nomino.

Fratriſ eius Reccaredi aurei quatuor, argēteus vnus, diuerſi omnes.

Liua huius filij aureus.

Suintilani aureus.

Re-

*Rectesuinti aureus.**Eruigij aureus.*

....

*Vuisterici aureus.**Vuamba argenteus.**Vuittiza & Egica aureus.*

Inscriptionum antiquarum ex multis Hispania regionibus magnam copiam comparavi. Ex vetustissimo Ouetensis Ecclesie codice Sancti Desiderij martyris vitam transcripsi, ab Rege Sisebuto conscriptam. Multa alia inde habui. Eiusdem Regis epistolas aliquot, & eorundem temporum alia nonnulla. Chindasuindi Regis priuilegium, quo patrimonium monasterij ab Sancto Fructuoso in Bergido ad Compluticam erecti adauget. Post Regem Pelagium antiquissimorum regum nostrorum priuilegia quamplurima, leges item antiquas (fueros nostri vocant) quarundam ciuitatum nostratum vndecunque corrafi. Sed hac nihil ad te. Aliorum omnium, quae te oblectare, aut quaqua ratione tua interesse poterunt, quiduis optato, quiduis petito, descriptum quamprimum remittam. Doctor Ioannes de Sancto Clemente Badaioensis ecclesie canonicus Theologus, qui has ad te mittet, tuas ad me transferendas tuto recipiet. Eum ego hominem multis de causis, tum amo mirifice, tum etiam plurimi facio. Neque ideo solum quia mecum sit aliqua propinquitate coniunctus: neque quia pene à paruulo eduxerim in litteris, amauerim pro meo, & in eo me oblectem, sed quod in eo ingenium, virtus, doctrina, magna omnia, ita decertent, ut non cuius facile sit, quid praeceat iudicare.

Ego semper vitæ innocentiam & sanctitatem præfero. Per eundem cum his litteris librum nostrum de sanctis Iusto & Pastore accipies : quem eo consilio misi ut si quid in eo sit, quod te legisse iuuet, ea te pia & erudita voluptate minime fraudarem. Potui fortasse errare, quia templum illud horum martyrum cum inscriptione, ad Salacia inesse scripsi. Nā. F. Alfonsus Chaconus Dominicanus, qui abs te mutuata meā inscriptionem ad me misit, perperam titulum addiderat, ut ego quo in loco reperiretur, planè non possem intelligere. Interim scire peruelim, probes ne nostrā in peruestigandis urbiū antiquitatibus rationem, cuius exemplum in Complutensibus antiquitatibus cernere poteris. Ibi tu mihi nominari non potuisti. Vbicunque interuenis, hominis & tibi amicissimi, & eruditionis tua non vulgaris aestimatoris officium non requires. Tu vale, meque ama, & amanter rescribe.

Compluti. x x x. Ianuarij. M. D. LXX.

Vincentium tuum fac ad me mittas, quem ego cum legere magno opere iam diu cupierim, numquam datum est inuenire. Iterum

Vale.

L. AN-

L. ANDREÆ RE-
SENDII, LVSITANI,
AD EPISTOLAM. D. AMBROSII
MORALIS VIRI DOCTISSIMI,
in clyt. & academia Complutensis Rhe-
toris, ac Regij historiographi
Responsio.

D. AMBROSIO MORALI,
VIRO ERVDITISSIMO. L. AN-
DREAS RESENDIVS. S.

D e idus ferè Martias, Ioannes
à Sancto Clemente necessarius
tuus, libellum & litteras à te a-
mantissimas, vna cum suis, et-
iam amantissimis, ad me misit.

Quidego vtriq; vestrum aliud respondeā,
quam meæ me felicitati, ob taleis viros ami-
citiam meam spontè ambienteis gratulari,
nihil equidem intellego. Certè amanteis,
quantum intendi amor poterit, redamabo,
daboque operam, ne quod priores diligere
cœpistis, in eo errasse videamini. Tibi verò
cui has peculiariter modo scribo, immor-
taleis ago gratias, de tua ista humanissima
comitate, comi, vt comior esse non queat,
humanitate. Nec vtique ob id, quod mirifi-

cis me laudibus euchis, an obruis? Neque enim tam elato sum ingenio, ut quæ scribis mihi quasi meo iure adrogem, sed quod tua isthæc laudatio quum ab incredibili animi candore profiscatur, non potest iucunda mihi non esse. Pudefacit igitur multum me, multum tamen delectat. Lætus sum, laudari me abs te pater, laudato viro, inquit apud Nævium Hector, & usurpat, Catoni respondens, noster Cicero. Sed de his dicam modicè. Vereor enim ne mutuum reddere conatum esse me quispiam suspicetur. Quod tamen potius deinceps spondeo, atque in me recipio. Nunc ad epistolæ tuæ præcipua capita. Est sane quod ais, mea satis procliuis in communicandis quæ vel ingenio, vel sedulo nauata opera, depreendi, inueni que facilitas. Quæ mihi nonnunquam obest, insidiantibus meo labori plagiaris quibusdam, qualis fuit in plerisque amicus olim meus Barrerius, qui locos supra viginti candide impertitos, suæ immiscuit Chorographiæ, non habita demonstratori gratia. Quorum tamen non paucos ea dexteritate tractavit, ut mihi illud Martialis in eum iure liceat detorquere.

Quem recitas, meus est ô Fidentine libellus,

Sed male quum recitas, incipit esse tuus.

Ingenue magis Valsæus, tametsi neq; semper,

per, neque alicubi, maxime exposcente loco, non dissimulanter. Ei certe quæ de Romanis tribubus, siue legendis libris, siue inscriptionum veterum monumentis, compereram, additis auctorum priscorum testimonijs, communicauī. Compleueramque vnius & quadraginta numerum, hoc est, supra triginta quinque confessas atque receptas, sex alias. Non enim plureis eatenus diserte inueneram; præter treis, litteris quamque tribus. CAM. CLV. HOR. sæpe in marmoribus adnotatas, quarum integra nomina neq; apud idoneum scriptorem aliquem legeram, neque sine veterū testimonio, sola trium literarum coniectura, Camillam, Cluentiam, Horatiam uē, pronunciare ipse audebam. Nam C L V. pro CRV. hoc est, Clustuminam pro Crustumina dici, nondum fatiseram, neq; adhuc sum persuasus, quum ciuitas vnde nomen habet, Crustumium vocetur, non Clustumium. Mihi autem non contigit marmor videre, vbi CLVS, vel CLVST, scriptum esset. Hærebam igitur in scriptura, CLV. essetne interpretandum Clustumina, vt bene docti quidam existimant, an Cluentia, quæ extra numerum, sicut CAM. & HOR. tribus esset. Omneisque has apud me in schedijs conlectas, neque dum stylo ordinatas eo consilio reprimebā,

visi lectione assidua certius tandem aliquid
essem adsequutus ea in re studiosis antiqui-
tatis mea diligentia non deesset. Ecce au-
tem in libris variorum resolutionum Re-
uerendi. D. à Fossis Rubris, Redericopo-
litani Pontificis, prodijt de Romanis tribu-
bus opusculum, in quo inter multa alia,
quæ vir ille eruditissimus & ex veteribus,
& ex neotericis congescit, quæ ego pecu-
liariter lucubraueram, vna reperi, à Va-
sæo, sicut postea rescui, prodita, tantum
cippi. L. Voconij, L. F. Q V I R. Paul-
li, qui domi meæ est, facta obiter men-
tione, videlicet vt indicio esset, illuc scri-
nia mea, non meo consensu, peruenisse.
Quod ægre minime equidem tulissem, imò
vltro egissem gratias, si treis illas, quas pro
ignotis adhuc habeo, etiam expediuisset.
De quibus neque verbum vllum fecit, ne-
que excessit triginta quinque numerum, ne-
que rem omnino ad amussim dolauit. Vicit
ea in re, & nos, & illum, & cæteros qui no-
stra ætate id attentarunt, Onuphrius Panui-
nius, quanquam neque in illo exactius ali-
quid non desideres. Sed ad rem. Vasæo ho-
mini quoad vixit beneuolenti, leuem hanc
pleni officij prætermisionem, libenter
condonamus. De fraude, cum Barrerio, ne-
que sane iracunde, expostulauimus. Neque
propter illum simileisq; restrictiori animo
in

in aliorum iuuãdis studijs, si forte potero, equidem sum factus. Minus autẽ posse; vehementer doleo. Nõ enim pudet inscitiam meã fateri. Nam à peruestigandis eruendisq; antiquitatibus, ad quam rem videbar ab natura propensus, maiora me studia, & necessaria quædam compedes retraxerunt, atque semotum à doctorum hominum quotidiano congressu, quo & erudiebar, & delectabar, ad rudem cõpulẽre inuitũ, & in hoc patriæ angulo, quasi in ingloria senectute delitescentem, retinuerunt. Sed qualis ista quũque eruditio nostra est, ad quam velut ad grauioris itineris diuerticulum, nonnunquam animi causa deflectimus, nõ enim nõstri nos omnino pœnitet, certe doctis ac tuis similibus, semper erit obnoxia. Quare ommissis ambagibus, quod in epistola tua petis, vt te vicissim amem, etiam si non petisses, ipse vltro prouocatus, eram factururus. Atque vt initio testatus sum, maximo te opere profecto amo. Vt verò de studijs tuis loquar, probo consilium tuum, quod vrbiũ origines & vetusta nomina historiæ rerum gestarum non admisuisti. Impedisset enim hoc ipsum historiæ quasi corpus, & narrationis cursum remoraretur, ac perplexiorem reddidisset. Separato verò commentario, antiquitatis studiosis eò melius, quo liberius satisfiet. Sed per tuam

te fidem oro atq; obtestor, vt in reddendis originibus, si nōdum opus emisisti, religiosiorem te præstes, quàm fuit in comminiscendis Florianus, multæ alioqui lectionis homo.

Quæris à me quonam modo intelligenda putem postrema verba inscriptionis eius fani, quod ad pontem est Alcantarę. C. I V L I V S L A C E R, &cæt. nec integram eorum verborum lineam misisti, quod equidem maluissem, quum verbum quod statim sequitur, semiabrasum sit tribus tantum, vt adparet, litteris insculptū. D: : JS. Ego ante multos iam annos, quum scalas loco adhibuissem, horam integram, eouē plus, etiam pluyente cœlo, legendæ inscriptioni impendi, præcipuè propter octauum carmen, quod falsissimè translatum, nullo penitus sensu, circumferebatur, etiamquē dum circumfertur. Quod ex ductuum abrasarum literarum vestigijs, me puto ad germanum verumquē sensum restituisse, comprobantibus multis, quibus id postea communicauī. Sed hæsi, hæreoque adhuc in tribus illis litteris, D: : JS. non hæsurus si duæ tantum essent. D. S. Quæstio vero tua non est nisi in verbis quæ sequuntur, F. ET DEDICAVIT. AMICO CVRIO LACONE IGAEDITANO. Et sciscitaris an probem lectionem tuam & exposi-

positionem, quam extra epistolam in commentariolo Hispanice confecto misisti, *fecit, & dedicauit*, amico curione Lacone Igaditano, ad hunc sensum, *fecit, & dedicauit*, dedicationis munus obeunte amico Lacone, curione, id est, sacerdote Igaditano. Verbum autem CVRIO, concisione dictum existimas, pro CVRIONE. id est sacerdote. Ita, ut curio Igaditanus, hoc est, Sacerdos Igaditanus, Laceri amicus, delubrum dedicauerit, quum nefas, ut ais, esset, sine sacerdote hoc fieri. Et curionem pro sacerdote, apud bonos auctores reperiri, verbo, non re, confirmas. Dicam libere, bona tua venia. Mihi argutius, quam verius, esse hoc videtur. Primò, quia tametsi donarem curionem pro sacerdote reperiri, vim facis latinitatis contextui, *Amico curione Lacone Igaditano*, pro eo quod esse debuisset, iuxta tuam sententiam, AMICO LACONE CVRIONE IGAEDITANO. Imò neque sic, ostendebat curionem, hoc est, sacerdotem Igaditanum dedicationem peregrisse, & templum solennibus verbis fuisse effatum. Si enim hoc esset, ita significari debuisset, effante, vel dedicante, vel præeunte, amico Lacone, curione Igaditano, non autem distortissime, amico curione, Lacone Igaditano. Deinde, ut velis corrigere, quod dixisti, curione municipij Igaditani, & dicas, amico curione, id est sacer-

cerdote, *Lacone Igaditano*, ut curio non intelligatur sacerdos eius municipij fuisse, sed id municipium patria fuisse Laconis, restat tunc inquirendum, apud quem veterem auctorem legeris, id quod fidenter adseris, *curionē* pro sacerdote, aut potius flamine, in prouinciis, & extra urbem Romam. Romam enim à principio Romulus in treis diuisit tribus, & tribum quamque in decem curias. Tribuum trium præfectos, tribunos adpellauit, Curiarum triginta præfectos, vocauit curiones. Et qui curionum omnium princeps esset, is curio maximus est nuncupatus. Curiones autem hi, suæ quisque curiæ curam habebant, & in calanda, hoc est, vocanda ad curiam Calabram, vel alio, concione, & in sacris faciendis, & in procurandis curialium commodis. A cura enim nomen erant fortiti. Vnde illud Plautinum est.

Nam noster nostra qui est magister curia.

Diuidere argenti dixit nummos in viros.

Fuisseque id sacerdotium Romæ honestū, vel ex vno Liuio potest liquere. At extra Romam, vbi nullæ curiæ fuere, quonam modo essent curiones? Inquires fortasse, ab illa Romana consuetudine, etiam alibi Curiones pro sacerdotibus vsurpare. Hoc ostendendum à te est. Ego sacerdotes, flamines, ac flaminicas passim inuenio, curiones eo quo tu vis modo, nusquam. Quod si ego

in studiis non satis profeci, abs te peto, ut quod rectius ipse nosti, amice impertias. Ad hæc, CVRIO, pro CVRIONE, extrema, brevitatis causa, mutilata syllaba, nō magis admitto, quā admitterem. Sermo in sexto casu, pro Sermonē, facilius admissurus, si tantum CVR. scriptum esset. Insuper, LACON, sine dubio cognomen est, non nomen. Sacerdotem autem per cognomen tantum, atque id obscurum, prætermisso priori nomine, contra Romanorum consuetudinē notari ac describi: in tēplo quod ipsemet dedicasset, minus certē conuenit. Quare duabus illis dictionibus CVRIO LACONE, nomen & cognomen Igæditani illius significari nō dubito. Quomodo igitur interpretamur, F. ET. DEDICAVIT, AMICO CVRIO LACONE, IGAEDITANO? Nempè sic. Si minus placet subaudiri præpositionem CVM, *ut simul cum amico Curio Lacone Igaditano fecisse, & dedicasse intellegatur*, certe AMICO, adiectiuum nomen erit, non substantiuum.

AMICO, id est, fauente, iuuante, operam vendante, Curio Lacone Igæditano. Quemadmodum apud Horatium, *Diues amico Hercule*, Siue CVRIVS LACON flamē fuerit, quod non multum curo, siue faciendo pontis operi, atque erogandæ in operarios stipi præfectus, præcipuè quū Igæditanus esset, qui municipes in pontis effectiōne primi recens-

sentur, siue carminum illorum auctor.
Quod pronunciare non possum. Atqui, si
Curius Laton præfectus operi faciundo fuit,
fauore sane illius indigebat architectus, ut
permitteretur iuxta publicum opus fanum
exstruere, quod quidem non tam religione
ductus, quam cupiditate sui nominis posteris
commendandi faciebat. Et quoniam
ea in re facilem habuerat forte *Curium Latonem Igaditanum*, id testificari voluit, ac
quasi gratiam reddere, facta nominis eius &
patriæ mentione. Fuisse quoque *Igaditano*
illi prænomen *Curius*, verum videtur, ex
multis marmoribus in ipsis Igaditani municipij
ruinis, ubi Curiorum familia frequens
fuisse inuenitur, ut ostendemus, Deo
bene iuuante, in nostra Lusitania, quæ modo
in incude versatur. De nominibus municipiorum
in eodem ponte recensitis, quæ neoterici tradunt,
tibi nequaquam probari, nihil miror. Sunt enim magna ex parte
mera somnia, & diuinationes, propè dixerim, ebriæ.
Sunt exempli causa hæc, Coloniam Scallabin,
Præsidium Iulium cognominatam, modo esse Trogillium,
Norbam Cæsaream, Alcantaram, Iuliam Myrtilin, Vacnam.
Et similia, quorum commemoratio non modo fastidium,
sed indignationem etiam mouet, quando istorum natiuitas non in
Hispania nostra sopiuntur, sed peruadunt,
& in

& in Italiam, & in Gallias, & vsq; ad Germanos, atque illic homines sanè doctos, sed nimium credulos, in errores puerileis inducunt. Ego nō omnia illa, quę in ponte recensentur municipia, percognita habeo. Quę vero pro compertis possum adserere, propediē vt spero, proditura exspectato. Nam ea epistolaribus cancellis concludi nō possunt.

Exquiris ecquam rationem possim reddere, adsumpti & continuati apud Gothorum reges in Hispania Flauij prænominis. Nullam certam, vt verum fatear. Sed si diuinationi locus esse vllus poterit, ego ita coniecto. Flauium prænomen, quod à Vespasianis incepit, reliqui Cæsares, qui vel sanguinis propinquitate ad illos pertinebant, vel eo se nomine gratiosos fore putabant, sunt prosequuti. Quemadmodum & M. Aurelij Antonini Pij, magna ambitione nomen per multos decucurrit. Quin & Traiani nomen Decius quoque adamauit. En tibi post multos annos. FL. Valerius Constantius. FL. Valerius Constantinus. FL. Valerius Seuerus. FL. Valerius Crispus. FL. Valerius Constantinus iunior. FL. Iulius Constantius. FL. Iulius Constans. FL. Nepotianus. FL. Claudius Iulianus. FL. Iulianus. FL. Valentinianus. FL. Valens. FL. Gratianus. FL. Valentinianus iunior. FL. Theo-

FL. Theodosius. FL. Arcadius. FL. Maximus.
 FL. Eugenius. FL. Honorius. FL. Theodo-
 sius iunior. FL. Ioannes. FL. Placidius. FL.
 Marcianus. FL. Auitus. FL. Leo. FL. Maio-
 rianus. FL. Vibius Seuerus. FL. Anthemius.
 FL. Olibrius. FL. Leo iunior. FL. Glicerius.
 FL. Zeno. FL. Nepos. FL. Basiliscus. FL. Augu-
 stulus. FL. Zeno Isauricus. FL. Anastasius. FL.
 Iustinus. FL. Iustinianus. FL. Iustinus iunior.
 FL. Mauricius. FL. Phocas. FL. Heraclius. Vi-
 des ambitiosam Cæsarum, & inter Cæsares
 tyrannorum aliquot Flauiorum turbam?
 vt longam imperatorum reliquorum ori-
 entalium, seriem, vsq; ad Palæologos, vt Sti-
 liconem, aliosq; militiæ magistros, vt Odo-
 uacrum tyrānum, vt Narsen eunuchum, vt
 Belisarium, vt consulum centurias, silen-
 tio præteream. Vnde ad Gothos in Hispa-
 nia regnanteis id prænonem defluxit? Nam
 eorum maiores Flauij adpellati non sunt.
 Arbitraris tu, æmulatione imperatorum,
 quos non rarò vicerant, eos ita voluisse nū-
 cupari. Potest hoc esse. Quamquam ab hac
 sententia ista potissimum ratione disce-
 do. Nam si æmulatione id fecissent, illi
 maximè fecissent, qui de Rōma vrbe triū-
 pharunt, quasi sic, Romanis insultarent, vt
 Alaricus, vt Ataulphus, vel etiam Gizericus
 Vandalorum Rex, qui ex Africa veniēs Ro-
 manam est deprædatus. Quibus Flauij adie-
 ctum

ctum fuisse prænomen, nusquā, quod equidem meminerim, adhuc legi. Quare non pessima coniectura existimarem, potius ex adfinitatibus, & iam consanguinitate, vel ex beneuolentia & obseruantia erga Cæsares ipsos, conseruandæque amicitiae causa, adulatione quadam esse id factum. Nam quum Ataulphus Alarici propinquus Placidiam Theodosij filiam in vrbis direptione captam iugali sibi vinculo sociasset, vt tradunt Orosius & Iornandes, atque Alarico mortuo, in Gothorum regnum successus esset; paulatim Placidiae moribus lenitus, ad pacem se, & Romanorum amicitiam conuertit, Honorioque adfini gratificari studebat. Post quem, Regerico, qui subcesserat, suorum fraude interempto, Vallia quartus ab Alarico sequutus est. Qui non modo pacem cum Honorio confecit, sed sororem illi etiam viduam, honorificè semper habitam, remisit, & bella plurima, etiam contra gentileis suos, pro Romano gessit imperio. Testatur hoc Sidonius Apollinaris, in Anthemij Panægyri.

simul & reminiscitur illud,

Quod Tarthesiacis auus huius Vallia terris

Vandalicas turmas, & iuncti Martis Alanos,

Strauit, & obciduam texere cadauera Calpen.

Simili modo Theodericus Vefogothorum rex, vt eum Sidonius Apollinaris, & Iornandes

des adpellant, siue Theoderedus, si magis Roderico Toletano adfentiaris, pacem cum Valétiniano, quam prius fregerat, tandē cōfirmavit, & cum Aetio in campis Catalaunicis, pro Romanis, aduersus Attilam potentē Hunnorum regem fortissime pugnans, obcubuit. Iam Amalasuintha magni Theoderici Amali filia, per obitum Eutharici mariti Hispaniæ regis vidua relicta, suam viduitatem, & Athalarici filij pueritiam Fl. Iustino imperatori, quasi in tutelam commendauit, eò quod pater Theodericus Athalarici auus è vita migrasset. De qua re latius postea. Athanagildus vero contra Agilam, siue Agilanem, vt Gregorio Turonensi placuit, auxilia ab imp. Fl. Iustiano petijt. Herminigildus insuper, vt ab Arianò patre se defenderet, ad Tiberij imperatoris parteis se transtulit. Quod Gregorius Turonensis libro quinto, sexto, & octauo, memoriæ tradidit. Notum etiam est. Stiliconem Gothum, nempe Vādalum, genere fuisse, vel Orosio attestante, cap. 38. lib. septimi. Is Flauij prænomē tum sibi, tum Eucherio filio indidit, videlicet, vt Cæsaribus per quos ad immodicam illam potētiam erat euectus gratificaretur, ac præcipue maiori Theodosio, qui ei Serenam adoptiuam filiam, ex Honorio fratre natam, in matrimonium dederat. Quam rem, quia ad Hispaniam

niam nostram pertinet, aliquanto perplexam, latius explicemus. Theodosius Hispanus, ex prouincia Bætica, ciuitate Italica, dux egregius Valentiniani comes, qui & in Britannia res magnas gesserat, & Africam à Firmi tyrannide Romano adseruerat imperio, vt vigesimo octauo, & vndetrigesimo lib. narrat Marcellinus, duos habuit filios, Honorium & Theodosium. Hūc Valens insanus ac superstitiosus imperator fecit interfici, vt testantur Hieronymus, Orosius & Iornandes. Causa fuit, vel inuidia, quod adlerit Orosius, vel quod Valens temeraria curiositate quum de imperij subcessore magice esset scrutatus, siue ipse, vt Socrates in historia Tripertita narrat, siue Libanius rhetor & Iamblichus Procli magister, vt scribit Zonaras, adcepissetque subcessurum eum, quuius nomen per quatuor has literas inciperet, Th. e. o. d. interim fecit multos ex nobilib. Theodoros, Theodotos, & Theodosios, inter quos etiam Theodosium hunc virum optime de imperio meritum. Eo interfecto, Theodosius filius iam tum nominatissimus, Nempe qui sub Valentiniano Valentis fratre dux fuerat Mæsiæ, prima etiam tum lanugine iuuenis, princeps postea perspectissimus, vt Ammiani Marcellini in calce lib. vigesimi noni verbis vtar, periculi euadendi causa,

vel vt parium declinaret inuidiam, quod Theodoreto placet, in Hispaniam redijt, vbi & ortus fuerat & nutritus, ac cum fratre Honorio priuatam quietamque vitam ducebat. Honorio tres erant filix, Flaccilla, Thermantia, & Serena. Et quidem Flaccillam, quam Theodoretus, & Zonaras Placillam vocant, Theodosius patruus adhuc priuatus, vxorem duxit, ex qua Arcadium genuit atque Honorium, fratris iam mortui nomine illi imposito. Horum adstipulator est in laudibus Serenæ Claudianus.

gestabat Honorius arcto

Te pater amplexu, quoties ad limina princeps

Theodosius, priuatus adhuc, fraterna veniret.

Oscula libabat, tēq, in sua tecta ferebat.

Et quum Honorium iuuenem Serenam adloquentem inducit.

ô patruï germen, cui nominis, hæres

Subceßi, sublime decus torrentis Iberi,

Stirpe soror, pietate parens.

Tandem Theodosius Theodosij comitis à Valente interempti filius non Honorij, vt falso existimauiſſe Sex. Aurelius Victor, siue qui eum in epitomen redegit. Tandem inquam Theodosius à Gratiano vocatus, & apud Sirmium Pannoniæ ciuitatē imperator adpellatus, quum se Bizantium contulisset, fratris Honorij filias Thermantiam & Serenam, vxoris Flaccillæ sorores, adduci

duci fecit, atque adoptauit. Confirmat hoc Claudianus his verbis.

Defuncto genitore tuo, sublimis adoptat.

Te patruus. & statim.

Addidit & proprio germana vocabula nato,

Quâq; datur, fratri speciem sibi reddit adepti.

Demq; quum rerum summas delectus habenas

Susciperet, non ante suis impendit amorem

Pignoribus, quam te pariter, fidamq; sororem,

Litus ad Eoum terris adiret Iberis.

Adductas igitur atque adoptatas patruus Theodosius, principibus viris dedit coniuges. Nam Serena ætate iunior, Stiliconi nupsit, ex qua nati sunt Maria & Eucherius. Maria, Honorio Augusto Flaccillæ matertæ, & patru Theodosij filio, in coniugium est tradita. Hoc ita Claudianus.

Adstitit, & blande Mariam Cythereia salutat.

Salue siderea proles augusta Serena.

Ad tantam igitur potentiam Augustorum beneficio, & suis eò tempore meritis, euectus Stilico. Flauij prænomen adsumpsit. Atqui Theodosius comes, à Valente interceptus, & Theodosius eius filius, postea imperator, & Honorius huius frater, cū filijs Flaccilla, Thermátia, atq; Serena, vti dixi, Hispani & in Hispania orti educatiq; erāt: vt ostēdit idē Claudianus in laudibus Serenæ, & in panægyri de quarto Honorij consulatu. Non ergo erit absolum suspicari ex ijs man-

fisse gentem in Hispania, quuius conubijs permixti Gothi, Flauium prænomen non modo non adspernarentur, sed etiam ambirent, præsertim vigente adhuc in imperio Flauiorum, Theodosij vtriusque atque Honorij progenie, quorum consanguinitatem adfinitatemque Hispaniæ reges præseferrent. Sumo argumentum ex subscriptionibus tertij Toletani concilij, vbi inter procures qui ex Ariana hæresi resipuerant, ita legitur. Flavius, vir inlustis subscripsi. & ex Theodosia Seueriani prouinciæ Chartaginiensis ducis filia. Quod nomen non Gothicum est, sed in Romanum vsum ex Græcia translatum, atque adeo Theodosianam præfert originem. Theodosia verò hæc Seueriani filia, Leonigildi Regis vxor fuit, & mater Flauij Recaredi. Quin & Seuerianus ipse Theodosiæ pater, à Luca Tudensi, & Roderico Toletano, Magni Theoderici Amali filius fuisse adseritur. Quæ res vt facilius intellegatur, Theoderici subcessus, ex Iornande in Gethicis, salutatim ac summotenus percurram. *Theodemirus ex Amala stirpe Ostrogothorum, rex, Valemiri & Videmiri frater, quum in Pannonia regnaret, pacis obsidem filium Theodericum adhuc infantulum imperatori Leoni Cōstantinopolim misit. Quem imperator nutriri fecit, & pueri elegātia, bonaq; indole delectatus, carū habuit, atq; ad suos liberaliter dona-*

donatū remisit. Vnde adcepto paterno regno, à Zeno ne est vocatus, & inter aula augustæ proceres adscriptus. Deinde ab imp. in filiū adoptatus, & cōsul ordinarius factus, equestri quoque statua honoratus. Denique Zenonis permissu & voluntate in Italiā venit, vt Romam ipsamq; Italiam à Turcilingorū Rugorūq; tyrannide liberaret, Zenone illi Senatū. P. Q. R. cōmēdante. Dominus itaq; Italia factus, & vestitum, & insignia sumpsit, quasi Romanorum Gothorumq; rex. Missaq; ad Clodouaū, vel potius Clodouichum, vnde nobis Lodouici prodierūt, Francorum regem legatione, Audefledam illius filiam vxorē duxit, ex qua filiam Amalasuinthā suscepit. Genuerat verò Theodericus in Mæsia filias duas, quarum alteram rerum in Italia potitus, ante quam ex Andefleda liberos suscepisset, Sigismundo Burgundionum regi, vt præter Iornandem Gregorius Turonensis confirmat, licet Gulielmus Paradisus nō Sigismūdo, Sed patri eius Gūdebado adserat, alteram Alarico Vesogothorū regi in matrimonium dedit. Ex Alarico natus est Amalaricus. Cui parentibus orbato, Theodericus auus Thiodē, nostri Theudē adpellāt, tutorē in Hispania regno adsignauit. Sed sublato in adolescētia Amalarico, Thiodes regnū inuasit. Hęc ex Iornāde. Addam ex sancto pōtifice Isidoro, Theodericū hūc in Hispania quoq; regnasse annos 15. Quod ita intellego. Alarici generi comperto obitu, descendisse eum in Hispaniam, vt Amalarico nepoti infantulo regnum stabiliret. Inde

adulto iam puero, sub tutela Thiodis regno tradito, Romam reuersum. Addit Lucas Tudensis, illum in Hispania vxorem adcepisse, ex prima Hispanorum nobilitate, & forte ex Honorij ac Theodosij familia, quorum summa erat nobilitas. Ex qua vxore Seuerianum genuerit, Theodosię patrē, Herminigildi & Recaredi auum. In tāta rerum felicitate Theodericus, semper imperatores per quos creuerat, est veneratus, & summa reuerētia coluit. Quare ipse quoque, vt pote à Fl. Leone nutritus, à Fl. Zenone adoptatus, ordinarius consul, Romanorum denique & Italiæ factus Rex, in imperatorum gratiam, aliorum multorū more, Flauij prænomen non prætermisit. Quod eius nepos Amalaricus, & pronepotes Herminigildus & Recaredus suo sibi iure vindicare potuerunt. Ex hæcenus dictis, habeo vnde. Fl. Amalaricus. Fl. Herminigildus, Fl. Recaredus dici potuerint, nimirum ille ab auo, hi à proauo mutuato prænomine, & probabili coniectura, quo ad Herminigildum & Recaredum, per maternam lineam à Theodosijs Honorioūe, origine deriuata. Redeo ad Theodericum. *Is quum nosset in Hispania parte regnare Eutharicum Viterici filium, Beremundi nepotem, ex nobili Amalorum stirpe descendentē, iuuenem impigrum, ac strenuum, ad se vocato, filiam Amalasuintham in*
matr-

matrimonium collocavit. & consulari dignitate honestatum, Fl. Eutharicum Amalum nuncupavit. Ex eo coniugo procreati sunt Athalaricus & Mathasuintha. Eutharico defuncto, Theodericus Amalasuintham filiam, Athalaricum nepotem, & neptem Mathasuintham ad se recepit. Et senio confectus, quum non diu se victurum intelligeret, ac prolem masculam non haberet, Gothorum convocatis primatibus, Athalaricum nepotem, vix decimum ætatis annum tunc agentem, pro se regem constituit, Fl. Athalaricum Amalum adpellatum, mandans, ut Senatum P. Q. R. amaret, & orientalem principem studiose coleret. Quod Athalaricus, & Amalasuintha mater quamdiu fecerunt, per annos octo. & aliquanto plus, quiete regnarunt. Mathasuintham Vitiges tyrannide occupata, vel nolentem, sibi fecit coniugem. Sed à Belisario debellatus, vna cum uxore ad Iustianum perductus est, vbi sine liberis fato concessit. Mathasuintha autem vidua, Fl. Germano patricio, Iustiniani Augusti ex sorore nepoti, imperatoris iussu denupsit, peperitq; filium, Fl. Germanum vocatum. Hæc ex Procopio, qui sub Belisario duce militavit. Et heinc quoque habeo vnde meam alam atque stabiliam opinionem, ad finitibus & cognatione, Augustorum Gothiorumque regias sibi inuicem fuisse obnoxias, Gothorumq; in Hispania reges, ad decus & honorem suum pertinere prænomen illud existimasse. Absque hoc, quod ita gratiores se facerent Hispanis gentibus,

adulto iam puero, sub tutela Thiodis regno tradito, Romam reuersum. Addit Lucas Tudensis, illum in Hispania vxorem adcepisse, ex prima Hispanorum nobilitate, & forte ex Honorij ac Theodosij familia, quorum summa erat nobilitas. Ex qua vxore Seuerianum genuerit, Theodosię patrē, Herminigildi & Recarediauum. In tāta rerum felicitate Theodericus, semper imperatores per quos creuerat, est veneratus, & summa reuerētia coluit. Quare ipse quoque, vt potē à Fl. Leone nutritus, à Fl. Zenone adoptatus, ordinarius consul, Romanorum denique & Italię factus Rex, in imperatorum gratiam, aliorum multorū more, Flauij prænomen non prætermisit. Quod eius nepos Amalaricus, & pronepotes Herminigildus & Recaredus suo sibi iure vindicare potuerunt. Ex hæctenus dictis, habeo vnde. Fl. Amalaricus. Fl. Herminigildus, Fl. Recaredus dici potuerint, nimirum ille ab auo, hi à proauo mutuato prænominē, & probabili coniectura, quo ad Herminigildum & Recaredum, per maternam lineam à Theodosijs Honorioūe, origine deriuata. Redeo ad Theodericum. *Is quum nossset in Hispania parte regnare Eutharicum Viterici filium, Beremundi nepotem, ex nobili Amalorum stirpe descendentē, iuuenem impigrum, ac strenuum, ad se vocato, filiam Amalasuintham in*
matr-

matrimonium conlocavit, & consulari dignitate honestatum, Fl. Eutharicum Amalum nuncupavit. Ex eo coniugo procreati sunt Athalaricus & Mathasuintha. Eutharico defuncto, Theodericus Amalasuintham filiam, Athalaricum nepotem, & neptem Mathasuintham ad se recepit. Et senio confectus, quum non diu se victurum intelligeret, ac prolem masculam non haberet, Gothorum convocatis primatibus, Athalaricum nepotem, vix decimum ætatis annum tunc agentem, pro se regem constituit, Fl. Athalaricum Amalum adpellatum, mandans, ut Senatum P. Q. R. amaret, & orientalem principem studiose coleret. Quod Athalaricus, & Amalasuintha mater quamdiu fecerunt, per annos octo, & aliquanto plus, quiete regnarunt. Mathasuintham Viti- ges tyrannide occupata, vel nolentem, sibi fecit coniugem. Sed à Belisario debellatus, vna cum uxore ad Iustianum perductus est, vbi sine liberis factus concessit. Mathasuintha autem vidua, Fl. Germano patricio, Iustiniani Augusti ex sorore nepoti, imperatoris iussu denupsit, peperitq; filium, Fl. Germanum vocatum. Hæc ex Procopio, qui sub Belisario duce militavit. Et heinc quoque habeo vnde meam alam atque stabiliam opinionem, ad finitibus & cognatione, Augustorum Gothorumque regias sibi inuicem fuisse obnoxias, Gothorumq; in Hispania reges, ad decus & honorem suum pertinere prænomen illud existimasse. Absque hoc, quod ita gratiores se facerent Hispanis gentibus,

tibus, quæ in Romanos iam pridem mores abierant. Adcipe iam Fl. Recaredi, de solo enim eo breuitatis causa loquar, cum gente Flauia cognationem. Recaredus Theodosiæ fuit filius, Seueriani nepos, Fl. Theoderici Amali pronepos. Amalasuintha. Fl. Theoderici Amali filia Seueriani soror, magna Recaredi amita fuit. Fl. Athalaricus & Mathasuintha. Fl. Theoderici Amali nepotes, Fl. Eutharici Amali & Amalasuinthæ filij, Theodosiæ Fl. Recaredi matris fuere amitini. Fl. Germanus iunior, Fl. Germani & Mathasuinthæ filius, Fl. Iustiniani ex sorore nepos, & Fl. Recaredus, inuicem sobrini, vt Amalarici Fl. Theoderici Amali, ex naturali filia, quam Alarico Vesogothorum regi nupsisse suprâ diximus, nepotis consanguinitatem omittam.

Theo-

Theoderici Theodericus Theoderici
 concubina Amalus, & vxor in
 in Mœsia. Audeſſeda Hispania.
 vxor.

Vxor Sigif- Vxor Amalaſuin-Seueria-
 mundi. Alarici tha vxor nus.
 Burgund. Veſogoth.Eutharici.
 regis. regis.

Amalari- Athalaricus Theodoſia
 cus. & Mathaſuin- vxor
 tha. vxor Leonigildi.
 Germani.
 Iuſtiniani
 nepotis.

Germanus Herminigil-
 Iunior. dus & Re-
 redus.

Verum

Verum hoc quod hæcenus disputaui, si parum procedit, age alia via, atque indagine, rem istam peruestigemus. Langobardi Germanica gens, à Narse eunucho, sed duce non instrenuo, propter Augustæ Sophiæ acerbum dictum, animo ex iniuria exasperato, in Italiam sunt sedibus suis euocati. Quæ ita occuparunt, ut suprâ ccc. annos tenerint. Horum, post annorum decem sub variis ducibus interregnum, in Italia rex fuit Autharus, siue Autharis, Clephonis filius, ut scribit libro tertio Paulus diaconus. Mathias Palmerius Daphonis, filium dicit. Tanta est in barbaris hisce nominibus varietas apud auctores. Sed ego Paulo ex eadem Langobardorum gente oriundo magis adcedo. Sit igitur interea Autharus siue Autharis quuius velis filius. Hunc, inquit Paulus, etiam ob dignitatem, Flauium appellauerunt. Quo prænomine omnes qui postea fuere Langobardorum reges feliciter vsi sunt. En tibi & Langobardos Flauij prænominis amatores, sumpto ab Authare principio, per Fl. Mauricij imper. tempora, ob dignitatem prænominis ipsius, quo Augusti, Duces, Comites, & consules utebantur. Quid ni ergo, etiam ob dignitatem, Hispaniæ Recaredus rex, qui tam propinqua sanguinis communione gentem Flauiam contingebat, id prænomen adsumeret,

ret, quod in posteros hæreditario iure transfér-
mitti posset? Sed vereor ne de Flauio præ-
nomine longa commentatione tibi fasti-
dium attulerim. Quam tamen ideo protra-
xi diffusius, quia Rodericus Toletanus pon-
tifex, rei alioqui per se non satis apertæ, ma-
gnas ex negligētia tenebras obduxit. Nunc
ad alia.

Postulas à me, ecquid insigne memoran-
dumve legerim, alterutrum Recaredum
in nostra vrbe fecisse. Nam si quid eiusce-
modi protulerim, omnem iam meam cum
Kebedio, de Elboræ nomine concertatio-
nem dirempturum te polliceris. De neutro
apud nos quidquam adhuc legi. Miraberis
forte id. Verum ego nolo, vt concepta ma-
iore quam pro re de nobis opinione deci-
piaris. Ego vir doctissime, per paucos rerum
Hispanicarum scriptores habeo, perq; pa-
rum ijsdem rebus operæ impendi, vite insti-
tuto ad alia me studia necessario trahente.
Quare si id quod à me petis, tu potius mihi
potes suppeditare, per amicitiam te quaeso,
vt eius rei participem me facias. nō quidem
dirimendæ controuersię gratia, quam pro
satis dirempta ego habeo, sed vt eorum quæ
ad meæ vrbis historiam pertinent nescius
ne sim. Sisebuti regis tempore argentariam
officinā cudendæ monetæ in hac vrbe fuisse
adparet. Quod colligo ex aliquot argen-
teis

teis nummis , apud nos ab heinc annos decem repertis. In iis, altera ex parte ipsius regis effigies est, cum hac inscriptione. D. N. SISEBVTVS REX. ex altera vero, signum crucis ab extremo in extremum decussatim pertingentis, atque hæ in medio literæ. CIVITAS EBORA. per circumitum vero, hæ. DEVS ADIVTOR MEVS. Turres quoque vastissimę duę Sisebuto adscribuntur, à Recaredis gestum apud nos nihil scimus.

Nec felicius ad respondendum sum de Acosta siue rege siue tyranno , percontanti. Quem an in mundo natus sit , haud quam adhuc scio . De Emeritensi concilio respondebo expeditius. Titulus hic est, totidem iisdemque verbis. In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Synodum quod gestum est in prouincia Lusitanix, apud urbem Emeritensem, quæ caput eius dignoscitur esse, duodecim episcopis in vnum conlectis, die octauo eidum Nouembrium, anno 18. Serenissimi & piissimi Reccesuinthi regis, Era. DCCIII. Sunt vero concilij capita viginti tria. Quæ quia diffusiora sunt, quam vt inferi heic possint , prætermitto, integrum concilium cum mea Lusitania, fauente numine, publicaturus.

Legi cum voluptate prisca oppidorum nomina, in antiquis nummis, vt adseris, inscripta,

pta, vellemque distinctius ista intelligere. præcipuè quid sibi velit, EBORA, CLARITAS IULIA. Nam si ad nostram urbem referri id autumes, ea non Claritas Iulia, sed Liberalitas Iulia cognominatur, Plinio referente, & vetustis marmoribus palàm attestantibus. Attubi, Astigitani conuentus oppidum, Claritatis Iulię cognomen habuisse, ex Plinio didici. Nec aliud eodem cognomine vsquam in Hispania legi. Oro ergo te, vt denuo ipsum nummum, vel mea causa, inspicias, & exacta diligentia inscriptionem recognoscas. Aduerte fatui palati mei fastidium. Gothorum regū numismata, non raro apud nos in veterib. ruinis reperiuntur. Quæ aliquando ad me adlata, propter barbaram litterarum distortionem, non magni hæctenus pendebam, quū tamen ab Romanis illis seculis, nummationē non mediocre sedulo compararim. Eius me modo stultitiæ serò pœnitet.

Tuam in congregandis antiquis inscriptionibus diligentiam, merito laudo. Nec opus esse arbitror, admonere te virum talē, vt non faciliē alienæ fidei credas, nisi tu te lapidem inspexeris. Multa enim adferri solent commentitia. Multa quoq; parum fideliter exscripta. Quod finxit, quisquis fuit, Cyriacus Anconitanus, dum antiquarij famam, etiam ab eumentis, aucupabatur?

Quam

Quam perperam pleraque, ut omittam ficta, non solum Petrus Apianus, & amicus meus Amantius, in libro cui, Inscriptiones sacrosanctæ vetustatis, nomen fecerunt, & ij qui Germanicas & Austriacas ediderunt antiquitates, sed qui Romanas etiam atque Italicas? Eruditum non vulgariter, & prope ad superstitionem usque religiosum oportet esse, eum qui vetusta monumenta describit. Adfecit me stupore Complutensium, pro receptis postliminio sanctorum martyrum Iusti & Pastoris reliquijs, simul publica hilaritas, simul profusa magnificentia. Ego nondum annos decem & treis excefferam, quum istheic, curante matre, nam patre orbatus pridem eram, Antonio Nebrissensi præceptori operam dedi. Sed coorto inter funebria iusta, quæ Cardinali academix patrono, per eos dies mortalitatem exuto, solvebatur, nescio quo inter municipales & scholasticos tumultu, abductus inde sum. Ea tempestate, neque tam validum, neque tanta opulentia oppidum esse videbatur. Verum crevit academia, magistris semper eruditissimis florens, eoque confluxere lectissimi adolescentes, summorum hominum liberi. Quo effectum est, ut nulli urbium Complutum iam cedat. Sed ego videor tam magnifici adparatus quali choragum, & instigatorem internoscere. Quæ de inscriptione

tem-

templi eorum martyrum ab Alphóso Chiaconio ex me mutuata dicis, nihil miri est parū te explicate adcepisse. Nam ille, vt est earum rerū auidus, biduo quod apud me fuit, dū schediázein festinat, me neq; vrgente, neque ad sumendum quę vellet horas præscribente, multa arbitrio suo conferfit, congestitque potius, quā digessit. Rem si explanatius scire desideras, sic adcipe.

Ex arrama fluuius à nostræ vrbis suburbanis, ac pene ex pomerio primo tenuiter ortus, deinde emendicatis fluentis auctus, & mixtus Calipodi validiori flumini, in sinū Salaciensem iam nauigiorum capax ingreditur. Iuxta fluminis huius ripam, antequā Calipodi misceatur, paulò infrà Terranum oppidum, fanum olim fuit, Ioui sacrum. vbi cippi aliquot scripti etiam dum perdurant. Id fanum inualecente Christiana pietate dirutum, & postea resectum, in sanctorum martyrum templum est commutatum. Nec veteres cippos pij homines aboleuerunt, sed addiderunt titulum huiuscemodi, quem cū suis solœcismis adponam. Petoque abste, vt litteris suprà titulum mutuo inter se complicatis, paxillum operæ impendas. Ego enim extricare atque enodare minimè potui.

Z

HVNC

✠ HVNC DENIQUE EDIFICIVM
 SANCTORVM NOMINE CEP-
 TVM, IVSTI ET PASTORIS
 MARTIRVM QVORVM CON-
 STAT ESSE SACRATVM CON-
 SVMMATVM EST OC OP VS.
 ERA. DCCXX.

Postremò scire expetis probemne tuam
 in peruestigandis vrbium antiquitatibus ra-
 tionem, capta ab ijs quæ de Compluto feci-
 sti coniectura. Si ad hoc exemplum vrbeis
 cæteras prosequare, probo & quidem valde.
 Hoc enim est antiquitatem ab interitu vin-
 dicare, atque efficere, denuo vt iuuenescat.
 Non autem frigidissimis etymologiis, &
 malè factis fabulis ariolari. Tu meam simi-
 liter rationem ex ijs quæ pro Pacensi colo-
 nia disputaui, potes animaduertere. Sermo-
 cinandi tecum desiderio, in loquacitatis vi-
 tium credo vix sentiens incurri. Sed ita res
 tulit, vt alias in scribendo breuitatis amator,
 euitare nequiverim prolixitatem. Vincen-
 tium meum, quem desiderare te ais, mitto,
 & epistolam quam Philippo clarissimo re-
 gi, per hos dies, à sacris Cinerilibus, scripsi.
 Carmen quo regi nostro ætate quidem tunc
 puero, verum indole excellenti non puero, per-
 missam regni gubernationem sum gratulatus,
 vnde mitto. Quod suppressi hæctens, conten-
 tus

tus soli regi animum meum significasse. Nūc partim importunis amicorum postulationibus, partim quia tibi, quantum ex te intellego, poetices amatori, gratum fore exestimo, edendum curavi.

A Kebedio, quem è vita decessisse ægerri-
me tuli, postularam Iuliani Pomerij, & Isi-
dori Pacensis scripta, si in Toletanæ ecclesię
bibliotheca fortè reperirentur. Hęc eadem,
quæ apud te maiori eruditione hominem,
diligentem historiarum scriptorem, vete-
rumque librorum suppellectile instructio-
re, reperiri nō ambigo, forsitan inuerecun-
de, sed tamē enixissime peto. Vale, & quem
ingenij tui bonitate amare cepisti, eadem
vicissitudine iam addictum, amare

perge. Eboræ, 14. Kalend.

April. M. D. LXX.

(***)

X 2

L. AN.

L. ANDREAE
RESENDII ORATIO
HABITA CONIMBRICAE IN
GYMNASIO REGIO ANNIVER-
sario dedicationis eius die 4.
Kalen. Iul. LI.

D. EMMANVELIS
F. PII FELICIS INVICTI, FI-
LIAE. D. IOANNIS III. P. F. IN-
victi. Sorori, Mariæ principeru-
ditissimæ, L. Andreas
Resendius.

ABORANTEM agricolam, oportet primum de fructibus percipere, inquit diuinus Paulus. Iuxta quam sententiam, omnes qui ex literario agro apud nos fructus proueniunt, augustissimo regi patri tuo optimo sane iure debentur. Ipsi ager est, ipse coluit, sementem ipse fecit, ipse huic agricolationi cōduxit operas. Nos quā fructum metamus, faceremus iniquum, si tanto agricolam manipulos saltem aliquot non offerremus. Quare nostra academia eum morem recepit, ut quotannis certo die ad Gymnasium regium conueniat, & decretam regi laudationem audiat. Mihi pro officio,
ea nunc

eanunc obtigit prouincia. Scripsi breuem hanc ora-
 tionem, quam praesentibus Conimbricensi amplissi-
 mo Antistite, Lamecensi electo, ita egi, ut auditus
 fuerim attentissime. Eam quum petentibus discipu-
 lis edere constituissem. meamq; non iam nouitiam in
 regem pietatem illi cuperem semper augmento ali-
 quo patefacere. suspicionem autem adulationis ve-
 rerer. consilium fuit, ad te mittere, qua me etiam in
 tuam fidem non grauate pridem adcepisti. Nam &
 tu fraternas laudes leges cupidius, & ego tibi
 offeram verecundius, & quum minus
 ita videar blandiri, me
 tamen insinuabo,
 Vale.

Z 3

ORA.

ORATIO.

I vllum vnquam fuit tempus, viri doctissimi, quo non modo mihi ipse displicuerim, verum etiam mei me vehementer puduerit, hodiernus profecto dies est, quum in vestro hoc confessu, in hac hominum luce, atq; adeò frequenti totius ferè vrbis concione, de superiore loco dicturus, concitata vulgo de me expectationi respondere satis non queo. Equidem ante hac, vt videor, susceptas res ingenio ac oratione pro dignitate sum prosequutus. Sed minoribus illis causis dicendi vis & ingenium paria fuere. Nunc verò, quum ex maiorum instituto solenne vobis est, anno vertente, ad regis nostri Opti. Maxi. huius academix conditoris ac parentis laudes audientibus conuenire, quanto causa quidem existit illustrior, quanto amplior materia, quod vireis omninò impares ad dicendum meas esse intelligam, tanto ego magis animo plane concidi, vt qualiscumq; in me esse eloquentia videbatur, si non penitus obmutuit, certe reb. ipsis cōsiderandis, quib. minus est idonea, ita impediatur, vt nisi oratoris partes hodie mihi necessario essent agēdæ, quas sine ignominia subterfugere nō possem, longè melius & honori meo & famæ cōsultum fuisset.

fuisse existimem, si amplissimū hunc & ornatissimum locum nequaquam adscendissem. Multum tamen ex hac qua tenetur difficultate meus alioqui perplexus animus reficitur ac recreatur, quod nō sum nescius omnibus vos qua estis prudentia, quo in æstimandis reb. iudicio, intelligere, eā à me pro officio susceptam necessario esse prouinciā, quæ non modo perpusillam meam dicendi copiam obrueret, verum summorum etiam oratorū, & ipsius si nunc resurgeret Ciceronis, torrentē illam eloquēdi vbertatem diuexaret, vt minori iam pudore adficiendū simus, si amplitudini materiæ verba nō supeditauerint. Quamquam ego quum paulo consideratius mecum rem ipsam cogito, & quid, nō dico iam in vniuersum omnes, sed priuatim ipse debeam mente voluo, magis profecto pudendū mihi esse arbitror, si non dicam, quam si minus ornate dicam. Nam vbi vel necessitate, vel ex animi cādore maiora viribus tuis attentaueris, si tua in ea re forte erit temeritas & audacia redarguta, pietas certē non poterit non laudari. Verum tanti ipsum te æstimare, tantum amare, vt illi⁹ per quem creueris causa, leuissimā eius quæ de tua eloquētia vulgo hominū habeatur opinio, iacturam facere reformides, id verò non ingratum modo, sed etiam superbum, & adrogantia intolerabili plenum

esse existimo. Quare quum in hoc boni viri
lædatur existimatio, in illo tantum disertæ
orationis ac elegantia in dicendo fama de-
libetur, iniquum erit ingenij laudem nolle
minui, deserti officij vituperationem velle
potius incurrere. Adgrediar igitur ipsam
rem, eoque iam cōfidentiùs, quo ad audien-
dum alacriores vos esse animaduerto. Tan-
tam enim pro eximio vestro ac singulari
studio, summaque in ipsum regem obser-
uantia, animorum vestrorum in me incli-
nationem persentisco, vt iam non metuum
ne vobis non placeat quidquid dixerò, et-
iam si in maxima rerum copia verborum
ieiunitate essem longè quam sum incon-
cinnior. Neque vero me arbitremini ita lo-
qui quasi omnia quæ dici possint, persecu-
turum me audeam polliceri. Pauca dicam,
& tempori quod ad agendum in præsentia
concessum mihi est, conuenientia, quod ta-
men quum anniuersaria vicissitudine supe-
ris bene iuuantibus redire soleat, ab alijs &
ornatius & suauius longè plura, imò semper
noua spero audietis. Mihi de summa pien-
tissimi regis in Deum Opti. Max. religione,
de prudentia, de iustitia, de animi excelsi at-
que inuicti magnitudine, deq; egregia in o-
mni vita moderatiõe, placuit nō nihil attingere.
Ita enim dicam verius, quam narrare.
Et quidem religionem intuēti, quum se cer-
tent

tent ante vertere exēpla, de ijs, ita vt erumpunt, non ita vt fortasse ordo postulat, videtur incipiendum.

Δενὸς χαρακτὴρ καὶ αἰὶνισμὸς ἐν βροτῶσι
Ἐὐλῶν γενέσθαι.

dixit Euripides. Et ostendit Plutarchus grauis cum primis auctor, à parentibus semina quædam latentiaque virtutis principia in ipsa generatione liberis communicari. Minime autem sperandum erat, vt à Diuo Emmanuele, Diuaque illa Maria, aliter morata soboles, præsertim prima, procrearetur, quæ ergo talem habuisset ortum Diuus IOANNES. III. ab ipsa protinus infantia cum ætate illi creuit & paterna religio, & materna pietas ac sanctitas, verum ita creuit, pace dictum sit piorum manium, vt multis partibus adcessionibusque redundauerit. Vererer ne quis me hæc ad gratiam aucupandum loqui suspicaretur, nisi dicerem apud vos, qui ea non tam exacte dici à me verbo, quam re ab illo fieri & nostis & quotidie experimini. Sed tamen si quisquam esset odiose lusciosus, qui in tanta rerum & exemplorum luce hallucinaretur, hunc ego submonerem licere illi ista tribus quasi ex fontibus liquidò intueri. Ex ipsa regis pientissimi persona, ex religiosissima domus regię disciplina, & ex ipso diuinitatis publicè amplificato cultu. Atque vt aliquid de persona commemorem,

rem, ecquemnam ex omnibus, licet antiquitatem omnem longe retro exquiramus, ecquemnam inquam ex omnibus regem proferre poterimus, qui maiori studio ad diuina ferretur? quuius esset amplior & incorruptior numinis maiestatisq; summi dei veneratio? quuius mens ad persolvendam iustis honorib. Deo meritam gratiam promptior, magisue memor? Qui magis, vel per parua cōscientię labeterreret? Cui idcirco piacularem sacrorum vsus fuerit siue religiosior, siue frequentior? Olim solebamus flamines atque sacerdotes à precationibus in certas horas rite persolutis, ex frequēti peccatorum ex homologesi, ab assidua salutaris hostiæ procuratione, collaudare. Iā ne ea laus ad solos pertineret sacerdotes, regia pietas effecit. Nimium in rege esse id, & superstitioni proximum, obloquentur nonnulli. Sed Hercle neque vlla in deum nimia potest inueniri pietas, quæ reges dedecet, neq; si posset, paulo meliores existimari oportet, qui vicina superstitione quasi perstringantur, cōsceleratis quibusdā & impia fraude obligatis, qui velut *2801* nullo deorū metu conquitiuntur. In quibus videant ne numerādi isti sint, qui quod admirari maxime per virtutē deberēt, satagūt vitio vertere per malitiā. Sed rex nulla superstitiōe imbutus, verū eximia pietate maximus, quales erga deū
cupe-

cuperet suos esse ciues, ex se primū, deinde ex
sua domus & familia institutione, quæ quasi
maiorib. theatris proposita, præluceat vniuer-
so populo, palam ostēdit. Omitto quidquid
de augustissima Regina dici poterat, quod
ea res, sicuti laudis communione non minus,
cum causa viri coniuncta est, quam ipsorum
inter se animi & mutuo amore & virtutis æ-
mulatione coniunguntur, ita commodius
hoc tempore ab hac communitate nō secer-
netur, quum alioqui longissima separatim
indigeret tractatione. Ad principis serenissi-
mi educationem transeo, qui vnicus ex tam
numerosa prole relictus est, in cuius iā ver-
ba volentes ac libentes iurauimus, de quo, si
quid certi humanæ mētes augurari possunt,
nihil non magnum, nihil non augustum no-
bis pollicemur. Hunc igitur quum ad regni
tirocinium paulatim assuefaciat pater, &
virtutibus omnibus quæ futurum regem
deceant, ætatem illam teneram imbuendam
curet, quæso nonne præcipuum à religione
docet ponere rudimentum? Sed ego parum
egi caute, parumque prouidē, qui de dome-
sticis regis disciplinis sermonem institui, re-
videlicet aperta & prompta ad intelligendū,
non item ad dicendum. Nam quo te vertes,
vt in promptu nō sit religio & pietas, quam
tamē verbis exsequi nequaquam possis. Por-
ro auctū amplificatumq; publicè maiestatis
diui-

diuinæ, & religionis cultum, quis tam peregrinus est, qui non norit? tam excors, qui non sentiat? tā infestus virtuti qui nō laudet? tam huic reipub. insensus, qui nō gratuletur? Etenim si veri, si grati velimus perhiberi, nō fateamur solum, sed etiam profiteamur oportet, Christianorum sacrorum ritus ceremoniasque sanctissimas purius & castius sub hoc rege coli atq; seruari, quā antegressis aliquot seculis. Videlicet obscurum est, hoc auctore ecclesiasticā rem longe quam olim augustiori esse ordine constitutā, & aucto diocesium numero multo iam commodius administrari. Deuotorū sodalitates in statum pristinum veteri instituto reuocato instauratas. Procuratam in his regnis sacrosanctæ religionis sinceriolem puritatem, & datam gnauiter operam ne impunè peruersis dogmatibus exoticisq; doctrinis polluat. Propagatam quoq; longe gentium in abditissimas terras, etiam ante hoc tempus ignoratas, Dei opt. max. notitiam, vt tametsi ex gentes huius auspicijs, nostris armis, deuictæ sint, earum tamen interfuerit ita vinci, bonōque illis sit seruitutem eam perpeti, quæ in veram animorum adferat libertatem, positoque fœdissimo simulacrorum cultu, ac dæmonum abiecto iugo, quo obligatæ atque detentæ superstitione turpissima conflictabantur, iam cælum spectāt, iam omnium rerum

rum parentem adgnoscut, sancteq; venerantur. Adumbraui excellentem regis nostri religionem. Dicam breuissime quanta prudentia, quam consideratis semper actionibus nostram gesserit rempublicam. Trigesimus est hic, magnaque ex parte iam exactus annus, ex quo regni insignibus, & si prisco mihi more loqui permittitis, non sine solistimo tripudio est inauguratus. Quibus temporibus, si qua vnquam difficillima, nulla profecto constat fuisse difficiliora. Inter duos maximos ac potentissimos Christiani nominis principes, cum quorum altero nostrae reipub. omnes erant vetustissimae amicitiae necessitudines, cum altero, praeter haec, etiam huic arctissima sanguinis amorisq; coniunctio, acerbum diuturnumque bellum exardebat. Imo ex ijs duobus conflato, ita Europa vniuersa poene conflagrauit, ita profana ac sacra vis incendij eius inuoluit, vti non modo urbem Romam sedem stabilem & domicilium Christianae sanctitatis, delubraque sanctissima, atque sacrorum antistites, verum ipsum etiam maximum publicae religionis pontificem ac magistrum, flamma corripuerit. In his difficillimum erat partium studiis non teneri, quum praesertim hinc questionibus crebris, & in iras non obscure iam erumpentibus, illinc apertis violatae pacis significationibus, insuper adceptis, infesto per

per emissarios piratas mari, aliquot incommodis, vrgeretur. In quibus molestijs ita se moderatrice gessit prudentia, vt neque confanguinitati defuerit, neque amicitiam læserit, neque suū regnum passus sit funestissimo bello implicari. Multa præterea dici accommemorari à me possēt, quę consulto prætermittēda esse duxi, ne lōgissima vos oratione cogar detinere. Illud summam ac breuiter dictum sit, nouos sæpe casus se obtulisse, ad quos nisi consilia maximę prudētię plena adcommodasset forte neque tā firmę nostrę opes, neque tam florentes nostræ modo res essent publicæ. Non ignoro aliquam multos esse, qui, vt est generosa Lusitanorum indoles, & ad belli gloriā quā ad pacis artes ab natura pronior, hæc vsq; adeò nō probent. Quin etiā recordor quum ista contingerent, plærosq; vulgo bellum inclamasse, & in optimum prouidentissimumque principem licenter stomachum erupisse, quasi illi vitio verterēt, quod nimiū studiosus esse pacis videretur. Sed illorum ego sicuti animorum alacritatē ad bellum pro patria suscipiendū non vituperarim, ita huius factum nolim reprehendi. Neq; enim, si illi verē se Lusitanos, hoc est, fortissimos fidelissimosq; ostendebant, committendum huic erat, vt se Lusitaniæ verē regem esse, hoc est patriæ parentē, non ostenderet. Sciebat ei se gēti imperare,

qua

quæ non vinci sed vincere consueuisset, cui
fortunarum capitîsq; pericula omnia poste-
riori loco sint, quam regis non modo salus
ac dignitas, verum ipsa etiam imperia. Sed
simul intelligebat nullam esse victoriam tã
facilem, vt magno rerum ac sanguinis pre-
tio non ematur. Quare parteis esse suas iudi-
cauit, talium ciuium cõmoda habere carissi-
ma, vt interim illud non omittam, nũquam
cum Christianis tam iustum suscipi bellum,
quin multum sceleris contineat dum indi-
citur, multo plus contrahat dum admini-
stratur. Christiana igitur moderatione vsus
rex equissimus, nefario bello tum ipse absti-
nuit, tũ illud cupientibus denegauit. quod si
qui præferoces atq; bellicosos vsq; eo titulos
admirãtur, ijs Indici Carmaniciq; triũphi in
mentem veniant, ij inquam debellatos non
ita pridem reges potentissimos, bellicosissi-
mas nationes iugo pressas, Turcarũ pestife-
rã gentẽ & vnis omnium Christianorũ Lusit-
anis infensissimã, toties illic ad internecio-
nem cæsam atque deletam, in memoriam
redigant, sibiq; gratulentur, quod regis ve-
rè maximi prudentia foris vincant, domi
pace salutari perfruantur. Porro de iusti-
tia dicturus, vt breui rem absoluam, non he-
rebo in commonstranda legum nostratiũ e-
quitate, qua tanta pollet, quanta quæ vspiam
apud vllas gentes æquæ sanctæue, aut sint,

aut

aut fuerint. Non in magistratuum creandorum diligentia iustitiæve administratione percommoda, quandoquidem hæc tametsi rex æquissimus præstat, ac bona ex parte etiam vel instituit, vel correxit, videtur ea tamen simul cum hæreditate quam auxit, à maioribus adcepisse. Ad illud quod propriū & peculiare ipsius est, mea festinat oratio.

Διχρὶς δ' αὖ ἡς, ὅτι πρόσω χρεῖσιν νόμων, dixisse Menandrum legimus. Iudicabat homo peritissimus illum iustum re esse vera, qui moribus tāquam legibus vteretur. Cernite igitur animo, viri sapiētissimi regis nostri mores, & si à iuris equabilitate deflectāt, mendacij me atque vanitatis reum coarguite. Non alea, nō lusionibus vllis delectatur, non profuso comessationum adparatu, aut epulari ad cubatione tempus rebus agendis subtrahit. Solus more maiorum, propalam atque in omnium conspectu cibum capit, sine omni vinolenta portione. Coniugium, si quis alius, seruat integrum & incontaminatum. Veste vtitur non tam pretiosa, quam munda, nigra, tonsa, vel vt multum, villi-crispa. Bombycinæ vlu, quem suis interdixit, ipse primus ita abstinet, vt si cultum spectes, vnum ex priuatis aliquem iudices, quū tamen incessum, grauitatem, ac vultus maiestatem intuearis, protinus regem agnoscas. Hi mores, quum nihil à legibus discrepent, dubium

dubium ne est, ita moratum regem iustitiæ fore studiosum, atque à tyrannica dominatione abhorrentem? Mihi verò iustitiam & continentiam huius intuenti, non modo patria hæc à tyrannide omnino videtur aliena, sed, quod cum magna mea voluptate dico, etiam vnà omnium vel maxime. Multas ego viri clarissimi, ingenij excolèdi causa, regiones peragraui, in quibus non tam aliud semper egi, vt quamquam id curiose nō exquirerem, consuetudine tamen has vulgi conquestrationes non audirem, reges, dynastas, magistratus, in bona ac fortunas priuatorum tectè, aperte, iure, iniuria, inuolare, tributis, fisci aucupio, oblationibus, collectis, indictionibus, censibus, præstationibus, nullum esse modum. Atqui in Lusitania expedita simplexque est canonis ac vectigaliū præstatio, exactio minime violēta, redemptoribus perfaciles remissiones, oblationes vero vt moderatæ ac raræ, ita iuxta nominis notationem sponte in conuentibus oblatæ, indictiones nullæ, census omnino ignoratus, pensitationum cæterarum aliter atque aliter adpellatarum, summa immunitas. Iustissimi ergo sunt, &, vt ita dicam, exsangues nostri regis annui redditus. Quos tamen si quas in res infumat exquiramus, inuenimus magis quēpiam ærarij publici ordinariū dispēsatorem, quam principem suę ipsius rei

A a

domi-

dominum. Quotam enim eorum partem in suos priuatos vsus & basilicanas functiones decerpit? Classibus ædificandis, & tam naualibus socijs, quam militibus ad regni tuitionem ornandis, molibus ac naualibus exstruendis, arcibus muniendis, præsidijs alendis ac sustētandis, fluminib. arcēdis, nouis pontibus faciendis, quīue conlapsi vetustate sint restituendis, paludibus exsiccandis, & in solum frumentarium redigendis, annona duriore subleuanda, rectoribus prouinciarū vrbiumque magistratibus salarijs constituēdis, alijsque rebus similibus faciendis, regij fisci, & ex barbaricis victorijs thesauri, penitus exhauriuntur. Teneri ad id ex officio faciendum, dicet aliquis, & commeritū in se culpam, si prætermiserit. Sit ita sane. Sed hoc idem, est iustū esse regem, qua de re nunc agimus, videlicet iustam effugere reprehensionem. Ego autem vobis ante oculos exponam alia, quæ ad solam beneficentiam liberalitatemque pertineant, quæque prætermissa reprehensionem meritam nō incurrant, vt tum ex priori illo genere, tū vero ex hac magis populari plausibili que iustitiæ parte, non modo suis, sed etiam exteris, & admirabilem & amabilem debere esse hunc, merito eius fateamini. Rhodū ærūno fam illā obsidebat immanis Turcarū exercitus, & conuiuetibus ijs qui reipublicæ Christianæ

stianę duces vel perhiberi primi, vel soli esse contédunt, noster hic classem omnibellico adparatu instructissimam eò milit. Quæ nisi aduersis ac omnino incómodis répestatibus esset iactata, adeo, vt ad tépus adesse non potuerit, forsità illud aduersus nostræ religionis hostes nobile propugnaculū nequaquā amissilemus. Pauci interfuerūt anni, & legatos cū magna auri atq; argenti vi in Germaniā misit, vt ibi quāta maxima fieri celeritate id posset, mercede cōflarent exercitū, qui periclitanti Ludouico Pannoniæ vtriusque regi, auxilium faceret. Vnusque omnium prope modū fuit, qui regis illius labores miseraretur. Exercitum ducebat Carulus Cæsar in ea expeditione qua vagantē per Pánonias Turcarum imperatorem reprimeret. Is exercitus quum esset maximus & fortissimus, & si rei nummariæ foret cautum, cæteris omnibus videretur satis contra hostes esse munitus, num obclusa fuit huius in consobrinum liberalitas? Si meum ea de re testimonium tā graue existimarem futurum, quam amplum verumque est, dicerem viri clarissimi, vidisse me, quum ab legionibus non minori alacritate absenti regi, quam præsentī imperatori est adclamatum. Recentior multo est Tunetensis expugnationis memoria. Quæ classis auxilio missa? Quantus virorum ex selecta nobilitate adparatus? Ducem

commemorare nollem equidem. Nam videtur indignum breui tantum oratione attingere Loisidem animosum principem, regis ipsius fratrem germanum, studijs, armis, ac tot alijs nominibus rebusque magnum, quuius vnus consilio atque animo fretus Cæsar, dissuadentibus, imo & à cæpto deterrentibus ijs qui rei militaris omnium peritissimi habebantur, & vrbe potitus est, & victoriam gloriosissimam reportauit. Sed redeamus in patriam, & vt multa eius vrbi-
bus & oppidis præstita beneficia trāscurramus, nempe alia ex municipalī cōditione in adpellationem ciuitatis, iussa meliori esse iure, transiisse, alijs auctiorem datam immunitatem, alijs magnificentissimos aquarum ductus exstructos, alijs delubra ac templa sumptuosissime ædificata, religiosissime effata, vt hæc inquam breuiter transcurramus, possumusne sine flagitio præterire, neminē in his regnis reperiri, quuius exstent vllæ maiorum imagines, permultos verò quorū nullæ, cui ex fisco annua non præbeantur, quuius liberi in aula tanquam in communis parentis domo cultum non capiant? Itaque inde comoda adcipimus, inde alimur, inde victitamus, vt non minus verè quam festiue & false quidā dixerit, alibi, solere reges eos quibus imperant vectigaleis facere, nos autem ipsum regem habere vectigalem.

Vide-

Videor né vobis, viri clarissimi, munificētissimā augusti Regis liberalitatē satis aperte demonstrasse, an testatiorem eam fieri postulatis? Intelligo quid exspectetis. Sed me dulcis quidam amor, ac potius pietas, ducit, rapit, trahit, vt alioqui festinantem coegerit his commemorandis diutius immorari. Satisfecerat officio Rex inclytus, satisfecerat omnibus, & quidē omnium iudicio etiā prolixè satisfecerat, bonitati tantum naturę suę satis esse factum non putavit, dum aliquid esset apud alias cōmodis moribus institutas, nationes, magnum ac splendidum, quod nos desiderare possemus. Præter literarum in omni disciplinarum genere assiduam exertationem, erat nihil. Ea vna in re ab Italis, à Germanis, à Gallis, ab Hispanis, superabamur. Non quod parum idonea ab natura nostrorum hominū essent ingenia, Possum enim ostēdere Lusitanos & philologos esse, & intra quinquaginta proximos hos annos non pauciores triginta floruisse, etiam scriptis editis, qui veteribus quum dictionis elegantia tum rerum gravitate, possint iure conferri. Possum mulieres quoq; ostendere quæ cum omni vetustate certent eruditione ac in primis Mariam regis nostri sororem. Sed quia ad cultum ingenij capiendum fere oportebat peregrinari, nimirū quibus ad idoneandum aut suę facultates, aut principis

deesset benignitas, emergere nequaquā poterant. Eoque fiebat, vt paucioribus felicitasea contingeret. Non est igitur passus, nos vltra eius rei commoditate destitui, sed noua constituta academia, quantum doctrinarum, quantum elegantiae, quantum linguarū ornatiorum apud omnes portionibus habebatur, tantum suo regno simul inuexit. Conquisitos vndique viros excellenti eruditione praeſtāteis magnis propositis premijs & honoribus, cōuocauit. Scitis ita esse, adſtis, video ego vos, viri doctissimi, quorum me non solum mirum in modum recreat, sed etiam cum incredibili voluptate iucundissimus detinet adſpectus, quorumque in oculis ac vultu libentissime adquiesco, à quibus nominatim adpellandis ægre Hercules me contineo, nisi quod susceptum de rege dicendi onus, orationem non patitur euagari. Elegit autem urbem hanc, in qua sedes & domicilium sapientiae conlocaret, siue quod ea in media est Lusitania, siue quod loco sita ac coelo minime calamitoso, grauioris aeris offensionibus per admodum raro est obnoxia, siue quod eam urbem voluerit honorare, quæ ab initio rerum Lusitanarum caput gentis & regum sedes ferebatur. Et sane videtur diuinitus esse factum, vt ex qua vrbe olim quasi ab incunabulis regni, armatae legiones egrediebantur, quæ debellatis

latis Maurorum tyrannis, imperium in vniuersam Lusitaniam paulatim propagaerunt, ex eadem nunc armatæ aliter exeant legiones, quæ omnem barbariem profligent atque exterminēt. Igitur Conimbrica, quuius venerabilior iam erat ipsa antiquitatis memoria, quam mœnium ædificiorumq; species venustior, pleniorue celebritas, nūc deniq; renata senectutem exuit, nouam induit faciem, nouam figuram, aucta ciuibus, cumulata populo, totius Lusitanæ iuuentutis flore frequētata, superbissimis ædificiorum molibus decorata. Delassor, viri doctissimi, deficit me oratio. Non capit animi mei angustia tantam rerum immensitatem. Quare vt cōpendium verborū faciā, valete post hac splēdidissima Italiæ gymnasia, Valete insignes Parisij, Vale nobilis ac docta Salmantica, & illæ priscæ totoq; olim orbe celebres Athenę: Valete, valete externi oēs. Satis diu sumis in vestris vrbib. peregrinati. In sinum gremiumque patriæ, optimi principis beneficio iam recipimur. Non potuerūt à me hæc, viri clarissimi, breuius magisue concise enarrari. Reliqua est illa pars, quā de animi excellentis magnitudine vitæque moderatione ac constantia polliciti eramus. Sed quoniā etiam ex ante dictis, excelsus ac ingens regis animus comprobatur, quæ autem de eius in omni vita constantia,

& casuum asperiorum modesta perpessione dici possent, eiusmodi sunt, vt eorum etiam nunc recordationem non minus vobis quàm mihi fore acerbam certo ego sciam, viderer parum facere liberaliter, si commemorandis tot liberorum orbitatibus, tot fratrum optimorum amissionibus, in quibus infractus atque inuictus regis, maximi animus omnino nihil à sua dignitate discessit, lætitiâ hodiernam contaminarem. Quin imo alacres ac læti, religiosissimo Regi, prudentissimo, iustissimo, beneficentissimo, temperantissimo, vereque parenti patriæ, à Deo Opt. Max. salutem incolumitatemq; precemur, Pro eo vota suscipiamus, vt quam diutissime nobis viuatur, is, qui si vniuerso præesset terrarum orbi, tum iure optimo per omnium ora volitaret Homericus ille versiculus.

οὐκ ἀγαθὸν πολυχοιρανίη, εἰς χοίραν ὄρεσιν,
εἰς βασιλεύς,

Dixi.

L. AN.

L. A N D R E A E
R E S E N D I I L V S I T A N I
O R A T I O D E S Y N O D I S.

I N S Y N O D O E B O R E N S I
H A B I T A A N N O C I O I O . L X V . M E N -
se Febru. Præsides Ioan. Mello
Archiepisc. Eborensi.

*C O N G R E G A T E illi sanctos eius, qui
ordinant testamentum eius super sa-
crificia. Psalm. 49.*

O T A hæc vniuersitatis ma-
china, Præsul amplissime, re-
gitur à Deo & gubernatur.
Verum enimvero vt situ, lo-
cisque distinguitur, sic & varie
administrari solet. Aliter enim cœlestes or-
bes, aliter terræ globus, aliter deniq; infera
regna, quem Infernum nominamus, regun-
tur: eoque admirabilius singula, quo pro-
pius à diuina absunt essentia. Hinc admira-
bili quadam contentione, ac vicissitudine
cœlestes orbis, volui atque agitari videmus,
quo ordine à Deo sunt collocati, vt ne latū
quidem vnguē loco decedant. Quid verò si
cœlestes illos, & hierarchicos spiritus huma-

A a 5 nis

nis oculis cerneremus? qui ut Deo proxime assistunt, sic (teste Daniele oculis eos spectante,) *millia millium ministrant ei, & decies centena millia assistunt ei.* Credo equidem, homines tametsi duri sint & præfracti, eos spiritus in sui admirationem, stuporemq; rapturos, & ad imitandum prouocatu-
 nis oculis cerneremus? qui ut Deo proxime assistunt, sic (teste Daniele oculis eos spectante,) *millia millium ministrant ei, & decies centena millia assistunt ei.* Credo equidem, homines tametsi duri sint & præfracti, eos spiritus in sui admirationem, stuporemq; rapturos, & ad imitandum prouocatu-
 rem: ut, quoad eius fieri in mortali hac vita potest, imitando ad Deum proximè accedere liceret: quorum in eo studium omne consumitur, ut Deum assidue laudent, ac celebrent, ut Isaias ait, *Seraphin, &c. clamabant alter ad alterum, SANCTVS, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum: Plena est omnis terra gloria eius.* Cumque in terris ad imaginem Dei, similitudinemq; conditus homo sit, animal particeps angelicæ dignitatis ac perfectionis, *Minuisti enim eum paullo minùs ab angelis,* illisq; diuinis spiritibus in custodiâ, tutelamque sit traditus, quorû etiam à morte cõsortium spe præceperit, sane nostrum est, ut eos iam tum in vita imitari assuescamus. Nostrû inquam, est, qui homines sumus ratione præditi, tum verò maximè propriû id officium est eorû, qui in Ecclesiastica hierarchia censentur: quæ cœlestē illam referre potissimû videtur. Quare cum hæc Dei ciuitas, vna sit, eademq; Hierusalem, nosq; per fidē adscripti simus, ut Paul. ait, *ciues sanctorum, & domestici Dei,* licet in terris peregrinemur à Domino,

Daniel. 7.

Isaia 6.

Psalm. 8.

Ephes. 2.

no, vt commune nomen, Regis benignitate adepti sumus, sic & morib. similes nos esse decet ijs qui in cœlis habitant: Morib. inquā, vt iustitia, vt cōtinentia & integritate, vt laudib. diuinis perpetuo decātandis. Quamobres hæc S. scripturę verba in amplissimo hoc confessu, pace vestra, explananda suscepi: *Congregate illi sanctos eius, qui ordināt testamentū Psalm. 49. eius super sacrificia.* Non deerit fortasse in hac audiētium corona, cui hæc ipsa verba nō satis plana videātur, neq; Ecclesiasticis Deoq; sacratis hominib. videri attributa: quasi *sanctos, qui ordinant Testamentū Dei*, propheta intelligat sacerdotes nostros: verū vbi sancti ac Testamenti notionē, remq; subiectā breui explicauero, meridiana luce clarius euadet, rectē his aptari, nullamq; vim esse allatā. *Sāctam* enim, extra cōmunem illam, tritamque significationē adhibetur in sacris literis pro re omni Deo sacro cultuiq; diuino destinata. Sic primogeniti *sancti* appellātur: *Omne masculū adaperiens vuluā Sanctū Domino vocabitur. Luc. 2.* Et de Nazarēis deo, dū voto obstricti essent, dicatis, Num. 6. *Omne, inquit, tēpus separationis sue nouacula nō transibit per caput eius, vsq; ad completū diē, quo Domino consecretur, sanctus erit crescēte casarie capitis ei.* Et deut. 7. *Populus sanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus vt sis ei populus peculiaris de sanctis populis, qui sunt super terrā.* Rursus Ios. 20. ca. de ciuitatib. quas

quas Deus homicidis recipiendis selegerat,
 Hebraice sic legitur, *& sanctificauerunt cades
 in Galilæa*. De sacerdotibus vero Exodi duo-
 detricesimo cap. ad Aaronem, eiusque filios
 verba faciens, *Cunctorū*, inquit, *consecrabi ma-*
nus, sanctificabisq; illos *vt sacerdotio fungantur mi-*
bi. Iterum in coniuratione Core, Dathan, &
 Abiron, qui sacerdotij munus inuadere ten-
 tabant, Numeror. 16. ad Moysen loquens:
Manè faciet Dominus, qui ad se pertineant, & san-
ctos applicabit sibi. Mox addit: *Et quemcunq;* e-
legerit ipse erit sanctus. Post enim cap. 18. expla-
 nat: *Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de me-*
dio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, vt
seruiant in ministerio tabernaculi. His, pluribus-
 que aliis locis planum fit in scriptura *sanctos*
 appellari Sacerdotes, à plebe segregatos,
 Deoq; consecratos, & cultui diuino intētos.
 Sed quod hic est *testamentum Dei*? Ad vsita-
 tam illam Testamenti notionem, qua Iurif-
 consultorum filij vtuntur in testificatione
 vltimę morientis voluntatis, de bonis here-
 di relictis ēt in scriptura pro lege Dei frequē-
 ter adhibetur, vt in Psalm. illo 118. qui totus
 omnibus versibus de lege diuina est: & Psalm.
 24. *Vniuersa via Domini, misericordia & veritas,*
requirētib; Testamentum Dei, & testimonia eius,
 In pactis etiam & fēderibus vsurpatum no-
 men, vt Machabæorum 3. *Eamus & dispona-*
mus testamentum cum gentibus, quæ circa nos sunt
 sic

sic & *arcam Testamenti* seu *federis* appellamus
 ut pacti diuini cum populo Israëlítico pig-
 nus: veteremque legem *vetus Testamentum* no-
 minamus. Magis vero proprie *nouum Testa-
 mentum*: tanquam vltimam Christi in Cruce
 morientis voluntatem: quum nos heredes
 scripsit, & in vltima cœna sacrosanctam Eu-
 charistiam instituens, dixit: *Hic sanguis meus* *Matt. 26.*
noui Testamenti est, vel ut alius Euangelista re-
 citat: *Hic calix nouum Testamentum est in meo san-* *Luc. 22.*
guine. Hoc ipsum Sacramentum, hæc myste-
 ria sacerdotes administrant sacrificandi vsu,
 & fidelibus Christianis porrigunt. Cùm igitur
 vates ait, - *Congregate illi sanctos eius*, non
 quoslibet, sed qui *ordinant testamentum eius ad*
sacrificia, sacerdotes nimirum cœtum, cœuen-
 tumque agere iubet, qui IESU Christi pre-
 tiosum corpus, & sanguinem iugi sacrificio
 offerunt, atque dispensant. Itaque Hebræi
 clariùs paulò id efferunt. *Congregate mihi san-*
ctos meos; qui *mecum inierunt pactum de ratione*
sacrificiorum. Pactum vero illud iustum fuisse
 cum tribu Leui clarum è Numer. cap. 25. vbi
 de Phinco Eleazari filio, Ecce ego, inquit, do ei
 pacem *federis mei*, & erit tam ipsi, quam semini eius
 pactum sacerdotij sempiternũ, quia *zelotes est pro*
Deo suo. Et Machab. 2. Et scietis quia misi ad eos
 mandatum istud, ut esset pactum meum cum Leui.
 Quæ cum ita sint, perspiciunt omnes, verba
 ad rem, qua de agitur, pertinere, neq; vi qua-
 dam

dam huc contorta videri. Nunc mēbra singulatim expendamus: vos, quæso, diligēter attendite. *Congregate illi sanctos eius*: triplicem esse obseruauī sacerdotū conuentum, quam *Synodum* Græci, Latini *Conciliū* appellare cō-

- I. fueuerunt. Est n. aut Oecumenica Synodus, seu generale Conciliū (*ὀικουμενική* enim orbis terrarū Græcis est) cum totius orbis Episcopi de fidei controuersijs aduersus hæreses acturi cōueniunt: quale nunc Tridenti agitari oēs scimus.
- II. Aut prouinciarū est, cum Archiepiscopi seu metropolitani Episcopos, suæ ditioni parentes cōuocant.
- III. Tertia forma, cum Episcopi sacerdotib. & Theologis suis Synodū indicunt, vt de vitiis purgādis agatur. Oecumenica synodo indicta aduocatur Episcopi, Archiepif. & Patriarchæ orbis totius Christiani, summi Pontificis, qui præsidet, auctoritate: nec. n. aliter legitima haberi solet. Qui cætus Ecclesiā Catholicā repræsentat vniuersam atq; exhibet. Indicitur potissimū eo fine, vt hæreses grassantes tollātur purgenturq; potius, q̃ vt noua fidei dogmata cōdantur: q̃ iam pridē in Ecclesia rata ac definita sunt è sanctorū Patrum scriptis & Synodis: iam inde à Nicæna ad hæc vsq; tempora constituta ac fixa Catholicis tradūtur. Interdum etiā vitijs tollendis haberi solent, iisq; quæ in abusum abierunt, purgādis. Nōnunq̃ etiam indici solent mutandis iis, quæ
olima

olim salutariter, vt illa tépora erant, decreta fuerant, post verò tolli, commodò publico, mutariq̃ue accorrigi expediat. Quæ quidē mutatio cum fidei nihil deroget, iusta videtur, rataq̃; habenda, temporū ita vicissitudine postulante. Princeps tamen causa generalis Concilij indicēdi est hæreticorū vt audacia infringatur: q̃ totius Ecclesiæ auctoritatem cōtemnentes, in dubium vocare nō vereantur, quæ tot retro sæculis pro veris tradita, acceptaq̃ue sint, è sanctorum Patrum, Conciliorumq̃ue auctoritate ac fide, vigentq̃ue in Ecclesia Catholica, matre nostra, Christi sponsa: quæ ab Apostolorum temporibus continenter, tamquam per manus tradita, piè credidit, religioseq̃ue seruauit. Rectè agitur, mea quidem sententia, & vt pleraque diuinitus in Repub. sua Plato fanciuit: *Vobis, inquit, si rectè constituta leges sint, Lib. 1. de vna certe lex erit præsantissima: quæ iubeat, ne quis Legibus. iuuenum querere audeat, rectè ne ansecus leges se habeant: sed vno omnium ore, vnaq̃ue voce rectè, tanquam à Dijs positas concedi precipiat: nec vllò modo aliter pati quidquā à iuuenibus excogitari. Senem quidē, si quid excogitarit, principib. & equalib. nemine iuuenū audiēte referre.* Et in Chalcodonensi Synodo, vt de Christianis inter Christianos agam⁹, cautū accepim⁹, ne quis in decreta Cōcilij Nicēni inquirere auderet (vt, qui reb. nouis student, partiumq̃; studio ducun-

ducuntur, solent; discordiæ auctores, & architecti.) Cum acclamatum à Patribus vniuersis: *Si quis retrahet, anathema sit: Si quis super istare querat, anathema sit. Maledictus qui addit: maledictus qui aufert: maledictus qui renouat.*

Quæ cum ita sint, quis, quæso vos, per Deum immortalem, Lutherò permisit, priuato homini, non Episcopo, Religionis autem cõtemptori, qui cœnobij septa monachus trãsiliit, & apostata fidei maiorum; ceterisque eius vestigiis hærentibus hæreticis: quis inquam, potestatem illis fecit, iuueniliter insultare, sine Episcopi dignitate vel auctoritate publica, omnium ætatum consensu repugnare? Et quod his grauius est, absque vllò Dei metu non solum inquirere in veterum decreta non dubitant, sed & quæ recta, certa, fixa que sunt, temere condemnare audent. O tempora, ô mores? Quæ Erynnis, quæ furia cecos illos in eam mentem, audaciamque impulerunt, vt inconsutilâ, textamque integre Christi vestem dissuere tētent? Quis scripturas arbitrato suo impie exponere contra Patrum mentem, iudiciumque Ecclesiæ orthodoxæ docuit? Lutherus. Quis contra Synodorum, Theologorumque omnium auctoritatem niti suauit? Lutherus fera quauis immanior. Respice Domine vineam istam: Ecclesiam spõsam tuam; Exter-

Psalm. 99. minauit eã aper de sylua, & singularis ferus depa-
ctus

NARRATIO
RERVM GESTA-
RVM IN INDIA A LVSI-
TANIS, ANNO M. D. XXX. IVX-
TA EXEMPLVM EPISTOLAE,
quam Nonius Cugna, Dux Indiæ
max. designatus, ad Regem misit,
ex vrbe Cananorio IIII. Idus
Octobris, anni eius-
dem.

L. ANDREAS RESENDIVS
*Lusitanus Conrado Goclenio viro
præstantiss. S.*

PETIS Conrade Gocleni, vt
exemplum epistolæ missæ ad
Regem Lusitaniæ de ijs, quæ
nunc recens ad rubrum mare
gesta sunt, latinum faciã. Pe-
tistu quidem, sed is petis, qui mihi & iube-
re, & imperare potes. Equidem latinum fa-
ciam, grauate tamen, facturus minime, nisi
tu, cui multum debeo, iuberet. Nam vt file-
am de humilioribus Lusitanorum victo-
rijs in India hanc fuisse vnam, nec præ cete-
ris

EPISTOLA DE

ris dignam quæ omnium prima vulgo edere-
retur, duabus alijs rationib. merito ab hoc
faciendo abstinerem. Primo, quod nostræ
gentis ingenium adeò præpostere verecū-
dum sit in commendandis rebus à se bene
gestis, ut pudeat referre, aut si referant, bo-
na pars inde decidatur ab hominibus con-
scientia benefactorum domi suæ conten-
tis, ne etiā ea foris prædicent. Deinde, quod
epistola hæc non tam fuit narratio rerum
gestarum, quā epitome. Multo illi melius,
qui si quid prosperè egerunt, verbis com-
mendare, & adaugere curant, & scriptis e-
ditis orbē conscium, posteritatemq; facere
rerum suarum. Quod nō laudare, non pos-
sum. Consulitur enim historiæ, nisi mode-
stiā excederet, & supra q̃ res habeat nimia
adfectatione cresceret cōmendatio. Nosti,
tamen si dissimulo, quos nam intellegā. Co-
gor autē in hac epitome historicum potius
agere, quā alienæ interpretē epistolæ, ut in-
terim topographiæ ratio haberetur. Magna
eī voluptatis pars adcesserit, si, quo res ge-
sta sit, ob oculos quasi ponatur. Nam qui e-
pistolam misit, historiam non cōdebat, at-
que ob id. de hoc minimum sollicitus fuit,
quum scriberet ad regem locorum peritū,
quod tamen si nō esset, habet tamen qui ter-
ræ situm non ex libris modo, verum etiam
experiētia quotidiana didicerunt. Regum
nostri

REBUS INDIAE.

noſti delicias, & aulicorum ambitionem. Circuſtant, digito oſtendunt, tum demum beati, quum interrogantur, & reſpondent. Scribam igitur bona fide, quod exemplo ipſius epiſtolæ Nonij Cugnæ ducis Indici compertum habeo.

NARRATIO.

Quum à Luſitanorum rege Ioanne, eius nominis tertio, Nonius Cugna nobili & antiqua familia prognatus, Indiæ dux maximus designatus eſſet, claſſe electiſſimo milite ſtipata, ab Ulſiſipone ſoluit abhinc ferre trienniū. Vbi Cananoriū regiā Ariano-
rum urbem, ad Agaricum ſinum peruenit, quāvis iuſſu regis conſtituerat expugnare Diū, quum potentiſſimā, tum ſuperbiſs. urbem regni Cambaig, quo nomine nūc Carmania vltior, & pars Arianæ adpellatur, tamen Indorū nonnullis rebellantibus, & infeſtantibus vtrumque maris rubri ſinum Turcis, & Rhomæis, optimum ratus eſt, ſi eos motus prius pacaret. Rhomæi vero vocantur partim Turcæ, partim Veneti, & Chriſtiani transfugæ, colluies ſcleratorum hominum. Vnde adparet Rhomæorū nomen græca conſuetudine penes iſtos, quoniam Romani ſint ſanguinis, manſiſſe. Audiuiſus elapſo anno famam victoriæ Nonij, bello nauali, contra Turcas & Rhomæos,

Cc 2

EPISTOLA DE

mæos, quam ego quidem libentius exponē-
 rem tanquam speciosiore. Nam vt de illa
 nihil aliud dicerem, quàm quod est verissi-
 mum. Superiore æstate terrifico & insolito
 cymbalorum sacrorum strepitu commotâ
 fuisse Antverpiam, quum tamen eius nihil
 interesset aliud, quam amicæ gentis gratu-
 lari victorijs, ex huiusce rei nouitate, illius
 coniectari licet magnitudinem. Ea res per-
 magna sit oportet, quæ exterorum calculis
 & iudicio comprobatur. Verum quoniam
 nec tu illam antiquatam fere petis, nec nos,
 præterquam summatim, compertam ha-
 bemus, ad recentiora gesta festinabit cala-
 mus. Eo ipso anno Nonius Cugna dux
 max. designatus, Antonium Siluæriâ, Dio-
 docum Siluæriam, Hectorem Siluæriam,
 quorum hæc victoria tota est, in diuersa
 Indiæ loca misit. Antonium, vt eam Aria-
 nę oram, quæ a Cananorio protenditur per
 sinum Agaricum, Chaulium vrhem, quaq;
 Indus exoneratur, sinum Canticolpum,
 quem nostri Cambaiæ vocant, præterna-
 uigaret, atque incenderet vrbeis & oppida
 litoralia, modo alterum eius sinus promō-
 torium, qua Diu sita est, non attingeret.
 Is conscēsa classe quinquaginta nauigiorū,
 quorum quadriremes erant duæ, actuariæ
 naues totidem, cæteræ liburnicæ, & phasē-
 li quidam non maiores multo fluuiaticis
 lembis,

REBUS INDIAE.

Iembis, Indi catures vocant, profectus est. Secum non plureis nongentis viris Lusitanis habebat. Quoniam vero huius oræ celebriora oppida magnitudine, populo, diuitijsque sunt Surrate & Reineliū, vtrinque sita in altero illius Cambaiæ sinus promontorio, super flumen nō magnum, nec certum habeo sitne aliquod ex Indi fluminis ostijs, hæc primum adortus est. Cauens tamen vadosum flumen, habilioribus tantum nauigijs intrauit. Iam ipsemet præiuerat celeri catascopio, & iacta bolide aque profunditatem pertentaauerat. Vt peruentum est Surrate, quod vi. mil. p. distat ab ostio introrsus per flumen, aut potius æstuarium angusta, quorum magna pars maris refluxu, siccatur, urbem oppugnare cœperunt. Quæ quoniam à Baneanibus, quod hominum genus Pythagoricam, de nō obcidendis animalibus, disciplinam pertinaciter adeo seruat, vt ne pediculum quidem occidere sibi licere putet, & mercatoribus habitabatur, magis quam cætera, non diu durauit oppugnatio, cedentibus & fugientibus incolis relicta vrbe. Nostri quum ibi mansissent, postridie eius diei incendunt urbem, arsitque ad solum vsque. Interim maris adcessione parant milites inuadere Reineliū fere è regione in alio litore situm, flexus tamen fluuij facit vt distet

E P I S T O L A D E

duo mil. p. à Surrati. Erat vero ea vrbs, vt fertur, totius regionis nobilissima. Nulli heic Pythagorici Baneanes habitabant, aut imbelles viri, verū Machometani. Naiteæ, omnium Cambaiæ populorum bellicosissimi. Siquando terræ eius rex classem pararet, numerosiorem electioremq; militum manum, ex hac vrbe colligebat. Viderāt ij Surratis oppugnationē, & incēdium, atque interea se ad vrbis suę tutelam sedulo comparauerāt. Primum omnia capita viarum, compita, & tribus fortissimis caudicibus, & tabulatis muniērant, exteriora vallo, & tormentis æneis, tum ad arcendam portu nostrorum classem, tormentorum numerum ingentem ordine conlocauerant. Adhæc equites, supra quadringentos, præter peditatum, sub ipsa vrbe iactu fere arcus chalybei, tanquam prælium, vt videbatur, commissuri, in ordine quisque suo præstolabantur. Iam nostri adpropinquabant vrbi, quum tormentis æneis excepti sunt, adeo crebis, vt miraculo reputetur intacta ab his nauigia fuisse. Profuit non parum esse omnia biremes, & liburnicas, quas ferrei globi à bombardis emissi transcendebant. Prohibiti ergo ea parte litus prendere, quum equitatum, qui sub vrbe in planicie erat receptum, in urbem vidissent, illuc impingentes egressi sunt, frustra

stra iam barbaris prohibentibus. Cœpere itaque vallum & caudices oppugnare, nam hæc tantum pro muris erant, sed tormetorum vi, & vndique cōcurrente barbaro arcebantur strenue, donec crescente nostris indignatione, globo impetuosius adunato, in urbē irruptū est. Cēsi eo cōgressu ex barbaris quadraginta. Cēteri terrore hostis intra mœnia recepti, præsidio fugæ seruati sunt. Atq; grassantibus per urbem pauci restiterūt, pauci quoq; inuēti, qui gladio obcūbere digni essent. Manserunt ibi milites eo die, dū deprædarentur urbem. Nec mercibus quæ oneri classi essent, manus adiecerunt, licet passim inuenirent domos plenas cupro, ebore, & similibus, quorum ingentem copiam, si capaciora fuissent nauigia, secum vexissent. Inuenta tormenta plurima ænea, præter ea, quæ ante commemorauimus, atq; adeo vbique maxima copia vasorum fictilium, quæ porcelania vocant, aliarumque mercium Chinenſium. Nam his præcipuè cum regno Chinæ commercium erat. Domus pleræque ad fabre ædificatæ & expolitæ opere pulcherrimo, lecti quoque aurati, indicia nobilitatis ciuiū. Ad hæc inuenta multitudo falconum auratis capitijs, ad auisū vānationem, cui rei terra est aptissima. Est enim plana adeo, vt Scallabitani agri, quos adluit Tagus in Lusitania,

EPISTOLA DE

nec gleba minus fertilis. Gignit præcipue triticum & oryzam. Igitur oneratis nauigijs ex æneis tormentis, selectissimis quibusque reſeruatis, cæteris in fluuium, vbi profundior erat vorago, ſubmerſis, quum milites adhuc à præda minime quieſceret, veritus dux Antoni⁹ Siluæria ne natære nō poſſent in æſtuario vadoſo urbem incendi iuſſit, nec diſceſſit, donec in cineres redacta eſt. Combustæ ſunt etiā multæ naues onerariæ, & gauli, quæ nauigia Indiz ambuccos vocant, præter eas naueis, quæ in Surratis euerſione combuſtæ fuerant, quarum nonnullæ refertæ erant mercibus, aliæ vacuæ. Incuſſit ea res terrorem regioni maximū. His ita geſtis, noſtri æſtuarium ad naueis egreſſi ſunt, atq; inde præter legentes oram Chaulium verſus, venere Damonium oppidum ingens ſuper æſtuarium & fluuium non magnum, nobili & fortiſſimo caſtro. Murus latus erat pedes octo, quadratus, ſingulæ turres, in angulis ſingulis, intus ciſterna aqua plena. Ibi etiam maioribus nauigijs extra relictis, cum biremib. & liburnicis ingrediuntur. Obcurrit autem nemo. Siquidem incolæ vt noſtros inſtare reſciuerunt, ex ijs qui Surrati & Reinelio fugerant, deſerto & ipſi oppido, fuga vitæ conſuluere. Quare otioſius ibi res acta fuit. Primum arietibus concuſſæ valuæ caſtri, fortes

fortes quidem & ferratae, ut autem neminem inesse intus senserunt, versa manus est ad dirutionem, exustionemque, donec omnia solo æquarentur. Nonnullis etiã nauibus & gaulis admotus est ignis, ingenti præterea copiae caesæ materiae, quæ in portu inueta est. Par fortuna fuit oppidi alterius, & pagorum complurium in eodem æstuario. Nauis item magnitudinis pulchritudinisque eximia cui in ora ædificata iam iam summa imponebatur manus, exusta est. Egressi inde inuadunt in eadem ora urbem Gasnyiam sitam in ostio fluminis alterius & æstuarii. Ea cingebatur undique cœnosis æstuariis, & sudibus denso aggere, nisi ea parte qua fluuio imminebat, parte ite alia, qua exitus angustus patebat in continentem. Heic stabant in armis equites CCC. sub ipsam urbem, peditum vero quinque milia, suis stationibus ad tutanda mœnia distributi erant. Dux nõ commisit ut classis malè tuto flumine ad urbem adcederet, sed sexto ab urbe stadio litus prendit, atque ibi partitus milites, CL. in cuneo cõlocauit, ipse cum reliquis in acie effigiem cornuum referebat potius, quã vere præstabat. Mixtus cuneus est equitatu, & aliquamdiu varie pugnatum, tandem cesserunt barbari. Ceciderunt eo primo congressu ex equitibus XV. ex nostris autem quinque. Nostri

Cc 5 dum

EPISTOLA DE

dum fugienteis insequuntur, eodē impetu in urbem irruerūt. Quem impetum quum non ferret peditatus, terga etiam dāt, & per eam portam, per quam in continētem exitur, fuga seruati sunt. Obcisi & capti sūt viri CC. Vrbs tota incensa & euersa. Naues similiter cōplures, & gauli, partim cæsa materia, partim annona alijsque rebus onerati. Hæc præter, multa alia oppida & pagos incenderunt eodem litore, est enim regio frequens, sed quoniam minus hæc sunt insignia, nec nos quæque referemus. Summa nauium combustarū, & gaulorum, CCC. quarum complures oneratæ mercibus, nō nullæ annona, hæc Diu, illæ ad Arabicum finem nauigaturæ erant. In partem Lusitaniæ regis præter alia, cesserunt captiui numero CLX. viri remigio strenui. His peractis nostri ad nauigarūt in insulam Bazaim in eodē tractu, vt illic dulciores aquas classi prouiderent, exigentque tributa Bandaratij, Tanæ, & Carangiæ, urbium, quas Hæctor Siluæria tributarias fecerat. Atque hic quidem Antonij Siluæriæ per eam orā excursus.

Nunc ad Diodocum properandum, cui data erat prouincia arcendi hostis ab ea ora quæ à Cananorio ad extremum vsq; Narvingæ promontorium excurrit. Tractum siquidem illum Arianorum, qui in oceanū longo

REBUS INDIAE.

Longo se ductu insinuat, Narlingam nostra
 ætas adpellat. Crescit enim in eo promon-
 torio piperis magna copia ad oppidū Cai-
 len, & cognominem fluuium. atq; inde in-
 uehitur à Rhomæis & Turcis Mechã, & A-
 lexandreiam, & Venetias. Quin & reportã-
 darum mercium aliarum gratia, indigenæ
 ipsi exportât. Omnium vero maxime, qui-
 dam semiregulus mercatorum Indiæ po-
 tentissimus, Chetinus illic vocatur. Is in
 Mangalorio oppido, nō procul à Canano-
 rio vrbe regia, castrum habebat super ma-
 re, ædificijs, viris, armis, tormentisque mu-
 nitum. Infestus nostris, Turcis amicus,
 ad quos naueis suas aromatis oneratas
 mittebat quotannis. Quod vt ne fieret, ca-
 uere volens Nonius Cugna, Diodocum
 classe mediocri obseruare iussit oram Cai-
 les, vt quum Rhomæorum classis egrede-
 retur, illi obcurreret. Quæ quoniam ali-
 quanto plusculum morabatur egredi, rece-
 ptis à Nonio literis, Diodocus Mangalo-
 rium contendit. Quo perueniēs ad vij. Ca-
 lendarum Aprilium, quia portu arcebatur
 multitudo sagittariorum, & funditorū
 castrum tuentium bene ordinata statio-
 ne, & bombardarum fragore terribili duo-
 bus fere passuum milibus ab oppido, ia-
 ctis ancoris egressus est cum viris CCXL.
quo-

EPISTOLA DE

quorum CX X. æneis machinulis, vulgus sclopetas adpellat, utebantur. Oppidani, castro, vt arbitrabantur, viris & tormentis probe munito, ipsum oppidum caudicibus contextisque trabibus, & tormentis tuebantur. Nec eo contenti, egressi statione, excipiunt venientes. Incrudit prælium aliquantisper in campo, sed urgentibus nostris, illi nonnullis cæsis, pluribus vulneratis, ad stationem se recipere. Vnde tormentorum magister quum ignem adhibere, & iaculari meditaretur, Lusitano quopiã serpentinulam æneam exarmante, ictus interijt. Commodum ergo præbita occasione nostri irrumpunt in oppidum, prædantur, euertuntque singula, atque adeo subcessu felici adrecti animis ad castrum oppugnandum adcinguntur. Illud quidem forti muro cinctum erat, tum per murorum minas lapideæ quædã mansiunculæ exterius prominentes, vnde sagittis, veruttis, serpentinis, saxis, plenisque ollis nitri tormentarij adhibito igne, nostros arcebant strenue. Nec nostri segnius, pars machinulis æneis impetere, pars molarcis fustibalis contorquere, alij scalis contendere in murum, infringere alij portas arietibus, donec barbari desperatis rebus, in flumen se saltu deijcientes, nando pars euaserunt, pars intus cesa est, perfractis iam foribus, alij præoccupati

REBUS INDIAE.

pati à liburnis, & phaselis iam adpropinquantibus in ipsis vndis obcisi sunt, inter quos ipse Chetinus castrî dominus. Capta sunt in castro, & in statione illa oppidana. LX. ænea tormenta. Castrum refertum erat cupro, corallio, hydrargyro, pânis coccineis, & sericis heteromallis, quos vulgus villutos adpellat, quæ a Mecha inuehebantur. Erant & aliæ merces quam plurimæ, copia nitri tormentarij, adhæcannonæ, cæterorumque victui necessariorum. Ex quibus oneratis nauigijs, quum capacitas non ultra permetteret, & adhuc à præda non tēperarent milites, Diodocus receptis ad nauigia tormentis, iussit oppidum & castrum incendi. Ea vero pars muri quæ super mare erat lapide quadrato quum igni resisteret, tormētis diruta est. Combustæ sunt in portu onerariæ naues **XIII**. Ex Lusitanis vulnerati sunt nonnulli, desideratus nemo. Hoc quidem factum maximam in India Lusitanorum rebus commoditatem attulit. Nam semiregulus iste indies fiebat superbior, & notior diuitijs, & potentia, & quotannis Mangalorij Rhomæis onerabat, aut ipse naueis suas pipere onerabat in Mecham. Iam Malabares Indi, in illum sacram figebant ancoram. Quo sublato, fracti animis à nouis motibus temperant.

Posthæc

EPISTOLA DE

Posthæc Diodocus Cananorium redijt, atque nauigia exonerabat, quum egreditur classis Callicutij oryzam inuectura. Erant autem LX. naues, quas Indi paroos vocant, nobis parones sint latino nomine. Obcurrit illis Diodocus biremi vna, liburnicis sex, non enim exonerata erant nauigia cætera. Quoniam vero reſſabat Diodoco vētus obciduus, quo inſequi cogeātur eos, quibus notus ſtabat proſperior, quātum licuit tonſarum remigio adceſſit, tormentiſque ſubmerſit parones ſex, alij nonnulli bombardarum iētibus ſemifraētī & hiantes, plures intacti euāſerūt. Vna ex liburnicis quæ biremē remigio anteuertērat ſubmerſa eſt. Nam quum Malabares Callicutij harpagonem in eā iam iniicerent, & vellet retroverti, oppreſſa à maiorib. nauigijs, receptoq; intra ſe mari, obruta fuit. Perierunt in vndis VI. aut VII. viri, qui à ſocijs ſeruari nequierant. Ioannes quoque Siluæria, frater Diodoci, ſaxo tormentario à paronib. eiacularō vulneratus eſt, at curatus. Sic euāſit clāſſis Callicutia aura noſtris reſſante. Diodocus vero Cochinum ad ibi hyemandum petijt.

Hector Siluæria XII. Cal. Ianuarij, Goa, nobili vltra Chauliū vrbe, proſectus Syagrū extimū promontoriū Eudæmonis Arabiæ, cum quatuor longis nauibus, duab. celo-

REBUS INDIAE.

celocibus, quas Lusitani carauelas vocant, liburnicis quatuor, atque in his viris DC. Eoq; præterito, Zocotorā insulā in Azanio mari attigit, caussa aquæ dulcis recipiendæ. Cæterū, quando nos etiā situs mouet locorum, distat ea insula à Syagro promotorio CCLXXX. mil. p. Plinio auctore, veterib. Dioscuriada nominata. Inde classem diuulsit in parteis ante ipsum sinum, ne Turcarū classis egredi ingredive, nisi visa à nostris posset. Hæc quum sic classis sparsa præternauigaret, fortissima quædam Chetini nauis, quam superstes adhuc è Mangalorio Mecham miserat pipere, gariophylo, cynamomo, zinzibere, nuce myristica, & macere oneratam, Hæctori obuiam fit. Hæserunt missis vtrinque harpagonibus, atq; pulchrè ab alijs defensa diu, impetita ab alijs. Sed prævalentibus nostris capta est, obcisis quotquot in ea erant. Quo factum est, vt toto eo anno nihil quicquam piperis per Arabici sinus angustias inuectum sit. Habuit præter hanc, non paucas prædas alias, sed minutiores quam vt referre libeat. Nō pigeat tamen & hoc memorare. Nauem quādam Dio profectam, refertamq; viris albis, alijsq; Pellaconensibus, quum conspiciatus esset Martinus Caster, nauarchus lōgæ nauis, cui nomē Diuus Hieronymus, adhæsit

EPISTOLA DE

adhæsit iacto harpagone, atque ipse primus omnium ingressus est, alijs sequentibus. Prælium diu anceps, & navis strenue adeo defensa, vt ipse Martinus Caster & Xaut XII Lusitani alij à Turcis obcisi sint. Navis tamen sat plena diuitijs, capta est, & viri ad vnum obcisi. Nec caruerunt suis prædis alia nauigia sparsa, sed nos celebriora recensemus. At vero quoniam Diensis & Cambaiensis classes, adcepto nostrarum nauium nuncio, egredi non audebant, Hectoris Siluæriæ classis in insula Metè siue Barbara, vt Ptolemæus vocat, sinus Trogloditici, congregata est, vbi in fine prædarum dulces aquæ Nonij Cugnæ præcepto prouidendæ erant. Ab eo etiam institutum fuerat, vt Hector inde nauigaret Adenam è regione sitam in Eudæmone Arabia, & si quas naueis, gaulosve inueniret maioris æstimationis momenti ve caperet, tentaret præterea velle ne rex parere, & tributum soluere regi Lusitanorum, obcasioneq; quamcunque tempus offerret, raperet. Est autem Adenā, siue vt à nostris hominibus dicitur, Aden, vrbs regia felicitis Arabiæ, non procul à Polidio promontorio, paulo exterius, quam vbi Ptolemæus Saninam urbem ponit, non tam magnitudine, quam natura & operibus munitissima. Magnitudo quidem, citra larium est sex milium, vt adce-

REBUS INDIAE.

adcepi, verū tribus partibus altissimis clauditur iugis, & perpetuis, solumque auius peruijs. Ipsa inter iuga montis, vt coniectamus, Cabubathræ, quoad conuallis qua sita est permittit, extenditur, atque ob malignius spatium, quod in latitudine crescere negatur, ædium celsitudine, & viarum angustia compensat. Nam ædes Vlissiponensi modo illic exstruuntur. Iam ad mare, qua parte solum oppugnabilis est, muro, & castris ad miraculum fortibus ambitur. Ceterum quia in continentem nullibi patebat exitus, mons à summo iugo ad radicem vidiscissus est in gurgitis angusti modū, turribus, & ferratis portis emuniti. Habet intus cisternas complureis, ingentem vnam extra muros ad latus, quam domum aque vocant. Aqua camelis importatur quotidie. Estque dies, quo camelorum duo milia, mille & DC. mille & quingentos numerare quis possit. Hi si interdiu veniunt, intus in vrbe exonerantur. Sin nocte, in illa exteriori cisterna, quoniam clausis murorum portis quemquam ingredi non licet, aut egredi. In summa, talis vrbs est, vt toti mari rubro, siue Arabico sinui, possit facile dominari, ipsaq; negante nulla classis eius maris angustias penetret. Quare nostri iam olim hanc frustra pertentarunt, expugnaverunt

Dd

semel

EPISTOLA DE

semel duce Alphonso Alboquerque, sed excedere coacti sunt, vrbis viribus se integratib. Sed ad narrationē reuertamur. Hec̃tor Siluæria à Mete insula prædas misit Mascaten oppidum situm in promōtorio Corodamo, altero sinus perfici. Nā huc se venturū ex Adena socijs declarauerat. Profectus igitur à Mete peruenit Adenam nonis Aprilibus. Vbi iactis ancoris, regij nuncij aduenerunt aduentui eius gratulatum, adferentes ad naueis boues & arietes multos, frugumq; copiam, regio munere. Atq; per duos ciuiū nobilissimos, rex Hec̃toris Siluærię animū requisit, quid nā vellent, quidve facere proponeret. Hec̃tor, misso etiam munere quo regem intellexit gauisurum, respondit, se missum à Nonio Cugna duce Indię maximo designato, in ipsius regis auxilium contra Rhomæos & Turcas, quoniā rescisset ipsum ab illis oppugnari. Siquidem Rhomæi X. triremibus actuarijs nauibus & gaulis XL. improuiso Adenam obsederant mari, terra vero equitatu & peditatu maximo, copijs videlicet auxiliariis. Nā ipsi Rhomæi DC. erant, plus minus. Duraui obsidio menses quinque. Oppugnabatur quotidie mari præcipue, atque adeo terra, exstructo in modū muri tabulato cōtextis trabib. ad exteriorē cisternam, & tormentis

REBUS INDIAE.

mentis conlocatis, quorum quatuor erant
 basilisci, tormentorū omniū genus impe-
 tuosissimū, quibus murum totum ea parte
 diruerant, propeque expugnaverant urbē,
 nisi defensa pertinacissime fuisset. At ut re-
 scitum est classem nostram aduētare, Rho-
 mæi obsidione leuata discesserūt, desidera-
 tis ex ipsis CC. præter eos qui ex auxilijs
 mortui sunt. Ciuium fere turba pauperior
 fame & siti periit. Addebat etiam Hector,
 se maiorem classem duxisse, verum quia in
 insula Zocotora leuatam audiisset obsidio-
 nem, partem classis alio cum prædis misisse.
 Nūc si ipse rex vellet parere & soluere ho-
 nestum aliquod tributum Lusitanorū regi,
 ut & alij reges Indiæ, pro certo haberet se
 semper à Lusitanis cōtra Rhomæos, et Tur-
 cas, aut quamcumq; aliam nationem, tutā-
 dum. Ad hæc rex, Dicite, inquit, Hectori,
 me dignum memet arbitrari cui gratia ha-
 beat, quod bellū sustineam contra Rho-
 mæos nō tam mihi, quam ipsis Lusitanis in-
 festos. Rhomæos hoc agere, ut aut amicitia,
 aut vi Adena potiantur, vnde tuto in Indiā
 nauigare possint, tutarique contra Lusita-
 nos mare rubrum. Quare satis superque e-
 rat me cum Rhomæis, & Turcis amicitiam
 nolle, interdicare illis vrbe & regno meo,
 at Lusitanorū cupere amicitia & societate.

EPISTOLA DE

ne etiā parere & soluere tributum exigar. Cui contra respondit Hector, illud esse verissimum, Rhomæos conari illac irrumperere in Indiam contra nostram voluntatem, idque adeo Venetos & Turcas eniri maxime. Verum si à Lusitanis iam omnino profligati & destructi non erant, in caussa esse, nusquam certo loco eosdem inueniri. Quod si Adena in Lusitanorum esset arbitrio, haud dubium, quin aut profligarentur, aut penitus Indicam contentionem relinquerent, quum nullibi certius quam ad angustias eius maris intercipi possent. Ideoque ipse videret, & sibi consuleret, quodque optimum factu iudicaret, maturius eligeret. Hæc & similia respondente Hectore, additis blandè minis, & iterum iterumque nuncijs hinc inde commeantibus, adqueiuit rex, vt pareret Lusitanorum regi, solueretque quotannis, iure tributum Seraphinorum decem milia pòderis & valoris Ormuzij, quæ regia vrbs est, cognominis insulæ inter sinus Persici angustias. Ea summa latina supputatione quingenta facit sester tia. Gratis etiam dedit statim Seraphinos mille quingentos, id est, sester tia LXXV. vt Ormuzij ex puriori auro fieret corona, quam regi Lusitaniæ mittit

in

in symbolum amicitiae & obedientiae. Scriptę super ea re sunt tabulae, subscriptibus rege & Hectore Siluaria, quuius exemplum Nonius Cugna ad regem Lusitaniae misit. Id ad nos perlatum non est. His ita se habentibus, rex Xaerij scripsit ad Hectorem, ne grauaretur regnum ipsius accedere, quod est in exteriori flexu Arabici sinus in regione Homeritarum, iuxta Ptolemaei traditionem, se pariturum Lusitanorum regi, & pensurum tributum ut constitueret. daturum praeterea quidquid tormentorum aeneorum Xaerij & Dopharij haberet. Profectus igitur Hector, petente rege, ibi liburnicam vnam reliquit cum triginta viris Lusitanis. Quae finita hyeme Cananorium adplicuit cum literis regis ad Nonium Cugnam, quibus nuntiabat Rhomaeos post Adenensem obsidionem partim reuersos Iudam, quae est circa Mecham in intimo Elanitis, siue Arabici sinus recessu, partim & plureis, quum reuerti Iudam non auderet, obciso proditorie duce a Turca designato, Zebiben adiisse, oppidum in continenti, sic eorum lingua, ab vuis pasis, quibus abundat, ficto nomine. atque ex his nonnullos obcisos in itinere ab incolis terrae illius. Nam eorum depradationibus fatigati incolae, summo eos odio

E P I S T O L A D E

prosequébatur. Horum præcipuos Muscophaaũ, Soscum, Reisolemanum, & Zopharem thesaurariũ eius, adiisse Camarum infulã in interiori sinu, procul ab angustiis, & ibi adcepisse eos nũcium magni Turcæ exigentis omnia tormenta ænea, & trecẽta ducatorum milia, id est, centies vices sesterium, quæ ab ipso adceperãt ad bellum Lusitanis inferẽdum. Quod nisi facerent, nusquam euasuros minabatur, quin vltimum luerent supplicium. Ipsos vero nuncio hoc interfecto XXX. milia, hoc est sestertia mille ducenta misisse Cairi gubernatori, quo intercedente reconciliarentur Turcæ. Cepisse quoque ad XXVI. nauigia mercatorum, quæ ab India Mecham nauigabant, quibus imposuerint magnũ tormentorum numerum, quorum multi erãt basilisci. Verum ad egressum angustiarũ rubri maris perijsse illis nauem, in qua maior hõbardarũ pars vehebatur, & inde profectos versus Indiam. Atq; hæc quidẽ rex ad Noniũ scribebat. Cæterũ liburnica, illos circa Xaerij litus inuenit gyris & flexibus cõtendentes promontorium superare, resistente vento. Quin vt continui flabant subsolani, & vulturni, eo anno minime Diu adnare possent. Idem quoq; retulit Hector Siluaria qui oram Dijad finem vsque mensis septem-

REBUS INDIAE.

septembris præternauigauerat expectans illos. Proponebant hyemare Xaerij, quamuis dubij num facerent, rege nostram amicitiam expetente. Quod si prohiberentur, lecta ora Aetioپیæ Mombazam contenderent. Quædam tamen navis cum centum ex illis, Cambaia adpulit mense Augusto, nec in vrbe Dio recepti sunt, ut retulit Iudeus quidam, quem Nonius ad explorandam Dium miserat. Iubebat illos rex Cambaia ire Surrate. Quin alij fere CC. quos rex fecerat prætorianos milites defecerunt ad regem Maiulium. Sunt autem Maiules, gens Tartarorum, à Persidis confinio, per Gedrosos, & Arachosios efusi, viri bellicosi nimis, & qui regnum Sindæ expugnauerint, quod inter ipsos & Cambaiam omnium regionis eius est maximum. Peruadunt iam Cambaia regnum paulatim. Atq; vno prælio, militum regis Cambaia XXX. milia confecerunt. Qui propterea tristis & perterritus est, quum præcipue Rezbutij Maiulibus iungantur. Id si fiat, non longo tempore regnum Cambaia expugnabunt. Ceterum ut ad Lusitanos redeat oratio Hector Siluaria quum proficisceretur à Mete, ut ante dictum est, classem cum prædis iusserat ire Mascaten, relicta ibi liburnica una cum nauibus quadam ex captis. Quod ut Rhomæi rescierunt,

Dd 4

EPISTOLA DE

perunt, mittunt illuc triremem cum viris
 XXX Rhomæis, sclopetarijs, & sagittarijs,
 & Arabibus decem. Nostrorum quindecim,
 qui in liburnica erant, conspicati triremem
 procul, putâtesque esse ex nostris quâ-
 piam, egrediuntur ad illos. At cognito er-
 rore, se comparant ad prælium, iactis vtrin-
 que vncis. Præliatum est tot horis, quoad
 vtrisque sublato signo ad halitum recipi-
 dum quiescere placuit. Deinde instaurato
 prælio, triremis capta est, viri omnes obci-
 si, præter Lusitanum quendam cognomine
 Boccarum, qui à Christiana religione ad
 ipsos Turcas defecerat. Hic in vndas desi-
 liens clamore maximo seruari flagitabat,
 quia Christianus esset. Ductus est Goam,
 luiturus capite supplicium publice. Ex no-
 stris desiderati duo, cæteri omnes vulnera-
 ti euaserunt. Congregata itaque classe apud
 Mascatem, vt conuenerat, Hector Cana-
 norium reuersus est. Dedit in ærarium re-
 gis Lusitanorum ex prædis XXXII milia
 numum aureorum, quos Indi pardaos vo-
 cant, ad latinam rationem, duodecies se-
 stertium. Vrbs Dium, vt scribit Nonius, in
 sua manet fortitudine & superbia, secuta
 Lusitanorum, quos non credit commissu-
 ros, vt se oppugnent. Atque adeo hæc con-
 fidentia Nonio placet, datque operam pru-
 dens

dens ut securior sit, quo incautam inuadat,

Habes Conrade Gocleni summam rei totius, si minus latine aut ordinate, tuum erit boni consulere quando & exemplum ipsum epistolæ minus adhuc ordinem seruabat. Et in re mihi male comperta, feriem narrationis maiori ordine texere non potui. Cæterum orationem ubi hæc subiecero, cludam. Quum hæc iam, ut petiueras, scripta ad te deferre meditarer, commodum litteris Martini Ferrariæ mei, adolescentis bene eruditi, mireque candidi, quuius patruus in Belgica Lusitaniæ præest negotiationi, sum factus certior, delatus ab Alexandria litteras ad ipsum negotiationis præfectum, quibus nunciatur Lusitanos absolutè rerum in India potiri, CC. nauibus mare ultro citroque peruadere, Turcæ copias male ibi multatas, illiusque tyrannidem tota India depulsam, ideoque suspicari Diu à nostris expugnatam, certo tamen nescire. Lusitanum nomen Turcis esse capitaliter odiosum. Ipsorum tyrannum, qui rumor heic etiam creber est, ad hæc vindicandas iniurias, sibi à nostris hominibus inlatas, festinare, atque adeo cum Pannonijs, ob id pactas inducias. Id si verum est, nescio me hercules, quando opportunius Christiani principes, si religioni

EPISTOLA DE REBUS INDIAE.

deesse nolint, ecclesiae ruinas vindicarent. Nam hostem pluribus locis impetitum, nemini dubium est infirmiore multo, quam fuerit huc usque futurum. Atque utinam Europa tumultibus his, & intestinis dissidijs in melius compositis, tantillum ad se colligendam respiraret, speserat rempublicae ex conlapsa restitutum iri, eaque vulnera curari posse, quae nuper adcepta maiori cum dolore recordamur. Nam spem recuperandi Graecorum, ne iam Asiae Libyaeque dicam, imperium, regum aliorum in alios invidia, & rerum inter se publicae discordiae, mihi omnino ademerunt. Sed haec, ad musarum

candidatos nihil. Vale Loua-

nij XI. cal. Jul. M.D.

XXXI.

F I N I S.

